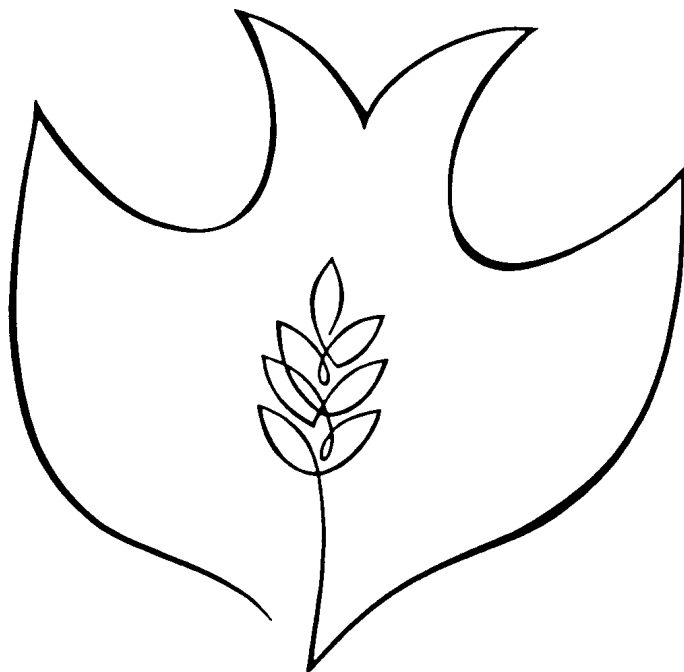

SZENTSÉG A HÉTKÖZNAPOKBAN

HOZZÁJÁRULÁS A HÉTKÖZNAPOK
VALLÁSOS ALAKÍTÁSÁHOZ

Magyar Schönstatt Mozgalom

A mű eredeti címe:
Dr. M. A. Nailis — Werktagsheiligkeit
Ein Beitrag zur religiösen Formung des Alltags Schönstatt-Verlag

Fordította:
Gódány Róbert

Lektorálta:
Gódány Rita

A borítógrafika Simon András munkája

ISBN 963 04 5297 9

Tördelés: Palásthy Imre, Balatonfűzfő
Nyomás: Veszprémi Nyomda Rt., Veszprém

Dr. M.A. Nailis

SZENTSÉG A HÉTKÖZNAPOKBAN

A mindennapok vallásos alakításának elősegítésére

MAGYAR SCHÖNSTATT MOZGALOM
Óbudavár, 1995

TARTALMI ÁTTEKINTÉS

Előszó az 1974. évi új kiadáshoz	9
Pacelli bíboros levele	9
Előszó	11
A fordító előszava	12
Bevezetés	13

ELSŐ FŐRÉSZ: Az Istenhez való kötődésről 19

I. szakasz: Milyen legyen az Istenhez való kötődés	19
1. Istennek tetsző	19
2. Harmonikus	20
3. Lelkes	21
4. Tartós	22
II. szakasz: Ahol az Istenhez való kötődés forrásai vannak	23
1. fejezet: A Szentháromság kötődése az emberhez	23
1. Isten szeretete általában	23
2. Isten szeretete a világ teremtésében, fenntartásában és kormányzásában	26
3. Az istengyermekség	28
Isten az atyánk	29
Isten a barátunk	31
Isten a munkatársunk	32
Isten a megszentelők	33
4. Részvételünk Isten belső életében	35
2. fejezet: Az Üdvözítő kötődése az emberhez	41
1. Az Üdvözítő szeretete földi életében	41
Előzékeny szeretete	41
Szívélyes-együttérző szeretete	42
Nagylelkű szeretete	42

2. Az Üdvözítő szeretete a halála után	44
Krisztushoz tartozásunk ténye	44
Krisztushoz tartozásunk alapja	45
Krisztushoz tartozásunk forrása: a szentségek	47
III. szakasz: Ami számunkra az Istennek az emberekhez való kötődéséből következik	50
1. fejezet: A szívélyes viszonzszeretetről	50
2. fejezet: A viszonzszeretet fajtáiról	52
IV. szakasz: Amiről az Istenhez való kötődés felismerhető	55
1. fejezet: A bűnhöz való viszonyulásunk	55
2. fejezet: Az azonosulásért történő fáradozás	57
3. fejezet: A hősiességre való hajlamról	59
V. szakasz: Ahogy az Istenhez való kötődéshez eljuthatunk	64
1. fejezet: Az imádságról	65
1. Az imádság lényege	66
2. Az imádság értéke	67
3. Az imagyakorlatok	70
4. Az imádság fajtái	74
A szóbeli ima, különösen a kérő imádság	74
Az elmélkedő imádság	75
5. Az imádkozással összefüggő lelkiállapotok	78
A lelki vigasztalanság vagy szárazság	78
A lelki vigasz	80
2. fejezet: Az önmegtagadásról	81
1. Az önmegtagadás szükségessége	81
2. Az önmegtagadás fajtái	86
Az önmegtagadás mint bűnbánat	86
Az önmegtagadás mint önmagunk legyőzése	89

MÁSODIK FŐRÉS: Az alkotáshoz való kötődésről	93
I. szakasz: Milyen legyen az alkotáshoz való kötődés	94
1. Harmonikus	94
2. Magas fokú, tartós, lelkes	96
II. szakasz: Az alkotáshoz való kötődés természete	97
1. fejezet: A munkához való kötődés	97
1. A munka boldogságforrás	97
A munka valódi boldogságforrás	98
A munka a boldogság pótolhatatlan forrása	104
2. Az Istennel együtt végzett munka	105
Az Istennel folytatott munka alapjai	105
Az Istennel együtt végzett munka mibenléte	107
Az Istennel együtt végzett munka kihatásai	109
3. Az Istenért végzett munka	111
Az Istenért végzett munka alapjai	111
Az Istenért végzett munka mibenléte	113
2. fejezet: A dolgokhoz való kötődésről	118
1. A dolgokhoz való prófétai kötődés	118
2. A dolgokhoz való papi kötődés	122
3. A dolgokhoz való hősies kötődés	125
Az Üdvözítő és a dolgokhoz való hősies kötődés	126
A hétköznapiok szentje és a dolgokhoz való hősies kötődés ..	130
3. fejezet: A szenvedéshez való kötődésről	144
1. Szenvedés és élet	144
2. A szenvedés értelme	151
A szenvedés és a hit lelkülete	152
A szenvedés mint vezeklés	154
A szenvedés mint tisztulás	155
A szenvedés mint helytállás	157
A szenvedés mint szeretet	163

HARMADIK FŐRÉS: Az emberhez való kötődésről	169
I. szakasz: Tanítványainak ismertetője	169
1. fejezet: Ami egyesít	170
2. fejezet: A világ alaptörvénye	172
3. fejezet: A szentek életének törvénye	178
II. szakasz: Az új parancsról	184
1. fejezet: A természeti szeretetről	185
1. A primitív szeretetről	185
2. A szűkkeblű szeretetről	189
3. Az önző szeretetről	197
2. fejezet: A természetes szeretetről	203
3. fejezet: A természetfölötti szeretetről	217
1. Kikre terjed ki a szeretet	217
2. A szeretet foka	219
3. A szeretet indítéka	220
A szeretet forrása	220
A szeretet hatása	226
Szeretet és bűn	227
A kis erények	234
A lelkekért való buzgóság	242
Tárgymutató	251

ELŐSZÓ AZ 1974. ÉVI ÚJ KIADÁSHOZ

A már ismert „Werktagsheiligkeit” címen változatlan kiadásban jelenik meg e könyv, mely az 1937. évi első nyomtatása óta széles olvasóközöniséget hódított meg.

A Nemzetközi Schönstatt Mozgalom 1968-ban meghalt alapítójának, Kantenich József atyának egy előadássorozatahoz szorosan kapcsolódóan jött létre. Az alapításon belül aszkétikus kézikönyvnek tekintik, melyben az olvasó Schönstatt lelkiségének alapvonásait ismerheti meg bibliai, hittani és lelkipásztori szempontok szerint.

Az 1937/38. évi évforduló alkalmával a pallottinus rend főtisztelendő rendfőnöke, Péter Dr. Hoffmann Károly átnyújtotta a Szentatyának és Pacelli bíboros államtitkárnak a „Szentség a hétköznapiakban”-t. Erre a következő választ kapta:

A Vatikánból, 1938. február 20-án

Főtisztelendő Atya!

Örömmel közölhetem Veled, hogy a Szentatyának az általad ajándékként küldött mű, a „Szentség a hétköznapiakban”, nagy örömet okozott.

Őszentsége szívből köszöni az értékes ajándékot, és gratulál az érdekes szerzőnek, mert alapos és vonzó fejtegetéseivel hatékonyan rá tudja vezetni a hívőket, hogy törődjenek saját és mások lelki üdvével, és szent elhatározásokkal, jámbor gondolatokkal és jócselekedetekkel a hétköznapiakat is megszenteljék.

A Szentatya Neked és Tiednek, különösen a nagyrabecsült könyv szerzőjének, apostoli áldását küldi.

Miközben szívből köszönöm az egyidejűleg nekem is ajándékba küldött könyvet, maradok megkülönböztetett nagyrabecsüléssel és őszinte tisztelettel

Pacelli Jenő bíboros

Kentenich atya gyakran utalt nyomatékosan erre a könyvre, amelynek nagy témái Istennek az üdvösségre vonatkozó terve és a világnak Krisztus által történt megváltása, amelyet konkrétan alkalmaz életünk hétköznapijaira. Bevezet az Isten és az ember — Isten és az ember világa és alkotása — és az ember és ember közötti, az Istennek tetsző szeretet által meghatározott kapcsolatának valóságába.

Ismételten kérték Kentenich atyát életének utolsó szakaszában, hogy intézkedjen a könyv újra-átdolgozásáról, de minden esetben az első kiadás változatlan utánnyomása mellett döntött. A kortól független tartalmával, egyszerű nyelvezetével ma is utat tud mutatni a világban élő keresztényeknek valamint papoknak és szerzeteseknek az Istennel való mély egyesülésre az imádságban, munkában, az emberek szolgálatában.

Schönstatt, 1974.

ELŐSZÓ

A „Szentség a hétköznapiakban” egy előadássorozat közérthető rögzítése, mely évekkel ezelőtt hangzott el, és amelynek sok hallgatójában felmerült az óhaj, hogy könyv alakban is jelenjen meg. Ezért sem felépítésének egészében, sem megjelenítésében nem tagadja meg eredetét.

Talán alkalmas arra, hogy széles körök számára a korszerű aszkétikus ismeretszerzés kézi- és munkakönyve legyen. Elsősorban ugyan a világban élő buzgó keresztényeknek szól, de bizonyára szerzeteseknek is szolgálatára lehet, mert — s amennyiben — igyekszik mindenben a végső elvekre rávezetni.

A schönstatti csodálatos Istenanya, akinek oltalma alatt e könyv létrejött, áldjon meg mindenkit, aki ezt a könyvet olvassa és életében értékesíti!

Schönstatt, 1937. májusában.

A FORDÍTÓ KÖSZÖNTI E KÖNYV OLVASÓIT

A mű, melynek magyar fordítását, kedves Olvasó, a kezeden tartod, Kentenich József atya, a katolikus Schönstatt Mozgalom alapítója előadásai alapján készült.

Szívből kívánom, hogy tudd magad a Szentlélek vezetésére bízni. Ha a Szentlélek arra indít, hogy foglalkozz e könyvvvel, Ő fog általa tanítani. Ha pedig a Szentlélek indítása nélkül láttál volna hozzá az olvasásához, éleszsze Ő föl Benned a könyv által az Ő indítása és vezetése utáni vágyakozást. Meggyőződése, hogy aki az életre váltható és váltandó igazságot keresi, ebben a könyvben megtalálja, amit keres.

Gondold meg, hogy személyes fejlődésed egy bizonyos szakaszában vagy éppen. Vannak megtapasztalásaid, érzed a jelen pillanat konkrét kihívását, és egy nagy életcél vonzza törekvéseidet. S mindez eredeti, megismerhetetlen, mint amilyen Te magad is vagy. A múltnak, jelennek és jövőnek ebben a személyiségedhez és sorsodhoz kötődő együttműködésében éled át olvasmányodat is. Itt igazolja vagy kiigazítja eddigi tapasztalataidat, amott azért érint meg, mert éppen a megfelelő eligazítást adja, míg másutt eszményképedet erősíti és világosítja meg.

A több mint fél évszázada megtartott előadásokban az akkori világ körülményei néznek szembe velünk. A hétköznapiok szentje és az azzá válni akaró azonban nem akad fönn ezen, hanem alkotó képzeletével végigjárja a mai körülményeket, és azokra meg saját életére alkalmazza a ma már talán nem aktuális illusztrációval megjelenített időtlen értékű útmutatást.

Találsz a könyvben kifejezéseket, mint például a kötődés szó, melyek nem megszokottak se a német, se a magyar vallásos szövegekben. Talán nem fogsz tőlük idegenkedni, hanem inkább hagyod, hogy elgondolkoztassanak.

Szentté válásod útján sok sikert kívánok.

BEVEZETÉS

1. A szentség a hétköznapiakban nem a szent vasárnapot, a hét egyik napjának a szentségét jelenti, amikor zúgnak a harangok és ünneplőbe öltöznek az emberek. Nem, itt a többi hat nap szentségéről van szó, amikor nem érzékelhető semmilyen ünnepi hangulat, egyhangú, köznap munkát kell végezni. A hétköznapiak szentje a mindennapjait alakítja szent módon, egész héten át életszentségre törekedve él, és minden cselekvésére rányomja a szentség pecsétjét. Örömet és bánatát, munkáját és pihenését, imádkozását, beszédét és járását: szeretetből mindent rendkívül jól, azaz szent módon tesz.

A természetet és a természetfölöttit *egy egésznek* látja és éli meg, és mint *egy egészet* szereti, mint egy élő, egyetlen nagy szervezetet. Számára a természet *alap*, melyre a természetfölötti épül, és így minden teremtmény által hagyja magát felfelé vezetni, a teremtés híd és iránymutató számára Istenhez. Ezért ha Isten akarata valamilyen módon megvilágosodik előtte, akkor azt azonnal életre váltja, s mihelyt az életben valamilyen megfigyelésre vagy megtapasztalásra tesz szert, az égre irányítja a szemét és azt kérdezi, vajon mit akar Isten ezzel neki mondani. Megismerés, szeretet és élet nála mindig egymáshoz kapcsolódik. Ő valóságos életművész, mestere az életnek, és ezért Isten ritka ajándéka korunk emberisége számára. Amit az öreg Eckehard mester a saját korára vonatkozóan mond: „Az élet egyetlen mestere több az olvasás ezer mesterénél”, ma érvényesebb talán, mint valaha. A hétköznapiak szentje tudja ezt.

Ezért megszívleli azt a leckét, amelyet a középkorban egy „bolond” adott tudós professzoroknak. Utóbbiak hosszú, meddő vitába keveredtek egymással. A „bolond” erre föl erőt vett magán, odalépett az urakhoz és kérte, hadd tessen fel ő is egy kérdést. Megengedték neki, s megkérdezte: „Mi jobb: megtudni, amit még nem tudunk, vagy előbb megtenni, amit már tudunk?” A tudósok rögtön újra vitatkozni kezdtek. Végül dűlőre jutottak és kijelentették: „Jobb, ha először tesszük, amit már tudunk, akkor aztán az is könnyebb lesz majd, hogy megtanuljuk, amit még nem tudunk.” Erre a „bolond” meghajolt és azt mondta: „Uraim, akkor tudják, hogy mit kell tenniük!” — És eltűnt.

A hétköznapi szentje becsülettel törekszik arra, hogy megfogadja ezt a tanácsot. Ismeri és éli, amit a Szentírás mond: „Aki az igazsághoz szabja tetteit, a világosságra megy” (Jn 3,21), s egy másik helyen: „Nem jut be mindenki a mennyek országába, aki mondja nekem: Uram, Uram. Csak az, aki teljesíti mennyei Atyám akaratát” (Mt 7,21), vagy: „...mindig azt teszem, ami tetszésére van” (Jn 8,29). Ezért gondoskodik arról, hogy tudása és képessége ne maradjon terméketlen az életben, és hogy a fejét ne fejlessze egyoldalúan a szív és az akarat és a cselekvés rovására. Hisz a természetben is **így** van. Egy egészséges szervezetnek minden részét ki kell bontakoztatnia. Így a kertész se elégedett, ha egy gyümölcsfa törzse erőteljesen fejlődik, megnő a koronája, talán virágozik is, de gyümölcsöt nem hoz.

Így érthető, ha tudós emberek a szentséget a hétköznapiokban úgy határozzák meg, hogy az *az Istenhez, alkotáshoz és emberhez való lelkes kötődés Istennek tetsző harmóniája minden élethelyzetben*.

2. Mindenkinek — aki belátással van — világos, hogy korunkban *létjogosultsága* van egy ilyen életszentségnek. Sőt, a pillanatnyi *Egyházon belüli és kívüli* áramlatok igényt tartanak rá, és a kor bajaitól való szabaddá válást várják tőle.

Milyen irányba törekszik a jelenkor *katolikus élete*?

A mai katolikus nagyon igényli a *megélt kereszténységet*. Számára a legértékesebb „biblia” a kereszténységüket élő keresztények. Ezért egyre jobban érti és értékeli a szentek jól megírt életrajzát. Istent nemcsak a mennyben és a tabernákulumban keresi, hanem az emberekben is, és mindenekelőtt bennük.

Mesélik, hogy Párizsban néhány tudós gúnyolódó, aki hallott az Ars-i plébános életéről és ténykedéséről, s látta, milyen sok ember zarándokol hozzá, megegyezett, hogy egyikük elmegy és megnéz mindent, aztán elmeséli élményeit a többieknek. Egyikük elment tehát Ars-ba, de egész csendesen és elgondolkozva jött vissza. Barátai kíváncsiságát és bántó megjegyzéseit a következő szavakkal utasította el: „Maradjatok nyugton, Istent láttam meg egy emberben!”

Ez a mai vallásos emberek vágyódása: Az istenit földi alakban akarják látni, a *megélt* életszentséget keresik. A szentség a hétköznapiokban erre a vágyódásra ad világos választ.

Ezenfelül *helyre tudja állítani a helyes viszonyt az isteni cselekvés és az ember saját cselekvése között* is. Ez a viszony korunk mélyreható kulturális válságai közepette erősen megrendült.

Tanquerey így írja le a szentséget: „Részesezés az isteni életben, melyet a bennünk lakó Szentlélek Jézus Krisztus érdemei által tesz lehetővé számunkra, s melyet védenünk kell a vele ellentétes hajlamainkkal szemben.”¹ Isten által válunk tehát szentekké, de nem a saját közreműködésünk nélkül. Isten cselekvése és saját cselekvésünk harmonikus kölcsönhatásban van egymással.

Krisztus által kapjuk ajándékba az isteni életet. Ő érdemelte ki számunkra a megváltás kegyelmeit, melyeket a vele való bensőséges — a szőlővesszőt a szőlőtőkével összekötőhöz hasonló — kapcsolat által kapunk meg. Ő megnyerő és magával ragadó módon elibénk éli az igazi szent életet is. Tehát Isten teszi a földolgot, ezt nem akarjuk szem elől téveszteni.

A mi cselekvésünk csak mellékszerepet játszik ugyan, de az is szerepet játszik. A mi közreműködésünk nélkül nem tehetünk szert igazi életszentségre. Nekünk védenünk, gyarapítanunk és gyümölcsözővé kell tennünk az isteni életet.

Védeni kell, mert sok és hatalmas ellenség fenyegeti. A rajtunk kívüli ellenség az ördög és a világi szellem, a bennünk levő pedig a bíz-, hatalom- és élvezetvágy. Ezen ellenségek ellen helyénvaló és hatékony önmegtagadással védekezünk.

Gyarapítanunk is kell azonban az isteni életet azzal, hogy jót teszünk és a szentségekhez járulunk. Gyümölcsözővé akkor válik, ha apostolkodással hozzájárulunk ahhoz, hogy másokat is megragadjon és eltöltsön. Isten várja a közreműködésünket. Sőt, örül neki, mint ahogy az anya örül, aki egy nehéz kosarat cipel, s pici gyereke a kosárra teszi a kezét, és szeretetreméltó gyengességében vinni segíti.

Az igazi szentség a hétköznapiakban jól el tudja osztani a fő- és mellékszerepet; a szükségnek és a körülményeknek megfelelően a gyakorlati életben egyszer inkább az Isten, másszor a saját közreműködésére helyezi a hangsúlyt.

Megőrzi az ígéretes és széles körben elterjedő *liturgikus jámborságot* is a széplelkű felületességtől. A liturgikus jámborság célja, hogy a liturgiához kapcsolódóan Krisztus által a Szentlélekben az Atyához menjünk. Mindenekelőtt arra törekszik, hogy létrehozza az alapvető keresztény lelkiületet. Mint Guardini mondja, ahhoz akarja az embert hozzásegíteni, „hogy az Istenhez fűződő helyes, lényegi kapcsolatba helyezkedjen, hogy az imádásban, az Isten iránti tiszteletben, a hitben és a szeretetben, a bűn-

1 A. Tanquerey: Az aszkétikus és misztikus teológia alapjai. Párizs, 1931, 64. old.

bánatban és az áldozatosságban bensőleg igazzá váljon. S amikor eljön a cselekvés ideje, ebből a lelkületből kifolyólag azt fogja tenni, ami helyes.”²

A szentség a hétköznapiakban gondoskodik arról, hogy a Krisztushoz fűző titokzatos kapcsolat ténylegesen kihasson a lelkültre és az életre. A Krisztushoz fűző kapcsolat a hétköznapiok szentje számára folytonos ösztönzés, hogy hozzá hasonlóvá váljon a mindennapokban. A Krisztus tagjává válás számára nem csak a megdicsőült, hanem a szenvedő és halálba menő Üdvözítő életében való részesedést is jelenti. Naponta felmegy a szentmisében Krisztussal a keresztre, szívós aprómunkával küzd nap mint nap az Isten és az erkölcsiség által áthatott szellemi és lelki ember eszményéért.

A ma katolikusa tehát nyitott a hétköznapiok szentsége iránt.

Mi van viszont azokkal az emberekkel, akik a mai kulturális válság következtében a *naturalizmus* vagy a *kollektivizmus* karjaiba kerültek?

A modern kulturális válságok ugyanis mind ezen „izmusok” valamelyikéhez sorolhatók.

A *naturalizmus* mint filozófiai felfogás minden létezést és történetét csak természetes és természeti törvényszerűségekre akar visszavezetni, tagadja a természetfölöttit. A természetet teszi a kegyelem helyére. Az ember saját maga meg tudja váltani magát. Csakhogy az isteninek ezt a kizárását követi az emberi kizárása is; a kegyelem ugyanis védi és gyógyítja a természetet. Ha az embert megfosztják az istenitől, a természetfölöttitől, akkor hamarosan lelketlen géppé válik. De nem bírja ki sokáig Isten nélkül. Nagyon találóan mondják ezért modern filozófusok, hogy a mai, Istentől megfosztott ember a pusztai farkashoz hasonlóan üvölti ki Isten utáni éhségét a világba, és amikor eljön az éjfél órája, meggyilkolt Istenének sírja körül ólálkodik.

Naturalista behatásokkal nem ritkán találkozunk langyos keresztényeknél is. Nem tagadják ugyan a kinyilatkoztatás Szentháromságát s az Ő természetfeletti működését az emberben, de azt már nem engedik meg, hogy egészen befolyásolja őket és életüket. A hétköznapijuk már nem megszentelt, hanem hideg és józan, mert elvesztette az Istennel való eleven érzékelést.

A hétköznapiok életszentsége által Isten a mindennapi életünk kellős közepébe kerül, imádjuk mindenütt, ahol megtalálható, a testvéreinkben és az egész teremtésben is.

2 R. Guardini: Vom Geist der Liturgie, Freiburg 1922, 87. old.

A *kollektivizmus* antropológiai eretnokség, azaz egy, az ember ellen irányuló tévtan. Nemcsak azt teszi mint a naturalizmus, hogy elválasztja az embert a természetfölöttitől, a Szentháromság Istenhez való kötődéstől. Ezenkívül még kimondottan rombolja is a természetet, amennyiben ugyanis kíméletlenül széttépi a családhoz és a földhöz való, a természeti törvényeken alapuló kötődést, és így létrehozza a szélsőséges, minden Isten szándékai szerinti kötődéstől teljesen elszakított tömegembert, az Istentől, erkölctől, személyiségétől megfosztott embert.

A hétköznapiok szentje bensőleg úrrá tud és úrrá akar lenni a kollektívizmuson, mert szembe tudja állítani a teljes, természetellenes szétszakítással azt az embert, aki kötődni tud Istenhez, az alkotáshoz és a másik ember személyéhez. Ez az ember viszont nem tömegember, hanem az Istennél lehorgonyzott, személyiségében kibontakozott és természetfölötti közösségi ember.

Akinek ezért füle van, hogy halljon, és szeme, hogy lásson, nem zárkozhat el azon meggyőződés elől, hogy a mai, a hétköznapiok problémáin úrrá lenni képtelen kor szükségszerűen igényli a szentséget a hétköznapiokban mint azt a nagy erőt, mely megment és megvált a kor zűrzavarától.

3. A hétköznapiok szentségét a gyakorlati életben mindig szerves egésznek kell látnunk és élnünk. Az *ábrázolásnál* azonban lehet, hogy itt ott szét kell választanunk, ami összetartozik, hogy az egyes részek annál világosabban élénk tárulkozzanak, és jobban át tudjuk őket vinni az életbe.

Ezért három szempont szerint szemléljük a szentséget a hétköznapiokban: mint az Istenhez, az alkotáshoz és az emberekhez való kötődést.

I. FŐRÉS

Az Istenhez való kötődésről

Korunk oly mozgalmas és nyughatatlan. Forrongás és harc, kuszaság és hajsza mindenütt, ahová csak tekintünk. Ez — még inkább, mint régen — arra indít bennünket, hogy *nyugalmat keressünk Istenben, hogy szívünk minden szálával kötődjünk hozzá*. Ez azonban nem jelenti azt, hogy visszavonuljunk egy lakatlan szigetre, és magára vagy szent vallásunk ellenségeire hagynánk a világot. Nem, korunknak olyan emberekre van szüksége, akik békét hordoznak magukban, benső és külső világukban megállták a helyüket, és felülemelkedtek az elbizonytalanodáson és kétségeken, és akik az *Istenhez fűződő bensőséges kapcsolatukból* megkapják ahhoz az erőt, hogy a heves ellenkezés ellenére is rányomják a korra Krisztus arcvonásait. Ők a nagy életművészek, akikre ma talán nagyobb szükség van, mint bármikor, s akiket a hétköznapiak szentjeinek nevezünk. Minél nehezebb időket élünk és minél nehezebb feladatok elé állít bennünket a kor, annál komolyabban és bensőségebben küzdenek ők azért, hogy életüket és munkásságukat erős és szilárd alapra helyezzék: *Az Istenhez való mély kötődésre*.

I. szakasz

MILYEN LEGYEN AZ ISTENHEZ VALÓ KÖTŐDÉS

Az Istenhez való kötődést általában *Isten iránti szeretetnek* nevezzük. Azt, hogy milyen tulajdonságai legyenek, könnyen kiolvashatjuk a hétköznapiak szentsége fogalmának meghatározásából. Ezen utóbbit már úgy ismertük meg, mint *az Istenhez, az alkotáshoz és az emberhez való lelkes kötődés Istennek tetsző harmóniáját minden élethelyzetben*.

1. Eszerint az Istenhez való kötődés először is felettebb *Istennek tetsző*, illetve magas fokú kell, hogy legyen. Nem elég, hogy engedelmeskedik a bűn terhe mellett kötelező parancsnak. Istennek leginkább az tetszik, amit

az ember azért tesz, mert *szabad*, és nem azért, mert *kell* tennie; tehát az, amivel Isten kívánalmának és tanácsának engedelmeskedik. Ugye mindnyájan ismerjük azt a részt a Szentírásból, ahol a gazdag ifjú az Üdvözítőhöz jön és megkérdezi, mit kell tennie ahhoz, hogy elnyerje az örök életet. Az Üdvözítő megnevezi a parancsokat. Azokat ifjúkora óta ismerte és betartotta. Többre vágyik. Ekkor — mondja az Írás — Jézus szeretettel fordította feléje tekintetét és azt mondta: „Valami hiányzik még belőled... Menj, add el, amid van, oszd szét a szegények közt,... aztán gyere és tarts velem” (Mk 10,21k.). Előbb a parancsait nyilatkoztatja ki az ifjúnak, majd a kívánságait.

Gyakran fordul Isten hozzánk is hasonlóan kéréssel, kívánságának kifejezésével. Mintegy azt mondja: Ez és az nagyon kedvemre van. Nem parancsolom. De ha megteszed, nagy örömet szerzel nekem, és én jutalmul a kegyelmek egész láncolatát adom neked.

Nem azt tette maga az Üdvözítő is mindig, ami Istennek tetsző volt? Hiszen életprogramja az Atya akarata volt. Mondhatta magáról: „...mindig azt teszem, ami tetszésére van.” (Jn 8,29).

Mindaz, ami Istennek tetsző, magában foglalja először is a parancsoknak való engedelmisséget, de ezen túlmenően arra irányul, ami hősies. Mozgatórugója az erős, bensőséges szeretet. A szeretet, ugye, nem ismer határokat. Az Istenhez való kötődés a hétköznapiak szentségének értelmében akkor Istennek tetsző, ha annyira magas fokú, hogy Isten tanácsoló és kíváncsi akarata felé nyújtózik. A szentek ebben tündöklő példaképek számunkra.

2. Istenhez való kötődésünknek továbbá *harmonikusnak* kell lennie. Világítsa meg valamennyire egy kép ezt a fogalmat. Ha a zongorán hármashangzatot játszanak, akkor ez a harmónia kellemesen és jólesően hat a fülünknek. Viszont, ha három tetszőleges, egymáshoz nem illő hangot ütnek le, az ilyen diszharmóniát zavarónak érezzük. Vagy figyeljünk meg egyszer egy triót. Három különböző hangszer szól egyszerre. Feltéve, hogy mind a három jól játszik, abban az esetben is csak akkor lesz teljes a harmónia, ha az egyes hangszerek hangereje is egymásra van hangolva. Ha valamelyik hangszeren a többihez viszonyítva túl hangosan játszanak, az nem lenne harmonikus.

Összhangnak kell lennie tehát az Istenhez, az alkotáshoz és az emberhez való kötődés között. Ha ez így van, akkor az Istenhez való kötődés nemcsak hogy nem akadályozza az alkotáshoz és az emberhez való kötődést, hanem megalapozza, és állandó hatékonysággal elő is mozdítja azt.

Ezt láthatjuk Szent Erzsébet életében. Kétségtelenül szerette Istent, hisz szent volt. De mennyire szerette közben a férjét is, mennyire a szegényeket és a betegeket is. Istenben és Istenért szívélyes-bensőséges szeretettel szerette őket. Királylány és birodalmi grófnő létére nem riadt vissza attól, hogy bemenjen a legnyomorúságosabb kunyhókba és ott cselédmunkát végezzen. Kisöpörte a szobát, tisztogatta az ágyat, kimosta a sebeket, és saját kezével hordta a kenyeret és egyéb ételmezt a nélkülözőkhöz.

A harmónia ellentétét diszharmóniának mondjuk. Vegyünk erre is egy példát a gyakorlati életből. Abból talán még jobban kitűnik, milyen is a hétköznapi szentjének az Istenhez való harmonikus kötődése.

Egy anya szívesen jár hétköznapi templomba, de mindig éppen akkor megy, amikor a férjének munkába kell indulnia, és a gyerekek az iskolába készülődnek. A háztartásban ilyenkor persze minden a feje tetejére áll. Az egyik gyerek nem akar felkelni, a másik kettő veszekszik, a negyedik leforrázza magát a kávéval, a legkisebb ordít a kiságyban, a férj pedig ingerülten és rosszkedvűen reggeli nélkül fut a munkahelyére. Az anya ezalatt imádkozva ül a templomban.

Ez a kötődés Istenhez teljesen diszharmonikus, mert az emberhez és az alkotáshoz való kötődés nagymértékben elsatnyult. Az élet megformálása elmarad.

Egy másik példa: Egy asszony nagyon gyakran mulasztja el a vasárnapi szentmisét; egyszer attól fél, hogy máshitű látogatója udvariatlanságnak érezné, ha elmenne, vagy nem tudná magát azalatt kellemesen elfoglalni; másszor, hogy nem tudná ebédig az összes szobát pedáns rendbe hozni és kitakarítani, és ez elrontja a kedvét egész vasárnapra. Így talál mindig okot az otthonmaradásra.

Hol itt a hiányosság? Kétségtelenül az Istenhez való kötődésnél. Az nagyon lemaradt a fejlődésben az alkotáshoz és az emberhez való kötődéshez viszonyítva. Ez diszharmonikus.

3. Istenhez való kötődésünknek ezenkívül *lelkesnek* kell lennie, nem szabad csupán eszmeinek maradnia. Át kell hatnia az akaratunknak és az érzelmünknek is, úgy, hogy kapcsolatunk bensőségesse váljon, Isten magával ragadjon bennünket.

Képzeljünk el egy anyát, ahogy gyermeke bölcsőjénél áll. Talán az a megfontolás fogja vezetni, amikor gyermekét felveszi, és mindent, amire szüksége van, megad neki, hogy táplálnia kell, nehogy éhen haljon; hogy gyámolítania kell, mert még nem tud segíteni magán; hogy szeretnie kell, mert benne van a Szentírásban, hogy ez az Isten kívánsága? Ó, dehogy, hisz ez egy rideg, pusztán értelmi, eszmei és száraz, akaratí szeretet lenne, ami nem méltó egy igazi anyához.

Sokkal inkább az történik, hogy a pici, magatehetetlen lény anyai szívében a szeretetnek egész gazdagságát és ajándékozó készségét fölkelte. Anélkül, hogy so-
kat kellene gondolkodnia, karjaiba veszi, magához szorítja, és ez az anyai szeretet
készteti arra, hogy megadjon neki mindent, amire szüksége van.

Ez a lelkes szeretetnek egy eszményi példája, azaz olyan szeretet, mely az ér-
telemből, az akaratból és a szívből fakad.

A Jóistenhez való kötődésünk tehát akkor lelkes, ha akaratunkkal és
érmünkkel ragaszkodunk hozzá.

Ha az életszentség csupán az Istenhez való eszmei ragaszkodásból állna, akkor
a legokosabb és legtanultabb embereknek kellene egyben szenteknek is lenniük.
De ez egyáltalán nincs mindig így. A szent az az ember, aki értelmével, akaratával
és érmével ragaszkodik Istenhez, az, akinek egész lényét és természetét magá-
hoz vonzotta Isten. Az ő természetét valóban áthatotta a természetfölötti, bizonyos
tekintetben egészen a tudatalattijáig. S mivel mindent, ami érintkezik Istennel, át-
hat az isteni, azért itt egyre inkább meg kell szűnnie a görcsnek és a kényszernek,
melynek titkos fészke többnyire a tudatalatti ösztönéletben van.

Az ehhez a célhoz vezető úton azonban óvakodnunk kell a következő
két veszélytől. Nem szabad kikényszeríteni akarnunk a lelkesedést és az
érmeli melegséget. Résen kell lennünk az önámítás veszélyével szemben
is, idegen érmek másolásától, melyeket könnyen átveszünk gépiesen, s
amelyek aztán hamar hamis önértékelésre csábítanak. Ezek az érmek
nem fejlődtek ki bennünk, hanem csak ránk ragadtak, és az első fuvallat el
is fújja őket.

Az Isten iránti egészséges és erőteljes odaadás csak olyan fokban jön
létre és olyan mértékben növekszik, ahogy a lélek imádkozva fáradozik
azért, hogy egyre közelebb kerüljön Hozzá, és hogy mindattól, ami rendet-
len, elszakadjon. Ez az odaadás ezért nem jár homályos, rajongó, szenti-
mentális szeretettel. A nyugodt és mély elmélkedés által fényt és táperőt
merít, az Isten kívánalmához igazodó elszakadás pedig az igazságát bizo-
nyítja.

4. Istenhez való tartozásunknak kell még egy negyedik tulajdonsággal
is rendelkeznie. „Minden élethelyzetben”, megtalálhatónak, azaz *állandó-
nak* kell lennie. Az az ember szent, aki lehetőleg mindig, a legközönsége-
sebb ténykedései közepette is szoros kapcsolatban van Istennel. Ő a Vinc-
tus Christi, a Krisztus megkötözöttje, aki sohasem szakad el tőle.

Ehhez szüleink és nagyszüleink és a nép egyszerű gyermekei gyakran mesteri-
en értenek. Ha valami kellemes történik velük, akkor örömmel mondják, hogy „há-

la Istennek”. Ha fontos feladat vár rájuk vagy szenvedés éri őket, akkor ajkuk mindjárt egy megadó „Isten nevében”-t vagy „ahogy Isten akarja”-t formál. Ebben gyerekek is lehetnek néha tanítómestereink.

A vonatban, az ablaknál ült egy apa hároméves leánykájával. Este volt. A következő párbeszéd alakult ki köztük:

„Apa, ott fõnn, az az ég?”

„Igen.”

„Ott lakik a Jézuska?”

„Igen.”

„Lát most bennünket itt az ablaknál?”

„Igen, lát bennünket.”

„Apa, akkor integess pá-pá-t a Jézuskának!”

„Ha te is integetsz, akkor ketten integetünk a Jézuskának.”

Így kellett az apának akarva-akaratlan, talán életében elõször, integetnie a Jóistennek.

Milyen gyakran megszívlelhetnénk ezt a gyermeki prédikációt, amikor meglátunk a távolban egy templomtornyot, vagy amikor a csillagos eget szemléljük! Ez egy út lenne az Istenhez való tartós és egyúttal lelkes kötõdéshez, ahogy azt a hét-kõznapok szentje gyakorolja.

II. szakasz

AHOL AZ ISTENHEZ VALÓ KÖTŐDÉS FORRÁSAI VANNAK

1. fejezet: A Szentháromság Isten kötődése az emberhez

1. Isten szeretetéről általában

1. Don Bosco, a múlt század nagy olasz nevelője írta egyszer egy levélben lelki fiainak: „Az én pedagógiám a szeretet gyermeke.” Ezért szívesen is adta a tanácsot: „Ha azt akarod, hogy engedelmeskedjenek neked, gondoskodj arról, hogy szeressenek... Azt akarjátok, hogy szeressenek benneteket? Jó, akkor szeretnetek kell. De ez magában még nem elég. Még egy lépést kell tennetek: Nemcsak az kell, hogy szeressétek a tanít-

ványaitokat, hanem az is, hogy ez be is kerüljön a tudatukba. S hogy történjék ez? Kérdezzétek meg a szíveteket, az tudja.”

Ezekkel az elvekkkel sikerült Don Boscónak neveletlen, részben lezülött fiúkból olyan embereket formálnia, akik később Isten akarata szerint tudtak úrrá lenni az élet nehézségein.

Bizony, Istentől, minden nép és kor legnagyobb pedagógusától tanulta Don Bosco ezt a nevelési módot az imádság csendes óráiban, és így talált rá az isteni nevelői bölcsesség legfőbb tételére: „A legnagyobb a szeretet” (1Kor 13,13). Miért szeressük tehát Istent? — Szent János megmondja nekünk: „Azért szeretjük az Istent, mert ő előbb szeretett minket” (1Jn 4,19). Miért kötődünk Istenhez? — Mert ő kötődik hozzánk emberekhez, azaz, mert szeret bennünket — szabad jóságából fakadóan.

Istenhez való kötődésünk forrása eszerint Istennek az emberhez való kötődése. Mely titka a szeretetnek! Csak tudnék magamnak ezúttal angyalszájat kölcsönvenni, hogy minden emberrel megértessem és a szívükbe vésssem: A nagy Szentháromság Isten, a világ teremtetője és bírója, szeret téged! Micsoda pólusok: Ő és én! Mi vagyok én? — Egy porszem, egy „csepp a tengerben”, egy fűszál, ami ma él, holnap meg elszárad! És mi az Isten? Ki mer erre választ adni!

A tudósok azt mondják, hogy az ember értelemmel és akaratallal ellátott érzeki lény. Az ember fölött áll az egész szellem- és angyalvilág. Ez a világ felettebb nagy és ragyogó adottságokkal kell, hogy rendelkezzen. Szent Ágoston azt mondja, hogy akkor lesz vége a világnak, amikor annyi igaz halt meg, ahány ahhoz szükséges, hogy elfoglalják a bukott angyalok helyét. Feltételezhetjük viszont, hogy több angyal maradt a mennyben, mint amennyi a kárhozatba zuhant. S most képzeljük el az angyaloknak ezt a nagy seregét. A tudósok kilenc karba, meghatározott rangsorba csoportosítják őket Isten trónja körül. Milyen magas ranglétra ez a legkisebb angyaltól, át mind a kilenc karon egészen fel a legfelsőbb szeráfig! E legfőbb angyal hatalmát és nagyságát megközelítőleg sem tudjuk elképzelni. Mégsem végtelen a nagysága. Isten azonban végtelen. — Az angyaloknál szebb, nagyobb és hatalmasabb az Istenanya. Gábor arkangyal „kegyelemmel teljes”-nek magasztalja. A hittudósok azt mondják, hogy őt több kegyelem tölti el, mint az összes angyalt és szentet. De ő is végtelen távolságban van az örök Istentől. S ez a végtelen, örök Isten szeret minket, kicsi embereket. Ezt akkor se fogtunk fel, ha életünk végéig csak ezen gondolkodnánk.

2. Milyen az Ő szeretete közelebből? A Szentírás azt mondja nekünk: „Örök szeretettel szerettelek, azért megőriztem irántad irgalmasságomat” (Jer 31,3). — „Örömöm, hogy az emberek között lehetek” (Péld 8,30).

Örök szeretettel szeret engem! Öröktől fogva, amikor még senki más nem ismert és nem gondolt rám, és senki sem érdeklődött irántam, Isten már szeretett, éltem már a lelkében, hasonlóan ahhoz a képhez, amely a művész lelkében él, mielőtt megalkotná azt. Szeretett engem, amikor a valóságban még nem léteztem, csak mint lehetőség „voltam”.

Michelangelo, a nagy festő és szobrász, egykor sétálni ment néhány barátjával. Kőhalmaz és sziklák mellett haladtak el. Egy márványtömb közelében Michelangelo mintegy elragadtatva állt meg, és nem vette le a szemét a holt anyagról. Barátai azt hitték, hogy látomása van, és végül megkérdezték tőle, hogy mit lát. „Egy angyalt látok” — válaszolta. Művészszepe már azt az angyalt látta a kőben, melyet abból alkotni akart, és művészszíve szerette ezt az angyalképet, még mielőtt létezett volna.

Ily módon szeretett Isten, a nagy művész, engem, mielőtt még léteztem volna! És *mindörökre* szeretni akar engem. Arra teremtett. Éppen engem rendelt arra, hogy isteni, túláradó szeretetének tárgya legyek.

Isten szeretete örök, de mérhetetlenül *nagy és bensőséges* is. Amikor a Szentírás azt mondja, hogy irgalomból vonzott magához, hogy öröme telik abban, hogy az emberek között legyen, arra akar ezzel utalni, hogy a mi Isten iránti lelkesedésünket megelőzte Isten lelkesedése az emberek iránt, a mi Istenhez való bensőséges közeledésünket megelőzte Isten bensőséges kötődése az emberhez, röviden, hogy Isten egészen bensőségesen szeret minket.

Mondják, hogy Isten-áldotta művészek annyira tudják szeretni a művészetüket, hogy más szeretet iránt nincs már érzékük. Mintegy teljes szeretetre való képességüket kiadják a művészet iránti szeretetükben. Ha Isten nem volna végtelenül gazdag a szeretetben, valóban, tartanunk kellene attól, hogy hamarosan kifogy belőle, annyira pazarolja ránk a szeretetét. Valaki egyszer azt mondta, hogy Isten több szeretettel tekint egyetlen emberi lélekre, mint az összes többi teremtményre.

Ha érzéketesen akarjuk felfogni, hogy milyen nagy és bensőséges a szeretete, akkor adományai nagyságán kell azt felmérnünk. A legnagyobb, egyszülött Fiát adta nekünk, hogy az nagy-nagy szeretetből fakadóan megváltson minket.

Regis Szent Ferenc egykor egy gonosztevő lelkéért küzdött, hogy még annak halála előtt kibékítse őt Istennel. Amikor minden kilátástalannak tűnt, Isten nagy

szeretetéről kezdett el neki mesélni. Egy feszületet tartott oda neki és azt mondta: „Szeret téged is!” Ezzel eltalta a megfelelő hangot. A következő szavak fakadtak ki a bűnös szívéből: „Ez valóban így van? Engem is szeret?” És kiszolgáltatta magát ennek a szerető Istennek.

Isten engem kimondhatatlanul *önzetlen szeretettel* szeret. Nem lesz általam gazdagabb, engem akar gazdaggá tenni. Nem lesz általam boldogabb, engem akar boldoggá tenni. Üres edényeket keres, csak hogy szeretetének egész gazdagságát beléjük árássa. Bárcsak lenne bennünk egy kevés ebből a nagy, szívélyes, önzetlen szeretetből!

2. Istennek a világ teremtésében, fenntartásában és kormányzásában megnyilvánuló szeretete

„Azt akarjátok, hogy szeressenek benneteket?... Nemcsak az kell, hogy szeressétek a tanítványaitokat, hanem az is, hogy ez be is kerüljön a tudatukba...” — mondta Don Bosco. Hogyan tudatosítja Isten bennünk, hogy szeret minket? Azzal, hogy érzékelhetően elhalmoz bennünket természetes és természetfölötti adományokkal.

Először Istennek az emberhez való természetes kötődését szemléljük, tehát azokat a *jótéteményeit, melyeket a természet rendjében nyújt* az egész teremtnak.

E kötődését naponta és óránként kinyilvánítja háromszoros tevékenységével: szeretetből *teremt*, szeretetből *fenntart* és szeretetből *kormányoz*.

1. Ha láthatnánk egyszer, mennyi életet *teremt* Isten egyetlen pillanatban! Csak *emberi* életet is, de mennyit!

A széles földkerekségen számtalan ember jön világra egyetlen perc alatt. És Isten teremő keze közvetlenül teremti minden egyes ember lelkét. Michelangelo szeretete az általa megalkotandó angyalkép iránt semmi ahhoz a végtelen szeretethez képest, melyet Isten egy-egy általa teremtett emberi lélekre pazarol.

Minden teremő pillanatban a szeretet örök eszméi válnak valósággá. S hányféle életet teremt Isten! Mennyi csírárt és mennyi képességet! Vajon miért? — Szeretetből! Mily szerető tiszteletet és tiszteletteljes szeretetet kellene e ténynek felélesztenie bennünk minden teremtett lény iránt, embertársaink adottságai és alkata iránt is!

Egy ilyen belső magatartásból élt Assisi Szent Ferenc. A Nap, a tűz, a hideg és az eső, minden teremtmény az ő kedves fivére és nővére volt, még a rablót és a

halált is testvérének nevezte. És a száraz falevéllal is, minden kis fadarabbal, szent tisztelettel bánt, hisz mindezt Isten teremtette, szeretetből.

2. A teremtő Isten a teremtés után sem hagyja magukra keze műveit. *Fenn is tartja őket.* Az Üdvözítő mondta egyszer: „Atyám mindmáig munkálkodik, ezért én is munkálkodom” (Jn 5,17). Ezen Isten fenntartó tevékenységét érthetjük. Szeretetből teremt, és szeretetből tart fenn.

Ha Isten abbahagyná fenntartó tevékenységét, abban a pillanatban, bizony, az egész világ nemcsak porba sülyedne, hanem a semmibe; mert még a padló porszemének is Isten segítségére van szüksége ahhoz, hogy fennmaradjon. Isten keze tartja a büszke hatalmasokat és a szellem kiválóságait is mind, életük másodperceinek minden töredékében. Milyen alázatossá kellene, hogy tegyen ez a felismerés!

3. Egész világosan és egyszerűen fejezi ki a katekizmus: Isten teremtette, fenntartja és kormányozza a világot. Tehát *kormányozza* is a világot, és azt ismét csak szeretetből teszi. Mindenről gondoskodik, a nagy világfolyamatról és a tiszavirágról a levegőben. Mindent elrendez és elirányít. Semmi se túl csekély számára. Ezt a szeretetből fakadó kormányzó tevékenységet szívesen nevezzük isteni gondviselésnek. Az isteni gondviselés nagyon határozottan jelenik meg sok helyen a Szentírásban.

Az isteni gondviselés intézte, hogy Mózeset csecsemőkorában gyékénykosárban kitették a Nílus partjára. Így rátalálhatott a fáraó leánya. A királyi udvarban előkelő neveltetésben és képzésben részesült, így képessé lett arra, hogy népének nagy vezetője legyen. Miért kellett azután a felnőtt Mózesnek menekülnie és éveken keresztül Jetró szolgálatában pásztorként a pusztában tartózkodnia? Nos, ezáltal jól megismerte a pusztaság útjait és természetét, hisz Jahve arra akarta felhasználni, hogy az izraelitákat 40 éves vándorlásuk idején atya módjára óvja. — Az egyiptomi József történetében nem kevésbé csodálatos módon járt el a Gondviselés.

Nem szeretnénk egyszer mi is utánanézni a saját életünkben? Mennyire javunkra vált eddigi életünkben a legkisebb körülmény is! Isten szeretettel kormányozza a világot! Csak szeretnünk kell őt, s akkor minden, de minden a javunkra válik. „Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. — Az Istent szeretőknak minden a javukra válik.” (Róm 8,28)

Egykor egy misszionárius keményen dolgozott és küzdött a halhatatlan lelkek üdvösségéért. Keresztény élet virágozott mindenütt. S akkor egy pogány támadás lerombolta élete egész munkáját. Egy néger, aki rátalált a keservesen zokogó misszionáriusra — a misszionárius is csak ember volt —, a vállára tette a kezét, hogy

vigasztalja. Azt mondta neki: „Tudod, Atya, mindig mondtad, hogy az Istent szeretőknek minden a javukra válik. Vigasztalódj, hisz azért ő szeret téged!”

Mindent a Gondviselő szerető keze irányít. Ha öröm ér bennünket, akkor az a mennyei atya üdvözlete, hálás gyermekekként köszönünk neki vissza. Ha keresetet vagy szenvedést küld, úgy fogjuk fel, hogy állítja számunkra a váltót. Most is, sőt éppen most akar jól nekünk, mert ezzel jelezni akarja: Állj, irányt kell változtatnod, ezen a vágányon a veszedbe rohansz!

A szeretetteljes isteni gondviselésbe vetett rendíthetetlen hitük által tudnak a szentéletű emberek gyakran olyan nyugodtak és munkabírók lenni minden élethelyzetben. Számukra minden jól történik, mert soha semmi se történik Isten akarata ellenére.

Borgia Szent Ferenc szokta mondani, miután megtette a magáét: „Mindig jól prédikálok”, akkor is, amikor nem jól ment, mert hisz mindig úgy prédikált, ahogy az az isteni Gondviselő tervében volt.

Isten tehát szeret engem, naponta és óránként kimutatja irántam szeretetét. Teremt, fenntart és kormányoz, szeretetből. Szeretet a hétköznapiok életszentségének a forrásvidéke. Szeretetével Isten mindig közel van az emberekhez és a dolgokhoz. Isten közelebb van hozzánk, mint a levegő a madárhoz, mint a víz a halhoz. „Benne élünk, mozgunk és vagyunk” — mondja Szent Pál (ApCsel 17,28).

A hétköznapiok szentjét áthatja Isten közelsége. Finom érzékszerve van Isten tulajdonságai iránt, különösképpen az iránt, hogy Isten mindenütt jelen van. Ez a gondolat teszi a szenteket annyira tiszteletteljessé.

Ez a gondolat ösztönözte Pallotti Vincét is arra, hogy térdet hajtson, amikor belépett egy szobába — és nem látta senki —, vagy hogy Róma utcáin járván zuhogó esőben a kezében tartsa a kalapját. „Hagyjuk — szokta mondani, ha felhívták a figyelmét az esőre —, hiszen velünk van a Jóisten.” Szívesen vágta a kenyerét apró kockákra, hogy minden darabka emlékeztesse Isten szeretetére és jelenlétére. Ez a tisztelet ösztönözte Assisi Szent Ferencet is, hogy ne lépjen rá a csordogáló vízre, vagy ne riasszon föl egy állatot. Hiszen ezek mind tanúságot tettek teremtőjük, kormányzójuk és fenntartójuk szeretetéről.

3. Az istengyermekség

Ha Istenhez való kötődésünk forrását keresve mélyebbre akarunk ásni, az emberhez való természetfölötti kötődéshez, illetve azokhoz a *természetfölötti javakhoz jutunk, melyekkel Isten szeretetből megajándékoz minket.*

A természet rendjében Isten mint teremtő, fenntartó és kormányzó bennünk és mindenütt van, minden az övé. A természetfölötti világ rendjében, azaz a kegyelem által, szeretetétől indítva lehetővé tette, hogy az emberi lélekben „lakjon” — egész egyedülálló módon. Mit jelent ez a „lakjon”? Azt jelenti, hogy úgy lakik bennem, ahogy én lakom egy szobában? A szoba az mindig egy tőlem teljesen különálló valami marad. Ha azt mondom, hogy a Szentháromság bennem lakik, az nemcsak azt jelenti, hogy bennem van, hanem azt is, hogy titokzatos módon bevon engem az ő isteni életébe. Vajon kötődik-e hozzám a nagy Isten? Szeret-e engem? Hát lehetne a szeretete még ennél is nagyobb? És mi milyen gyakran vagyunk hidegek vele szemben! Szent Ágoston panaszkodik egyszer: „Istenem, Te bennem voltál, én pedig magamon kívül voltam” — az élet piacán voltam és nem figyeltem Rád. Az őskeresztényeket sokkal jobban megragadta az az igazság, hogy Isten bennük lakik. Szállóigévé vált náluk: Ha a testvéred láttad, akkor az Urat láttad! És ugyanezzel a lelkülettel lépett esténként Origenész apja alvó fiacskájához, hogy mély tisztelettel megcsókolja, mert a gyermek szívében lakó Szentháromságot akarta imádni.

A hétköznapiok szentjét áthatja ez az igazság. Minden kegyelmi állapotban leledző ember szemének ragyogása az örökmécsesre emlékezteti. És ahol ég az örökmécses, ott az Oltáriszentség van. A kegyelem állapotában levő ember lelkében Isten mint *atya* és *barát*, mint *munkatárs* és *megszentelő* él és munkálkodik.

Isten az atyánk

A kegyelem állapotában leledző lélekben a Szentháromság Isten ütötte fel trónját és ott munkálkodik mint *atya*. Ő a mi atyánk, mi az ő gyermekei vagyunk. Ezt hangsúlyozza Szent Pál újra és újra. „Nem a szolgaság lelkét kaptátok ugyanis,... hanem a fogadott fiúság Lelkét nyertétek el, általa szólítjuk: Abba, Atya!” (Róm 8,15). Szent János is azt mondja nekünk: „Nézzétek, mekkora szeretettel van irántunk az Atya: az Isten gyermekeinek hívnak minket, és azok is vagyunk.” (1Jn 3,1) Valóban mondhatjuk tehát: Isten az atyánk.

Gondolkozzunk el azon, hogy mi mindent jelenthet az „atya” szó. Háromféle atyai mivoltot kell megkülönböztetnünk.

„Atya” a szó *legszorosabb értelmében* az, akitől nemzés által az életet kaptam. Így tehát mi emberek emberi természetünket nemzés által kapjuk a szüleinktől.

Isten fia isteni természetét szintén nemzés által kapta. A mennyei Atya öröktől fogva nemzette és nemzi örökké. Ebben a legszűkebb értelemben vett „atya” megszólítást tehát csak az egyszülött Istenfia használhatja Istennel szemben.

A szó *legtágabb értelmében* „atjának” nevezhetek bárkit, aki olyan jó hozzám, mint egy atya, aki úgy gondoskodik rólam, mint egy atya. A szó ilyen értelmében Isten minden ember szerető atyja, a bűnösöké és a meg nem kereszteltéké, egyáltalán az ő minden teremtményéé. Ő öltözteti a mező liliomait, és táplálja az ég madarait.

Van még egy „atya” — *tágabb értelmében* a szónak —, az örökbefogadó atya. Az ilyen atya egy idegen gyermeket fogad sajátjának, nevét adja neki, részesíti javaiban és jogaiban, birtokainak örökössévé teszi. Ily módon fogadott gyermeke vagyok-e Istennek? Igen, kegyelemből gyermekévé fogadott, viselhetem a nevét, részesedhetem javaiban, a menny örökössévé rendelt. De még ennél is több és gazdagabb vagyok. És itt egy nagy titok előtt állunk, melyet kicsiny emberi értelmünkkel nem tudunk felfogni. Amit egy örökbefogadó emberi apa gyermekének soha meg nem adhat, azt adja nekünk a nagy mennyei Atya: isteni életéből valamennyit. Ezáltal természetfölötti hasonmásaivá tesz bennünket. A természet rendjében a fogadott gyermek létére nézve sohasem lesz hasonló örökbefogadójához, mert más vér van benne, más öröklött tulajdonságokat hordoz. Mi viszont azért, hogy Isten gyermekeivé fogad bennünket, csodálatos módon Istenhez hasonlóvá és vele egyek leszünk, és képessé tesz arra, hogy az örökkévalóságban színről színre láthassuk. „Isteni ereje — mondja Szent Péter — az Isten szerinti jámbor élethez mindent megadott nekünk: megismertük azt, aki dicsőségével és erejével meghívott minket. Értékes és nagy ígéretek kaptunk, hogy általuk *részeseivé legyetek az isteni természetnek*, és megmeneküljete a romlottságtól, amely a világban uralkodik a bűnös kívánság következtében.” (2Pt 1,3-4) A természet rendjében nem találunk teljes értékű hasonlatosságot az effajta atyaságra.

Tehát igazából Isten gyermeke vagyok, odaállhatok az Üdvözítő mellé, és az ég és föld hatalmas Urának azt mondhatom, hogy „kedves Atyám”. Persze nem oly módon — nemzés útján — vagyok gyermeke, mint Krisztus, hanem Isten ajándékozó rendelkezése következtében.

S ez az atya atyai módon szeret engem. Az én „Abba, kedves apám”-ra az ő isteni „Fili, Filia — kedves gyermekem”-mel válaszol. Hisz Ő maga mondja nekünk a próféta szájával, hogy atyai melegséggel, sőt, anyai gyengédséggel szeret bennünket:

„De megfeledezhet-e csecsemőjéről az asszony?

És megtagadhatja-e szeretetét méhe szülöttétől?

S még ha megfeledeznék is:

én akkor sem feledkezem meg rólad.

Nézd, a tenyeremre rajzoltalak.”

(Iz 49,15)

Milyen keveset tudnak a mai emberek, még mi keresztények is, erről a vigasztalással teli igazságról! Hogyan érezhetnénk különben ennyire elhagyatottnak és magányosnak magunkat, és hogy házalhatnánk ajtóról ajtóra menve, hogy mennyei Atyánkról elfeledkezve, segítségért és vigasztalásért kolduljunk! Nem az apjához megy egy gyerek, ha valami baja van? És nem ébreszti fel a gyermek, és kiváltképpen a kicsi és gyámoltalan, az apa egész segítőkészségét és adakozó kedvét? Az Atyaisten közlékeny, szeretve akarja odaajándékozni magát, és ajándékozva szeretni akar, hisz *ő a szeretet*. Nagy szeretni akarásából lehel a Szentlelket. Ez a nagy, magát kiárasztani akaró erő nem hagyta őt azonban nyugodni. Ezért Fiát egy áldott emberi természettel kötötte egybe. Majdhogynem azt szeretném mondani, hogy az atya nem akar gyermek, minél több gyermek nélkül lenni. Hiszen Ő maga a szeretet, és ezért közölni akarja magát. Deus quaerit condiligentes se. Isten szellemi lényeket akar, akiket szerethet, és akik vele együtt szeretik azt, amit ő szeret, és úgy, ahogy ő szeret. Ezért akarta, hogy Egyszülöttje emberré legyen, és minket a szent keresztség által az ő tagjaivá tett. Valóban az ő gyermekei lettünk. Az Atyaistennek van egy sajátos „gyengéje”, nem tud ellenállni gyermeke felismert és elismert gyámoltalanságának. Gyermekség a nagy Isten „tehetetlenségét” és másfelől a kis ember „mindenhatóságát” jelenti. Ebben rejlik a legmélyebb oka annak, hogy Isten országában az alázat olyan gyümölcsöző. A Szűzanya ezért ujjongva imádkozta a Magnificátban: „Az alázatosakat fölemelte” (Lk 1,52), és az isteni Üdvözítő ismételten igazolja anyjának szavait, amikor ezeket mondja: „...aki magát megalázza, azt felmagasztalják” (Lk 14,11), és „Aki közületek nagyobb akar lenni, legyen a szolgátok, s aki első akar lenni, legyen a cselédek” (Mt 20,26).

Isten a barátunk

A nagy Sentháromság Isten nem csupán a gyermeki szeretetünket akarja, hanem szeretetünk minden fajtáját, s azt végső soron mind magához akarja kötni, a baráti szeretetünket is. Ő isteni *Barátunkként* van bennünk. „Nem nevezlek többé szolgának benneteket... Barátainknak mondalak benneteket.” (Jn 15,15) Ez Isten kijelentése, és ezt szó szerint kell vennünk. Mivel azonban a barátság feltételezi, hogy az érintettek természetüket illetően egyenrangúak legyenek — állat és ember között pl. nem beszélhetünk valóságos barátságról —, ezért megosztotta velünk isteni életét. Itt nem áll fenn ugyan tényleges egyenlőség, hisz akkor istenek lennénk, hanem egy

bizonyos teremtetett hasonlóság. Ez elég arra, hogy bizalmas kapcsolat jöhessen létre.

Isten igazi barátsággal cseréli velem a javait. Fiát adja nekem és Szentlelkét. Megengedi, hogy részt vegyek Fia feladatában és küldetésében, aki a keresztt alatt ünnepélyesen anyjára bízott engem.

Viszont az isteni Barát is igényt tart az én javaimra. Egy tulajdonom van csupán, mégpedig az akaratom, a szeretetem. Ezt kell és szabad neki felajánlanom, mint baráti ajándékot. Hogy is mondja az Üdvözítő? „Nézd, az ajtóban állok és kopogok. Aki meghallja szavam és ajtót nyit, bemegyek hozzá, vele eszem, ő meg velem.” (Jel 3,20) Egy ilyen csodálatosan bizalmas kapcsolatot sohase mertünk volna kívánni magunknak, ha nem Ő, az isteni Barát ajánlotta volna ezt föl nekünk. Meghív asztalához, tanítva és ösztönözve szól hozzám, ahogy egy jó barát szokta.

Így Szent Klárának, a XIII. század nagy szentjének, szívesen tették fel a nővértársai a kérdést, amikor elmélkedéséből visszatért közéjük: „Mi újságot tudsz a Jóistentől?” Tudták, hogy a Jóisten szólt hozzá.

Aki ápolja a benne lakó Szentháromság Istennel a baráti kapcsolatot, az fölfedez majd összefüggéseket, és belát igazságokat, melyek mások előtt rejtve maradnak. De a barátság gyümölcseként a komoly elhatározásokhoz újra és újra átütőerőt is kaphat. Sajnos a világ zaja gyakran olyan erősen hatol a fülünkbe, hogy emiatt meg se halljuk barátunk hangját és kopogását.

A hétköznapiok szentje finom hallású, és nyitott Istennel szemben. Emberi hangok és a munkazaj nem nyomják el isteni Barátjának a szavait. Meghallja mindenütt, mint a gyermek, aki ismeri anyja hangját, és kihallja azt az utca zsisvajából is.

Isten a munkatársunk

A bennünk élő Barát nem tétlen, hanem mint hatalmas *munkatárs* tevékenykedik. Jól tudja, hogy nélküle nem vagyunk képesek az isteni életet ápolni, nem tudjuk az istengyermeki életet megvalósítani, ezért támogatja a mi gyengeségünket segítő kegyelmeivel. Világosságot ad, hogy értelmünk tisztán lássa a célokat, és erőt önt belénk, hogy életünket a felismert végső célra irányítsa. Ha bűn és szenvedélyek korbácsolják, és már-már elnyelik hajócskánkat, ha bátorság és bizalom meg akarnak inogni, akkor közbelép Ő, „aki megkezdte bennetek a jót, Krisztus Jézus napjára be is

fejezi” (Fil 1,6). Egyszóval sohasem vagyunk egyedül, kegyelme mindig velünk van, csak utána kell nyúlunk.

Egy hajón, miután már hosszú utat megtett, elfogyott a víz. Nem akartak a sós tengervízből inni, nehogy még fokozzák a szomjukat. A kormányos nem látott partot sehol a messzeségben, látott viszont egy másik vitorlást, mely szembejött velük. Átkiabáltak a másik hajó legénységének, hogy jöjjenek közelebb és segítsék ki őket a víztartalékukból, de azt a választ kapták: „Hát merítsetek csak!” S amikor merítettek, akkor vették csak észre, hogy már rég édesvízen, egy folyó széles torkolat-tölcsérében hajóznak.

Így van ez néha velünk is. Úszunk az isteni Munkatársunk által felajánlott kegyelmek tengerében, mégis sokszor közel vagyunk ahhoz, hogy szomjan vesszünk, mert nem merítünk. Nem vagyok képes mindenre „abban, aki erőt ad”? (Fil 4,13)

A hétköznapiak szentjének meggyőződése, hogy az ő nagy, isteni Munkatársa viszi végbe a lényeges dolgokat, hogy csak gyenge eszköz az Ő kezében, de arról is meg van győződve, hogy a nagy Mester is, aki irányítja az eszközt, akarja, hogy a mű tökéletesen elkészüljön. Pater habebit curam! — Az Atya gondoskodni fog! A hétköznapiak szentje alázatosan hálás, és ezért mindig teherbíró és nyugodt, mert tudja, hogy az objektív létrend szerint Isten a munkatársa, aki a munka fő részét végzi. Az alázat a saját szegényességünk elismerése, de egyúttal az isteni erővel való egyesülés is. Nem lenne vajon értelmetlen, ha az ecset, melyet a festőművész használt, a kép elkészülte után azzal akarna kérkedni, hogy milyen szép képet festett? Pedig milyen gyakran hasonlítunk mi emberek ilyen beképzelt ecsetekhez!

Isten a megszentelőnk

Munkatársunk egyúttal a *megszentelőnk* is. Azáltal, hogy Isten bennünk lakik, lelkünk a Szentlélek, sőt a teljes Szentháromság temploma lett, fel van szentelve. Ezáltal egy bizonyos megszentelésben részesül a testünk is. „Isten temploma ugyanis szent, s ti vagytok az.” (1Kor 3,17) Milyen nemesnek kellene, hogy érezzük magunkat mindnyájan annak tudatában: mozgó Szentháromság-templomok vagyunk!

Amikor Pyrrhus király egykor követet küldött Rómába, aki, miután visszatért, arról számolt be, hogy úgy tűnt neki, mintha Rómában minden polgár egy-egy király lenne. Ezt kellene, hogy mondhasák rólunk keresztényekről is, de nem csak arról, ahogy a város piacán vagy társaságban viselkedünk, hanem ugyanannak a nemességnek kellene megmutatkoznia rajtunk akkor is, amikor négy fal között egyedül vagyunk. Noblesse oblige — a nemesség kötelez! Camus püspök meséli Szalézi Szent Ferencről, hogy soha nem látta őt hozzá nem méltó módon fellépni,

vagy kevésbé finoman viselkedni, pedig már két éve szinte éjjel-nappal körülötte van.

Ha a háromszor szent Isten bennünk lakik, akkor világos, hogy jelenléte csak megszentelő lehet. *Ő a mi megszentelőnk*, azaz szentekké tesz bennünket.

Kis Szent Teréz erről szilárdan meg volt győződve. Egyszerű nyelvformáló erejével találó képeket talált erre. Egyszer például az életszentség felvonójáról beszél. Kisgyermekként a tökéletesség hegye alatt áll és szilárdan bízik: Engem felvisznek oda, hisz egyedül nem tudok tovább menni. S mit tesz? Kinyújtja a kezeit és kéri, hogy az atya, aki ott fönny van, vigye fel őt. És az Atya hatalmas karjain mint valami liftben, felvonóban, nemcsak trónja lépcsőjéig emeli, nem, hanem egészen az Ő isteni szívébe.

Vagy az életszentség szabadtéri lépcsőjéről beszél. Ez egy nagy lépcső, amelynek az aljában ő, a kis gyermek áll. Újra meg újra megkísérli, hogy felmásszon, de újra meg újra elesik és visszacsúszik. Hogyan juthatna föl? Újra meg újra meg kell kísérelnie, de bizalomteljes kérésével és koldulásával is ostromolja és legyőzi Isten szívét. Isten jön és fölviszi, neki csak kapaszkodnia és együttműködnie kell. Nem Isten cselekvése játssza itt a főszerepet? De nem játszik-e az erőteljes öntevékeny-ség is fontos szerepet? Kis Szent Teréz nem egy kényelmes kvietizmus mellett emel szót, ő maga is cselekszik, de ezt nem tekinti és nem értékeli különös jelenségűnek. Hiszen ő nincs eltelve saját magától.

A Szentírás szívesen használ hasonló képeket, hogy közel hozza hozzánk a gondolatot, hogy Isten a mi megszentelőnk. Az embert Isten szeme fényének nevezi és madárkának, melyet sas szárnyán visznek a magasba. „A pusztában sajátjává fogadta, a sivatag kietlenségében és éjszakájában. Védőn körülvette, oltalmazta, óvta, mint szeme világát. Mint a sas, amelyik a fészket védi, ott lebeg a fiókája fölött, kiterjeszti szárnyát, felkapja, tulajdon szárnyán hordozza. Az Úr vezérelte egymaga.” (MTörv 32,10-12)

Ugyanígy volt ez a kedves Szűzanyánál. Bízott az Atyában, a Barátban és Munkatársban, de törekvésében fenntartás nélkül kiszolgáltatta magát a Megszentelőnek is. Hogyan is mondja a Magnificátban? — „Mert nagyot tett velem a Hatalmas” (Lk 1,49). Mindent Isten cselekvésére vezet vissza és nem a saját teljesítményére. „Az éhezőket” — ezek azok, akik önmaguktól üresek és mindent Isten cselekvésétől várnak el — „jőllakatta, de a gazdagokat” — az öntelteket — „üres kézzel küldte el” (Lk 1,53).

Ha már megkérdezzük magunktól, hogy miben áll az életszentség, akkor a hétköznapiok szentjének felfogása szerint azt kell mondanunk: Életszentség a gyermek egyszerű válasza az Atya szeretetére, a barát válasza, a Barát kérő kopogtatására. Az életszentség nem holt tudás, hanem élet, mégpedig élet a Szentháromság Istenben. A hétköznapiok szentje ezt a lük-

tető életet mutatja újra meg újra az imádás, a bűnbánó, bensőséges és nagylelkű szeretet és Isten utánzása csendes tettei által. Hiszen a szeretet nemcsak arra ösztönöz, hogy egyesüljünk a szeretett személlyel, hanem arra is, hogy hasonlóvá váljunk hozzá.

4. Részt veszünk Isten belső életében

Nagy jelentősége van a meggyőződésnek: Isten bennünk lakik. Ez a rövidke mondat a minket érintő titkok egész világát tartalmazza. Mindaz, amit a hit fényénél az istengyermekségből láthattunk és arról elmondhattunk, csak gyenge kísérlet arra, hogy egy kicsit megvilágítsuk ezt a nagy titkot. Felkeltette bennünk a vágyat, hogy még jobban fellebbentsük róla a fátylat.

Mózeshez így szólt egykor a hang az égő csipkebokorból: „Vedd le a sarudat a lábadról, mert a hely, ahol állasz, szent föld.” (Kiv 3,5) Bizony, mi is szent földön állunk, ahol csak félénk tisztelettel és tiszteletteljes félénkséggel merhetünk néhány lépést tapogatózva előre menni. Emberi értelmünk akkor is egyszerűen túl kicsi ahhoz, hogy felfogja annak nagy titkát, hogy Isten bennünk lakik, ha megvilágítja a hit fénye.

1. A Szentháromság Isten bennem lakik, ez azt jelenti: Ő bennem van és titokzatos módon bevon az isteni benső élet sodrába. „Isten magába fogadja az embert, és engedi, hogy részt vegyen az ő benső életében. Nemcsak hogy a természetfölötti kinyilatkoztatás által megismerő bepillantást enged az emberi szellemnek az Ő legszentebb lényébe, hanem maga az ember az ő természetével beléphet a Legszentebb-be, oda, ahol — ahogy Krisztus mondta az apostoloknak — az Atya sok lakása van. Isten egészen új módon költözik be az emberbe, és kibontakoztatja annak lelkében az Ő hárosmisélyes életét. A szellemileg nemző önközlés gyümölcseként él Isten kebelében az isteni, Istennel lényegében azonos Fiú. Ezen önközlés élő módon kialakul a természetfölötti emberben, aki ezáltal a szó különleges értelmében az isteni Logosz képmása, és — nem természeténél fogva ugyan, hanem kegyelemből történő meghívás által — Isten gyermeke, az isteni Logosz testvére lesz. A Fiúban felragyogó isteni dicsőség átsugárzik az emberre és elárasztja lényét az örök világosság hasonmásával. A szeretet egyetlen közös lehelete, melyben találkozik az Atya és a Fiú, és melynek gyümölcse, mint valljuk, az isteni Lényeg harmadik hordozója, a Szentlélek, hasonlóképpen kiformálódik a természetfölötti ember lelkében, amennyiben a fellobbanó isteni szeretetláng mintegy átkap az értelmes teremtményre és ott hasonló tüzet gyújt. A természetfölötti ember sajátos lé-

te, lelki alkata így abban áll, hogy a háromszemélyes benső isteni élet ily módon megnyilatkozik és kiformalódik benne.” (Bichlmair)

A Szentháromság Isten kegyelemből háromszemélyes benső életének teremtményi, valóságos és Istennel egyesült mását ajándékozta nekem.

Ez először a *szent keresztségben* történt meg, mely a lélek újjászületése. Az első születésemnél a természetes életet kaptam, testet és lelket. Az újjászületésnél a lélek visszakapta mindazt, amit az első emberek a paradicsomban a bűnbeesés előtt ajándékba kaptak, s amit mindenkinek meg kellett volna kapnia, de az áteredő bűnnel elveszett. Az isteni Üdvözítő Nikodémussal beszél erről és megerősíti: „Bizony, bizony, mondom neked: aki nem születik újjá, az nem láthatja meg az Isten országát.” (Jn 3,3) Azt akarja ezzel mondani: Ha a mennyországba akarsz jutni, akkor valaminek még történnie kell veled, még egyszer meg kell születned. Ez nem a testből, hanem a vízből és a Szentlélekből való születés. Ez egy igazi, valóságos, szellemi születés. A lélek megtisztul és gazdagodik általa, egy új létezés: az isteni élet, illetve a megszentelő kegyelem részesévé lesz. Akiben nincs meg ez a lét, nem juthat a mennyországba.

Amikor hitünk titkairól van szó, szívesen nyúlunk képekhez és hasonlatokhoz; mi, emberek, ugye, korlátozottak vagyunk. Ebben az esetben is segítségünkre lehet egy kép, melyet már atyáink is használtak. Figyeljünk meg egyszer egy darab vasat. Érdes, színtelen, hideg, nem szép. Most egy időre tűzbe teszem. Hogyan fog hamarosan kinézni? A forró parázsba mártva a vas mintegy magába fogadja a tüzet, áthatja a tűz, izzik, mint a tűz, melegít és világít, mint a tűz, miközben vas marad továbbra is.

Hasonlóképpen van ez a mi lelkünkkel is. A szent keresztségnél belemártják az isteni élet parázsába, az áthatja, átlükteti. Ahogy a vas átveszi a tűz tulajdonságait, úgy a kegyelem állapotában leledző lélek is részese lesz az isteni tevékenységeknek: a megismerésnek és a szeretetnek. Hasonló a megismerése Istenéhez, és hozzá hasonlóan szeret. Új képességet kap arra, hogy érzékelje Istent és az istenit, mint ahogy egy művésztermészet mindenütt meglátja és meghallja a szépséget és az összhangot.

A szent keresztségben az isteni életnek ez a tüze kerül a lélekbe. Nem kellene hozzászoknunk ahhoz, hogy többre becsüljük, és jobban megünnepeljük a keresztelő napját, mint a születésnapot, és hogy egész életünk folyamán ápoljuk azt a szent tudatot, hogy meg vagyunk keresztelve? Hisz a születésnap csak a természetes életet adta nekünk, a keresztelő napja viszont az isteni életben való részesedést! És nem kellene mindennapi életünkben az isteni életet jobban értékelnünk? Sajnos gyakran becsüljük

többre a megtiszteltetést, a szépséget, a gazdagságot, az okosságot, a jólétet, mint a kegyelmi állapotunkat.

Ezért szól nekünk Szent Nagy Leó pápa intelme: „Ismerd fel, ó, keresztény, méltóságodat, s miután részesedtél az isteni természetben, vigyázz, hogy nemtelen magatartással vissza ne ess korábbi alantasságodba. Gondolj arra, hogy melyik az a fő és az a test, melynek tagja vagy. Emlékezz, hogyan kerültél Isten világosságába és birodalmába, miután kiragadtak a sötétség hatalmából. A keresztség szentsége által a Szentlélek temploma lettél. Vigyázz, nehogy gonosz cselekedetekkel elűzd a magas vendéget, és újra az ördög szolgaságának vesd alá magad; mert az érted fizetett ár a Krisztus vére, és igazságosan fog feletted ítélni az, aki irgalmasan megváltott.”

A lelki élet egyik tisztán látó tanítója, Páter Alvarez, azzal szokta novíciusait az isteni élet gyakorlati megbecsülésére tanítani, hogy nevelése vezérelvének a következő mondatot választotta: „Ő, ne fajuljatok el, és ne adjátok fel az Isten gyermekeire jellemző nagyszerű és fenséges lelkületet!” Ez a jelmondat lángra lobbanította az ifjú szíveket. Többeket közülük Brazíliába küldtek, hogy ott hirdessék az indiánoknak az evangéliumot. Útközben holland kálvinisták kezébe kerültek, és hitük miatt szörnyű kínokat kellett kiállniuk. S ebben a helyzetben mesterük vezérelvét kiáltotta egyikük a tömegbe: „Ne fajuljatok el, és ne adjátok fel az Isten gyermekeire jellemző nagyszerű és fenséges lelkületet!” S mindannyian dicsőséges vértanúhalált haltak.

A hétköznapiok szentje helyes értékítéllettel rendelkezik. Legnagyobb gondja az, hogy az isteni életet megőrizze és ápolja. Minden más értéknek alárendelt jelentőséget tulajdonít. Az őskereszténységben az isteni élet volt egészen a gondolkodás és a törekvés középpontjában. Az volt az eszményük, hogy a keresztségi kegyelemben haljanak meg. A katakombákban ezért gyakran találjuk sírköveken a feliratot: In albis decessit — a keresztségi kegyelemben hunyt el.

Alban Stolz megmondja nekünk, milyen értékes egy ilyen lélek: „A lélek számára a megszentelő kegyelem az, ami a föld számára a Nap. Minden szépség, minden gyarapodás, minden élet a földön csak a Nap által van. Vedd el a Napot, s a föld akkor egy vigasztalan, fagyott tuskó lesz a végtelen éjszakában. Így van ez az emberi lélekkel is; a megszentelő kegyelem nélkül Isten előtt sötét, hideg és csúnya, mint egy késő őszi esős éjszaka. A megszentelő kegyelemmel viszont szép a lélek, mert Isten lelke szeretetével áthatja, és úgy tükröződik benne, mint a Nap egy tó sima tükrében. Ezért szeret az ilyen lélek mindent, amit Isten szeret, mert Isten lelke él benne és segíti szeretni...”³

3 Alban Stolz: Die heilige Elisabeth, Freiburg 1911, 88. old.

2. Az új lét, melyet a lélek az újjászületés által kap, annyira *Istenhez hasonlóvá* teszi őt, hogy azok a szentek, akik láthattak a megszentelő kegyelem állapotában leledző lelket, azt állítják, hogy Isten után a kegyelem állapotában levő lélek a legszebb, ami csak létezik.

Az új lét, a megszentelő kegyelem által képes lesz a lélek arra, hogy Istenhez hasonló módon már itt a földi életben tökéletlenül, és egykor az örökkévalóságban lehetőség szerint tökéletesen megismerje és szeresse Istent, és ezáltal elérje természetfölötti célját. Enélkül az új isteni élet nélkül sohasem tudná ezt a célt elérni.

Egy növény nem képes látni, egy állat nem tud előadást tartani, azaz egyikük se képes azokra a cselekményekre, melyek a lét és az élet egy magasabb fokához tartoznak. Ahhoz, hogy a növény láthasson, fel kell emelni a létezésnek erre a magasabb fokára, az állatokéra. Ahhoz, hogy az állat előadást tudjon tartani, emberi létet és életet kellene kapnia.

Így van ez az embernél is. Az, hogy Istent természetfölötti módon megismerje és szeresse, nem tartozik természetes képességei körébe. Mindkettő olyan cselekmény, mely a lét és az élet egy magasabb, Istenhez hasonló fokához tartozik. Ezt a megszentelő kegyelem, az isteni élet által kapja meg. Ahol pedig új élet van, ott új képességek is gyökereznek. Emberi természetünknek két szellemi képessége van: az értelem és az akarat. Életünk új, természetfölötti, isteni talajában gyökereznek a belénk oltott isteni erények: a hit, remény és szeretet, a Szentlélek hét ajándéka és a sarkalatos erények. A segítő kegyelem által ezek a természetfölötti, belénk oltott képességek, melyek csírához hasonlóan szunnyadnak az élet talajában, mozgásba jönnek, és virágot, gyümölcsöt hoznak. Ezek a természetfölötti cselekedetek vagy tettek.

A természetfölötti élet, hasonlóan a természeteshez, képes fejlődni. Tökéletességét az örökkévalóságban éri el. Ezért mondja az apostol is: „Ma még csak tükörben, homályosan látunk, akkor majd színről színre” (1Kor 13,12). Minél inkább bennünk van az isteni élet, annál hasonlóbbak leszünk Istenhez már e világi életünkben. Az isteni élet akkor mintegy átsugározza a test leplét és megdicsőíti azt. Ez az oka annak, hogy öreg emberek, akik egy tiszta, Istennek tetsző életet éltek, gyakran olyan természetfölöttinek, megdicsőültnek látszanak, és hogy szentéletű emberek tisztán külsőleg is úgy tűnnek néha, mint egy másik világból jött lények.

Amikor Szent Erzsébet földi pályafutásának végéhez közeledett és mindent elhagyott, ami kedves és drága volt neki, és már csak Istennek és Isten kedvéért az embereknek élt, akkor környezetének napról napra átszellemültebbnek, megdicsőültebbnek tűnt. Az isteni élet volt az, ami testét átsugározta.

3. De a természetfölötti életet végül is azért kapjuk ajándékba, hogy maga a nagy Szentháromság Isten egyesülhessen velünk. Ez a titok megkoronázása és tökéletes bizonyítéka annak, hogy Isten kötődik az emberhez, hogy szeret minket. A teremtett, Istenhez hasonló lét, a megszentelő kegyelem, melyet a keresztségben kapunk, Istenhez hasonlóvá tesz bennünket, de *egyesít is Istennel*; mert ahol a megszentelő kegyelem van, ott a Szentháromság lakik. A megszentelő kegyelem mintegy a híd, melyet a Jóisten arra használ, hogy bevonuljon hozzánk, az eszköz, melyet arra használ, hogy titokzatos módon kötődjön a lélekhez.

Az isteni élet és a bennünk lakó Isten közötti viszony magyarázatára — mondja egy hittudós — „van Szent Bonaventurának egy banálisnak tűnő hasonlata: Valaki egy lovat tart kantárszáron. Tulajdonképpen csak a kantárszárat fogja, de a kantárszáron keresztül egyúttal a lovat is tartja. Hasonló a helyzet az igaz ember lelkével. Közvetlenül a teremtett megszentelő kegyelmet tartja és bírja. De ahogy a kantár szára oda van kötve a lóhoz, úgy a megszentelő kegyelem is Istenhez. A megszentelő kegyelem birtokában lévő lélek mintegy birtokában van Istennek is. Ezt a hasonlatot nem szabad persze minden irányban erőltetnünk. Arra, ha nem is egészen, nagyon jó, hogy szemléltesse a lélek kapcsolatát az örök, nem teremtett kegyelemmel a teremtett kegyelem közvetítésével. A 'tartás', a 'birtoklás' értelmezése megfelelő; kevésbé a 'bentlakás'-é, Isten különleges jelenlétéé a kegyelem állapotában leledző lélekben. A megszentelő kegyelem eszerint nem abszolút, nem önmagában zárt egységet alkotó valami, hanem viszonylagos. Az Istenhez, az örök, nem teremtett kegyelemhez fűző viszonyt jelenti.”

Milyen szorosnak gondoljuk ezt a kapcsolatot? Kíséréljük meg ezt a kérdést néhány példán keresztül tisztázni. Az Istenember emberi természete az örök Ige isteni személyével van személyes egységben. Ennyire bensőnek nem foghatjuk fel lelkünk kapcsolatát a Szentháromság Istennel, hisz akkor istenek lennénk. Nem is annyira mélyreható, mint amilyen a test és a lélek egysége. A hittudósok ezt a kapcsolatot lényeginek, állaginak nevezik, test és lélek együtt egy lényt, egy személyt alkotnak. Mi viszont mindig, akkor is, ha a kegyelem uralkodik bennünk, Istentől lényegileg különböző személyiségek maradunk. — Egy másik példa. A Taunus-hegységben sétáltam egyszer és megláttam egy fát, amely majdnem egészen öszszenőtt egy facölöppel, melyet sok évvel ezelőtt támasznak vertek be mellé, és dróttal hozzákötözték. A fa törzse majdnem körülölelte a cölöpöt. Ilyen egységben vagyunk Istennel? Nem, sokkal mélyebben; hisz a cölöp az egy élettelen fadarab, bármilyen szorosan is van a fához kötve. Ez egy mechanikus kapcsolat. Az élő fa élete nem ment át a halott facölöpbe. — Most pedig gondoljunk el két embert, akik szívből szeretik egymást. Lélekben mindig együtt vannak, még ha testileg országok és tengerek is választják el őket egymástól. Így van bennünk a Szentháromság Isten? Egész biztosan; mert hisz a legszorosabb szeretetkapcsolat köti őt hozzánk. Vajon kifejezi-e ez a kép a teljes tényállást? Elismert hittudósok azt mondják

nekünk, hogy „a lelkünk egyesülése az Istennel a kegyelem által nem csak erkölcsi, de nem is lényegi a szó valódi értelmében, viszont annyira valóságos, hogy fizikai-erkölcsi kapcsolatnak lehet nevezni. Mivel egyidejűleg mintegy fátyol takarja, és homály fedi, és fokról fokra halad előre, amennyiben annál inkább észleljük a hatását, minél többet foglalkozunk a hittel és ápoljuk a Szentlélek adományait, úgy hogy buzgó lelkek, akik vágyakoznak az Istennel való egyesülésre, erőteljes indítást éreznek arra, hogy egyre jobban és többet gyakorolják magukat az erényekben és az adományokban.”⁴

Mindez valami egészen nagy, valami titokzatos, amit csak a hit szeme lát, homályosan. A természetes szemünk ehhez túl bamba és zavaros, legfeljebb hatásait észleli valamennyire annak, hogy Isten az emberben lakik, olyan embereken, akik tartós és bensőséges kapcsolatban vannak Istennel. Ezért olyan nagyon fontos számunkra az, hogy hitünk szemeit tisztítsuk és élesre állítsuk, hogy a hit gyermekeivé váljunk. Mindenekelőtt azt kell megkísérelnünk, hogy hitünk e nagy titkának megfelelően éljünk. Vivas ut intelligas — éld, hogy beláthasd, így mondja a keresztény életbölcse. Más szóval: Ha a hit valamely titkát mélyebben fel akarod fogni és be akarod látni, akkor élj mindenekelőtt egészen aszerint, akkor majd megkapod értelmed számára az óhajtott és elérhető világosságot is.

De hogyan éljünk aszerint? Ez nagyon egyszerű. Tekintsünk a szentekre! Hogyan csinálták ők? A hitben *gyakran szemlélték a bennük lakó Szentháromság Istent, gyermeki módon társalogtak vele a hála, az imádás, a szeretet és a tisztelet kifejezésével* — kis, többnyire maguk készítette röpimával — és *gyakran hoztak áldozatot érte*. Amennyiben így tehát éltek a nagy igazságot, hogy Isten bennünk lakik, egyre jobban be is látták azt a hitben, sőt, néhányan abban a kegyelemben részesültek, hogy titokzatos, beléjük oltott fény által egyedülálló mélységben szemléljék.

Mindazt az igazságot, melyről eddig elgondolkodtunk, vonzó módon foglalja össze a következő „Imádság Istennek a lélekbe történő beköltözésért”:

„Ó igen szeretett Jézusom, Te, aki kedveled a lelkeket, méltóztass az Atyával és a Szentlélekkel együtt hozzám jönni és nálam lakni. Szívem legbensőjét adom Neked: legyen a menyegzői szobád, a Sionod, Betániád. Ajándékozz meg azzal, hogy nálam laksz és a barátom vagy. Mindent, ami a lelkemet éri, legyen az örömteli vagy kellemetlen: *Áldozatul adom Neked*. Áldozatul adom Neked a Te isten-

4 Tanqerey, m.a.h. 91.o.

emberi tetteiddel és titkaiddal egyesítve, a Te dicső Anyád, a Te kedves szentjeid érdemeivel egyesítve, így kérlek, hogy hallgass meg ügyeimben. Ámen.”⁵

2. fejezet: Az Üdvözítő kötődése az emberhez

A Szentháromság Isten kötődik az emberhez. Szeret minket, teremtményeit és gyermekeit, és bizonyítja nekünk a szeretetét természetes és főleg pedig természetfölötti módon, úgy, hogy bennünk lakik és részesedni enged isteni természetében.

Még tovább is megy szeretetében. János, a szeretett tanítvány mondja nekünk: „Az Isten szeretete abban nyilvánul meg bennünk, hogy az Isten elküldte a világba egyszülött Fiát, hogy általa éljünk. A szeretetnek nem az a lényege, hogy mi szeretjük Istent, hanem hogy ő szeret minket és elküldte a Fiát bűneinkért engesztelésül. Szeretteim, ha az Isten így szeretett minket, nekünk is szeretnünk kell egymást” (1Jn 4,9-11). A második isteni személy felvette a mi természetünket. Emberré lett. Mióta az Istenanya kimondta az igen-jét és a megtestesülés nagy titka valósággá vált, az Isten-ember az ő életében, szenvedésében, halálában és működésében Isten irántunk való szeretetének legszemléletesebb bizonyítéka.

Ennél a szeretetnél gyűjtja meg a hétköznapiak szentje nap mint nap a viszonsszeretetét. Nem fárad bele, hogy szemlélje és viszonozza a szeretet nagy tetteit, melyekkel az Üdvözítő *életében és halála után* bőségesen elárasztotta.

1. Az Üdvözítő szeretete földi életében

„Amint én szerettelek titeket — mondta egyszer övéinek az Üdvözítő —, úgy szeressétek ti is egymást” (Jn 13,34). Aki részleteiben szeretné tudni, miként szeretett az Üdvözítő, annak csak a Szentírást, Istennek a gyermekeihez írott levelét kell felütnie. Hamarosan örömmel hajol majd meg azelőtt az előzékeny, együttérző és hősi szeretet előtt, mely az Üdvözítő szavaiban és tetteiben kifejezésre jut.

1. Szeretete *előzékeny*. Ezért tud oly jóságosan hívni: „Gyertek hozzám mindnyájan, akik elfáradtatok, s akik terhet hordoztok, én megkönnyítlek titeket” (Mt 11,28). Jó pásztornak nevezi magát, aki az eltévedt bárány

5 Triller, Seelenleuchte, 1922, 161.o.

után megy, hogy megtalálja és a vállain hazavigye, nem félve a pusztá tü-
zétől és a tövistől, aki az életét is kész odaadni.

2. Az a tény, hogy milyen megértő minden testi-lelki bajjal szemben,
amelyikkel csak találkozik, bizonyítja, mennyire *szívélyes és együttérző* a
szeretete. Visszaadja a síró anyának a fiát, meggyógyít egy béna kezét,
vagy kiűz egy ördögöt, táplálja a sokaságot, amely három napon át ment
utána hűségesen. S amikor egy házasságtörő, gyalázattal terhelt asszonyt
visznek eléje, még a bűn szennyén és baján át is meglátja a lélek mélyén
a tisztaság és a jóság utáni vágy szikráját és — nem ítéli el. Jótéteménye-
ket osztva járta útjait.

3. *Nagylelkű* szeretete még tovább megy: „szeretett és feláldozta magát
értem” (Gal 2,20). „Senki sem szeret jobban, mint az, aki életét adja bará-
taiért” (Jn 15,13). Ha valamennyire meg akarjuk érteni az Üdvözítő szere-
tetét, akkor itt meg kell állnunk.

Sok modern ember számára az Üdvözítő szenvedése elvesztette vonz-
erejét, mert a mai embernek magának is sokat kell szenvednie s ezért nem
érzi már a passió tragikumának gigászi súlyát. Viszont gondoljuk csak
meg, hogy az Üdvözítő egész életében Isten boldogító látásában élt, s Is-
tenben minden kor és az egész világ bűnét látta. A világba lépésétől kezd-
ve örömteli igent mondott minden kínra, mely várt rá, amikor elérkezik az
ideje, hogy isteni természete visszahúzódjon, hogy emberi természete a
végsőkig elmerülhessen a szenvedés szakadékaiban. Ezért tudta, hogy
Atyja a legnehezebb órában a Golgotán meg fogja tőle vonni a vigasztal-
ást, és hogy háromórás halálos gyötrelem után a legszörnyűbb fájdalmak
közepette kell elvéreznie.

Misztikus kegyelmekkel megáldott lelkekről mondják, hogy szenvedé-
seik közepette néha az az érzésük, mintha a világ összes bűne rájuk nehe-
zedne. Így képzelhetjük el, hogy az Üdvözítő is, a legtisztább és legsen-
tebb, miután magára hagyta őt az isteni természet, a „bűnök testének”
érezte magát, akit elleptek a legrondább és legocsmányabb bűnök, a káini
testvérgyilkosságtól kezdve egészen a világ vége előtti utolsó gaztettig.
Így megértjük, hogyan volt lehetséges, hogy pórusaiból vércseppek
buggyantak ki. És akkor nem hajlunk olyan könnyen arra, hogy saját szen-
vedésünket — bármilyen nagy is legyen az — az Üdvözítő szenvedésével
egyenlőnek tekintsük. Véljük és valljuk Pallotti Vincével, Róma nagy
apostolával és a pallottinus kongregáció alapítójával: „Az Isten Fia meg-
testesülésekor irántunk való szeretetből föláldozta magát és mindenét. A

tökéletes áldozatkészség lelkületével lépett a világba. És ez a lelkület élt és működött benne egészen a kereszthaláláig. Szembesülve a megfeszített Üdvözítővel, értelmesen senki se zárhatja ki magát Krisztus követéséből, legyen az illető szegény vagy gazdag, előkelő vagy alacsonysorsú, tanult vagy tanulatlan, hatalmas vagy gyámoltalan. Minden más áldozat, függetlenül attól, ki hozza azt és milyen súlyos áldozatról van szó, semmi Jézus Krisztus áldozatához képest, aki értünk, bűnösökért, odaadta magát a keresztfán.”⁶

Mindazt, amit az Üdvözítő elviselt, szeretetből vette magára. Szeretéből viselte úgy a lelki, mint a testi szenvedést.

Mit tettek a *becsületével*? Júdas eladta harminc ezüstért, ami akkor egy tehén ára volt. Nem mélységes meggyalázás-e ez? S aztán ahogy Pilátus bánt vele! Egy Barabás mögé helyezi. Heródes bohócruhába öltözteti. Végül pedig nyújtják neki a megvetett keresztet, melyet mint a legutolsó gonosztevőnek kell felcipelnie a hegyre, s amely kemény halotti ágya lesz.

És mindezt irántunk, emberek iránt való szeretetből tette, hogy uralomvágyunkért elégtételt adjon, és az Atya jóindulatát ismét felénk fordítsa. Mégsem lettünk mindmáig se mentesek a rendetlen uralomvágytól. Túlságosan ragaszkodunk még az irántunk való tisztelethez és a tekintélyünkhöz, és túl keveset gyakoroljuk a megvetés iránti szeretetet, pedig erre kellene, hogy indítson bennünket az igazi viszonzó szeretet a maga egyesítő és hasonlító tevő erejével. Ezért van, hogy mihelyt a megaláztatásnak vagy mellőzésnek akár csak árnyéka is érint bennünket, már imádkozni és aludni is alig tudunk. Akit a Krisztus iránti igaz szeretet hatott át, az, ha érzéseivel vissza is hőköl, amikor megalázzák vagy rágalmaznak, akaratával egy erőteljes igent mond rá, és nem hagyja magát megingatni a mindennapi munkák és kötelességek teljesítésében, mert magától értetődő számára: vele is úgy bánhatnak, ahogy az Üdvözítővel tették. De csak kevesen jutnak el oda, hogy ne csak az igényüket mondják ki, hanem szeressék és keressék is a megvetést. Az ilyenek magukról a kevésbé jót mondják, míg másoknál a jót hangsúlyozzák. Örülnek, ha silánynak és hibásnak nézik, és annak megfelelően kezelik őket.

A hétköznapi szentje mindig a szeretetnek erre a magas fokára törekszik.

Mérhetetlenül nagyra kellett lennie az Üdvözítő lelki kínjának, mert olyan világosan látta maga előtt a *bűn gonoszságát* és az *emberek iszonyú hálátlanságát*, és tudta, hogy sokak számára hiábavaló lesz a szenvedése.

6 Lucas: Vinzenz Pallotti, Limburg a.d.Lahn. 314.o.

Látta, hogy sokan azok közül is, akiket kedvencei körébe hívott meg, szeretetét hidegséggel viszonozzák. Másoknál látta, hogy romlásukba rohanak, és a pokol szakadékába zuhannak. Ezt a szenvedést is az irántunk való szeretetből hordozta mind, váltságdíjként a bűneinkért. Tudja ezt a hétköznapiak szentje, és szívből jövő, tetterős viszonszeretettel valamint apostolkodással gondoskodik arról, hogy az Üdvözítő szenvedése minél gyümölcsözőbb legyen.

Szeretetteljesen elmerül azokban a fájdalomban is, melyeket az Üdvözítő a *testén* szenvedett el. A mi érzékiségünk és kényelemszeretetünk, a szeretet utáni vágyunk eltévelyedései, az élvezetek rendetlen hajhászása miatt állt mezíten az oszlopnál, ahol megostorozták. A tiszták között a Legtisztább, a Szeplőtelen szűzi méhéből nőtt Liliom ki volt itt szolgáltatva nők és gyermekek pillantásainak, a durva katonák kéjes tekintetének, és hagyta, hogy szíjakkal és hegyes vasakkal kínozzák és marcangolják, hogy a mi gonosztetteinkért bűnhődjön. Ki kételkedhet itt még az Üdvözítő emberek iránti nagylelkű szeretetében? Nem kevésbé volt gyalázatos és fájdalmas, hogy tövissel koronázták. Szentek mondják erről, csoda, hogy az Üdvözítő eközben fegyelmezett és nyugodt maradt; hisz fejének teljes felületét egészen a halántékáig ájtázták a tövisek.

A hétköznapiak szentjét megragadják az istenemberi szeretet ezen bizonyítékai, és nem fárad bele, hogy Pál apostollal ismételve: „szeretett és feláldozta magát értem” (Gal 2,20).

2. Az Üdvözítő szeretete a halála után

A nagy, istenemberi szeretet még nem merült ki a Golgotán hozott áldozattal. Amikor az Üdvözítő a kereszten meghalt, második Ádámként eltépte az adósságlevelet, mely az emberiséget évezredekig keresztül szomorú száműzetésben tartotta, és ezzel újra megnyitotta mindenki számára az istengyermeiség birodalmát.

1. Ebbe a birodalomba azonban csak az Üdvözítőbe való titokzatos beépülés révén jutunk be, mely által bevon minket saját, az Atyához fűző gyermeki kapcsolatába. Csak Krisztusban juthatunk el az Atyához. Mivel ez a beépülés oly nagy titok, ezért beszélünk Corpus Christi mysticumról, *Krisztus titokzatos testéről*.

Az Isten gyermeke és a Krisztus közötti kapcsolat bensőségebb a testvérek közötti kapcsolatnál. A Szentírás jegyesi kapcsolatnak nevezi.

Szent Pál például így írja a korintusiaknak: „eljegyeztelek benneteket egy férfival, hogy tiszta szűzként vezesselek el Krisztushoz” (1Kor 11,2).

Minden, a megszentelő kegyelem állapotában levő lélek, úgy is mondhatjuk, Isten minden gyermeke, akár férfi, akár nő, ilyen értelemben Krisztus menyasszonya, tehát állandóan titokzatos kapcsolatban, mély élet- és sorsközösségben él Krisztussal. Aki a szüzesség állapotát választók közé tartozik, e jegyesi kapcsolatát *kizárólagossá* tette.

A hétköznapiok szentje tudja mindezt, és gondoskodik arról, hogy a Krisztussal való életközössége egy bensőséges szeretetközösségben teljesszen és hasson ki.

2. De hogy fáradozása és törekvése számára teherbíró alapot teremtsen, szívesen olvassa a Szentírásban a szólótőkéről és a szőlővesszőről, valamint a fejről és a tagokról szóló mély hasonlatokat. Olyan nagy titkokról van itt szó, hogy világos fogalmakkal nem is lehet őket pontosan körülhatárolni. Ezért beszél Jézus és apostola, Pál is hasonlatokban, mert azok adják vissza a leginkább a titok homályból felvilágító jellegét.

Az Üdvözítő ünnepélyes pillanatot választott hasonlatának. Az apostolok éppen az első szentáldozásban részesültek és meghatódottan hallgatták Mesterük búcsúszavait — közvetlenül a halálba menetele előtt. Korábban vajon nem voltak képesek ezt a nagy üzenetet befogadni? Most talán felkészültebbek és ráhangoltabbak? Az Üdvözítő kijelenti: „Én vagyok a szőlőtő, s Atyám a szőlőműves... Maradjatok hát bennem, s akkor én is bennetek maradok. Amint a szőlővessző nem teremhet maga, csak ha a szőlőtőn marad, úgy ti sem, ha nem maradtok bennem... Aki bennem marad és én benne, az bő termést hoz. Hisz nélkülem semmit sem tehettek. Aki nem marad bennem, azt kivetik mint a szőlővesszőt és elszárad... Azáltal dicsőül meg Atyám, hogy bő termést hoztok...” (Jn 15,1-8)

A nyugodt megfontolás felfedezi az Úr beszédében a hasonlat magvát, tagjait és a következtetéseket.

A hasonlat magva, vagyis az, amit az Üdvözítő a szomorkodóknak mondani akar abban a pillanatban, amikor elbúcsúzik az apostoloiktól, hogy visszamenjen az Atyához, akitől jött, az *a titokzatos, szerves életközösség közte és köztük* — hasonlóan a szőlőtő és a szőlővessző közöttihez —, mely akkor is megmarad, ha ő elment.

A hasonlat tagjai az Üdvözítő és mi vagyunk. Ő, a valóságos Isten, az örök Atyával egylényegű örök Fiú, aki az időben értünk emberré lett, *mi*, a megkeresztelték, a megváltottjai. Életközösséget alkotunk vele.

Hogy mennyire fontosnak tekinti az Üdvözítő ezt az életközösséget, azt az általa levont *következtetésekkel* tudatja velünk. Aki nincs vele összeköttetésben, *terméketlen* lesz; ezért használja a kemény kifejezést: „Amint a szőlővessző nem teremhet maga, csak ha a szőlőtől marad, úgy ti sem, ha nem maradtok bennem” (Jn 15,4k.). Mi több, *a lélek elszárad és a pokol tűzéire vetik*. „Aki nem marad bennem, azt kivetik, mint a szőlővesszőt és elszárad. Összeszedik, tűzre vetik és elég. Minden szőlővesszőt, mely nem hoz gyümölcsöt, lemetsz (az Atya)...” (Jn 15,6 és 2). Aki viszont közösségben marad az Üdvözítővel, az „*bő termést hoz*”. Az Atya keresztest és szenvedést küld neki, „megtisztítja” a szőlővesszőt, „*hogymég többet teremjen*”.

A hittudósok elgondolkodva időznek el ennél a hasonlatnál és igyekeznek felderíteni, milyennek kell gondolni a Krisztussal való életközösséget, melyről itt szó van. Erkölcsei jellegű-e csak, mint két egymást szerető ember közössége? Sokan ezt túl kevésnek tartják. Viszont fizikai sem lehet az életközösség a lényegeket valóságos egybeolvadása értelmében. Ez túl sokat fejez ki. Nem hasonlóknak lennénk akkor az Istenemberhez, hanem egyenlőek vele. Így csak egy következtetés marad: titokkal állunk szemben, melyet nem tudunk felderíteni. Még áthatolhatatlanabbá lesz a titok, amikor a következő szavakat halljuk az Üdvözítő szájából: „A testem ugyanis valóságos étel, s a vérem valóságos ital. Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, az bennem marad, én meg benne. Engem az élő Atya küldött, s általa élek. Így az is élni fog általam, aki engem eszik... Aki ezt a kenyeret eszi, az örökké él” (Jn 6,55-58). Szent Pál pedig nyugodt bizonyossággal mondja magáról: „már nem én élek, hanem Krisztus él énbennem” (Gal 2,20). Ugyanebben a szellemben imádkozott Pallotti Vince is: „Semmisüljön meg az életem, és Jézus élete legyen az én életem. Jézus élete legyen az elmélkedésem, a tanulmányom... Krisztus imája legyen az imádságom, Krisztus tanítása a tanításom, Krisztus szeretete a szeretetem, Krisztus Mária iránti szeretete az én iránta való szeretetem.”⁷

Innen nézve a Szentírás ismert részei talán mélyebb értelmet kapnak. Amikor az Üdvözítő azt mondja Saulnak Damaszkusz előtt: „Miért üldözl *engem*?”, vagy amikor egy másik alkalommal kinyilvánítja: „amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, *velem* tettétek”, úgy azzal többet mond minthogy „úgy akarom felfogni és beszámítani, mintha nekem tettétek volna”... A korai keresztények között el is terjedt a mondás: „Testvéredet láttad, tehát Krisztust láttad.”

7 Lucas a m.h. 313.o.

Elmélyül ez a felfogás, ha Szent Pál iskolájába megyünk, hogy ő vezessen be a *fejről és tagokról* szóló kedvenc hasonlatának értelmébe. „A test ugyan egy, de sok tagja van, a testnek ez a sok tagja azonban mégis egy test. Így Krisztus is. Mi ugyanis mindnyájan egy lélekben egy testté lettünk a keresetséggel: akár zsidók, akár pogányok, akár rabszolgák, akár szabadok. Mindannyiunkat egy lélek itatott át... Ti Krisztus teste vagytok s egyenként tagjai” (1Kor 12,12-15.27).

Krisztus titokzatos testének feje maga az *Istenember*. Ahogy a fej a testben elsőbbséget élvez, ahogy az egyesítő központ és élő erőforrás az egész ember számára, úgy kell Krisztusnak az Egyházban elfoglalt helyét és működését felfogni. Elsősége van minden teremtmény előtt. Ő az Elsőszülött mindenféle teremtetést megelőzően, és minden erény tökéletes példaképe. Benne, „Jézus Krisztusban”, zárt egységként állunk az Atya előtt. Titokzatos testének tagjait mindig friss táplálékkal táplálja, különösen a szentségek által.

Minden élő testnek szüksége van lélekre is. Az Egyház lelke a *Szentlélek*. Az Üdvözítő imádkozza főpapi imájában: „De nemcsak értük könyörögek, hanem azokért is, akik a szavukra hinni fognak bennem. Legyenek mindnyájan egy. Amint te, Atyám, bennem vagy s én benned, úgy legyenek ők is bennünk, hogy így elhiggye a világ, hogy te küldtél engem” (Jn 17, 20kk). Az Atyát és Fiút összekötő kapocs a Szentlélek. Azért ugyanezt kell az Egyházban is tennie: A Lelke kell, hogy legyen. Ami a természetes test számára a lélek, az a Szentlélek Krisztus titokzatos teste számára. Azért imádkozzuk a szentmise hitvallásában: „Et in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem — és a Szentlélekben, Urunkban és éltetőnkben.”

Krisztus titokzatos testének tagjai mi vagyunk, a *megkereszteltek*. Szent Pál ezt egész világosan kifejezi: „mindnyájan egy lélekben egy testté lettünk a keresetséggel: akár zsidók, akár pogányok, akár rabszolgák, akár szabadok” (1Kor 12,13). A tagok együtt egy egészet alkotnak, mindnyájuknak mindene közös. „Ha szenved az egyik tag, valamennyi együtt szenved vele, s ha tiszteletben van része az egyik tagnak, mindegyik örül vele” (1Kor 12,26). Az egész test húz hasznát egy tag gazdagságából, s fordítva, egy beteg, sérült tag árt a többieknek. Ez a gondolat az egymás iránti felelősség nem sejtett mélységeit tárja fel.

3. Krisztusban való létünk elválaszthatatlanul kötődik a *szentségek*hez. A keresetség által Krisztus tagjai leszünk; a többi szentség a maga módján tökéletesíti ezt a nagy ajándékot. A hétköznapiok szentje ért hozzá, hogy ebből a boldogító tényből józan valóságérzékelésével gazdag hasznát húz-

zon. Szívesen gondol a *szent keresztségre*, melyben gyermekként részesült, és igyekszik a keresztség kegyelmét élővé és hatékonyrá tenni azáltal, hogy gondosan ápolja megkeresztelt voltának tudatát.

A *bérmálást* katonaaavatásnak, ünnepélyes nagykorúvá nyilvánításnak fogja föl, melyből komoly felelősség származik számára a benne és a körülötte levő Isten országával szemben, melynek minden eszközzel — a legnagyobb áldozatok árán is — igyekszik megfelelni.

Száma a *szentgyónás* a kegyelem, a bűnbánat és a nevelés eszköze, mellyel gyakran és hatékonyan él.

A *keresztény házasságot* a Krisztus és az Egyház közötti titokzatos kapcsolat képmásának fogja fel. A keresztény családot kis egyháznak és a keresztény társadalom csírasejtjének tekinti. Ezért a család megújulásának szól egész szeretete és tettereje.

Különös szeretetét ajándékozza a *legszentebb Oltáriszentségnek*, mert benne az Üdvözítő különösen megfogható módon nyilatkoztatja ki és hozza állandóan tudomásunkra a szeretetét. Az eucharisztia az ő számára „egy haldokló Isten bosszúja”. Amikor az emberek nekiláttak, hogy megöljék az Istenembert, megalapítja a szeretet szentségét, hogy mindig velük lehessen mint áldozat, mint étel és barát.

A hétköznapiok szentjének élete és szeretete mindenekelőtt az *áldozati oltár* körül kering. A szentmise egész napjának közép-, kiinduló- és gyűjtőpontja. Nap mint nap a legnagyobb esemény számára, és forró vágya, hogy a nap miséje élete miséjévé váljon. Nem nyugszik, míg a hétköznapi reggeli szentmise folytatása és betetőzése nem lett, állandóan ismétlődő felajánlással, átváltozással és egyesüléssel. Különös erővel cseng fülében a szentpáli szó: „Mortem Domini annuntiabit...” (Hirdessétek az Úr halálát!) Valahányszor szentmisét ünnepeltek vagy áldoztok, *hirdessétek az Úr halálát!* Hisz reggel a szentmisében a Megfeszítéssel együtt titokzatos módon őt is a keresztre szegezték. A nap folyamán minden alkalmat kihasznál arra, hogy ehhez méltónak bizonyuljon. Ezért megéri azt is, amit az első keresztényektől oly szívesen idéznek: „Az oltártól az arénába!” Az ő arénája a mindennapi megszokott munkája, melyet a lehető legtekélyesebben igyekszik végezni. A múlttal és a jövővel kapcsolatosan nem ismer felesleges aggodalmakat. A múlt el van temetve az isteni irgalom kebelében. A jövő egy atyai-jóságos Gondviselő kezében van. Egész törődése és tettereje csak a következő 24 óráé, melynek a szentmise ad keretet. „De sacrificio in sacrificium” — „Szentmisétől szentmiséig!”, ez a jelszava. Elsősorban csak a szentmisétől a szentmiséig él és gondolkodik. Számára minden napnak megvan a maga baja, de a kegyelme is, s ez kapcsolódik

reggel a napi szentmiséhez. Keresztjét mindig csak egy napig kell hordoznia, mindig csak egy napig kell hűségesen teljesítenie kötelességeit, és erősnek, bátornak és vidámnak lennie. Hiszen holnap új kegyelmeket mérít az erőforrásból, mely az oltárból tör elő. Nem zavarja szorongató éngörcs, hisz gondolkozásával és akaratával az Üdvözítőben és az Üdvözítővel állandóan az Atya körül kering. Korlátoltsága miatt nem gyötri kínzó nyugtalanság, hiszen az Atyának tetszéssel kell rátekintenie az Istenember miatt, akihez oly szorosan kötődik. Borúlátó hangulatok különösképpen nem nyugtalaníthatják. Hiszen minden reggel eggyé válik nemcsak a szenvedő és haldokló, hanem a megdicsőült Üdvözítővel is, aki angyalaival és szentjeivel boldog diadallal vonul el már minden földi baj fölött, és újjongva dicséri és magasztalja az Atyát. Ezen az alapon állva tanulja meg az Üdvözítő szemével látni és megítélni a kor és a világ eseményeit. Számára a szentmiséhez nemcsak a felajánlás és az átváltozás tartozik, hanem a *szentáldozásban történő egyesülés* is. Ezért alapelve: Ne legyen szentmise szentáldozás nélkül!

Napközben is szívesen megy el *isteni Barátjához* a templomba. Úgy érzi, Ő érti meg a legjobban, és a leghatásosabban Ő vezeti az Atyához és mutatja meg az Atya akaratát.

Az Ars-i szent plébános mondta egyszer állítólag, hogy kevesebb jelenetet kellene az újságokban és a közéletben rendezni, de többet a tabernákulum előtt. Hofbauer Kelemen azt tanácsolja, hogy ne csak az embereknek beszéljünk Istenről, hanem Istennek is az emberekről. Mindkét szent különös szeretettel viseltetett az Oltáriszentség iránt, és gyakran jelentek meg a tabernákulum előtt.

Borgia Szent Ferenc oly égő szeretetet érzett az Oltáriszentség iránt, hogy naponta hétszer kellett a templomba mennie, hogy lelkét ott Isten előtt be- és kilélegeztesse. Lakását templom közelében választotta, mert úgy vonzotta a templom, mint gyermeket a szülői ház.

Pallotti Vince, mivel apostoli tevékenysége miatt nem tudott mindig a legszentebb Oltáriszentség előtt lenni, egy szentségtartót ábrázoló képet vitt magával. Gyakran kezébe vette, hogy megcsókolja. „A legszentebb Oltáriszentségben jelenlevő Jézus tegyen — írta egyszer —, mindent, de mindent a házainkban! Most és mindig.”

„Az első apostolok — figyelmeztet Faulhaber bíboros — az utolsó vacsora terméből jöttek, a későbbiek az áldoztatórácstól.”

XI. Pius pápa ezért hívja fel fáradhatatlanul az egész kereszténységet az eucharisztikus-liturgikus nevelésre:

„Mindenki tudja, mennyire hasznára válik az egyeseknek és a társadalomnak, hogy minden hívő mélyebben megismerje az Eucharisziát és egyre jobban éljen belőle. (Hisz Ő az élet forrása és központja.) Az isteni titokról és az eucharisztikus

liturgiáról szóló tanítás úgy át kell hogy hassa a hívők értelmét és szívét, hogy többé ne némán és hidegen, hanem szeretetteljes megértéssel és izzó szeretettel vegyenek részt a szent cselekményen; hogy, miután a mennyei asztalnál táplálkoztak és megerősödtek, egyre tökéletesebbek legyenek, az erények fényében ragyogjanak és apostoli buzgóságtól égjenek” (1927. augusztus 15.). „Ha a katolikus fiú- és leányifjúság, a katolikus férfiak és nők, a keresztény apák és anyák és lassanként minden katolikus egyesület egészen a kis cserkészekig az Eucharisztia felé fordul és eucharisztikus beállítottságú lesz, akkor bizonyosan mondhatjuk, hogy minden jó és minden áldás várható tőlük” (1925. február 12.). — „Jöjjetek, szeretett gyermekeim, és mártások be tisztaságtok liliomát az isteni bárány vérébe, abba az eucharisztikus borba, amely a szűzi tisztaság egész virágzó pompáját, melytől Isten szent egyháza, Jézus Krisztus birodalma oly csodálatosan ragyog, kifakasztja. Jöjjetek, hozzátok fiatal, meleg, nemes szívetekeket a Titeket hívó isteni Mester örökké fiatal, végtelen szeretettől izzó szívéhez” (1926. február 7.).

Amikor a „Lebe mit der Kirche” heti folyóiratot átnyújtották neki, így válaszolt: „Az új liturgikus hetilap, a 'Lebe mit der Kirche', vigaszt nyújtó ígéret arra, hogy a nagy katolikus család hamarosan visszatér az Egyház liturgiájában való bensőséges és értő részvételhez. És ez a részvétel nagyon értékes a keresztények biztos és tökéletes formálására és a hit, a jámborság fölöttébb tartalmas táplálására az élet minden körülményei között (1934. november 3.).

III. szakasz

AMI ISTEN EMBEREKHEZ VALÓ KÖTŐDÉSÉBŐL SZÁMUNKRA KÖVETKEZIK

1. fejezet: A szívélyes viszonz szeretetről

1. A Szentháromság Isten *akarja*, hogy szeressük őt. Ezt az Üdvözítő elég világosan kifejezésre juttatta, amikor azt kérdezték tőle, melyik a főparancs. A válasz nagyon világosan és határozottan hangzik: „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből” (Mk 12,30). Aztán megerősítésül még hozzáfűzi: „Ez az első és legfőbb parancs.” Eszerint az Isten iránti szeretet életünk leglényegesebb kötelessége. Pál apostol ezt jól megértette. Ezért lelkesen zengi a szeretet dicséretét:

Szólhatok az emberek vagy az angyalok nyelvén,
ha szeretet nincs bennem,
csak zengő érc vagyok vagy pengő cimbalom.
Lehet prófétáló tehetségem,
ismerhetem az összes titkokat és mind a tudományokat,
hitemmel elmozdíthatom a hegyeket,
ha szeretet nincs bennem, mit sem érek.

Szétozthatom mindenemet a nélkülözők közt,
odaadhatom a testemet is égőáldozatul,
ha szeretet nincs bennem,
mit sem használ nekem.
A szeretet türelmes, a szeretet jóságos,
a szeretet nem féltékeny, nem kérkedik, nem is kevély.
Nem tapintatlan, nem keresi a maga javát,
nem gerjed haragra, a rosszat nem rója fel.
Nem örül a gonoszságnak,
örömét az igazság győzelmében leli.
Mindent eltűr, mindent elhisz,
mindent remél, mindent elvisel.

S a szeretet nem szűnik meg soha.
A prófétálás véget ér,
a nyelvek elhallgatnak,
a tudomány elenyészik.

Most megismerésünk csak töredékes,
és töredékes a prófétálásunk is.
Ha azonban elérkezik a tökéletes,
ami töredékes, az véget ér.

Gyermekkoromban úgy beszéltem, mint a gyerek,
úgy gondolkoztam, mint a gyerek,
úgy ítéltam, mint a gyerek.
De amikor elértem a férfikort,
elhagytam a gyerek szokásait.

Ma még csak tükörben, homályosan látunk,
akkor majd színről színre.

*Most még csak töredékes a tudásom,
akkor majd úgy ismerek mindent,
ahogy most engem ismernek.
Addig megmarad a hit, a remény és a szeretet,
ez a három,
de közülük a legnagyobb a szeretet.
Törekedjete a szeretetre!*

(1Kor 13,1-13)

2. Kötelességünk szeretni, de ha csak az Üdvözítő szeretetparancsa és a népek apostolának szeretethimnusa állna rendelkezésünkre, gyámoltalanul állnánk e kötelességünkkel szemben.

Isten azonban ismeri az ember szívét. Tudja, hogy akkor gyúl a leggyorsabban és legmélyebben szeretetre, ha azt tapasztalja, hogy szeretettel veszik körül. Ezt már a régi rómaiak is felismerték. Ezért szokták mondani: „Ha azt akarod, hogy szeressenek, akkor szeress!” A szeretet minden megnyilvánulása ezért rendkívül hatásos eszköz a szeretet élesztésére. De ki bizonyította jobban és szemléletesebben irántunk való szeretetét, mint a Szentháromság Isten és az Istenember Jézus Krisztus? Az isteni és istenemberi szeretet minden állomása, melyet eddig megismertünk, mindmennyi viszonszeretetet ébresztő kiáltás.

3. Célját azonban csak akkor éri el, ha figyelünk rá, ha finom érzékenységgel felkutatjuk életünkben az isteni szeretet nyomait, mígnem mélységes meggyőződéssel vallhatjuk a kedves Istenanyával: „nagyot tett velem a Hatalmas, és Szent az ő neve” (Lk 1,49). Aki rosszul értelmezett alázatból nem akarja meglátni Isten jótéteményeit, sohase fogja Istent nagyon szeretni.

A hétköznapiok szejtje nem lesz ilyen egyoldalúságok áldozata. Mindennapi eledele, hogy szemléli és viszonozza Isten nagy tetteit.

2. fejezet: A viszonszeretet fajtáiról

A szeretetnek, mellyel mi emberek ajándékozzuk meg Istent, különböző fokai vannak. Az aszkétikus írók ezekre találó kifejezéseket leltek.

1. A szeretet legalacsonyabb fokát a *kívánó szeretetnek* nevezik. Ezen a fokon *magam miatt* szeretem Istent. A szeretet következményeként ki-

elégült és boldog, vagy erős, érett és tiszta szeretnék lenni. Tehát először is ez mindenekelőtt a magam számára kívánok valamit.

2. Tökéletesebb a *tetszésből fakadó szeretet*. A kifejezés világosan mutatja, mit kell érteni alatta: Isten tetszik nekem. Sokat foglalkozom Vele, és ezért örömöm telik benne és tulajdonságaiban. Ez a szeretet megszabadít saját énünkötől. Lassanként elveszi a más dolgokhoz való ragaszkodásunkat. Milyen nagy ma annak a veszélye, hogy mintegy valamiféle keringési betegségben állandóan magunk körül keringünk, és folyton tömjént szórunk az én-bálványunknak. Ha elmélkedésem és gondolkodásom Istenre irányul, és ha növekedve egyre inkább kedvem lelem Őbenne, csak akkor lesz valóban az *én* Istenem és mindenem. Akkor majd én is azon leszek, hogy tetsszem neki, mindig azt teszem, ami örömet okoz az Atyának, ahogy ez az Üdvözítő életprogramja volt.

3. A szeretet magasabb foka a *jóindulat-szeretet*. *Önmagáért* szeretem Istent, jót akarok neki. Ha tehát Istennek nem lenne már meg minden jó-tulajdonsága végtelen tökéletes mértékben, akkor forrón kívánnám ezt neki, de mindenesetre azon fáradozom, hogy minden eszközzel előmozdítсам tiszteletét és növeljem dicsőségét.

A hétköznapi szentjei egészen otthon vannak ebben a világban. Ezért vetik be magukat olyan önzetlenül, bátran és kitartóan, hogy környezetükben elismerjék Istent. Csak ismerjék el és szeressék jobban az emberek Istent! Ez életük nagy gondja. Az ő szájukban kapja csak meg teljes értelmét az ismert imádság, amit sok keresztyén imádkozik:

„Mindent Istenem dicsőségére, munkában és pihenésben, hogy Isten dicséretét, tiszteletét gyarapítsam, ezt kívánom, ezért mindent megteszek. Egyedül Istennek akarom adni testem-lelkem, egész életem! Add, ó Jézus, ehhez kegyelmedet!”

Minden munka, az is ami nem elégít ki, magán viseli a hétköznapi szentjénél az Isten dicsőségének pecsétjét. Hisz nem az fontos neki, hogy az énje, érvényesülési vágya, támaszkeresése és szeretetvágya kielégüljön, hanem hogy Istent megdicsőítsék, hogy az Ő tisztelete és elismerése növekedjen. Ez elvesz minden önzést, önimádatot és „az isteni szeretet boldondjává” teszi. Ezért mindegy neki, *mit* tesz, értékmérője Isten tisztelete és megdicsőítése. Ha Isten nagyobb dicsőségét szolgálja, hogy sikert arat, akkor hálásan elfogadja azt. Ha pedig Isten úgy akarja, hogy felsüljön vagy megalázzák, akkor örömmel ért egyet azzal is. S ha Isten dicsőségét Afrika valamelyik magányos szögletében növelheti, ahol senki se látja és senki se veszi észre, akkor ott is kitart csendesen és készségesen. Ha imájában ő is felmehet Tábor magaslataira, hálásan megy. Ha elhagyottan és

vigasztalanul sínylődik a Getszemáni-kertben, akkor ott is szívesen hű marad. Ha van rá alkalmja, hogy Istenért szóval és tettel síkra szálljon, gondosan kihasználja azt. Sokat imádkozik, szorgalmasan tanul és elmélkedik, hogy Isten dicsőségét jobban felfogja és másoknak hirdetni tudja. Omnia ad maiorem Dei gloriam — Mindent Isten nagyobb dicsőségére! Ez a jelszava!

4. Mivel a szeretet erő, mely egyesít és hasonlóvá tesz, az Isten iránti igaz szeretetnek az *azonosulás szeretetévé* kell válnia, azaz akaratát Isten akaratához kell igazítania. A hétköznapiok szentje ezért minden dologban az isteni akarathoz igazodik, legyen az akár *parancsoló*, mint a parancsokban: Tedd, ne tedd, vagy *tanácsoló*, ahogyan a gazdag ifjúhoz fordult, aki-re az Üdvözítő szeretettel nézett, amikor azt mondta neki: „Ha tökéletes akarsz lenni, add el, amid van, az árát oszd szét a szegények között... Aztán gyere és kövess engem” (Mt 19,21).

Így akarja Isten, maradj ezért csendben! Ez számára a megváltoztathatatlan szabály akkor is, amikor Isten *rendelkező* és *megengedő* akaratáról van szó. Isten némely rendelkezése közönséges embernek gyakran elviselhetetlenül nehéz: Itt meghal egy kedves ember, ott egy sorscsapás hirtelen az élet minden reményét megsemmisíti. Még súlyosabb lehet időnként az, amit Isten megenged: keserű félreismerés és rágalom, személyes kudarc vagy sötét bűn. A hétköznapiok szentje is keserűnek érzi ugyan azt, ami ezekben a dolgokban rázúdul, de szíve és akarata nyugodt marad abban a meggyőződésben: Semmi sem véletlen, minden Isten jóságából fakad!

5. A *barátságsszeretet* az Istennel való szívélyes, kedves érintkezést jelenti számára. A barátok egymásban élnek. Az egyik szíve lakása a másiknak. Igazi barátokra érvényes: Totum pro toto! Mindent mindenért! Az Istenember a léleknek fölöttébb gazdag ajándékot ad, amennyiben az nyitott tud lenni: az életét, a szeretetét, a tudását, a lelkét, a küldetését, az atyját, az anyját. És a hétköznapiok szentje Neki adja mindenét, amije csak van: szeretetét, erőit, tehetségét, idejét, elvárásait, reményeit. Mivel az örök Isten a barátja, hűsége a szenvedés és a szükség idején sem szűnik meg. Mivel az *önzetlen* Isten a barátja, folyvást a vigasztalás Istenét s nem annyira az Isten vigasztalását keresi. És mivel azt nevezi barátjának, *aki a keresztén mindent odaadott érte*, ő se tartja túl nehéznek szíve egyetlen áldozatát sem. Ő, akinek szeretete nap mint nap felülmúlja magát, szent elégedetlenséget és sürgető vágyat éleszt a hétköznapiok szentjében, aki nem pihen és nem nyugszik, amíg el nem érte a viszonszeretet legmagasabb fokát, és amíg el nem mondhatja magáról: Semmi mást nem kívánok az égben és nem keresek a földön csak Téged, ó Te nagy, kedves és szerető Istenem!

IV. szakasz

AMIRŐL AZ ISTENHEZ VALÓ KÖTŐDÉS FELISMERHETŐ

1. fejezet: A bűnhöz való viszonyulásunk

A szeretet először is szellemi természetű, olyan valami, ami mélyen a szív bensejében izzik. Viszont tettekre is indít. Azt teszi, ami a szeretett személynek örömet okoz, és *kerüli* azt, ami annak nem tetszik.

Figyeljünk meg egyszer egy gyereket, aki szívből, bensőségesen szereti anyját. Milyen lelkiismeretesen vigyáz, nehogy megszegje anyja parancsait és utasításait! Mennyire szeretné kiolvasni szeméből legkisebb óhaját is! Így tesz a hétköznapiok szentje!

1. Mélyen *utálja a bűnt*. Ez az utálat nem csak akaratából fakad, hanem gyakran a szívéből is. Ez megmutatkozik még a kis vagy a félig önkéntes bűnöknél is. Minél bensőségesebben kötődik az ember Istenhez, annál érezhetőbb ez az utálat. Ahogy a természetben vannak állatok, melyek megérzik és megszimatozzák a földrengés közeledtét, a hétköznapiok szentje is megérzi mindazt, aminek köze van a bűnhöz, és menekül tőle, mint a legnagyobb bajtól. Ha egyszer mégis hibázik, akkor olyan nagy a szégyene, olyan mély a bánata, hogy szeretete azáltal újból és még erősebben fellángol. A szentek nem azért váltak szentté, mert sohasem estek el, hanem azért, mert minden esés után alázatos bizalommal rögtön újra fölkeltek. Minden esetben növekedett szeretetük, és nagyobb lett a készségük arra, hogy mindent odaadjanak, és inkább elviseljék a tűz vagy a kéngőzös mocsár kínjait, minthogy akár csak egy bocsánatos bűnt is elkövessenek, még ha a világ minden dicsőségét is kapnák érte. A szentek Isten mértékével mérnek. És Isten mércéje szerint a bűn a legnagyobb baj.

2. Ha meg akarjuk érteni a bűn lényegét, vissza kell gondolnunk arra, amit Istennek az emberhez való kötődéséről mondtunk. Akkor rájövünk, mekkora hálátlanság, mekkora sértés és hűtlenség az, ha egy ember bűnnel bántja meg a Teremtőjét és Fenntartóját, szerető, hú Atyját, aki a lélekben lakik, és az életéből ad neki.

A súlyos bűn kiűzi a Szentháromságot lakásából és megsemmisíti az új, természetfölötti szervezetet. Lázadás az ellen, akinek hatalma van rá,

hogyan az embert egy pillanat alatt a semmibe hagyja süllyedni, az ellen, aki saját Fiát küldte, hogy váltságdíj legyen a bűnös emberekért. Mintegy Isten trónfosztása és az ember trónra-emelése, a gyermek pengeváltása atyjával. A teremtményke saját gonosz, gyenge, buta akaratát szembe meri állítani a Teremtő jóságos, mindenható, bölcs akaratával. Ismerjük és naponta mindnyájan átéljük e vétkes cselekvés következményeit. Az ember a paradicsomban inkább hitt a kígyó szavának, mint az Istennek. Isten azt mondta: „A kert minden fájáról ehetsz. De a jó és rossz tudás fájáról ne egyél, mert amely napon eszel róla, meghalsz” (Ter 2,17). Jött az ördög és kétkedésre indította Éva szívét Isten atyai szeretetével szemben. Így szólt: „Semmi esetre; nem fogtok meghalni. Isten jól tudja, hogy amely napon abból esztek, szemetek felnyílik, olyanok lesztek, mint az istenek, akik ismerik a jót és a rosszat” (Ter 3,4-5). Így beszélt a kígyó. Ősszüleink pedig ettek és szemeik kinyíltak, de másképp, mint ahogy az ördög ígérte. Az ember nem hitt Isten szeretetében és elbukott. Mi volt az első következmény? „Észrevették, hogy meztelenek” (Ter 3,7). Azonnal el kellett hagyniuk az éden kertjét. Gyámoltalanul és tapasztalat nélkül álltak egy idegen világban. És csakhamar határozottan észrevették, hogy Isten átka nehezedett rá. Csak sok verejtékcsepp árán adta meg a föld a termését az embernek. Mindenütt tövist és bogáncsot termett. Miután a lélek az első bűnnel megtagadja az engedelmisséget Istennek, büntetésül a test fellázad a lélek ellen. Azóta beszélünk a gonosz vágyakról. Hamarosan meglátja Ádám és Éva az első halottat, a testvérkéztől meggyilkoltat. Járványok, háborúk, mindenféle szenvedés és nyomorúság éri az embereket. A világ nagy temetővé, a siralom völgyévé változott. És mindez a bűn büntetése és következménye!

*„A természet minden erén át,
ameddig elér csillagragyogás,
névtelen zokogás vonul át!”*

Ha még érzékletesebben akarjuk látni, mit jelent a bűn, akkor lélekben követjük az Üdvözítőt szenvedésének útján, és minden állomás alá odairjuk: Ezt a bűn tette! Nem szörnyű titok a bűn?

Bár a súlyos bűn a legnagyobb baj, azért a *bocsánatos bűnt* se szabad alábecsülnünk. Tompítja a lelkiismeretet, ólomsúllyal nehezedik a lélekre és bénítja lendületét. Így csinál utat a súlyos bűnnek.

3. De hogyan lehet a bűnt jóvátenni? *Isten egyszülött Fia* lejön a mennyből a földre. Mert az ősszüleők a paradicsomban nem hittek Isten szeretetében és engedetlenek voltak, azért a Megváltó szeretetből maradéktalanul kiszolgáltatja magát a mennyei Atya akaratának. Bajban és ha-

lálban gyermekien hisz szeretetében. „Abba — kedves Apu”, ez volt az Istenember szívében az egyetlen nagy érzés. Természete ellenkezik ugyan a szenvedés kelyhével, a kereszten felkiált ugyan az Istentől elhagyatottság kínjaiban, de hite nem inog meg, szeretete nem alszik ki. Utolsó lehetéig azt teszi, ami az Atyának tetszik.

S hogyan csinálta Mária, a szűzi Istenanya? Sokhelyütt ábrázolják mint lehajtott fejű Madonnát. Ez azt jelenti: Alig hallja meg a mennyből jövő üzenetet, már alázatosan le is hajtja fejét és mondja „igen”-jét arra, amit az Atya akar. Miként az Üdvözítő eledele volt, hogy mindig tegye, ami Istennek tetsző, úgy volt anyjának és jegyesének a személyes eszménye: „Az Úr szolgálója vagyok, teljesedjenek be hát rajtam szavaid” (Lk 1,38). Istennel egyesült lelkében soha se merült fel a leghalkabb kétség sem Isten szeretetével szemben.

Mi is vezekelhethünk így bűneinkért, és segíthetünk teljessé tenni saját megváltásunkat: úgy, hogy Jézus Krisztusban hittel és tetterővel átadjuk magunkat a mennyei Atya szeretetének.

A keresztdíszat *a szentmisében jelenvalóvá lesz*. Egyszerű hittel megragadjuk és felajánljuk a mennyei Atyának nemcsak mint dicsérő, hálaadó, könyörgő és imádó áldozatot, hanem mint engesztelő áldozatot is. Egyúttal magunkévá tesszük az Istenember lelkületét és megtanulunk vele a következő törvény szerint élni és imádkozni: Legyen meg a Te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is! Ezáltal könnyűvé válik számunkra, hogy megértsük a bűnbánat szentségét, és helyesen éljünk vele, és komoly, szeretettől áthatott áldozatos és bűnbánó élettel Szent Pállal testünkben kiegészítsük „ami Krisztus szenvedéséből hiányzik” (Kol 1,24).

2. fejezet: Az azonosulásért történő fáradozás

Erről az azonosulásról már szoltunk. Mivel azonban a hétköznapiok szentjének a mindennapi gyakorlati életben annyira szüksége van rá, még közelebbről is foglalkoznunk kell vele.

Az Isten iránti igazi szeretet örömmel kész arra, hogy megtegyen és elszenvedjen mindent, amit Isten akar, és ahogy Isten akarja. E készség oka megint csak a szeretet lényegében rejlik. Aki szeret, annak a szeretett személy leghalkabb biztatása is fontos, legkisebb kívánsága is jelentős. A szeretet nem ismeri a közömbösséget, mert minden szeretettel, szeretetből történik. A hétköznapiok szentje a végsőig kötődik Isten akaratához —

szeretetből. S minél messzebb ér törekvésében, annál világosabban mutatkozik meg ez nála.

1. A hétköznapiok szentje Krisztusban látja eszményének megtestesülését. Az Üdvözítő feladata az volt, hogy az Atya dicsőségét tökéletesen helyreállítsa. Ezért kellett megtennie a legnagyobbat is, ami égen és földön létezik: „Nézd, megyek Istenem, hogy teljesítsem akaratomat” (Zsid 10,7), így hangzott életének reggeli imája. És a keserves szenvedése előtti estét ezzel a tanúsággal zárja: „En megdicsőítettelek a földön: a feladatod, amelynek az elvégzését rám bízta, elvégeztem” (Jn 17,4). Teljes szenvedélyességgel ragaszkodik az Üdvözítő az Atya akaratához. Hogy azt megismerje, befogadja és szeresse, erre fordította gazdag képességeit. Mi mindent vihetett volna végbe tehetségével a földkerekségen! Hogy megtermékenyíthette volna a tudományt, felvilágosíthatta volna a népet, hisz ismert minden bajt, megvolt minden képessége! De ebből semmi sem lett. Abban a pillanatban kezdi életét, amikor az Atya akarja. Azt mondja, amit az Atya akar. Azt teszi, amit az Atya megvalósítottak akar látni, csodákat tesz, az Atya műveit. Diadalmenete közben látszólagos kudarcral fejezi be életét, mert így akarja az Atya. Haldokolva átadja magát a „kereszt balgaságának”, mert ez volt az Atya tervében. Mennyi port kavartunk volna fel mi az ő helyében a kis Izraelben az alatt a harminc év alatt, amit ő az Atya kívánságának megfelelően csendes magányban az anyjánál töltött. Az Üdvözítő azonban a háttérben maradt, gazdag tehetségét látszólag paragon hagyva. Nem azt kérdezte: Hova irányulnak a szívem kívánságai? Utolsó támaszpontja az volt: Atyám, a te akaratom! Nagysága kívánságainak és tetteinek tökéletes Istenre-irányultságában van. Önzetlenül törekedett arra, és az volt forró vágya, hogy élete egy legyen az Atya akaratával.

Vajon mi is mondhatjuk egy nap vagy hónap végén vagy életünk alkonyán: Azt a művet és csak azt a művet vittem végbe, amelyet az Atya rám bízott; szolgáltam neki a természet és a kegyelem minden képességével, amit kaptam. Megkísérlettem, hogy ezt külsőleg-belsőleg tökéletesen megtegyem, tekintet nélkül beteg természetem kedvenc kívánságaira, külső hírnévre, dicséretre és elismerésre. Akkor úton vagyunk a hétköznapiokban megélt szentség felé.

2. Isten nem hagy bennünket bizonytalanságban akarata felől. *Parancsaival* engedelmisséget követelő törvényhozóként lép fel. A *tanácsokkal*, mindenekelőtt a belső sugallataival, az előjárók kívánságaival és hivatásbeli feladatainkkal mint Atya fordul felénk. Ezekkel nem parancsol, hanem nagylelkű szeretetünkre hivatkozik. Amögött, amit *rendel* vagy *meg-*

enged, a bölcs isteni Nevelő van. „Azt pedig, amely terem, megtisztítja, hogy még többet teremjen” (Jn 15,3).

Így a hétköznapiok szentje élete végén nem áll ott üres kézzel, de az idegei se zilálódtak szét. Rendet tartott a munkájában és az életében, mert mindig otthon volt Isten akaratában. És ez az Istenben megalapozott rend megnyugtatóan, feszültségoldó módon és erősítően hatott idegeire. Olyan sok ember szaladgál egyszer ide, másszor oda, és ma itt, holnap ott aprózza el erőit. Felkavarják a környezetüket, mert mindent csinálnak és semmit. Ezzel ártanak saját és mások idegeinek: mindezt azért, mert munkájukat nem Isten akaratára hangolva végzik.

Mindig csendes csodálkozással kell megállnom, amikor mindjárt az Újszövetség első lapjain Máté evangélista olyan magától értetődően és egyszerűen számol be Józsefről, ahogy Isten szent akaratának élt. Alighogy elmesélte, hogy Szent Józsefnek megjelent egy angyal és eloszlatta kétségeit, hogy magához veheti-e Máriát, így folytatja: „József erre fölébredt álmából és úgy tett, ahogy az Úr angyala parancsolta. Magához vette feleségét, de nem ismerte meg, míg világra nem hozta fiát...” (Mt 1,24). A következő lapon így folytatódik: „...megjelent Józsefnek álmában az Úr angyala s ezt mondta neki: 'Kelj föl, fogd a gyermeket és anyját, menekülj Egyiptomba, s maradj ott, amíg nem szólok...' Fölkelt s még akkor éjszaka fogta a gyermeket és anyját és elmenekült Egyiptomba” (Mt 2,13). „Amikor Heródes meghalt, megjelent Egyiptomban álmában Józsefnek az Úr angyala és így szólt hozzá: 'Kelj föl, fogd a gyermeket és anyját és menj Izrael földjére, mert meghaltak, akik életére törtek.' Erre fölkelt, fogta a gyermeket és anyját és Izrael földjére ment” (Mt 2,19-21).

Valóban, egyszerűbb módot nem választhatott volna az evangélista, hogy Józsefről, a hétköznapiok szentjéről, ilyen nagy dolgot elmondjon!

3. fejezet: A hősiességre való hajlamról

A szeretetnek van még egy utolsó ismertetőjele: a hősiességre, a heroizmusra való hajlam. A közönséges hétköznapiokon a hősies *vágyakból* és *hősies tettekből* él.

1. Ez különösen erősen mutatkozik meg a kedves *Istenanya* életében. Csendes visszavonultságban élt ugyan, de nagy vágyakat táplált magában Istenre és Isten országára vonatkozóan. A hétköznapi egyszerű utat járni, ez nem azt jelentette számára, hogy alacsony célt tűzött volna maga elé. Nem, ő a *vágyakozás gyermeke* volt. Feltételezhetjük, hogy vágyakozásá-

nak bensőséges kifejezésével erősen befolyásolta az Üdvözítő születését és a Szentlélek eljövetelét, és ezzel a világ megváltását.

Hasonlóan a szentek is vágyakozó emberek voltak. A Szentlélek nagy vágyakat gyűjtött bennük Isten és Isten ügye iránt.

Hogy hogyan hat ki pontosabban ez a vágyakozás, nagyon szemléletesen megmutatkozik Pallotti Vince lelki életében.

Pallotti „szeretné 'Istent vég nélkül szeretni, minden teremtmény és szent szeretetével, akik valaha is léteztek és akik még létezni fognak az örökkévalóság végtelenségéig'; kívánja, hogy 'minden szeretet a végtelenig fokozódjon', vágya, hogy 'a Végtelennek, a Mérhetetlennek, a Felfoghatatlannak a mindenség vég-nélkül minden erőivel és végtelen áldozatokkal szolgálhasson'!”

Ezért így imádkozik:

„Ó Istenem, Isten, én Mindenem, Isten, Egyetlenem! Isten szeretete lobbantson lángra engem! Ó Uram, tágítsd ki minden, a legparányibb pillanatban is a vágyakozásomat utánad és mindaz után, ami Neked tetszik!”⁸

És „szentágostoni bensőséggel veti magát minden teremtményt elhagyva Isten karjaiba: 'Istenem! Nem az értelem, hanem Isten; nem az akarat, hanem Isten; nem a lélek, hanem Isten; nem a hallás, hanem Isten; nem a szaglás, hanem Isten; nem az ízlelés és a beszéd, hanem Isten; nem a lélegzés, hanem Isten; nem az érzelem, hanem Isten; nem a szív, hanem Isten; nem a test, hanem Isten; nem a levegő, hanem Isten; nem az étel és ital, hanem Isten; nem a pihenés, hanem Isten; nem a mulandó dolgok, hanem Isten; nem a gazdagság, hanem Isten; nem a megtiszteltetések, hanem Isten; nem kitüntetések, hanem Isten; nem méltóságok, hanem Isten; nem előléptetések, hanem Isten; Isten mindenben és mindig’.”⁹

A Szűzanyánál a szív vágyai *életének tetteivé* is váltak. A megtestesülésnél kimondta az igent, és soha többé nem vonta vissza. Se Simeon jövendölése: „Ez sokak romlására és sokak feltámadására lesz Izraelben, a te lelkedet is tör járja át” (Lk 2,34k), se ennek a jövendölésnek a beteljesülése az egyiptomi meneküléskor és az Üdvözítő szenvedésénél és halálánál meg nem rendíthették az igent. Ezért számolhat be a Szentírás sokatmondón: „Jézus keresztye alatt ott állt anyja” (Jn 19,25). Mint a Fájdalmak Anyja és a Vértanúk Királynője nem csupán külsőleg állt, nem, a lelke is nyugodtan és szilárdan állt az egyszer kimondott igen talaján. Remegő anyai szíve reszketve ismételte még akkor is, amikor baráti kezek Fiának eltorzított, véres holttestét gyengéden az ölébe fektették. Hasonlóképpen telített a szentek élete is sajátos küldetésükhöz illő nagy tettekkel.

8 Weber, Vinzenz Pallotti, Limburg a.d.L., 1961, 40.o.

9 Weber a m.a.h., 38.o.

2. Sok nemes lelkű és buzgó kereszténynél nem hiányoznak ugyan a nagy vágyak, de nem teszik meg a szükséges erőfeszítéseket, hogy meg is valósítsák azokat, ahol alkalmuk van rá. Vágyakozásuk terméketlen lelkesedés és álmodozás. Álomvilágot alkotnak maguknak, ahová menekülnek, ha az élet túl keményen és durván bánik velük. A hivatásukban nem teljesítenek sokat, nem szeretik és nem ismerik el ott őket eléggé. Ezért álomvilágukban keresnek maguknak kárpótlást, ahol kis énjükkel mindig a központban lehetnek. Sose tanulnak meg úrrá lenni az életen, sohasem válnak a hétköznapi szentjeivé.

Itt egy cselédlány, aki sehol nem érvényesül, mert nem tesz semmi hasznosat. Újra meg újra hibákat követ el és figyelmetlen, amiért megróják és erőlesen rendreutasítják. Isten ezzel jobb belátásra akarja bírni, észre akarja téríteni. Magába kellene szállnia és komolyan meg kellene fontolnia, hol kellene erőteljesen nekilátnia, hogy foglalkozásában minőségi munkát tudjon végezni. Ehelyett számtalan felületen és énnel-teli vágyálomba kergeti magát. Magának és másoknak folyton azt panaszolja: Majd ha már nem leszek itt, belátják, hogy mit teljesítettem, akkor majd hiába kívánnak vissza és veszik észre, mit tettek velem, és a többiek milyen helytelenül cselekedtek! De az már késő bánat lesz!... A mindennapi életben nem ér sokat ez a lány. Ezért elismerést nélkülöző énjének álmaiban épít bálványtemplomot.

Mi is gyakran elfutunk Istentől, aki minket a kudarc által nevelni akar, alázattá és segítségére szorulóvá akar tenni, magához akar vonni, és a kis dolgokban tanúsított hűség által szentté akar tenni bennünket, és mi egyenesen énbálványunk karjaiba rohanunk. Nagymértékben élünk pótkielégülésből és lekicsinylésből, rendkívüli élethelyzetekbe és hősies elhatározásokba lovaljuk bele magunkat, nagy, feltűnést keltő tettekről, akár vértanúságról is álmodunk, a gyakorlati életben pedig kudarcot vallunk a legköznapiabb dolgokban, mert Istennek tetsző, hősies vágyakat összetévesztünk veszélyes képzelgések önámításával, melyekben nagy restségben élvezzük jóllakatott öntudatunkat.

A hétköznapi szentje megmenekül ezektől a veszélyektől, mert vágyainak világát megtisztította, nemes célokra irányította, és hivatása gyakorlása közben kipróbálta.

Igen, nagy vágyait folyvást összeköti nagy, hősi tettekkel. Persze mindig csak a kis, szürke mindennapok nagy tetteiről van szó. Nem tartozik azok közé az emberek közé, akikről Szalézi Szent Ferenc így szól: „A szeretet ragyogó tetteit szeretnék végrehajtani és mégis mennyire menekülnek a sokkal könnyebb keresztetől, melyeket a jelen tesz a vállukra.” Ellenkezőleg. Ismeri és szereti az agere contrát: kívánsága és hajlama ellen cse-

lekedni, szeretetből, hogy mindig képes és kész tudjon lenni arra, hogy elfogadja Isten kívánságait.

Teszi, amit nem szívesen tesz.

Elhagyja, amit nem szívesen hagy el.

Elszenvedi, amit nem szívesen szenved el.

Ez megvédi az önbecsapástól, kiüresedik önmagától és gazdag Isten előtt. Lépcsőről lépcsőre halad fölfelé.

Az ilyen mindennapi hősieks küzdelem és törekvés hajtóereje és fokmérője csak az Isten iránti nagy szeretet lehet.

Hogy ez az agere contra hogyan nézhet ki, mutatja a Schönstatt-mozgalom egy ifjú hősieks az élete. Engling Józsefnek hívják. Mindazok, akik ismerik őt, a hétköznapi modern szentjeként tisztelik, anélkül, hogy az egyház ítéletének elébe akarnának vágni. Különösen erős volt benne a hősieksre való hajlam. Csodálatra méltó a folyamatos, erőteljes agere contrája, céltudatos cselekvése minden rendetlen hajlamával szemben a közönséges, szürke hétköznapiokon és a világháború kimerítő csatái közepette. Csak két apró példát ragadok ki. József ezt írja egyszer:

„E héten feszes gyepelőre fogtam magam. Gyakran fogott el az ijedtség, amikor arra gondoltam, hogy állandóan ilyen áldozatos életet kell folytatnom, ha szentté akarok válni. Csak pénteken éreztem igazi meglepetést, amikor Anyáskámnak engesztelésül a csütrötki hibákért néhány önmegtagadó tettet tudtam odaajándékozni. Csak csütrötkön és szombaton voltak súlyos vereségeim, mégpedig azért, mert rosszul végeztem a részleges lelkiismeretvizsgálatot. Csak felületesen gondoltam Isten jelenlétére. Csütrötkön volt újra méz. Kezdetben le akartam róla mondani. De előbb ingadoztam, majd gyenge lettem. Vezeklésként a cukrot, amit kapunk, csak a kávéban fogom fogyasztani; másodszor a mézről legközelebb le fogok mondani, s hogy tényleg megtegyem, naponta emlékeztetem rá magam. Lelki olvasmányként naponta a Krisztus követéséből olvasok egy fejezetet, ha lehet reggelenként, és naponta többször elgondolkozom rajta.”

Ugyanebben a levélben így számol be:

„A legutóbbi levélben kiszabott vezeklést eléggé betartottam. Csak egyszer tartottam a lelki napirendemet, reggeli imát stb. nagyon rosszul és mindig csak két óra ébrenlét után. A kedvezőtlen körülményeknek is van bizonyos részük ebben. Most már beleéltem magam az új körülményekbe, és már nem fogok ebben sem lazítani. Ilyen hanyagságok nem fordulhatnak elő többé. Lelki életemet illetően semmi különös nem volt ebben a fél hónapban. A katonaság szidalmazásával egy idő óta teljesen szakítottam, ellenkezőleg, ahol csak tudom, igyekszem kedvező megvilágításba helyezni és küzdeni a háborús fáradtság ellen, természetesen, amennyiben össze tudom egyeztetni az igazsággal. Amiről írtam Önnek, közelálló altisztek bírálata volt, a hátuk mögött. A hanyagság három utolsó napján úgy igazából érzem gyengeségemet és kedves Anyánktól való függőségemet, és fokoz-

tam ragaszkodásomat hozzá. Eddig két beosztottam volt, most három van. Így megtapasztaltam, hogy mit jelent jó előjárónak lenni. Ha már ilyen kevés ember elégedettségét is nehéz elérni, milyen nehéz ez egy egész századnál.”

Tudjuk a világháború egy másik szentéletű katonájáról, a jezsuita atya W.Doyle-ról, hogy ő a lemondás iránti szeretetében még tovább ment, egészen az önkínzásig. Ha mi azt, amire őt Isten kegyelme indította, és amit nemes, magasra lángoló Istenszeretetből tett, nem is utánozhatjuk, mert hiányzik hozzá a kegyelem és a szeretet, mégis ösztönözve kellene magunkat éreznünk általa, hogy az Isten által a számunkra kijelölt úton hűségesen, bátran és következetesen végigmenjünk. A következő elveket fogalmazta meg magának:

„Sose tedd, amit szívesen tennél; tagadj meg magadtól minden érzéki örömet; tagadj meg magadtól minden szórakozást; azért tegyél valamit, *mert* az nehéz; mindenben agere contra.”

Ezért elhatározza, hogy „minden kigondolható módon keresztre feszíti magát, hogy lehetőleg soha ne legyen fájdalom és kellemetlenség nélkül; sohasem kísérli meg, hogy elkerülje a szenvedést, pl. hőséget, hideget, kellemetlen embereket; ha két dolog között választ, a kényelmetlenebbet választja; nem mulaszt el alkalmat az önmegtagadásra; folyton felteszi magának a kérdést: Milyen más áldozatot hozhatok még?”

Végül kinyilvánítja: „Annyi fájdalmat kell magamnak okoznom, amennyit csak lehet, ezért több testi vezeklést kell végezni. Ezeket igyekezni kell akkor is folytatni, ha beteg vagyok. Ha fáradt és kimerült vagyok, ne keressek felüdülést és pihenést, ahogy szoktam... Mert a szüntelen munka annyira fáradságos, arra kell törekednem, hogy egy pillanatra se legyek tétlen. Egyszóval, mivel Jézus életében minden pillanat fájdalom- és szenvedésteli volt, ezért folyton folyvást arra kell törekednem, hogy életemet az övéhez tegyem hasonlóvá.”

Egyébként sok szentről tudjuk, hogy hasonlóképpen gondolkodott és cselekedett. Alacoque Szent Margit a következőt fogadta meg:

„Más vigaszt, örömet vagy kielégülést ne keressek s ne szerezzek magamnak mint azt, hogy nincs ilyen az életemben... Más könnyebbségre nem akarok szert tenni, mint arra, amely felől a szükség elhitheti velem, hogy nem nélkülözhetem.”

Nem szabad hagynunk, hogy a szentek e kemény, majdhogynem embertelenül hangzó szavai elriasszanak bennünket. Aki tudja, hogy önmegtagadás szeretet nélkül és szeretet önmegtagadás nélkül nem létezhet, annak fülébe cseng mindenütt, ahol az agere contrával élnek, az idetartozó másik szó is: de mindezt szeretetből, és a kegyelem segítségével!

Mi nem akarunk ezekbe a szédítő magasságokba merészkedni, amíg nem kapunk hozzá hivatást és kegyelmet. De azért így is van alkalmunk, hogy már most is gyakoroljuk az agere contrát: Az egyik vagy másik munka nehezemre esik: Deo gratias! Most bizonyíthatom Istennek a szeretetemet azzal, hogy különösen jól végzem el. — Ellenemre van, hogy egy ellenszenves emberrel kell együtt lennem és dolgoznom; vagy másokat jobban megbecsülnek és elismernek, tehetségesebbek és sikeresebbek nálam; vagy sztrájkolnak az idegeim és a gyomrom, vagy rágalmaznak és megvetnek: ki tudná egy lélegzettel felsorolni mindazokat az alkalmakat, melyek nap mint nap kihívják hősiességünket!

A hétköznapiok szentje erre felettébb fogékony, és mindenekelőtt a napi szentmise kegyelmeit hasznosítja, hogy minden, még a legkisebb tetteire is rányomja a tökéletesség bélyegét. Ez jelenti számára: a napi misét az élet miséjévé tenni!

V. szakasz

AHOGY AZ ISTENHEZ VALÓ KÖTŐDÉSHEZ ELJUTHATUNK

1. A növénynek fényre és levegőre van szüksége. Ha ezt nem kapja meg, elveszíti színét és üdeségét. Aztán lassan elhal.

Így van az állatoknál is. A sasnak szárnyakra van szüksége, azok a legnagyobb magasságokba viszik. Ha visszanyírják őket, akkor a lapályokon és a völgyekben kénytelen élni, és nem szállhat a Nap felé.

Istenszeretetünknek is szüksége van fényre, levegőre és szárnyakra. Táplálék nélkül el kell halványulnia és meg kell hálnia. Mihelyt megfosztják szárnyaitól, nem tud a magasba repülni. *Imádság és önmegtagadás* a szárny és a táplálék, melyekre Isten iránti szeretetünknek szüksége van, hogy élni és növekedni tudjon. Ha hiányoznak, hamarosan kihűl és elhal a szeretet.

A hétköznapiok szentje tudja ezt. Ezért rendületlenül fáradozik azon, hogy az imádság és az önmegtagadás mesterévé váljon.

2. E nemes törekvésre új ösztönzést ad neki az, hogy tudja, mekkora jelentősége van az imádságnak és az önmegtagadásnak a mai tévtanok le-

győzésénél. XI. Pius pápa mondja erről 1932. május 3-i körlevelében (Caritate Christi):

A vallás elleni ördögi gyűlölettel szemben, mely emlékeztet a „gonoszság titkára” (2Tesz 2,7), melyről Szent Pál beszél, nem elégségesek csupán emberi eszközök és emberi fáradozás. Úgy hiszem, tisztelendő Testvéreim, hogy rosszul felelnénk meg Apostoli Hivatalunknak, ha nem mutatnánk rá a fény azon csodálatos titkaira, melyekben egyedül van meg az erő, hogy a sötétség fékevesztett hatalmait megfékezzék: Amikor az Úr, miután leszállt a Tábor megdicsőült ragyogásából, meggyógyította a gonosz szellem által gyötört fiút, akin tanítványai nem tudtak segíteni, alázatos kérdésükre: „Mi miért nem tudtuk kiűzni?”, ezekkel az emlékezetes szavakkal válaszolt: „...ezt a fajtát nem lehet másképp kiűzni, csak imádsággal és böjttel” (Mt 17,21).

Úgy tűnik, tisztelendő Testvérek, hogy ezeket az isteni szavakat éppen a mi korunk bajaira kell alkalmaznunk, melyeknek csak imádsággal és böjttel tudunk gátat vetni... Imádság és vezeklés tehát az a két szellemi hatalom, melyeket Isten ebben a korban küldött nekünk, hogy általuk az eltévedt emberiséget, mely állhatatlanul és vezető nélkül tántorog, visszavezessük hozzá. Ezeknek a szellemi hatalmaknak kell elhárítaniuk és megszüntetniük minden ellenszegülés és lázadás legmélyebb őseit: az ember lázadását az Isten ellen. A népek viszont sorsdöntő választás előtt állnak: vagy rábízzák magukat ezekre a jóakaró és jótévő hatalmakra, és alázattal és bűnbánatban fordulnak irtalmas Urukhoz és Atyjukhoz, vagy pedig kiszolgáltatják magukat és földi boldogságuk utolsó maradékát Isten ellenségének, a bosszú és pusztítás szellemének.

Így csak egy marad hátra számunkra: hogy ezt a szegény világot, mely annyi vért ontott, annyi sírt forgatott fel, annyi értéket semmisített meg, annyi embertől rabolt el kenyeret és munkát, csak egy marad hátra számukra, mondjuk ismételten: hogy meghívjuk ezt a világot a szent liturgia szeretetteljes szavaival: „Térj meg az Úrhoz, a te Istenedhez!”

1. fejezet: Az imádságról

Állt valahol az erdőben egy régi, elhagyott, Szent Rókusnak szentelt kápolna. Minden évben, amikor Szent Rókus ünnepe közelgett, eljött a szomszéd falu sekrestyése és kisöpörte, kidíszítette a kis szentélyt. Az ünnep előestéjén meghívta az öreg harangkötelet, hogy a harangszóval közelből és távolból mindenkit a kápolnába hívjon. A harang fenn a magas tornyocskában, az egy éven át tartó csendben mindenféle sötétséget kedvelő állat menedéke lett. Denevérek és baglyok fészkeltek be magukat ké-

nyelmesen. Mihelyt azonban az első harangszó felcsendült, mind kimászott és kiszállt onnan.

Hasonlóképpen van ez a mi lelkünkkel is. Ahol az imádság harangjai hosszan hallgatnak, oda minden, ami csak akar, akadálytalanul behatolhat és megtelepedhet. És a rejtett szögletekben rejtőző bálványok csakhamar diadalünnepet ülnék: a bírvány, a hatalomvágy, az élvezetvágy bálványai. Mihelyt az imádság harangzúgása csendül elő a lélekből, az elűz mindent, ami szemben áll Istennel.

1. Az imádság lényege

1. A vallásos élet minden tettét a szó igaz értelmében imádságnak nevezhetjük. Ha tehát vallásos indítékból állapotunknak megfelelően élünk, ha vallásos életünk által, azáltal, amit a gyakorlati életünkben teszünk vagy nem teszünk, az Istentől való függőségünket és az iránta való odaadásunkat fejezzük ki, akkor imádkoztunk. „Imádkozzatok szüntelenül” — szólít fel Szent Pál bennünket (1Tesz 5,16). Szent Ágoston megmagyarázza nekünk ezt az intelmet. Úgy véli, ha a nap folyamán hűségesen teljesítjük kötelességeinket Isten iránti odaadásból, Neki alávétve magunkat, és ezt néha itt-ott egy röpmával vagy a jószándék felindításával kimutatjuk, akkor egész nap imádkoztunk. Ez vigasztalás azoknak közülünk, akiknek napközben olyan sok a munkájuk. Amikor este fáradtan és kimerülten hazajövünk, és a nap terhét és forróságát hűséges munkában viseltük el Istenért, anélkül, hogy emellett megfélekedtünk volna arról, hogy rövid, bensőséges pillantásokat küldjünk Istenhez, akkor úgy érezhetjük, hogy éppen a templomból jövünk; mert egész napi munkánk egyetlen nagy imádság volt.

2. A hittudósok imádság alatt a szó szoros értelmében a lélek és az érzelem Istenhez való felemelését, az Istennel való beszélgetést értik. Azt is mondják, hogy az imádkozás az, amikor beleküzdjük magunkat Isten értékvilágába. Ha tehát küzdök azért, hogy a Miatyánk kérései az én saját kéréseimmé váljanak, ha fáradozom azon, hogy necsak a számmal, hanem az akaratommal és a szívemmel is mondhassam: „Legyen meg az akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is” (Mt 6,10), akkor bedolgozom magam Isten értékvilágába. Lehet, hogy közben az érzéseim hallgatnak, az nem mindig fontos; de az szükséges, hogy azokat az értékeket, melyeket Isten a legfőbbeknek tart, az akaratom maga is teljesen a magáévá tegye.

2. Az imádság értéke

Az imádság megszabadítja a szívet a földiekhez való rendetlen ragaszkodástól, egyesíti Istennel és feltárja előtte az isteni mindenhatóság és könyörületesség gazdagságát.

1. Ha az imádságot a lélek Istenhez való felemelésének nevezzük, akkor a „felemelés” szó kettős értelmét halljuk ki: A lélek *elszakadását a pusztán földi dolgoktól* és Istenhez való kötődését. E kettő igényli és segíti egymást. A földi béklyók lazítása és a tőlük való elszakadás elősegíti az Istenhez fűző kapcsolatot. S az Istenhez fűző kapcsolat ápolása meggyorsítja az elszakadás folyamatát. Ezért nyilatkozza XI. Pius Caritate Christi kezdetű körlevelében:

„Az imádság a mai nehézségek előbb említett voltaképpeni gyökerét irtja ki: a telhetetlen sóvárgást a földi javak után. Az imádkozó ember a tekintetét fölfelé irányítja, a mennyei javakra, gondolkodásának és vágyakozásának céljára. Egész lényre elmerül az Isten által létrehozott csodálatos rend szemlélésébe, amely mit sem tud a siker rögeszméjéről és a csúcsteljesítményekért való balga versengésről. Így szinte magától helyreáll a *munka és pihenés közötti egyensúly*, mely a mai társadalomban teljesen hiányzik, a testi, gazdasági és erkölcsi élet súlyos kárára. Ha azok, akik az egészségtelen túltermelés miatt munkanélküliekké váltak és elszegényedtek, az imádságra az azt megillető időt fordítanak, akkor a munka és a termelés hamarosan visszakerülne az ésszerű korlátok közé; akkor a mulandó törekvés okozta harc, mely most két ellenséges táborra osztja az embereket, az égi és örök javakért folyó nemes és békés versenyben oldódna föl. Ezzel megnyílna az út is a forrón áhított *béke*hez. Találóan utal erre Szent Pál, amikor éppen az imádság kötelmét hozza összefüggésbe a béke és a minden ember üdvé utáni szent vággyal: 'Mindenekelőtt arra kérlek, végezzetek imát, könyörgést, esedezést és hálaadást minden emberért, a királyokért és az összes előljáróért, hogy békés, nyugodt életet élhessünk szentségben és tisztességben. Ez jó és kedves üdvöztető Istenünk szemében, aki azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és eljusson az igazság ismeretére' (1Tim 2,1-4). Minden ember számára akarunk a békéért esedezni, de különösen azok számára, akik az emberi társadalomban a kormányzás felelősségének a terhét hordozzák. Hogyan is adhatnának békét népeiknek, ha az nincs meg a saját lelkükben? Éppen az imádságnak kell, az apostol szerint, a béke ajándékát meghoznia, az imádságnak, mely a mennyei Atyához fordul, minden ember Atyájához, az imádságnak, mely a családtudat közös megnyilvánulása, azon nagy család tudatáé, mely kiterjed országok és földrészek határsorompói túl.

Azok az emberek, akik bármely nemzet gyermekeként ugyanazon Istenhez imádkoznak a világbékéért, nem lehetnek egyúttal a népek közötti gyűlölet hírnökei, azok az emberek, akik imájukkal az isteni Felséghez fordulnak, nem táplálhatják ezt a nemzeti viláгурalmi törekvést, mely minden népből önmaga bálványát csinálja. Azok az emberek, akik föltekintenek 'a szeretet és a béke Istenéhez'

(2Kor 13,11), akik hozzá fordulnak Krisztusban, aki 'a mi békeességünk' (Ef 2,14), nem fognak nyugodni, míg végül a béke, melyet a világ nem adhat, minden jónak adományozójától le nem száll a 'jóakarátú emberekre' (Lk 2,14).

'Békeesség nektek!' (Jn 20,19 és 26), ez volt a húsvéti köszöntés, mellyel az Úr apostolait és tanítványait köszöntötte. Ez az áldást kérő köszöntés azon első időktől a mai napig soha el nem némult az egyház szent liturgiájában. Ma minden eddiginél jobban kell vigasztalnia és erősítenie a megszorodott és megkínzott emberi szívüket."

Az igazi imaélet elmélyíti továbbá az *Istenhez fűző kapcsolatot* is. Hiszen Isten imádkozó gyermeke nem fárad bele, hogy mindenekelőtt a három isteni erényt: a hitet, a reményt és a szeretetet gyakorolja, melyek a lelket állandóan a legbensőségesebb kapcsolatba hozzák Istennel. „Mondd meg, hogy kivel érintkezel, és én megmondom neked, ki vagy!” Aki sokat érintkezik Istennel, annak idővel Istenhez hasonlónak kell válnia.

Azt, hogy az imádkozó ember rendelkezésére állnak Isten kincsei, nagyon világosan kimondja a Szentírás, és igazolja a szentek és a jámbor keresztények élete.

„Ismerve természetünket — így hirdetheti újra XI. Pius a már említett körlevélben — mint teljesen korlátolt és a legfőbb léttől függő lények, mindenekelőtt az imádságban keresünk menedéket. A hit az alázatos, bizalomteljes és állhatatos imádság nagy hatalmára tanít bennünket. Soha semmilyen más jövetthez nem csatolt Isten olyan messzemenő, átfogó és ünnepélyes ígéreteket, mint az imádsághoz: 'Kérjetelek és kaptok, keressetek és találtok, zörgessetek és ajtót nyitnak nektek. Mert aki kér, az kap, aki keres, az talál, aki zörget, annak ajtót nyitnak' (Mt 7,7-8). 'Bizony, bizony, mondom nektek: Bármit kértek az Atyától a nevemben, megadja nektek' (Jn 16,23).

És mi méltóbb imánkhoz, mi felel meg inkább az egyetlen 'közvetítő Isten és ember között: az ember Krisztus Jézus' (1Tim 2,5) imádságra méltó személyének, minthogy könyörögjünk az egy és igaz Istenbe vetett hit megmaradásáért a földön? *Egy ilyen ima már magában hordja a meghallgatás egy részét*; mert aki imádkozik, az egyesül Istennel, és ezzel ő már valamiképpen ébren tartja a földön az istenhitet. Az imádkozó ember már alázatos magatartásával is megvallja az egész világ előtt, hogy hisz minden létező Teremtőjében és Urában. Ha aztán közös imában egyesül másokkal, már ezzel elismeri, hogy nemcsak az egyesek, hanem az emberi társadalom felett is van egy korlátlan legfőbb Úr.

Micsoda látvány ég és föld számára az *imádkozó egyház*! Évszázadok óta szüntelenül ismétlődik éjfélről éjfélig a Szentlélektől áthatott dallamok isteni zsolozsmája. Nincs a napnak órája, melyet ne szentelne meg külön liturgia. Nincs az életünkben olyan jelentős vagy jelentéktelen időszak, mely ne részesedne Krisztus titokzatos teste — az Egyház! — közös imájában felszálló hálaadásban, dicséretben, könyörgésben és bűnbánatban. Így éppen az ima biztosítja Isten jelenlétét az

emberek között az isteni Üdvözítő ígéretének megfelelően: 'Ahol ugyanis ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük' (Mt 18,20)."

2. Az Üdvözítő maga a nagy Imádkozó volt. Imádkozott élete kezdetén és a végén. Egész munkája és fáradozása imádság volt. Mégis, a Szentírás tanúsága szerint, gyakran vissza is vonult munka után egy magányos helyre, hogy kizárólag az imának szentelje magát.

Az Istenanya szintén nagy imádkozó volt. Nem is lehet ez másként, hisz ő az Üdvözítő tökéletes mása. Ifjúságát imádságban és munkában töltötte a templomban. Esdeklő könyörgésével lehívta a Megváltót a mennyből. A keresztény művészet szívesen ábrázolja őt nekünk ima közben, amint éppen belépett hozzá az angyal. A Szentlélek pünkösdi eljövetelekor Jézus anyja volt a fiatal egyház imádkozó középpontja. S mi pedig, katolikusok, szívesen képzeljük el Máriát térden állva, összetett kézzel: mint a közbenjáró mindenhatóságot.

A hétköznapi szentje, aki mindenben az Üdvözítő és az Istenanya nyomdokait követi, ezért szintén kedveli az imát. Számára az ima az Isten iránti szeretetének megszokott kifejezése és a legfontosabb eszköz arra, hogy munkáját gyümölcsözővé tegye Isten országa számára. Hisz egészen a Szentírás szelleméből él, mely újra meg újra imádkozásra buzdít: „Virraszatok és imádkozatok hát szüntelenül” (Lk 21,36); „Legyetek kitaratók és éberek az imában” (Kol 4,2); „Imádkozatok szüntelenül” (1Tesz 5,17).

3. Ezért nem is esik sok keresztény végzetes tévedésébe, akik azt hiszik, az apostolkodás pótolja az Isten iránti összpontosított odaadást. Van, aki elveszett időnek tekinti az imádkozást, éjjel-nappal fáradozik, állandóan csak ad, de elfelejt odamenni az imádság forrásaihoz, hogy ő maga is merítsen. Aztán egyszer csak egy nagy ürességet fedez fel magában. Figyeljük csak meg egyszer az óra ingáját. Éjjel-nappal mozog, de nem szüntelenül, még ha úgy is tűnik. Mielőtt elindul, hogy újra kilengjen, tart egy kis szünetet, bár alig egy másodperc töredékéig. Minél nagyobb az inga, annál kivehetőbb az „alkotó szünet”. Így a mi lelkünknek is szüksége van a nap folyamán az imádság „alkotó szüneteire”. Semmi, a felhalmozódott hivatásbeli munkánk sem szabad, hogy visszatartson az imádkozástól.

Egy nagy katolikus államférfi mondja, hogy Isten a népek közötti rendet, nyugalmat és békét a munka és az imádság közötti helyes viszonytól tette függővé. Annak oka, hogy a világ ma úgy néz ki, mintha a sarkaiból fordult volna ki, elsősorban az, hogy hiányzik a mai emberekből az imádság lelkiülete. Ez lehetett a felfogása Ximenes bíborosnak is. Tőle származik a mondás: „Amikor Ximenes imád-

kozik, kormányozza az országát.” — Néri Szent Fülöpnek meggyőződése, hogy egy keresztény imádság nélkül olyan, mint egy ember értelem nélkül.

XI. Pius 1928. március 4-én azt mondta egyetemi hallgatóknak: „Mindennek titka, a minden kincset feltáró kulcs, a pótolhatatlan aranykulcs az imádság, mely mindenekelőtt abban áll, hogy újra meg újra felemeljük lelkünket Istenhez és Isten közelében tartjuk, mindig összhangban Istennel.” — Egy magánkihallgatáson azt mondta magáról: „A szentatya az imádság nagytökése.” Cramer-Klett báró, akinek a pápa ezt mondta, hozzáfűzi: „Milyen nagyszerű, páratlan szó! Nem az egyház kincseire emlékeztet, melyeket Szent Lőrinc az ellenségeinek felmutatott?! Nem kell-e ennek minden veszély ellenére is megíngathatatlan bizalommal eltöltenie és arra indítania bennünket, hogy Lepanto (október) hónapját arra használjuk fel, hogy imahadjáratot kezdjünk, s a Boldogságos Szűz különleges segítségét lekönyörögjük a földre a minket szorongató nagy veszélyekben? Mert valóban, az egyház fegyvertára nagy és gazdagabb és jobb fegyverekkel felszerelt, mint ellenségeinké.”

3. Az imagyakorlatok

Ha ma imádságról beszélnek, gyakran megkülönböztetik az imádságos lelkületet és az imagyakorlatot.

1. Igaz ugyan, hogy az imádságos lelkület, az ima szelleme a legfontosabb. Nem szabad emellett azonban elfelejtenünk, hogy a lelkület gyakorlás nélkül nem létezhet. Az imádságos lelkület imádkozásra ösztönöz, az imádkozás által pedig elmélyül és erősödik a lelkület. Ezért fektet a hétköznapi szentjének olyan nagy súlyt az imagyakorlatokra. A *reggeli imagyakorlattal* kezdi a napot. Ide tartozik például mindjárt ébredés után egy reggeli köszöntés a személyes eszmény és a különleges jófeltétel megújításával, a reggeli ima, rövid elmélkedés és a szentmise szentáldozással. Az *esti imagyakorlattal*: a lelkiismeretvizsgálattal, az elmélkedésre való felkészüléssel és az esti imával zárja le a napot. S egész napi tevékenységét megtűzdeli az összeszedettség és az imádság rövid pillanataival. Ismételten feltekint Istenre, néhány szívélyes szót vált vele, és egyik vagy másik áldozatát odaajándékozza neki, úgy, hogy állandóan Isten jelenlétében él a szorgos munka ellenére is. Itt található a szentéletű emberek termékenységének titka. Isten közeléből jönnek és Istennel eltelt létükkel könnyen odavezetik az embereket Istenhez. *Rendszeres ájtatossági gyónással* számot adnak törekvésükről, s új indíttatásokat és kegyelmeket szereznek lelki életükhöz.

2. A hétköznapi szentjének figyelmét az sem kerüli el, hogy mennyire ingatagok vagyunk. Ma elhatározzunk valamit, és holnap már mindent elfelejtettünk. Ezért szilárd lelki napirenddel igyekszik védekezni feledé-

kenysége, szeszélyessége és hangulatának változásai ellen. Hibáiért és kudarcaiért megfelelő vezeklést szab ki magára, hogy elmélyítse büntudatát, bizonyítsa fokozott szeretetét, és hogy a következő reggel megfelelő állapotban vegyen részt a szentmise nagy engesztelő, dicsőítő és imádó áldozatán. Sokszoros tapasztalatból tudja: Aki rendet tart imaéletében, kevesebb bűnt követ el, és többet dolgozik; mert az Istennel való érintkezés lassanként kiapasztja a bűn forrásait, felettébb frissé és teherbíróvá tesz a komoly és tartós munkához.

3. Azt, hogy hogyan tudjuk lelki gyakorlatainkat a hétköznapi élet-szentségének egészségesen felfogott értelmében kiválasztani, biztosítani és lélekkel áthatni, megtanulhatjuk Engling Józseftől. Törekvéseinek magva és vezérlő csillaga, és egyúttal lelki gyakorlatainak mércéje és lelke is, személyes eszménye vagy „kis titka” volt. Lassú fejlődés folyamán alakult ki. Így hangzik: „Mindenkinek mindene, Máriáé teljesen!” Ez az egyszerű vezérgondolat a legnemesebb hajtóerők kifejezője és ébresztője volt a fiatal hősben. Napközben gyakran átimádkozta, és gondoskodott arról, hogy a gyakorlati életben hatékonyá váljon. Ehhez mindenekelőtt két eszközt használt — kérlelhetetlen következetességgel: a részleges lelkiismeretvizsgálatot és a lelki napirendet. A *részleges lelkiismeretvizsgálat* főszenvédelynek tisztán látó és hatékony nemesítését jelentette számára személyes eszménye szolgálatában. Ezt írta egyszer: „A részleges lelkiismeretvizsgálat által szentté akarok válni. Szolgáljon főszenvédelmem meg-nemesítésére, vagyis jelszavamnak: 'Mindenkinek mindene, Máriáé teljesen', kivitelezésére.” Főszenvédelye az odaadó képesség volt. Ezért is érezte a sürgetést, hogy mindenkinek mindene legyen.

Már mint fiatal gimnazista tisztában volt törekvése céljával és tartalmával és azzal, hogy milyen pontokat válasszon a részleges lelkiismeretvizsgálatra, hogy helyesen működjön együtt Isten kegyelmével. Életrajzírója így számol be erről az időszakról:

„Saját énjének átvizsgálásakor először is két kérdés foglalkoztatta, melyek, ha kifejezetten nem is fogalmazta meg őket, keresésének kimondatlanul alapul szolgálnak. Ez a kérdés: 'Mi okoz nekem örömet, vagy milyen szeretnék lenni?' A másik pedig: 'Mi esik nehezemre, vagy milyen vagyok ténylegesen?' Az első kérdéssel kapcsolatosan már régen állást foglalt, anélkül, hogy ennek igazán tudatában lett volna. Két, sajátossága miatt neki nagyon imponáló szent iránti csodálatában fejeződött ez ki: Az egyik Xavéri Szent Ferenc volt, akiért az Isten országáért való fáradhatatlan munkája miatt lelkesedett. A Mária Kongregáció egyik missziós ünnepe után azt írta naplójába: 'Csak elvihetném Ázsiának, egész Ázsiának a hit világosságát!... Másodszor merül föl bennem ez a kívánság Krisztus iránti lelkesedésből és részvétből... Egy második Xavéri Ferenc akarok lenni.' E kívánságában

kifejeződött többek között természetes, sohasem nyugvó tettvágya is, mely nagy munkateljesítményre ösztönözte. A másik szent, aki nagyon megragadta, Szalézi Szent Ferenc volt. Magas szellemi műveltsége, erkölcsi finomsága és tökéletessége, különösen pedig az embertárs iránti odaadása tetszett neki. Ebből a gondolkodásmódból érthető, hogy amikor egy napon gyakorlatokat állított össze a részleges lelkiismeretvizsgálathoz, a következő eredményre jutott: 1. Vidámság, 2. barátságosnak és szeretetreméltónak lenni, 3. finom, nemes viselkedést és fellépést elsajátítani, 4. a többiek szórakoztató beszélgetőtársa lenni, 5. szolgálatkészség és előzékenynek lenni, 6. gyakorolni a felebarát iránti önzetlen odaadást, 8. hálásnak lenni, 9. jobban észrevenni mások lelki szenvedését, részvét, szánalom, 10. mások lelki üdvéért tenni, apostolkodni stb.

Akkori feljegyzésein végigvonul, hogy kutatja, milyen is ő voltaképp, és az 1916. évi magán-lelkigyakorlatán arra a megállapításra jut, hogy fő hibái az önzés és az érzékiség. Erre vonatkozóan felsorolja, hogy sokat és szívesen eszik, hogy szívesen részesíti előnyben azokat a tantárgyakat, melyek a kíváncsiságát elégitik ki, hogy nem int meg másokat, amikor az kötelessége lenne, mert attól tart, hogy megbántja őket — ez különösen azokra áll, akik finom külsővel rendelkeznek —, hogy rokonokhoz való rendetlen ragaszkodása miatt még nem indította föl a grignoni szeretetaktust stb. Belső világának ez az átkutatása rávezette Englinget, hogy legerősebb ösztöne, mely belülről a leginkább sarkallta, mely azonban némely hibájának okozója is lett, az az odaadó ösztön. Ezért úgy látta, hogy a *felebarátaiért való fáradhatatlan odaadásban* tudja elérni a legmagasabb teljesítményt és a legnagyobb tökéletességet.¹⁰

E nemes önfeláldozásra való komoly nevelés már *reggel a felkeléssel* kezdődött. Jófeltételét világosan megfogalmazta: „Hogy ma Anyám szolgálatában mindenkinek mindene legyen, valamennyit (kb. öt percet) olvasni akarok Isten Anyjáról, és valakivel beszélni akarok Róla.” Vagy: „Naponta négyszer fel akarom magamat ajánlani a Szűzanyának.” Vagy: „Óránként akarok arra gondolni, hogy a legszentebb Szentháromság egészen nálam van, akár alszom, felébredek, gondolkozom, cselekszem” stb. Ezután égi segítségért könyörgött, amit felújított a szentmisén, ahol minden törekvésével és nyomorúságával odahelyezte magát a paténára. *Délben és este* gondos lelkiismeretvizsgálat következett, melynek eredményét röviden lejegyezte, és később a szentgyónásnál a gyóntatóatyjának bemutatta.

Azt, hogy milyen komolyan vette ezt a gyakorlatot, a kérdések bizonyítják, melyeket felírt magának s melyekre vonatkozóan rendszeresen megvizsgálta lelkiismeretét. Így szólnak: „Gyakorlatias volt-e a jófeltételem a részleges lelkiismeret-

10 Menningen, Schönstatt-Studien II, Limburg/Lahn 1936, 25. o.

vizsgálat keretében? — Gondoltam-e rá minden reggel? — Megvizsgáltam-e a lelkiismeretemet rávonatközön mindíg, amikor a kápolnában voltam? — Nem tekintettem-e minden apróságot a jófélételem gyakorlását jelentő tennivalónak? (Kicsinyesség, belső szabadság elvesztése elleni védekezés.) — Vállaltam-e minden áldozatot, hogy jófélételemnek megfeleljek? — Kíróttam-e magamra a részleges lelkiismeretvizsgálattal kapcsolatos minden hanyagságom miatt olyan elégtételt, melynek teljesítése nehezemre esett? — Hogyan gyakorolom azokat a pontokat, melyeket régebben gyakoroltam a részleges lelkiismeretvizsgálatom keretében? — Mit akarok a jövő heti részleges lelkiismeretvizsgálatom keretében gyakorolni? — Ez a legszükségesebb és leggyakorlatiasabb? — Pontosan körülhatárolt? — Megvalósítása önmegtagadással jár?

A világban élő törekvő lelkek sokszor cselekednek hasonló módon. Csak részleges lelkiismeretvizsgálat helyett gyónási jófélételnek nevezik azt, amit gyónásról gyónásra felújítanak és gyakorolnak, ahogy azt Engling József tette a különleges jófélételével.

Hozzá hasonlóan ők is ismernek lelki napirendet, azaz a napi lelki gyakorlatok meghatározott rendjét. Ifjú hősről mondja életrajzírója:

„A részleges lelkiismeretvizsgálat önmagában azonban mint napi teljesítmény túl kevés volt, és belső életének túl szűkös és túl egyoldalú foglalat lett volna. Persze életszentségre való napi törekvésének volt magva és vezércsillaga. Részleges lelkiismeretvizsgálatát nagyban elősegítette és átlakcsító erővel töltötte el *lelki napirendje*. Ebben egybefoglalta mindazokat a vallási gyakorlatokat, melyeket szükségesnek vél, hogy vallásos belső életét bebiztosítsa, s erőt gyűjtsön részleges lelkiismeretvizsgálatának következetes kivitelezéséhez. Már Schönstattban elkezdte ezt gyakorolni, és magától értetődő szokásává tette. E munka gyümölcset megérezhette, amikor a kaszárnyába, majd a frontra került. Hisz itt olyan sok figyelem-elterelő és -megosztó benyomásnak és élménynek volt kitéve, hogy fennállt annak veszélye, hogy lelki élete teljesen kihűl. Lelki napirendjével védőfalat épített magának a külvilággal szemben, és ebben a szellemi magányban képes volt arra, hogy szokatlanul gazdag és rendkívül mély lelki életet éljen. Katonaságának kezdetén lelki napirendje a következő gyakorlatokból állt: Reggeli ima, társulati ima, szentmisén való lelki részvétel, lelki áldozás, jószándék felindítása, lelki olvasmány, két óra virrasztás, egy tized rózsafüzér, papi áldás lelki fogadása, esti ima, tökéletes bánat. E lelki napirend mellett egész katonasága idején kitartott, sőt, a gyakorlatokat még meg is toldotta néhányval, pl. a rózsafüzér-tizedet öt tizedre emelte, vagy felvett egy imát a Bonifác Egyesületért. Ezt a napirendet is minden nap írásban ellenőrizte élete végéig. Élete vége felé napi 16-20 gyakorlatot végzett. Miközben nem annyira a gyakorlatok számát kell nagyra értékelnünk, hanem inkább vallásos lelki életének a gazdagságát, és azt az erőt, amivel a harctéri élet szokatlan körülményei között meg tudott maradni ebben a lelki magányban és összeszedettségben.

Míg részleges lelkiismeretvizsgálatának gyakorlatai szükség szerint változtak, lelki napirendje végig majdnem ugyanaz maradt.”¹¹

A szenteket és a szentéletű embereket meg kell csodálnunk, de nem szabad mindenben utánoznunk őket. Ez itt is érvényes. Nem mindenkinek való, hogy ennyi imagyakorlatot építsen be napi tevékenységébe. Egy azonban biztos: Az imádság a vallásos lélek lélegzetvétele. Ezt mi, mai emberek, elfelejtettük. Ezért mindnyájunknak többet kell imádkoznunk, és be kell biztosítanunk, hogy egészséges mértékben legyenek imagyakorlataink. Különben a korszellem áldozataivá válunk, és sohase találjuk meg a hétköznapiak igazi, megélt szentségéhez vezető utat.

4. Az imádság fajtái

A szóbeli ima, különösen a kérő imádság

A hétköznapiok szentje ismeri és szereti az imádság minden fajtáját. Alázattal és tisztelettel imádja Istent, dicséri és magasztalja jóságát, és nem fárad bele, hogy hálát adjon minden jótettéért és dicsőségéért. Közben a kérő imádságot sem felejt el. Semmi sem rendítheti meg abbéli meggyőződésében, hogy a Mennyei Atya megad neki mindent, ami javára válik, ha helyesen imádkozik.

1. Mindenekelőtt *alázatosan* kell imádkoznia. Isten előtt mindig nyomorúságos koldusnak kell tekintenünk magunkat. Segítő kegyelmére semmiféle jogos igényünk sem lehet, teljesen az irgalmára vagyunk utalva. A koldusi lelkület viszont alázatos lelkület, és az alázatos lelkület lényegében gyermeki lelkület. A gyermek pedig biztos lehet, hogy atyja meghallgatja kérését, ha az, amit kér, Isten dicsőségét és saját maga javát szolgálja. A Szentírás gyakran figyelmeztet minket, mennyire szükséges és hatásos ez a gyermeki alázatos lelkület.

Ábrahám Isten előtt pornak és hamunak mondja magát. *Dávid* pedig Isten irgalmára és népének gyámoltalanságára hivatkozik. Az *Üdvözítő* a szegény vámos és a farizeus példájára utal. Az egyik alázatosan verte a mellét, és megigazultan ment haza. A másik viszont nem, mert saját magát igaznak tartotta. A kedves *Istenanya* is kimondta a maga egyszerű módján ezt az igazságot: „az alázatosokat pedig fölemelte..., de a gazdagokat üres kézzel küldte el...” (Lk 1,52 k.)

11 Menningen i.m. 32.o.

2. Alázatunknak mindig *bizalommal* kell párosulnia. Alázat és bizalom mindig összetartoznak. Alázat bizalom nélkül tompa kétségbeesésbe sodor. Bizalom alázat nélkül pedig vakmerőség vagy könnyelműség. Ha csak jobban értenénk ahhoz, hogy nyugodtan magunkra nézzünk, ahol annyi nyomorúságot, gyengeséget, kudarcot és bűnt látunk, és hogy ugyanakkor feltekintsünk a mindenható, jóságos Atyához, aki csak gyermeki bizalommal hozzáforduló kérésünkre vár, hogy Krisztus érdemeiért segítsen rajtunk. Tiszteljük és örömet okozunk neki, ha mi, az Ő gyermekei, egyrészt a tehetetlenségünk börtönében fekszünk, másrészt viszont mérhetetlen bizalommal nyújtjuk karjainkat feléje ebből a börtönből. Ez irgalmának és mindenhatóságának a dicsőítése. Ezért int bennünket az Üdvözítő újra meg újra, hogy ezt a bizalmat minél tökéletesebben gyakoroljuk. „Kérjetelek és kaptok, keressetek és találtok, zörgessetek és ajtót nyitnak nektek... Közületek melyik apa ad a fiának követ, amikor az kenyeret kér? Vagy ha halat, akkor hal helyett tán kígyót ad neki? Vagy ha tojást kér, akkor talán skorpiót ad neki?” (Lk, 11,9kk) Egy másik alkalommal azt mondja az Üdvözítő: „Bármit kértek hittel az imádságban, megkapjátok” (Mt 21,22). Hisz Ő maga az, aki kér bennünk! Nem jelent-e bizalmatlanságot Istennel szemben, ha mi, akik bele vagyunk oltva Krisztusba, nem bízunk fenntartás nélkül? Igazi istengyermekek lévén, az alázat csodája és a bizalom csodája kellene, hogy legyünk. Minél egyszerűbb és magától értetődőbb ez a gyermeki bizalom, annál kedvesebb Istennek, annál biztosabb a meghallgatás.

Elmesélte nekem egyszer egy pap, hogy mennyire megszégyenítette őt egy egyszerű bányász gyermeki bizalma. Házasságában emberi és orvosi számítás szerint nem remélhetett gyermekáldást. De ő gyermeki módon és megingathatatlanul bízott Isten irgalmasságában, és megfogadta, ha a Jóisten gyermekkel ajándékozná meg, akkor ezt a gyermeket különösképpen a kedves Szűzanyának akarja szentelni. Bizalma elnyerte jutalmát. Hamarosan boldog apa lett.

Az elmélkedő imádság

Mindannyian megtanultunk életünk első éveiben imádkozni, többnyire egy jámbor édesanya ölében. Összetette kis kezünket és megtanított rá, hogy a mennyei Atyával, az Üdvözítővel és az Ő Édesanyjával gyermeki módon beszéljünk, és elöadjuk kéréseinket. Ez főképp külső, szóbeli imádkozás volt, ahogy még ma is szívesen imádkozunk. De van egy másik imádkozás is. Itt nem az ajkunkkal szólunk Istenhez, hanem csak, vagy majdnem csak belső képességeinkkel. Ez a benső vagy *elmélkedő* imádság.

1. Némelyek azt hiszik, hogy az elmélkedő imádság csak papok és szerzetesek számára van. Világban élő emberek, különösen egyszerű munkás emberek nem lennének erre sem képesek, sem hívatottak. Ez azonban nagy tévedés. Hétköznapi szentjei nemcsak kolostorok falai mögött, nemcsak papi öltözetben találhatók, hanem kiváltképpen világi öltözékben is, a mindennapok forгатagában és küzdelmeiben. Megtalálhatók minden hívásban és minden társadalmi rétegben. Mindannyian mesterei a benső imádkozásnak. Az imában mélyen bensőséges érintkezésbe kerülnek Istennel. Ez szilárd kolostorfalat jelent számukra az élet forгатagában, mely mindenütt körülveszi és megóvja őket a káros szétszórtságtól. Ebben többnyire saját módszerük van, amit nem könyvből tanultak. Némely egyházközösségben az a szokás, hogy néhány csendes imádkozó kora reggel elgondolkozva, a maga módján végigjárja Urunk és Üdvözítőnk keresztútját. Anélkül, hogy ennek igazán tudatában lennének, így tartják meg a szentmise előtti „elmélkedésüket” — szerzetesekhez hasonlóan, hisz szívüket és lelküket megváltásunk üdvözítő igazságaira irányítják, értelmükkel, akaratukkal és érzelmeikkel egyre mélyebben beleküzdik magukat Isten értékvilágába és szeretetébe. Mások talán hosszú, magányos utat tesznek meg a templomba, és lassan, elgondolkozva imádkozzák az Úrangyalát, miközben feléjük csendül a harangszó:

„Az Úr anyaga köszöntötte a boldogságos Szűz Máriát —
'Ime az Úrnak szolgáló leánya' —
És az Ige testté lőn!”

Ha el is hangzott az utolsó harangszó, az imádkozó szívében még tovább zengnek az anyagi üdvözlés gondolatai. Ő így végzi csendesen reggeli elmélkedését.

2. Mivel az elmélkedő imádság az ember belső képességeit: értelmét, akaratát és érzelmét Istenre irányítja, különös jelentősége van az emberi élet megszentelésében. Így érthető számunkra, hogy a lelki élet tanítómeszterei már korán kidolgoztak külön módszereket az elmélkedésre.

Először is mindnyájan gondos *előkészületet* kívánnak.

A *távolabbi előkészület* egész nap tart. Abból a törekvésből áll, hogy minél összeszedettebbek legyünk, és az érzékeinktől tagadjunk meg néha egy-egy megkívánt és megengedett élvezetet is. A *közelebbi előkészület* már az elmélkedés anyagával foglalkozik. Kiválasztjuk azt — esetleg a misekönyvből —, egy kis beosztást készítünk, és a jófeltételt is meghatározzuk már valamennyire. Mivel az elmélkedésre többnyire a reggelt választjuk, a közelebbi előkészület már előző este kezdődik. A *közvetlen előkészület* magával az elmélkedés idejével veszi kezdetét. Felkeresem a

számomra megfelelő helyet, Isten jelenlétébe helyezem magam, és kérem a Szentlélek segítségét.

Azután kezdődhet *maga az elmélkedés*. Az értelem kiragad egy gondolatot az előzőleg előkészített anyagból és nyugodtan, tárgyilagosan végiggondolja. Ha eközben a lélek világos, a szív melegebb lesz, átengedjük magunkat kis szívből jövő röpmáknak, melyek kifejezik szeretetünket, hálánkat, bánatunkat és vágyakozásunkat. Mindaddig ízlelünk egy gondolatot, amíg az érzélemvilágunknak táplálékot nyújt. „Mert nem a sok tudás, hanem az isteni dolgok ízlelése és megízlelése táplálja a lelket” — mondja nekünk a lelki élet tapasztalt mestere, Szent Ignác.

Az *akarat* odafordul Istenhez és gondoskodik arról, hogy a szív lehetőleg maga-formálta érzelmekkel beszéljen Istenhez, és hogy az értelem és a képzelet ne foglalkozzon idegen dolgokkal és képekkel. Az akarat azon is dolgozik, hogy létrejöjjön egy meghatározott, világos jófeltétel, mely kapcsolódik a pillanatnyi törekvés, azaz a személyes eszmény és a részleges lelkiismeretvizsgálat vonalához, s melyet a nap folyamán majd könnyen meg lehet valósítani.

A szív érzelmeit és az akarat elhatározásait nem mindig szükséges vagy előnyös szavakba önteni. El tudunk embereket képzelni, akik egymás mellett ülnek anélkül, hogy egyetlen szót is szólnának, és mégis folyamatosan növekszik és elmélyül az egymás iránti szeretetük. Miért ne hathatna ki hasonló módon az Isten iránti szeretetünk?

Az *elmélkedés végén* ne felejtünk el röviden visszapillantani elmélkedésünk lefolyására, hogy az esetleges hanyagságot és a hibákat megbánásunkkal jóvá tegyük, és a későbbiekben elkerüljük, vagy hogy szívből köszönetet mondjunk azért, hogy növekedtünk Isten megismerésében és az iránta való szeretetben. Mert végtére a Szentlélek volt az, aki „szavakba nem önthető sóhajtozásokkal” (Róm 8,26) imádkozott bennünk. Saját, Isten által ösztönzött tevékenységünk csupán utat nyitott az azt követő isteni tevékenységnek.

Mindenkinél előfordulnak időszakok, amikor nagyon kimerült, és bénító fáradtságot él meg, s ezt nem tudja rögtön megszüntetni. Ilyen helyzetben olyasmit tehetünk, mint a kezdők a lelki életben. Egy bevált, ismert imaszöveget választunk ki — mint a Miatyánk vagy a Hiszekegy, vagy az Úrangyala vagy a keresztút stb. — vagy egy elmélkedési könyvet veszünk kézbe, és nyugodtan mondatról mondatra vagy szakaszcsoportról szakaszra megfontoljuk. Közben segíthet, ha három kérdésre válaszolunk:

a.) Mit mond Isten nekem ezzel az igazsággal?

b.) Mit mondok magamnak? Hogyan vettem figyelembe és hogyan élttem eddig ezt az igazságot?

c.) Mit mondok Istennek?

A lélek közben nyugodt, természetes módon utat engedhet érzelmeinek.

3. Aszketikus könyvekben és a szentek életében gyakran olvashatjuk a „szív imája” és az „egyszerűség imája” kifejezéseket. Ha vallásos gondolatok viszonylag gyorsan, hosszas fontolgatás nélkül szeretetre gyűjtják a szívet és az akaratot, akkor van szó a szív imájáról. Ha a szeretet egész gyorsan gyúl lángra, és az érzelmek mélyek és hosszantartóak, azt az „egyszerűség imájának” nevezik.

Assisi Szent Ferenc így egész éjszakákon át csak azt hajtogatta: „Istenem, mindenem!” — Xavéri Szent Ferenc pedig fáradhatatlanul ismételte: „Ó, legszentebb Háromság!” — Szent Ignác lelke hosszan tudott pihenni az egyetlen fohászbán: „Egyedül Isten mindenben!”

Idővel nekünk is el kellene jutnunk a lelki élet eme egyszerűségéhez. Ha gyermekien kérjük Tőle, benső sugallataira hűsége sen hallgatunk, és kegyelmének segítségével egyre jobban megszabadulunk minden beteges ösztönösségtől és önzéstől, úgy miért ne ajándékozna meg Isten minket is ezzel a boldog állapottal, amikor talán Isten közelségének tudatából fakadóan sok szó nélkül boldogok és otthon vagyunk az egyetlen igazságban: „Abba — kedves Atyám!”

5. Az imádkozással összefüggő lelkiállapotok

A lelki vigasztalanság vagy szárazság

A lelki élet bővelkedik zátonyokban. Az egyik legveszélyesebb a szárazság állapota. Ez a hétköznapi szentjét is gyakran nagyon megviseli. Lelke olyankor üres, mint a ciszterna a sivatagi forrásában, értelmese tompa, nincsenek már élénk gondolatai. Bensejében minden lohól, semmi sem akar megállapodni. Szíve kiszáradt és tiltakozik minden imádkozás ellen.

1. Ha a hétköznapi szentje hibásnak érzi magát ezért az állapotért, akkor megszünteti az okokat; pl. lelkiismeretesebb lesz ismét kötelességei teljesítésében, vagy jobban figyel a belső sugallatokra, ha eddig hanyagságból átsiklott fölöttük.

2. Ha ártatlan, akkor állapotát a mennyei Atya különleges kegyelmi ajándékának tekinti, aki elő akarja készíteni lelkében az alázatosság, a bizalom és a szeretet növekedését. Hiszen az egész vonalon fölöttébb mélyen átéli tehetetlenségét és gyámoltalanságát. Kívül-belül siralmas szegénység és nyomorúság. Olyan lesz ezáltal, mint egy gyermek, aki segítségre szorul és alázatos, és aki bizalommal keres menedéket az Atya karjaiban. Így tetszünk neki, mert ezáltal megdicsőítjük isteni hatalmát és szeretetét. Ez az állapot végül egészen kiváló eszköz arra, hogy a vallásos lélek az Isten iránti szeretetben naggyá és erőssé váljon, mert teljesen lehámozza róla mindazt, ami kellemes neki, és bőséges alkalmat nyújt annak bizonyítására, hogy Istent valóban önmagáért szereti. Ennek a szeretetből fakadó elszakadásunknak a foka pedig mutatja az életszentségünk fokát. A hétköznapiok szentje nem felejt el az őt körülvevő sötétségben, hogy Isten atyai szeretete — ha néha rejtve is — állandóan törődik vele. Abból a meggyőződésből él, hogy az Istent szeretőknek minden a javukra válik.

3. Szeretete mindenekelőtt abban mutatkozik meg, hogy erős belső ellenkezése ellenére az utolsó percig megtartja és kihasználja a tervezett imaidőt. Értelme komolyan és nyugodtan azon van, hogy rendes munkát végezzen. Néha egy könyv némi támaszt nyújt neki. Mert a szíve mintegy kiaszott, akarata csak nehezen tud egy kis érzelmet előidézni. De ha nem képes rá, hogy azt mondja: Megváltóm, szeretlek!, úgy felkelti magában a szeretet utáni vágyat: Megváltóm, szeretnék szeretni! Vagy pedig: Megváltóm, szeretném, ha szeretni tudnálak! Ez olyan, mintha a vőlegény a fal mögött állna — ahogy az Énekek Énekében olvassuk — és nézné a menyasszonyát. Itt van ugyan, de megvonja tőlünk szent jelenlétének vigasztaló tudatát. Minden, ebben az állapotban tett erőfeszítésünket kétszeresen értékeli. Nem nehezebb-e orgona nélkül, vagy különösen ha hamisan szól az orgona, ünnepélyes „Ite missa est”-et énekelni, mint amikor biztos és szilárd kíséret támogatja a pap hangját? Így van ez azzal a kísérettel is, amit az érzelmeinktől kapunk. Nagy erő jele, ha a lélek kibír ilyen állapotot, s közben kifelé mindig jóságosnak, higgadtnak és vidámnak mutatkozik. Ebben igazi nagyság rejlik.

A lelki vigasz

Isten nem zsarnok. Ezért nem hagyja gyermekei lelkét állandóan az elhagyatottság és vigasztalanság sötét pincéjében sínylődni. Hiszen Ő egészen édesapa, aki övéit szívesen és gyakran ajándékozza meg bőséges lelki vigasszal.

1. A hétköznapiak szentjei közül nem bánik mindenkivel úgy, mint Szent Teréz, aki 18 évig szenvedett lelki szárazságban. De nem is ajándékoz meg mindenkit oly mértékben a legnagyobb ima-kegyelmekkel, mint Terézt, miután közel két évtizedig hűségesen kitartott az imádkozásban a sötétség és az éjszaka ellenére is. Vigasztalást különösképpen azoknak ad szívesen, akik kezdők a lelki életben. Isten azt akarja, hogy az isteni megtetsszen nekik, és kedvüket leljék benne. Mint ahogy kisgyerekeknek könnyű ételt, néha édességet adnak, s csak később kapnak kemény, szemcsés táplálékot, úgy tesz a mennyei Atya is gyermekeivel. De a felnőttektől sem vonja meg magát.

Milyen is a vigasztalás állapota? Az értelem ilyenkor világos, tiszta fény, a szív örömet leli az odaadásban és benső jóllakottságot érez. Az értelem és a szív boldogan ölelik magukhoz az igazságot. A lélek úgy érzi magát, mint egy békés, csendes remetelakban; nem hatol be láрма vagy szétszóródást előidéző zaj. Az ösztönök hallgatnak. Isten szent csendje veszi körül az embert.

2. Szabad törekednünk erre az állapotra, kereshetjük azt, de egyetértésben az Atya szent akaratával. Ha megkapjuk, ragyogó fény világít bennünk, és az értelemnek nem kell sokáig fáradoznia. Megmaradunk ebben a fényben. Ha másként tennénk, az azt jelentené, hogy saját nem időszerű tevékenységünkkel zavarjuk a Szentlélek tevékenységét. Hadd örüljön a szívünk, és élvezze egészen Isten érezhető közelségét; szeretetet lélegző, bensőséges felemelő érzelmeket élesszen fel a lélek, amennyit és amilyen hosszan csak tud. Vigyáznia kell, hogy el ne űzze a fényt és a melegséget, pl. mert nem figyel a belső sugallatokra, egyúttal pedig készüljön föl az eljövendő „terméketlen évekre”. Egyelőre azonban, amíg szól az érzelem orgonája, élvezet marad az éneklés.

2. fejezet: Az önmegtagadásról

1. Az önmegtagadás szükségessége

Ahogy a madár egy szárnyal egyáltalán nem vagy csak alacsonyan tud repülni, úgy a lélek se képes csak az imádsággal az Isten iránti igazi, nagyfokú szeretetre eljutni. Ha lehetőleg mélyen be akar jutni Isten szívébe, akkor erősítenie és használnia kell a másik szárnyat is: az önmegtagadást. Az önmegtagadás szellemét valamint az imádság vagy szeretet szellemét nem szabad egymástól elszakítani. Az önmegtagadás szeretet nélkül könnyen vezet önemésztéshez és önmarcangoláshoz; a szeretet önmegtagadás nélkül fellegekben járóvá, rajongóvá tesz.

1. Ezért élte elénk és tanította annyira komolyan és nyomatékosan az *Üdvözítő* az önmegtagadó életet. Egész élete egyetlen gondolatra vezethető vissza: Magamnak földi javakból, érzéki élvezetekből és emberi dicsőségből a legkevesebbet; egyúttal azonban a legtöbbet a mennyei Atya és a halhatatlan lelkek iránti szeretetből. Szent Pál, áttekintve az istenemberi életet, megállapítja: Exinanivit semetipsum — kiüresítette önmagát... Ez volt a mennyei Atya kívánsága: Az *Üdvözítő* keresztútja legyen a mennybe vezető út. Ezért nyilváníthatta ki az *Üdvözítő*: „Én meg, ha majd föl-emelnek a földről (a kereszten) mindenkit magamhoz vonzok” (Jn 12,32). Tanítványainak pedig ezt mondja: „Aki követni akar, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét minden nap és úgy kövessen” (Lk 9,23).

Az *apostolok* jól értették és adták tovább ezt az útmutatást. Péterrel vallják, hogy az *Üdvözítő* azért szenvedett, hogy magával ragadjon bennünket: „Hiszen Krisztus is értünk szenvedett, példát adva nektek, hogy kövessétek nyomdokait.” (1Pt 2,21); Pállal kérlelhetetlenül hangoztatják az alapelvet: „Akik Krisztus Jézushoz tartoznak, keresztre feszítették testüket szenvedélyeikkel és kívánságaival együtt” (Gal 5,24); s Jánossal megvannak győződve: „Ha valaki szereti a világot, nincs meg benne az Atya szeretete” (1Jn 2,15).

Mesterükhöz hasonlóan ők is mind, akik hűek maradtak hozzá, éltek, amit tanítottak. Pál megzabolázta és engedelmességre szorította a testét, nehogy míg másokat tanít, ő maga tönkremenjen (1Kor 9,27). Mindnyájan súlyos üldöztetéseket szenvedhettek el és — János kivételével — vértanúhalált haltak. Így megvalósították az *Üdvözítő* eszményét: „Nem nagyobb a szolgál uránál. Ha tehát engem üldöztek, titeket is üldözni fognak... S eljön az óra, amikor az, aki megöl titeket, azt hiszi, hogy szolgálatot tesz

vele az Istennek. Így fognak veletek bánni, mert nem ismerik sem az Atyát, sem engem” (Jn 15,20 és 16,2k).

Mindebből következik, hogy az önmegtagadás a keresztény élet ábécéjéhez tartozik. Jámborság, bármilyen nevet is adjanak neki, nem élhet önmegtagadás nélkül. Szalézi Szent Ferencet a lelki élet legszelídebb tanítójának tartják. És mégis a következőket mondja gondolkodás- és életmódjának egyik jó ismerője: „Sosem volt jámborság olyan szelíd, mint az övé; ezt mindenki tudja; de olyan lelkiület se volt még, mely ilyen szigorú lett volna saját magával szemben, és oly kérlelhetetlen abban, hogy semmi (csupán) természeteset és emberit meg nem engedett magának: ezt viszont nem mindenki tudja vagy akarja felfogni.”

Ha szem előtt tartjuk, hogy az önmegtagadás a szeretetből fakad, és a szeretetet táplálja, akkor meggyőződésünk kétehetjük a Krisztus követése c. könyv szavait: „Oly mértékben fogsz előrehaladni, amilyen mértékben erőszakot alkalmazol magaddal szemben” (I,25).

Erre minden szent élete megcáfolhatatlan bizonyíték.

Limai Szent Rózáról mondják, hogy látomásában az Üdvözítő egyszer egy műterembe vezette. Ott ültek az emberek, akik komolyan életszentségre törekedtek, mindegyik egy-egy márványtömb előtt, és vészték, alakították. Némelyek már majdnem egy kész remekművet munkáltak ki a rideg kőből, mások ellenben még az elején tartottak és még csak egy formátlan tömb volt előttük. Köztük észrevette Szent Róza saját magát is, amint kalapáccsal és vésővel a márványtömbje előtt ül, és könnyek közt vonásról vonásra alakítja ki a képet, melyet Isten öröktől fogva alkotott róla.

Aki szent akar lenni mint a mennyei Atya, ezt a nagy célt csak komoly önmegtagadás drága árán érheti el. És még sohasem lett valaki úgy szent, hogy szívós aprómunkával meg ne zabolázta volna ösztöneit, vagy ne hagyta volna, hogy Isten biztos atyai kezei megmetssze azokat.

Eickelboom Sibylla mesél egyik Mária-legendájában a tuskés kaktuszról, amely sok ellenkezés és harc után végre rábízta magát Mária anyai gondoskodására, és hagyta, hogy egyik helyen lenyesse, másutt hajlítsa, míg egy napon az összes többi virággyermek csodálatára és örömeire olyan gyönyörű piros virágokat hajtott, olyan szépeket, amelyeket még senki se látott.

Hasonlóképpen az életszentség virágai és gyümölcsei csak a szeretet és önmegtagadás fáján nőnek. Aki szervesen gondolkodik és érez, sohasem fogja a két erényt elszakítani egymástól. Az önmegtagadás a szeretet kifejeződése, és nem akar mást, mint a szeretetet növelni. Összetartoznak,

mint „a tiszta levegő be-, és a rossz levegő kilélegzése”, vagy mint az ember két lába, vagy egymást mosó két keze.

2. A mai embernek nem sok érzéke van az önmehtagadáshoz. Elég keسرűen panaszkodik emiatt XI. Pius a már ismert körlevelében. Először ezt emeli ki:

„Az imához viszont csatlakoznia kell a bűnbánatnak is, a keresztes bűnbánat lelkiületének és gyakorlatának. Ezt tanítja nekünk az isteni Mester, aki legelőször éppen a bűnbánatról prédikált: 'Ettől fogva Jézus elkezdett tanítani: Tartsatok bűnbánatot!' (Mt 4,17) Ezt tanítja nekünk az egész keresztes hagyomány, az Egyház egész története is. A keresztesnek súlyos megpróbáltatásai és keserű szorongatásai idején, mindig, amikor nagy szükség volt Isten oltalmára, a hívők mindig saját kezdeményezésükből, vagy még gyakrabban lelkipásztoraik példájára és buzdítására, e két leghatalmasabb szellemi fegyverhez nyúltak: az imához és a bűnbánathoz. A szívnek ez a szent hajlama, melyre a keresztes nép szinte öntudatlanul is ráhagyatkozik, amíg tévútra nem viszi a csábítók konkolyvetése, ez a hajlam, mely végül is nem más, mint „Krisztus gondolatai” (1Kor 2,16), melyről az apostol szól, mindig megérezette a hívőkkel, hogy szükségük van lelkük megtisztítására a bűntől a megbékélés szentségében történő töredelmes megbánással és azáltal, hogy az isteni igazságosságot a bűnbánat külső cselekedeteivel is békítik.”

Majd így folytatja:

„Tudjuk és veletek együtt sajnáljuk, tisztelendő Testvérek, hogy napjainkban a vezeklés és a bűnbánat gondolata és neve sokaknál nagyrészt elveszítette azt az erejét, hogy meggyújtsa azt a nagylelkűséget és hősiességet, melyeket régebben lángra tudott lobbantani, amikor a hitükben örömet lelő emberek szeme előtt még isteni pecsétet hitelesítve jelentek meg Krisztus és szentjei példája nyomán. Sőt, némelyek szeretnék elvetni az önmehtagadás külső cselekedeteit, mint elavult valamit, nem szólva a modern 'autonóm emberről', aki megveti a bűnbánatot, mert szolgálai lelkiület jelének tekinti. Mindenesetre világos, hogy az istenhit megfogalmazásával az áteredő bűn és egy Istennel szembeni első szembeszállás fogalma egyre inkább elhomályosul, majd lassan elhal. Ezzel még inkább elvész az érzék a bűnbánat és a vezeklés szükségessége iránt.”

Mi itt a tennivaló? A pápa kijelenti:

„Mi viszont, tisztelendő Testvérek, tartozunk a pásztori hivatalból fakadó kötelességünknek azzal, hogy nagyra becsüljük ezeket a neveket és fogalmakat, és megőrizzük őket igazi csengésükben, öröklött nemességükben, még inkább pedig a keresztes életben való célravezető és elengedhetetlen alkalmazásukban.”

Hogy az egész egyházat magával ragadja egy önmehtagadási mozgalomban, hatékonyan tudatosítja vele a Szentatya az önmehtagadás és a ve-

zeklés jelentőségét az erkölcs fennmaradása és a népek békéje számára. Azt mondja:

„Erre sürget bennünket már az is, hogy síkra szállunk Isten és a vallás mellett, mert ennek vagyunk az előharcosa; hiszen *a bűnbánat lényegénél fogva az erkölcsi világrend elismerése és helyreállítása*, azé a világrendé, mely az örök törvényen, tehát magán az élő Istenen alapul. Aki Istent kiengeszteli bűneiért, már ezzel elismeri, hogy a legfelsőbb erkölcsi törvények szentek és bensőleg köteleznek, és megsértésük büntetést kell, hogy maga után vonjon.

Minden bizonnyal korunk egyik legvégzetesebb tévedése, hogy az *erkölcsöt el akarja szakítani a vallástól*. Ezzel ugyanis minden törvényhozást a biztos alapoktól fosztanak meg. Ez a fogalomzavar talán elkerülhette a figyelmet, és nem tűnhetett olyan veszélyesnek, amíg csak kevesekre korlátozódott, amíg az istenhit még az emberiség közkinccse volt, és hallgatólagosan még azoknál is feltételezhető volt, akik nyilvánosan már nem vallották meg. Ma azonban, amikor az istentelenség elterjed a néptömegekben, ennek az eltévelyedésnek a gyakorlati következményei ijesztően kézzelfoghatóvá és szomorú valósággá lesznek. Az erkölcsi törvények helyébe, amelyek az istenhit elvesztésével semmivé foszlottak, a nyers erőszak lép, mely minden jogot lábbal tipor. Az üzleti életben megnyilvánuló hajdani hűség és tisztesség, melyet egykor a pogány szónokok és költők is lelkesen magasztaltak, átadja helyét a saját és idegen javakkal történő lelkiismeretlen üzérkedésnek. Hogy is lehetne tartós egy megállapodás, mennyit ér egy szerződés, ha hiányzik minden lelkiismereti biztosíték? Lehet-e egyáltalán lelkiismereti biztosítékról szó ott, ahol kivezett minden istenhit és istenfélelem? Romboljátok le ezt az alapot! — És vele pusztul minden erkölcsi törvény. Semmilyen eszköz meg nem állíthatja már a népek, a családok, az állam, egyáltalán az emberi kultúra lassú, elkerülhetetlen pusztulását.

A bűnbánat tehát szabadító fegyverhez hasonlít Krisztus harcosainak bátor kezében, akik harcolni akarnak a világ erkölcsi rendjének védelméért és újjáépítéséért. *Ez a fegyver eltávolítja minden baj gyökerét*, a földi gazdagság és a kicsapongó életélvezet utáni mohó vágyat. A keresztény ember önkéntes áldozatokkal, célravezető, bár fájdalmas lemondással és sokféle vezekléssel hősiesen úrrá lesz alacsony ösztönein, melyek az erkölcsi rend megszegésére akarják csábítani. S ha közben az isteni törvény iránti buzgalom és a testvéri szeretet olyan erőssé vált benne, ahogy ez illik, akkor nemcsak saját hibáiért vezekel, hanem magára veszi a mások bűneiért való bűnhődést is, követve a szentek példáját, akik gyakran egész nemzedékek bűneiért áldozták fel magukat hősiesen, sőt az Üdvözítő példáját utánozva, aki az Isten báránya lett, 'aki elveszi a világ bűneit' (Jn 1,29).

S vajon nem rejlik-e, tisztelendő Testvérek, a bűnbánat eme lelkületében a béke szép titka is? 'De nincs békéjük az istenteleneknek' (Iz 48,22), mondja a Szentlélek; mert ők állandó viszályban és ellentmondásban élnek a természet és Teremtője által megkívánt renddel. Csak ha ez a rend helyreáll, ha minden nép hűségesen és boldog határozottsággal elismeri és megvallja, ha a népek belső viszonyai és a

többi nemzethez fűző kapcsolataik ezen az alapon nyugszanak, csak akkor lehet tartós béke a Földön. A békének ezt a tartós, mindent átható szellemét sem békeszerződések, sem ünnepélyes megállapodások, sem nemzetközi találkozások vagy tanácskozások, sem valamely államférfi mégoly nemes és önzetlen fáradozásai sem tudják megteremteni, ha nem ismerik el először a természet- és az isteni törvény szent jogait. Sem gazdasági vezetőknek, sem szervezeti erőknek nem fog sikerülni, hogy békésen rendezzék a gazdasági viszonyokat, ha előbb magának a gazdasági életnek a területén nem győz az Istenben és a lelkiismeretben gyökerező erkölcsi törvény. Ez a népek politikai és gazdasági életében minden érték alapértéke. Ez a legbiztosabb 'valuta'; ha ez szilárd, akkor a többi is mind az, hiszen akkor jótáll értük Isten változatlan, örök törvénye.

Az egyes ember számára is a bűnbánat az igazi béke létrehozója és hírnöke. Hisz elszakítja a mulandó földi javaktól, felemeli az égi javakhoz és a nélkülözések és bajok közepette azzal a békével ajándékozza meg, melyet a világ minden gazdagságával és élvezetével nem tud megadni. Nem Assisi Szent Ferenc híres 'Naphimnusza' a legörvendezőbb örömeinek egyike, amely valaha is elhangzott e siralom völgyében? Aki ezt költötte, írta, énekelte, egyike a legnagyobb vezetőknek, Assisi szegénye, aki bizony hogy semmit se mondhatott magáénak e Földön, aki lesóványodott testén megfeszített Urának fájdalmas sebeit hordozta."

Az egyes ember és a közösség megújulása elképzelhetetlen mélyreható, az áldozatot megfelelően értékelő és vállaló törekvés nélkül. Így volt ez a keresztény időszámítás minden korszakában. Ennek kell bekövetkeznie ma is, ebben a rendkívüli méretű korfordulóban. Különben ahhoz az evangéliumi emberhez hasonlítunk, aki tornyot épít anélkül, hogy előtte meggondolta volna, hogyan is csinálja.

Így megértjük boldog Grignion véleményét is: „Örülj, tehetséget és tudományt nélkülöző szegény asszony; ha örömmel tudsz szenvedni, akkor többet tudsz, mint a Sorbonne legértelmesebb doktora, aki nem tud olyan jól szenvedni, mint te. Jézus Krisztus tagja vagy — milyen megtiszteltetés! De mennyire szükséges is, hogy ha az vagy, akkor szenvedj! — Nem, drága társaim a kereszthordozásban, ne csatlakozzatok; azok a keresztények, akiket mindenütt láttok, divatos öltözékben, felcicomázva, műveltek és rendkívül beképzelték, ők a megfeszített Jézus Krisztusnak nem igazi tanítványai, és nem is igazi tagjai. — Ó, Istenem, mennyien vannak, akik csak fantomjai a keresztény embernek, akik a Megváltóhoz tartozónak adják ki magukat, de áruői és üldözői, mert kezükkel vetik ugyan a keresztet, de szívükben ellenségei!”

2. Az önmegtagadás fajtái

Az önmegtagadást kettős szempontból szemlélhetjük. A múlt hibáiért való engesztelésként leginkább *bűnbánatnak* nevezik, míg az ösztön-életünk megzabolázásának a jelenre és jövőre vonatkozó eszközeként *önlegyőzésnek* akarjuk nevezni.

Az önmegtagadás mint bűnbánat

1. Bűnbánat alatt azt értjük, hogy az akarat Isten kedvéért elfordul a rossztól vagy kevésbé jótól azzal a szándékkal, hogy jóvá tegye, és ezután elkerülje a hibát.

A bűnbánat három dolgot foglal magában: A bűntől és a tökéletlenségtől való elfordulást, elégtételt mindenekelőtt a kötelezőn túlmenő cselekedetekkel, és a jövőre vonatkozó komoly jóföltételt. A keresztény bűnbánat „Isten kedvéért” történik. Istent bántottuk meg a hibáinkkal. Őt kell ezért a bűnbánatunkkal engesztelnünk. Közben nem szabad megfélemednünk a boldogító hitigazságról, hogy Urunk Jézus Krisztus megváltott minket, és hogy csak általa részesedhetünk a megváltás gyümölcseiben. A keresztény engesztelést ezért Jézus Krisztus engesztelésében való részvételnek kell tekintenünk és ilyen értelemben kell rá törekednünk. Erejét a kereszten megszerzett megváltó kegyelmekből kapja, ezért nem szabad úgy felfognunk, mint a kizárólagos önmegváltással való próbálkozást.

2. A bűnbánat megokolásával már nem kell különösen fáradoznunk. XI. Pius ezt már hathatós módon tudatosította bennünk. De felfoghatjuk úgy is, mint ami saját lelki elmélyülésünkre is szolgál, és gyakorolhatjuk, mint az igazságosság és méltányosság követelményét, és mint az egészséges keresztény önszeretet és felebaráti szeretet kifejeződését.

A bűnbánat az *igazságosság* tette. Isten a rend Istene. Viszont minden hiba a rend megsértését jelenti, rendetlenséget, ami jóvátételt követel. Bűnbánatot tartani ezért nem más, mint a megsértett rendet helyreállítani. Hisz mennyi minden jóvátenni valónk van Istennél!

De a bűnbánat a *méltányosság* tette is. Az Üdvözítő, a büntelen és tiszta, vezekelt a mi bűnünkért. Ő a fej, mi a tagjai vagyunk; és akkor tudnánk vétkezni, vagy más vétkét elnézni, vagy abban még közre is működni anélkül, hogy mint Krisztus tagjai éreznénk, hogy sürgősen bűnbánatot kell tartanunk?

Az *egészséges önszeretet* arra figyelmeztet, hogy bűnök és hibák elkövetése után — ha megbocsátást nyertek is — megmarad egy bizonyos

hajlam az elkövetett hiba irányában. Ha pl. a táplálkozási ösztön kielégítésénél ismételten rendetlenek voltunk, ilyen esetben saját megtapasztalásunkból tudjuk: Megmarad bennünk egy bizonyos gyengeség az effajta hibával szemben. Csak vezekléssel, mégpedig olyannal, amelyik éppen ellentétes az adott hibával, tudjuk magunkban valamennyire megszüntetni a kárt. Ilyen esetben jól tesszük, ha Isten iránti szeretetből valamilyen ételt megtagadunk magunktól, anélkül, hogy ártanánk az egészségünknek.

Krisztushoz fűző titokzatos kötődésünkéből eredően a bűnbánat a *felebaráti szeretet cselekedete* is. Mit figyelünk meg, ha egy nyugodt, sima tóba követ dobunk? Hullámgyűrű hullámgyűrűt követ, egyre tovább, egyre szélesebben, egészen a tólsó partig. Vagy figyelünk meg egy testet, amelyen valamelyik tag beteg. A többi tag többé-kevésbé mind szenved ettől. Így van ez minden cselekedetünkkel, a jókkal és a rosszakkal is. Embertársainknak, legyenek bár mégoly távoliak és ismeretlenek, áldást vagy átkot jelentenek. Hiszen mindnyájan tagjai vagyunk egy titokzatos testnek, melynek feje Krisztus!

3. Megkülönböztetünk egy belső és egy külső bűnbánatot. A lényeges a *belső bűnbánat*. Háromféle aktust rejt magában. Először is a hibák és eltévelyedések *fájdalmas tudomásul vételét*. Aztán egy *mély szégyenérzetet és bűntudatot*, és végül az *önmagunktól való félelmet*. Hiszen bőséges tapasztalatból tudjuk, hogy mire vagyunk képesek, ha Isten nem tart, és nem hordoz bennünket. Szent Pál mindannyiunk nevében panaszolja és megvallja: „Hiszen nem a jót teszem, amit akarok, hanem a rosszat, amit nem akarok” (Róm 7,19). „Tagjaimban más törvényt érzlelek, s ez küzd értelmem törvénye ellen” (Róm 7,23).

Manapság az egészséges szégyenérzet és bűntudat széles rétegekből a legnagyobb mértékben kiveszett. Ahol nincs bűntudat, ahol nem érzik, hogy mi a bűn, ott nem érzik, hogy szükségük van megváltásra, és akinek nincs szüksége megváltásra, annak megváltóra sincs szüksége. Így történik meg aztán, hogy a talaj, mely a kereszténységnek mint megváltó vallásnak és a keresztények Istenének mint megváltó Istennek az elutasítását és leértékelését táplálja, saját sorainkban nagyobb mértékben elő van készítve, mint sokan hiszik. Aki látja az összefüggéseket, az az önnevelésben és a nevelésben súlyt fog fektetni, annak súlyt kell fektetnie az egészséges és mély bűntudat gondos ápolására. Mert éppúgy igaz: Ahol *igazi* bűntudat van, ott *mélyen* érzik a megváltás szükségességét, ahol *mélyen* érzik a megváltás szükségességét, ott *erősen* vágyakoznak a Megváltó után. A lelkiismeretvizsgálat és a szentgyónás ezáltal mélyebb, nagyon időszerű jelentőséget kapnak.

Azért, hogy megtaláljuk a középutat az aggályosság és a lelkiismeretlenség között, megkülönböztethetünk egy erkölcszociológiai és egy aszkétikus bűntudatot. Az erkölcszociológiai akkor jelentkezik, ha a lélek bűnt, az aszkétikus pedig akkor, ha tökéletlenséget, hibát követett el.

A hétköznapiak szentje gyakran jobban szenved a hibái és tökéletlenségei miatt, mint mások, amikor bűnt követtek el. Lelkiismerete amellett nagyon érzékeny, de egy cseppet sem aggályos. Ahhoz nagyon is egészséges. Ami bűn, azt bűnnek ítéli, ami hiba, azt pedig hibának. S mindkét esetben tudja, hogy Szent Pállal együtt dicsekedhet szegénységével, mert Krisztus ereje azáltal annál jobban nyilvánvalóvá lesz; hogy mindenre képes azáltal, aki őt megerősíti, s hogy elég neki Krisztus kegyelme. Ezért Miserere- és De-profundis-hangulata mindig átmegegy Magnificat- és Te Deum-hangulatba. A napi szentmisében az Üdvözítő vezekel benne az ő „számtalan bűnéért, hibájáért és hanyagságáért”. Katolikus népünk sok egyszerű gyermeke szokta, ahogy azt szüleitől és nagyszüleitől tanulta, nap mint nap az Úrfelmutatás után az Üdvözítő vérét a mennyei Atyának felajánlani engesztelésül a saját és az egész világ bűneiért, és mint dicsérő és könyörgő áldozatot.

Mivel testből és lélekből álló lények vagyunk, ezért belső bűnbánó lelkiületünknek a *bűnbánat külső cselekedeteiben* is meg kell mutatkoznia. Ezek lehetnek mindennapi vagy rendkívüli cselekedetek. Mindennapinak akkor nevezzük őket, ha elválaszthatatlanul kapcsolódnak szokásos napi kötelességeink teljesítéséhez. Ide tartoznak tehát a fáradtság, az időjárás-változás és a kudarc elviselése, belső nyugtalanság, ellenszenves emberekkel való együttélés, kisebb lemondások és a gyónás. A bűnbánat rendkívüli cselekedeteinek szokták nevezni a böjtölést, a virrasztást és az ostromozást. A hétköznapiak szentje ismeri és szereti az életszentségre való törekvés ezen segédeszközeit is, de sose feledkezik meg arról, hogy nem ez a lényeg. A lényeg számára a bűnbánat *lelkülete*. Ezért mindig okosan jár el. Kikéri gyóntatója tanácsait, gondoskodik arról, hogy egészsége ne károsodjon, és különösen óvatos a szükséges alvás megvonásának dolgában. Életközeli gondolkodásmódja azt mondja neki: Ha nem aludtam eleget, akkor cserben hagynak az idegeim az imádságban és a munkában, nem lehetek élő Gloria Patri, és se magamnak, se embertársaimnak nem vagyok hasznára.

Ami rendkívüli bűnbánati cselekedetet magára vesz, erőt ad neki, hogy a mindennaposakat hűségesen végbevigye, és naggyá váljon a hétköznapiakban.

Az önmegtagadás mint önmagunk legyőzése

1. Mivel az ember az érzéki és a szellemi élet hordozója, és a kegyelem állapotában az isteni életé is, mintegy magában hord egy állatot, egy angyalt és egy istengyermekeket. Az állatnak vannak alacsonyabbrendű érzékszervei és ösztönei, szüksége van táplálékra, tud növekedni és szaporodni. Az angyalnak értelme és akarata van, az istengyermekek pedig az isteni megismerésben és akaratban részesednek. A paradicsomban a bűnbetés előtt csodálatos harmónia volt az állat, az angyal és az istengyermekek között. Az angyal uralkodott az állaton; állat és angyal örömet vetette alá magát az istengyermekeknek. S akkor megtörtént a bűn. Az angyal az emberben szembeszegült az istengyermekekkel, és megtagadta neki az engedelmisséget. Büntetésül Isten megengedte, hogy az állat is felmondja az engedelmisséget az angyalnak. Aki ismeri és értelmezni tudja a vallásos élet titkait, az megfigyelheti, hogy Isten az angyal engedetlenségét az istengyermekekkel szemben még ma is a bennünk lakozó állat lázadásával bünteti. Az engedetlenség gyakran vonja maga után a test zendülését. Ezzel szemben ott biztosított a leginkább, hogy az ösztönélet aláveti magát a szellemnek és Istennek, ahol a szellem legmélyebb meggyőződéséből mondja, hogy „íme az Úr szolgálója”.

Ha azt akarjuk, hogy meghibásodott, az áteredő bűn következményeivel terhelt természetünkben a lázadást mértéktartóan újra rend és harmónia váltsa fel, akkor Isten kegyelme mellett a saját cselekvésünkre is szükség van, mely legyőzi bennünk az állatot és uralomra segíti az angyalt és az istengyermekeket. Ezt a tevékenységet nevezik önlegyőzésnek vagy önmegtagadásnak. Az ember megtagadja önmagát, elszánt nemet mond mindenre, ami rendetlen és betegesen ösztönös. A „Krisztus követése” egy általános emberi megtapasztalást foglal össze a következőkkel: „Nem lehetsz tökéletesen szabad, ha teljesen meg nem tagadod önmagad” (III,32). „Ha azonban valóban arra törekszel, hogy lelki ember váljék belőled, le kell mondanod arról is, ami távol van tőled, arról is, ami a közeledben van, és senkitől nem kell jobban óvakodnod, mint önmagadtól” (III,53).

2. Az önmegtagadás a teremtményekhez fűző kapcsolatban kétféle magatartást határoz meg a hétköznapi szentjében.

Először is *nem használja őket Isten ellen*, azaz nem használja bűnre — pl. a képzeletét, emlékezőtehetségét, értelmét és akaratát, testét, a használati tárgyakat vagy embertársait. A belőlük sugárzó ingereken a küzdelem pozitív vagy negatív módjával tud úrrá lenni.

A *negatív harcmodor* azt jelenti, hogy mintegy köddel próbálja a bűnre csábító dolgot körülvenni. A *pozitív* pedig azt, hogy túlragyogja. Hasonlóan van ez, mint a csillagokkal, melyek eltűnnek a szemünk elől. Lehet, hogy sűrű köd ereszkedik eléjük, vagy a sokkal erősebb napfénynek kell engedniük. Hasonlóan győzhetjük le a mulandó örömek utáni vágyat is azzal, hogy megvetjük őket, újra meg újra tudatunkba vésve mulandóságukat, vagy pedig az Istenszeretet tiszta örömei után való vágyakozással. Hasonlóképpen kell harcolnunk az emberek kegyére számító hiú reménnyel szemben. Ilyen esetben a következőt mondhatom Szalézi Szent Ferencsel magamnak: „Ó, balga ember, milyen alapra építetted a reményeidet! Nem látod, hogy ez a nagy ember, akiben reménykedsz, éppoly közel áll a halálhoz, mint te magad? Nem ismered az emberi szellem állhatatlanságát, gyengeségét és szegénységét? Ma a tiéd ez a szív, holnap más nyeri meg magának. Mire építetted hát a reményedet?” De szembeállíthatom a hiú reménységgel a remény isteni erényét is, és ugyanezen szenttel így bátoríthatom magam: „Istenben remélj lelkem, még senki se maradt szegyenben, aki Benne reménykedett.”

Az Üdvözítő, mint az emberi szívek bölcs ismerője, alkalmazta mind a két módszert. Egyszer pl. szomorúsággal próbálja legyőzni a hamis örömeket, a következőképpen: „Jaj nektek, akik nevettek, mert sírni fogtok.” Egy másik alkalommal az alacsonyabbrendű örömekkel egy magasabb rendűt állít szembe: „Ne annak örüljete, hogy a gonosz szellemek engedelmeskednek nektek, hanem annak, hogy nevetek föl van jegyezve a mennyben.” Így tesz a hétköznapi szentje is. Ért a módszerek alkalmazásának bölcs elegyítéséhez és változtatásához. Nagyon sok esetben azonban a pozitívat alkalmazza, mert arra nevelte magát, hogy jobban szeresse az erényt, mint félje a bűnt. Különösen akkor tartja magát ehhez, ha olyan kísértésekről van szó, melyek — mint a harag és az érzékiség esetében — testi elváltozásokkal járnak, mert ilyen esetekben a negatív módszer az érzelmeket és az ösztönöket akaratlanul is rögzíti és erősíti, és újabb s erősebb kísértéseket készít elő.

A hétköznapi szentje azonban nem elégszik meg azzal, hogy a *teremtett világot* ne használja Isten ellen, hanem éppoly magától értetődő számára, hogy *nem is használja, szereti vagy gyűlöli önmagáért*. Ő a szent előszeretet-nélküliség vagy indifferencia embere. Előszeretet-nélküliség alatt a középkori misztikusok azt értik, hogy hagyjuk magunkat mélyen beleszülyedni, elmerülni Istenben, mint az őstalajunkban. Seuse Henrik ennek értelmében egyszer a következő tanácsot adja:

„Reggelente nyisd ki először a szemed és mondd: 'Ó, legkedvesebb és legfőbb Javam, nézd, újra neki akarok látni, hogy érted elszakadjak magamtól és minden dologtól.' És éppígy ezerszer a nap folyamán; ahányszor magadra találsz, annyi-szor mondj le magadról. Ezen múlik minden. Akármit is próbálunk, nélkülül a foly-tonos maga-elhagyás nélkül nem lesz belőle semmi. Ebben szoktak hibázni, akik azt hiszik, már nincs rá szükségük. De tudd meg, minél nemesebbé válik valaki, annál jobban és határozottabban kell lemondania magáról.”

Az „indifferencia” szót egyszer azonosulással, másszor Isten akaratá-ban való megnyugvással fordítják. Mindenesetre mindkettőt tartalmazza. Ezért nem szabad a közömbösséggel vagy a lagymatagsággal összetévesz-teni. Szent Ignác pontosabban körülírja híres lelkigyakorlatos könyvecské-jében, hogy miről van szó:

„Szükséges, hogy előszeretet-nélkülivé tegyük magunkat a teremtet dolgokkal szemben, amennyiben szabad akaratunk szabadságának ez megengedett és nem til-tott, tehát, hogy a magunk részéről ne akarjuk jobban az egészséget mint a beteg-séget, a gazdagságot mint a szegénységet, a tiszteletet mint a gyalázatot, a hosszú életet mint a rövidet, s éppígy minden másban is.”

Brentano Kelemen ugyanazt akarja mondani, amikor így biztatja magát:

*„Akaratom tartózkodjon mindentől,
míg nem tudja, hogy Isten akarja-e!”*

Egyedül a szent előszeretet-nélküliség kezeskedik Szalézi Szent Fe-rencnek „a nagyon szeretett istengyermekek azon lelkületéről”, amely mindig és minden körülmények között kész és törekszik arra, hogy telje-sítse Isten akaratát, mihelyt azt fölismerte. Ezért igényli határozottan:

„Ennek a szent egykedvűségnek ki kell terjednie mindenre a természetes élet-ben, úgy mint az egészség, betegség, szépség és csúnyaság, erő és gyengeség; min-denre a polgári életben, úgy mint a tisztelet, tisztség és gazdagság; a lelki élet kü-lönböző állapotaira, úgy mint a szárazság és vigasztalás, öröm és sivárság; mindenre, amit teszünk vagy elszenvedünk, röviden minden eseményre, bármi tör-ténjen.” — Amit másoktól megkívánt, azt ő maga is hűségesen megtette. Nem esik nehezére, hogy így imádkozzon:

„Nem, Uram, már nem akarok kielégülést kapni a hitem, a reményem és a sze-retetem által... Ó, Uram, ha úgy tetszik Neked, hogy ne teljék örömöm az erény gyakorlásában,... úgy egész akaraterőmmel beleegyezem, még ha berzenkedik is el-lene az akaratom.” — Amikor Chantal Szent Franciska, akivel a Vizitációs rendet alapította, halálán volt, így vallott Ferenc:

„Súlyos betegsége miatt tíz-tizenkét napja imádságom a Miatyánk harmadik kérésére összpontosul: Legyen meg a te akaratom! Egészen megadom magam en-

nek az isteni akaratnak. Ha úgy tetszik neki, hogy elvegye tőlünk ezt az anyát, felajánlom neki. Ha pedig meg akarja hagyni, legyen áldott szent neve!” — Mindenben Isten szent kívánságától és akaratától tette függővé magát:

„Szeretnék pl. most a nagybőjtben egyházmegyém egyik kis közösségében prédikálni. De ha beteg leszek, vagy eltörik a lábam, az nem ok arra, hogy szomorkodjam vagy nyugtalankodjam..., mert akkor bizonyára azt akarja Isten, hogy szenvedéssel és ne prédikálással szolgáljak neki.”

A hétköznapiok szentje Isten kegyelmével sikeresen küzd ezért a szent előszeretet-nélküliségért. Azon fáradozik, hogy a hit fényében minden dolgot helyesen értékeljen, és helyesen, azaz Istennek tetszően éljen vele. Arra neveli magát, hogy időnként mondjon le róla, és helyesen felfogott, szeretettől áthatott agere contra által uralkodjon fölötte. Ezért is olyan független a világtól és a világ eseményeitől, ezért tud nyugodt és derűs, környezete számára pedig napsugár lenni — Szent Erzsébethez hasonlóan, aki Te Deumot énekeltetett és énekelt, amikor gyermekeivel a hideg éjszakában hontalanul bolyongott, vagy mint egy Assisi Szent Ferenc, a Semmijesincs és Örökvidám testvér, aki Naphimnuszát költötte, amikor betegen és nyomorultan feküdt San Damiano mellett egy kerti viskóban.

II. FŐRÉS

Az alkotáshoz való kötődésről

A vándor, aki hosszú utat tesz meg, megáll néha és visszatekint, hogy még egyszer átélje eddigi élményeit, és ezzel további bátor vándorlásra buzduljon. Egy ilyen vándorhoz hasonlítunk mi is. Hosszú útszakasz van már mögöttünk. A hétköznapiok megszentelésének világa már nem idegen ország nekünk. Lapról lapra egyre jobban megismertük és megszerettük.

Ha most újra fellapozzuk az első oldalakat és az Isten iránti szeretet tulajdonságairól olvasunk, minden szó mélyebbre hatol. A kifejezések, mint „magas fokú”, „lelkes” vagy „szíves” és „tartós” erős visszhangot keltenek a lelkünkben.

Kevésbé világosan és ismerősen cseng a negyedik tulajdonság: *harmonikus*. Elméletben tudjuk ugyan, hogy az Istenhez való kötődésünknek szerves-harmonikus kapcsolatban kell lennie az alkotáshoz és az emberhez való kötődéssel, hogy az Isten iránti igazi szeretet szükségszerűen éleszti hivatás- és emberszeretetünket, és hogy másfelől a hivatás és a felebarát iránti szeretet Isten iránti szeretetünk kifejeződése és eszköze kell, hogy legyen. Különböztetnem kell a hétköznapiok megszenteléséről, melyet úgy ismertünk meg, mint az Istennek tetsző összhangot az Istenhez, az alkotáshoz és az emberekhez való lelkes kötődés között minden élethelyzetben. Ez az ember egész életét művészi alkotássá teszi, az embertársakat pedig megnyeri. Ezért érezzük ellenszenvesnek, ha a gyakorlati életben olyan keresztényekkel találkozunk, akik sokat imádkoznak ugyan, de nem törődnek azzal, hogy hivatásukban jók és az embertársaikkal való kapcsolatukban szívélyesek legyenek. Nietzsche-nak biztosan igaza van, ha kijelenti: „Ha ezek a megváltottak megváltottabban élnének, inkább hinnék a Megváltójukban.” Éppúgy mondhatta volna azt is: Ha a keresztények a hétköznapiok egészséges megszentelésének megfelelően birkóznának meg a gyakorlati élettel, akkor erőteljesebben és hathatósabban tudnának vallásuk igaz voltának elismerést szerezni.

De akárhogy is ismertük ezeket az összefüggéseket, ettől nem kaptuk meg az átütőerőt ahhoz, hogy a hétköznapiok megszentelésének eszményét

az egész vonalon komolyan vegyük. Ezért vegyük magunknak a fáradságot, hogy az egyik alappillér — az Istenhez való kötődés — mellett a másik kettőt: az alkotáshoz és az emberhez való kötődést is megingathatatlanul megszilárdítsuk, és mindhármat Istennek tetsző módon összekapcsoljuk egymással.

Most tehát először az *alkotáshoz való kötődéssel* foglalkozunk.

I. szakasz

MILYEN LEGYEN AZ ALKOTÁSHOZ VALÓ KÖTŐDÉS

Tulajdonságait már ismerjük.

1. Az alkotáshoz való odaadásunknak mindenekelőtt *harmonikus* kapcsolatban kell lennie az Istenhez és az emberhez való odaadásunkkal. Hogy ez hogyan történhet, két példán akarom kifejtetni.

Egy lelkipásztori kisegítőnő mesélt nekem egyszer egy asszonyról, aki kitanítatott egy szegény, jóra való fiút, hogy az pap lehessen. Amikor a fiú a görög nyelv tanulását kezdte el, az asszony súlyos beteg lett. Ahányszor csak rájött a nagy fájdalom, így imádkozott: „Ó, Jóisten, add, hogy ennek fejében könnyebb legyen a fiúnak a görög, hogy egykor majd derék pap váljon belőle!” És anyai áldozatkészséggel eltelve készségesen és türelmesen hajtotta vissza a fejét a párnára.

Egy sekrestyénő, aki kínos pontossággal látta el templomi feladatait, elárulta egyszer nekem, hogy nemcsak arra gondol, hogy Isten házát és az oltárt méltó rendben tartsa, hanem szívesen gondol az emberekre is, hogy Isten házának szépsége és kedvessége által örömet okozhat nekik, és Istenhez irányíthatja őket.

Mindkét esetben könnyen látható az Istenhez, az alkotáshoz és az emberhez való kötődés közötti harmónia.

A gyakorlati életben azonban elég gyakran találkozunk szembetűnő *diszharmóniával* is.

Vannak pl. háziasszonyok, akik minden nyugalmat és kedélyességet, ezen felül meg még férjüket és gyerekeiket is kiűzik a házból, mert takarítanak, súrolnak; vagy mások, akik egy porszem vagy csekély rendetlenség miatt meg tudják zavarni egy ünnep békéjét. Itt hiányzik az emberekhez és a dolgokhoz való helyes viszonyulás. Hisz tisztaság és rend az emberért van, és nem fordítva.

Ha ezeket az apró képeket számtalan megsokszorosításban gondoljuk, megértjük azt az összbenyomást, amelyet az indus világbölcs Rabindranath Tagore egy hosszabb európai utazása végén így foglalt össze: „Egy vasárnapi kereszténységgel és egy hétköznapi pogánysággal találkoztam *Európában*. Ott nincs már összefüggés a vallás és az élet között... Túl sok ember számára jelenti a vallás csupán az élet többé-kevésbé szép bekerekítését. Tiszteletreméltó, mint talán egy régi, örökölt bútordarab, de nem erőforrás, mely áthatja és tartja az egész életet. Az ilyen embereknél lehetőségessé válik az ellentmondás: Isten és a mammon szolgálata!”

A vallás és az élet *szétválasztása* a mai kultúrvilág fő tévedése. XI. Pius a *laicizmus pestisének* nevezi. XIII. Leó a „*naturalizmus*” kifejezést használja rá. Azt mondta 1879. december 8-án a bíborosokhoz intézett beszédében: „Korunk fő tévedése, mely mindenkit érint, az a hideg naturalizmus, mely a közélet minden megnyilvánulásába beopta magát, és a magánélet minden szférájába behatolt, az a naturalizmus, mely az emberi értelmet helyezi az isteni tekintély, a természetet a kegyelem helyébe, hogy Jézus Krisztust mindenünnen elűzze, és megváltásának gyümölcsözőségét meghiúsítsa.”

Gyakran nem is tudjuk, hogy vezető katolikus körökben is mennyire meglazult — legalábbis — a kapcsolat vallás és élet, hit és tudás, természet és kegyelem között.

A szentség hírében elhunyt jezsuita, Eberschweiler atya, így panaszodik egyszer: „Mindenesetre egész másképp kellene mind a közéletet, mind a magánéletet berendezni, ha azt akarnánk, hogy az a magasabb fény, mely Krisztusban jelent meg nekünk, minden területre behatoljon. Ez azonban a modern embereknek éppen, hogy nincs inyükre. Inkább az elvakult értelem nézeteitől és a megromlott természet törekvéseitől hagyják magukat vezetni, és így elzárkóznak a magasabb fény, az igazság Napjának sugarai elől. És bár ez fent van az égen, és azért kelt fel, hogy, mint ahogy Szent János mondja, minden embert, aki e világra jön, megvilágítson, és minden utat, melyen értelmünk első megnyílásától kezdve utolsó leheletünkig járnunk kell, kivilágítson, mégis e Napnak az emberi élet legfeljebb azon területeit nyitják meg, melyek közvetlenül az istentisztelethez tartoznak, s még ide is milyen gyéren engedik csak behatolni! Ó, milyen szűk korlátok közé szorítják a természetfölöttit! Hogy eltűnnek a természetfölötti nézetek és törekvések! „*Diminutae sunt veritates a filiis hominum*” (Zsolt 11,2). Igen, ez korunk alapvető baja. Egy egészségtelen légkörhöz hasonlóan terül el az egész jelenlegi emberi nem fölött. Mennyien vannak, akik egészen áldozatul estek neki! Mennyien fertőződtek meg tőle! Vannak bizony katolikusok, akik, bár különben derék, jóra való emberek, mindennapi életük legnagyobb részét, talán nem is sok bűnt elkövetve, de teljesen természetes módon, csak emberileg, a hit lelkiülete nélkül, hidegen élik le, anélkül,

hogy sok, az örökkévalóságra szóló értéket teremnének! Vajon hánynak közülük, akik elindultak a tökéletesség útján, és már évek óta azon időznek, mondhatná az Üdvözítő: „Adhuc et vos sine intellectu estis? Még mindig nem értitek ti sem?” (Mt 15,16) Ti is mindent olyan természetes módon ítélték meg és kezeltek még, egészen nélkülözve a hit által nyújtott megértést? Bizony, a nyomorúság és a nehézségek jó része, melyekbe a szerzetesek is kerülnek, s melyekben alig viselkednek másként, mint a világi emberek, korunk ezen főbajából — melyben ők is szenvednek —, a hit lelkiületének hiányából ered. És ha némelyek nem érik el az erényességnek azt a magas fokát, mely a rendelkezésre álló eszközök bősége folytán viszonylag még könnyen is elérhető, ennek gyakran ismét csak ugyanez az oka. Természetfölötti szemléletük alig tér ki többre, mint vallási gyakorlataikra. A hit lelkiülete nem hatja át életük minden dolgát. A magasabb fény csak pislákol útjaik fölött. Ezért az erények gyakorlására szolgáló alkalmakból sokat nem is észlelnek, nemhogy kihasználnák azokat. „Az igazak eltűnnek, az emberek közt megszánt a hűség” (Zsolt 11,2).

Vajon mit mondana Eberschweiler, aki e szavakat hosszú évekkel ezelőtt írta, ha a mai viszonyokat kellene jellemeznie? E háttért ismerve mindenesetre megértjük, miért prédikálja az ateista *kollektivizmus* nemcsak a vallás és az élet közötti föllazulást és szakadást, hanem a vallás elleni fanatikus *gyűlöletet* is.

A hétköznapiok szentje ezekből az ismeretekből ösztönzést merít arra, hogy még inkább felfedezze Istent a mindennapjaiban. Hisz nemcsak a jámbor könyvekben, hanem mindenekeelőtt a gyakorlati életben keresi Őt. Így fogja fel az alkotáshoz való harmonikus kötődést.

2. Az alkotás iránti szeretetének, hasonlóan az Isten iránti szeretetéhez, *magas fokúnak, állandónak és lelkesnek* kell lennie. Munkájához tehát teljes szívvel szabad és kell is ragaszkodnia. Hiszen Isten bízta meg vele, és általa magához akarja vonni, és meg akarja szentelni. Ezért nem is szabad, hogy kénye-kedve szerint végezze, elmulassa vagy rosszul csinálja munkáját. Amíg és mert Isten akarja, nagyfokú kihívást jelent teljes figyelme és ereje számára, hogy külsőleg és bensőleg is tökéletes legyen, azaz, hogy bensőséges szeretetből Istennel és Istennek tegye, és így dicsérje és magasztalja a mennyei Atyát. A hétköznapiok szentje szívesen felteszi magának a kérdést: Hogyan okoz a munkám leginkább örömet Istennek? Hisz az Üdvözítőhöz hasonlóan ő is mindig azt szeretné tenni, „ami az Atyának kedvére van”. Ezért is bizonyul mindenütt megbízhatónak, és ezért kedvelik. Ha kellemetlen a munka, nem menekül el, és nem bújik ki alóla. Nem halasztja az utolsó pillanatra. Sanctus est, qui sancte vivit. Szent nem az, aki rajong és képzelődik, hanem aki valóban szent módon él, aki minden dolgára igyekszik rányomni a külső és a belső tökéletességet

pecsétjét. Ilyen emberek azonban nem sokan vannak közöttünk, még a buzgó vallásosak között sem. Nem kevesen vannak, akik szívesen és sokat imádkoznak; ha azonban sürget a hivatásbeli kötelesség, hamar találunk kifogást: Ez vagy az nem nekem való, nem elégít ki!

II. szakasz

AZ ALKOTÁSHOZ VALÓ KÖTŐDÉS NEMEI

A hétköznapiok szentje a nevezett dolgokban kérlelhetetlen. Teljes szívvel ragaszkodik Istenhez, de Isten kedvéért az alkotásához is. Alkotás alatt a munkát, a dolgok használatát és a szenvedést érti. Így az alkotáshoz való kötődés számára a *munkához*, a *dolgokhoz* és a *szenvedéshez való kötődés*.

1. fejezet: *A munkához való kötődés*

1. A munka boldogságforrás

Az emberi természethez szétválaszthatatlanul hozzátartozik a boldogságvágy. Befolyásol mindent, amit teszünk vagy nem teszünk. Pénzre, vagyoni, dicsőségre, tekintélyre és élvezetre törekszünk: mert boldogok akarunk lenni. Szeretjük Istent, és hűek maradunk hozzá, ismét azért — tudatosan vagy öntudatlanul —, hogy boldogok legyünk. A boldogságnak számtalan forrása van. Vannak, amelyek igaziak és tiszták, s vannak zavarosak, romlottak. A tiszta források között van a munka. Milyen gyakran tapasztaltuk ezt meg magunkon, és figyeltünk meg másokon! Mikor voltunk a legboldogabbak? Olyan időszakokban, amikor nem vagy csak kevés munkánk volt, és egészen magunknak, gondolatainknak és álmodásainknak engedtük át magunkat? Környezetünk akkor sokat szenvedett miattunk. Magunknak is és többieknek is terhére voltunk, elégedetlenek és élvezhetetlenek voltunk, és másokban is elégedetlenséget élesztettünk. Így van ez a közösségek és a népek életében is. A nyugalom és a munkanélküliség időszakai mindig a forradalom melegágya volt. A lustaság — így

a közmondás — az ördög párnája! Ha ez már így van az egyes emberek életében, milyen pusztító hatású a munkanélküliség, ha tömegessé válik! Az emberi társadalom jobban gyarapodik, boldogabb és elégedettebb a túl sok, mint a túl kevés munka mellett. A leghasznosabb a munka és a pihenés közötti egészséges váltakozás. Ez azt sugallja, hogy a munkának a boldogság *valóságos és pótolhatatlan* forrásának kell lennie.

A munka valódi boldogságforrás

Nem félek attól, hogy komoly ellentmondásba ütközöm, ha azt állítom, hogy a munka egy darab paradicsomi és mennyei boldogság.

Vannak ugyan sokan, akik először így válaszolnának: Hát ősszüleink élete a Paradicsomban nem volt valóságos eldorádó? Biztosan nem kellett dolgozniuk, hisz akkor ma nem beszélhetnénk paradicsomi *átokról*. A Szentírás pedig, mely Isten szava, oly világosan kimondja: „A föld átkozott lesz miattad...” — „Tövist és bojtortjánt terem számodra... Arcod veritékével eszed kenyeredet...” — „Megsokasítom terhességed kínjait. Fájdalmak közepette szüлд gyermekeidet...” (Ter 3,16 kk).

Erre azt felelem: Kétségkívül igaz, hogy az áteredő bűn állapotában végzett munka *feltételezi* az átkot. Az ember erői már nem olyan töretlenek, test és lélek legyengültek, és a teremtet világ nagyobb ellenállást tanúsít az ember alkotó akaratával szemben. Isten átka sújtott embert és teremtest. Utóbbtól csak fáradsággal és veritékkel tudja az ember megszerezni annak gyümölcsseit. Jégeső és vihar, fagy és szárazság gyakran megsemmisítik hosszú fáradozásából és munkájából fakadó reményeit. A munka mint olyan, nincs átok alatt, hanem csak az ember és a föld. Könnyű megérteni, hogy a munka inkább *paradicsomi boldogság*, mint paradicsomi átok. Ádám és Éva az ősbűn előtt is dolgozott. Ez persze nem volt egy kemény szükségszerűség számukra, hanem szent lehetőség, paradicsomi boldogságuk része. A szellemtörténet folyamán gyakran találkozunk a ténnyel, hogy erősen eltúlozzák az ősbűn következményeit. Ez itt is érvényes. A Szentírás, első lapjain, jól kivehetően énekli nekünk a paradicsomi munka dalát. Nem tudjuk, meddig élt Ádám és Éva az eredeti romlatlan állapotban. A Szentírás tanúsítja azonban, *hogy* a munka Isten tervében *volt*, és azt is megmondja, *miféle* munkájuk volt. Így mondja: „Az Úristen vette az embert és Éden kertjébe helyezte, hogy művelje és őrizzé” (Ter 2,15). Ezzel nemcsak a munka tényére, hanem már a munka mibenlétére is történik egy első utalás. Nyilván földművelésről van szó. Ahol viszont földművelés folyik, ott előbb vagy utóbb szerszámokra is szükség van,

melyek elkészítése a kézműves feladata. S nem volt-e vajon ipar is tervbe véve? Így hangzik ugyanis: „Egy Édenben eredő folyó öntözte a kertet, s ott négy ágra szakadt. Az egyiknek a neve: Pison; ez átfolyik Havilla egész földjén, ahol arany található. Ennek az országnak az aranya kiváló, van ott még bdellium és onixkő is” (Ter 2,10 kk). Biztos, hogy Isten azért helyezte a természeti kincseket a Föld mélyébe, hogy az ember azt onnan kibányássa. A testi munka tehát része volt a paradicsomi boldogságnak.

Ádámnak és Évának szellemi munkát is kellett végezniük, a fejükkel is dolgozniuk kellett. A teremtéstörténetben olvassuk, hogy Isten minden állatot odavezetett Ádámhoz, hogy nevet adjon nekik. A név egy dolog lényegét fejezi ki. Ádámnak tehát meg kellett figyelnie az állatokat, hogy felfedezze valamennyire a lényüket, s csak azután adhatott nekik megfelelő nevet. Ez értékes szellemi munka volt.

Ismerjük továbbá Isten nagy, a munkára vonatkozó parancsát: „Legyetek termékenyek, szaporodjatok, töltsétek be a földet és *vonjátok uralmatok alá*. Uralkodjatok a tenger halai, az ég madarai, és minden állat fölött, amely a földön mozog” (Ter 1,28). Amit ma a modern kultúra és technika művel, az semmi más, mint annak a hatalmas programnak a kivitelezése, melyet maga Isten adott a paradicsomban az emberiségnek. Ennél nagyobb és átfogóbbat egyetlen munkaügyi miniszter se gondolhatott volna ki.

Még többre becsüljük a munkát, ha a *mennyei boldogsággal* hasonlítjuk össze.

Miben is állhat ez a boldogság? A népszerű ábrázolások ezen a téren nagyon különbözőek. Amit az ember az egyes korszakokban a legnagyobbra tart, azt várja a mennyországtól fokozottabban és tökéletesebben. A hajszt az élet veszélyeit pihenné ki, az éhező számára a mennyország terített asztal a lakoma minden örömeivel.

Amikor még gyerekek voltunk, a mennyországot úgy képzeljük el, hogy gazdagon terített asztalnál ülünk. Mesebeli mézeskalács-házikónak képzeljük, vagy játszótérnek, ahol mindenféle csábító játékszer van. Fiatal lányok egyszer így válaszoltak a kérdésemre, „Hogyan képzelitek el a mennyországot?”: „Kipihenjük az összes földi szenvedést.” „Közösségnek, ahol csak szeretet van.” Egy öreg nagymama, akit számos unoka sokat nyaggatott, és sokszor nem volt még egy negyed-órája sem, hogy zavartalanul uzsonnázzon, azt mondta egyszer nyíltszívűen, reméli, hogy a mennyországban nyugodtan elüldögélhet az uzsonnája mellett.

Mindez csupán a mennyei boldogság lényege, Isten boldogító látása jelképének tekinthető. Egyedülálló, boldogító módon részt vehetünk Isten életében. Isten élete viszont megismerés és szeretet, azaz *tevékenység*.

Amikor az elhunytaknak örök *nyugodalmat* kívánunk, akkor az élet nyugtalanságától és azoktól a rossz kísérőjelenségektől való megszabadulásra gondolunk, melyek itt a Földön a munkával járnak. Requiescant in pace! Nyugodjanak békében — így imádkozunk. Pax est tranquillitas ordinis — mondja Szent Ágoston. „A béke az Isten szándékának megfelelő rendből fakadó nyugalom.” A mennyországban élőkre alkalmazva ez így hangzik: Nyugalom, mely az Istennel való közösségből és abból fakad, hogy részt veszünk az Ő szerető és megismerő tevékenységében. A mennyei boldogság tehát abban áll, hogy a lélek sajátos módon részt vesz Isten teremtő és önmagát ajándékozó tevékenységében.

Mily nemességre tesz szert ezáltal a munka! A munka is tevékenység, ahhoz hasonlóan, ahogy az üdvözültek az égben megismernek és szeretnek. Sőt: a munka — természetesen sokkal kevésbé tökéletes és nem ritkán más módon — maga is részvétel az Isten teremtő és önmagát ajándékozó tevékenységében.

Isten mint Teremtő mindenütt működik teremtő, fenntartó és kormányzó tevékenységével. A kegyelem állapotában levő ember lelkében is Ő hozza létre és tartja fenn az isteni életet. Amit pedig tesz, azt szeretetből teszi. Szeretet a világ nagy alaptörvénye. Isten mindent szeretetből, szeretettel és a szeretetért tesz. Szeretetből akarja az embert szeretetének szemléletes bizonyítékaival a saját magával — Istennel — való mély szeretetközösségre vezetni.

Vajon nem az-e minden emberi tevékenység és munka legmélyebb értelme, hogy értelemszerűen utánozzuk Isten e sokoldalú tevékenységét, és részt vegyünk abban? Ezért van benne annyi öröm és boldogság, amit az nem ismer, aki csak vagy főleg kenyérkeresetnek fogja föl. És minél több alkalmat nyújt arra, hogy alkossak és ajándékozzak, annál boldogítóbb, akkor is, ha a legcsekélyebb gazdasági előnyöm sem származik belőle. Az ember testét-lelkét egészségessé és üdévé teszi, és abban meg is tartja. Sok kísértéstől és büntől megóv, és megkönnyíti az Istennel való érintkezést. Kibontakoztatja a személyiség magvát, és éleszti, valamint elmélyíti az egészségés öntudatot.

Ha pl. a nevelésben tevékenykedhetem, vagy mint háziasszony önállóan vezethetem a konyhát, mennyi alkotó erő éled fel bennem, és mennyi érdekes alkalmam nyílik, hogy szeretetet adjak és kapjak!

Kinek nincs arról tapasztalata, hogy egy ilyen hivatásbeli tevékenységből milyen nagy áldás fakad, mely visszahat a munkát végzőre. Egész másképp van ott, ahol az ember már nem mint „alkotó”, hanem mint „csináló”, gépies, betanított munkát végez vagy kell végeznie, talán épp azért, hogy megkeresse a kenyerét. Az

ilyen tevékenység — hasonlóan a munkanélküliséghez — elégedetlenné tesz, könnyen felébreszti a legalacsonyabb ösztönöket, és fogékonyá tesz minden forradalmi törekvésre a családban és az államban.

A mai munkaviszonyok között sajnos számtalan ember van ráutalva arra, hogy gyárban és irodában ilyen pusztán gépies munkát végezzen. Csak kevesen vannak, akik hivatásukat és foglalkozásukat szabadon választhatják meg. Csak a szent tud úrrá lenni azokon a veszélyeken, melyek a munkafolyamat mechanizálásával járnak. „Szentek”, mondja jogosan a Rembrandt-német, „fontosabbak, mint gőzgépek. Gépekre szükség van, de a lelkeknek kell uralkodniuk rajtuk.”

Itt nemcsak a vallásos elit, hanem egyáltalán a népnevelés egyik legfontosabb problémája van előttünk.

Ha nem sikerül a munkának visszaadnunk az igazi értelmét, általa az emberben alkotó és ajándékozó erőket éleszteni és kibontakoztatni, még akkor is, ha az adott munka ehhez az első pillantásra nem is tűnik alkalmasnak, az összes többi reformtörekvés aligha fogja elérni a célját. Nem tudjuk a gazdaságot visszafordítani a középkorba. Úgy kell vennünk a mai gazdasági viszonyokat, amilyenek, és legalább kicsiben meg kell kísérelnünk, hogy a nem kielégítő munka kemény sziklájából az élet, a szeretet és az öröm tiszta, üde vizét fakasszuk.

Ennek sokféle útja-módja van. Elméletileg ezeket könnyű felfogni, de gyakorlatilag komoly akarást és az erőteljesen áldozatos élet iránti érzéket igényli a tartós alkalmazásuk.

Így be lehet illeszteni a gépies munkát gondolatban és élményszerűen a közjó keretébe. A dolgozó tudatosíthatja magában, hogy az ő részmunkája nélkül az állam és az emberi társadalom nem tud se befelé, se kifelé gyümölcsözően fejlődni, vagy, hogy a pénzzel, melyre keze munkájával tesz szert, családját jobban ki tudja bontakoztatni, esetleg gyermekeinek jobb nevelést és képzést tud adni. A munka mindkét esetben alkotó módon válik hatékonyá egy közösség számára, és kétségkívül képes arra, hogy a dolgozóban magában felélessze az alkotó erőket, és kialakítsa benne azt a tudatot, hogy ő nem csak egy szám, nem csupán személyes önérték nélküli áru, hanem ellenkezőleg, jelenthet valamit mások számára. Hasonló esetekben, ha a körülmények és képességek azt megengedik, a lélekölő munkát *össze lehet kapcsolni egyéb kedvenc foglalatosságokkal.*

„Ha hosszasan kell krumplit hámoznom — mondja egyszer egy háztartási alkalmazott —, mindig egy vidám dallal kísérem a munkámat. Szívesen énekelek, egész nap elénekelnék és zenélnék. Így van akkor is, amikor takarítok és fölmosok.

Nem szívesen csinálom. De egy vidám dallal, aminek ritmusában dolgozom, hamar kész az egész takarítás, én pedig vidám, elégedett és boldog maradok. Mindig így csinálom. Ütemesen kavarom a káposztát és ütemre dörzsölöm a mosni valót. Közben egyik dalt a másik után dúdolom és énekelem.”

Nincs mindenki abban a szerencsés helyzetben, hogy hasonló módon segítsen magán, mert nincs hozzá tehetsége vagy alkalmá. Ők megkísérelhetik ezt a *szabadidejükben pótolni*, esetleg apostolkodással, szerszolgáltatással vagy tanulmányokkal. Sportoljanak módjával vagy járjanak tanfolyamokra. Mindenesetre szüksége van az embernek arra, hogy nemes módon alkosson és ajándékozzon, különben elzüllik. A természete túl erősen kiált pótkielégülések után.

Egy lány például nappal nyolc órán át és még tovább is varrja szigorú darabérben a gomblyukak százait anélkül, hogy bármi dolga is lenne az egész ruhadarabbal. Munka után otthon a virágait ápolja, vagy kisebb testvéreivel foglalkozik. Hasznosítja magát a lelkipásztori munkában vagy a szegények gondozásában. Ez így van jól. Ily módon pótolja a megfogható alkotó és ajándékozó tevékenységet, mely kenyérkereső munkájából hiányzik.

Dolgozó asszonyaink és lányaink egészsége érdekében jó volna, ha otthon, a gyerekszobában vagy a kertben rendszeresen keresnének serkentő munkát. Ott megtanulják, hogy a munkába újra lelket leheljenek, és tudatossá válhat bennük, hogy értékesek és mások számára jelentenek valamit.

Aki a nevelésben vagy a lelkipásztorkodásban olyan emberek között tevékenykedhet, akik szenvedélyeik, különösen az érzékiség áldozatai lettek, sose mulassza el, hogy azok foglalkozásbeli munkája után érdeklődjön. Ha az ember teremtmény és magát ajándékozó képessége nem tud a helyes síkon érvényesülni, akkor az nem ritkán válik alacsonyabb szinten pusztító orkánná. Ezekben az esetekben se mulasszuk el soha, hogy vagy — ha ez lehetséges — kielégítő és felszabadító munkát szerezzünk neki, vagy legalább rávezzessük arra, hogy lélekkel hassa át az egyik vagy másik említett módon a munkáját.

Tudok egy fiatal, munkanélküli házasemberről, aki nagyon szenvedett erkölcsi problémái miatt. A szokásos természetes és természetfölötti eszközök a legjobb szándék mellett sem segítettek. Egy tapasztalt lelkipásztor azt tanácsolta neki, csinálgon otthon egyszerű dolgokból játékokat a gyerekeinek. Megfogadta a tanácsot. Erős belső felszabadultság lett a következménye. Ilyen jó hatással volt egész életére ez az új elfoglaltsága, amit alkotó és önmagát ajándékozó tevékenységnek élt meg.

Efféle megfontolások és megfigyelések készítetik a pogány országokban a hittérítőket arra, hogy a munkára való nevelést mint hatékony és természetes eszközt használják fel az emberek erkölcsi fölemelésére és a keresztiségi kegyelem megőrzésére.

A vallásos embernek ezeken a természetes eszközökön kívül még egy másik, természetfölötti is a rendelkezésére áll, mely nagyon hatékony lehet. Ez azonban az Isten iránti szeretet oly magas fokát igényli, mint amit a hétköznapiok szentjénél tételezhetünk föl. Ő mélyen meg van győződve az istengermekség és a Krisztushoz tartozás nagy igazságáról, és belőlük alakítja és formálja életét. *Ez magasabb szintre emeli*, állandóan ébren tartja és növeli alkotó és ajándékozó képességeit. Bármily kevés kielégítő is legyen a hétköznapiok szentjének munkája — álljon akár folyton a futószalag mellett —, abban az áldozatban, melyet azzal hoz, hogy lemond jogos természetes szükségleteinek a kielégítéséről, annak nagy eszközt látja és keresi, hogy „saját testén pótolja, ami Krisztus szenvedéséből még hiányzik”, és hogy Isten országát a Földön terjessze, védje és bensőségesse tegye. „Ha majd a kereszten felmagasztalnak, mindent magamhoz vonzok”, így jövendölte meg az Üdvözítő szenvedésének gyümölcsözőségét. A hétköznapiok szentje számára is, mint minden ember számára kereszt, mégpedig szerfelett súlyos kereszt a munkanélküliség és a nem kielégítő munka. Ha ezen a kereszten felmagasztalják, akkor élete nagyon értékesé válik, akkor az Üdvözítővel együtt az Atyához vonzza a világot. Így valóban nincs híján az alkalomnak, hogy alkotó és ajándékozó módon tevékenykedjen. „Több lelket ment meg a szenvedés, mint a legragyogóbb szentbeszédek” — mondta Kis Szent Teréz. És a tiszteletre méltó Olivaint atya kinyilvánítja: „Mióta a keresztet a Golgotán felállították, nincs többé természetfölötti áldás, amely nem a kereszt lábánál fakadna.”

Ebben és ebből a természetfölötti világból él a hétköznapiok szentje. Csak azt sajnálja, hogy nagyon kevés ember, a katolikusok közül is csak nagyon kevés van elevenen meggyőződve a munkanélküliségben és a nem kielégítő munkában rejlő áldozat és lemondás csodálatos teremtmény és önelajándékozó erejéről és hatékonyságáról. Ezért mindenütt, ahol csak teheti, azon van, hogy ezt a felismerést és meggyőződést szóval és tettel terjessze, embertársait minél gyakrabban odavigye az oltárhoz, hogy ott világosságot és erőt merítsenek, és sikerüljön neki és nekik is a munka problémáját mint lelki problémát fontos alapelvek megsértése nélkül, Istennek tetsző módon megoldani.

A munka a boldogság pótolhatatlan forrása

A kor minden ismerője tapasztalatból és az élet megfigyeléséből tudja, milyen súlyos a felvetett probléma. Eddigi megfontolásaink megadják ennek mélyebb okát. Hallottuk és bizonyítást nyert, hogy az emberi természet nem volt munka nélkül a Paradicsomban. Tudjuk, hogy a kegyelmesen felemelt ember örök boldogsága abban áll, hogy részt vesz Isten megismerésében és szeretetében. Ha beletekintünk a bűnbe esett ember természetébe, meggyőződhetünk, hogy az alkotó ösztön, melynek rendes és magától értetődő érvényesülése a munkában történik, szétválaszthatatlanul kötődik az emberi természethez.

Mindebből az a magától értetődő következtetés adódik, hogy a természet törvényének felel meg, hogy az ember munkát követel, és hogy a munkához való jog általános és elidegeníthetetlen emberi jog, és mindezek következtében magát a munkát általában a boldogság *pótolhatatlan forrásának* kell tekinteni.

Ezzel egy olyan álláspontra tettünk szert, amelyről átfogóbban és mélyebben áttekinthetjük a mai élet birodalmát. Mindenekelőtt megértjük most már, hogy a tömegesen fellépő, a munkával kapcsolatos súlyos gond Isten szörnyű ostroma, hasonlóan a régebbi éhínségekhez és járványokhoz. Isten hű marad önmagához! Amiben vétkezik az ember, abban kapja büntetését. A gazdasági bajok gazdasági okait itt nem akarom megnevezni. Nem illenek jól bele megfontolásaink keretébe. Annál inkább szeretném viszont kihangsúlyozni, hogy a modern emberiség kiszakította a munkát az Isten akaratának megfelelő összefüggésből, és megfosztotta mélyebb értelmétől. Némelyek könnyű és olcsón eladható árunak tekintették és kezelték, míg mások bálványként imádták. És most megsuhogtatja ostorát a mindenekfölött igazságos és irgalmas Isten.

Aki nem érti meg ezt a belső összefüggést, az aligha fogja érzékelni a mai embert, és nemigen hallja ki Isten szavát a kor viharos zivatarából. A legkevésbé sem sejti, hogy lehetnek a munkanélküliségnek és a munkával kapcsolatos nehézségeknek hősei, akik Istennek tetsző módon élik meg a munka súlyos válságát. A hétköznapiok szentje sikeresen nyújtja ki kezét ezután a hősiesség után, ha Isten a körülmények által ezt kívánja tőle.

Franciaország katolikus munkásifjúságának a vezetője ezt a hősiességet a fiatal katolikus munkások nevelésének általános céljaként jelöli meg: „Mindenütt kereszténynek kell lenniük; a műhelyben, a gyárban, az utcán, otthon éppúgy, mint a templomban. Meg kell tanulniuk, hogy ha nem is járulhatnak naponta a szentáldozáshoz, akkor is szentek lehetnek a vonatokon, a munkába menet, napközben a

műhelyben és a gyárban, és éjszaka is a mély aknában vagy a kohók forróságában... Meg kell látniuk, hogy a munka a legkifejezőbb imádság, a leggyümölcsözőbb áldozat lehet, ha egyesítik Üdvözítőnknek az oltáron történő napi áldozatával. Akkor mozdulataik munka közben, minden fáradozásuk és cselekvésük különböző imaformákká és megszentelődésük eszközeivé válnak. A gyárak nem a csábítás helyei, hanem szentélyek lesznek, ahol a lelkek egyesülnek a Megváltó küldetésével, míg a testük közreműködik a Teremtő művének gazdagításában és átszellemítésében. Ha ezt megértetnénk a fiatal munkásokkal, mennyire megneemesítené a vallás a munkájukat, és mennyi fényt kapna munkájuk a vallástól! Ez egységet vinne az életükbe.”

Adja Isten, hogy *minél* többen legyenek a hétköznapi szentjei minden társadalmi osztályban és rétegben! XI. Pius utal arra, hogy „a jelenkor társadalmi és gazdasági körülményeit túlzás nélkül úgy kell jellemeznünk, hogy nagyon sok embernek rendkívül melegezik, hogy az egyetlen, ami szükséges, az örök üdvösségükön munkálkodjanak” (Quadragesimo anno).

A hétköznapi szentjei nélkül, akik a legnehezebb körülmények között példamutató módon megvalósítják ezt a remekművet, és ezáltal magukkal ragadják embertársaikat, aligha várható nagyobb változás.

2. Az Istennel együtt végzett munka

A hétköznapi szentjét felettebb józan valóságérzék jellemzi. Ezért neki is szívügye, hogy küzdelmeiben és törekvésében a természetes és természetfölötti valóság egészére építsen. Az objektív létrend mindenben a normát jelenti erkölcsi élete számára. Mivel az objektív rendben a munka részvétel Isten teremtő és önmagát ajándékozó tevékenységében, ezért nem nyugszik, amíg az nem válik valóban azzá, aminek lennie kell: *állandó munkálkodás Istennel és Istenért*. Mindkettő lényeges eleme életszentségre való törekvésének: Az Isten iránti szeretet gyakorlása a kemény hétköznapiakban, a szív e klauzúrája, mely a nagyváros forgatagában megőrzi őt összeszedettségben és külső behatások elleni védetségben, és ezért nagyobb védelmet jelent számára, mint a kolostor falai által nyújtott csupán külső védelem.

Érdeklődjünk nála először az *Istennel együtt végzett munkájának* alapjai, mibenléte és kihatásai után.

Az Istennel folytatott munka alapjai

Azt a tanítást nevezi a hétköznapi szentje *alapnak*, mely Istennek a teremtett világban való jelenléte és működése módzatairól szól.

Mélyen megéri, hogy *Isten mindenütt jelen van*. Isten mindenütt van, tanítja ugye a katekizmus: a mennyben, a Földön és mindenhol. A zsoltaáros arra tanít: „Hova futhatnék lelked elől? Hova menekülhetnék színed elől? Ha felszállnék az égig, ott vagy. Ha az alvilágban tanyáznék, ott is jelen vagy. Ha felönteném a hajnal szárnyait, és a legtávolibb partokon szállnék le, ott is a te kezéd vezetne, és a te jobbod tartana” (Zsolt 138,7-10).

Isten mindenütt jelen van *a lényével, a tudásával és a hatalmával*. A világmindenség minden részecskéjében tökéletesen jelen van egész létével. Mindent tud, mert „minden föl van fedve és nyitva van” előtte (Zsid 4,13). „Az embereknek minden útját látja, s a legrejtettebb zugba is behatol” (Sir 23,19). Mindent tart és vezet fenntartó és kormányzó tevékenységével. Isten tartja fenn és kormányozza a világot! Semmit, egyáltalán semmit sem tehetünk fenntartó és együttműködő tevékenysége nélkül. Ő bennünk és velünk cselekszik, akár eszünk, alszunk, imádkozunk, dolgozunk vagy bármi mást teszünk. *Isten közelségét* nem tudjuk elég közelinek képzelni. Erről ismét Szent Pál világosít föl bennünket: „Isten nincs messze együnkünkől sem. Mert benne élünk, mozgunk és vagyunk” (ApCsel 17,27). Jeremiáson keresztül pedig így szól az Úr: „Vajon nem én töltöm-e be az eget és a földet?” (Jer 23,24). Isten tehát nemcsak körülöttünk van, hanem bennünk is.

Igen, oly erősen és bensőségesen szeret minket, hogy szinte kimerítené egész mindenhatóságát, hogy minden elképzelhető módon nálunk legyen. Ezért még *lakást is vett* a kegyelmet nyert ember lelkében. Odaajándékozza, megtartja és növeli a lélekben az isteni életet és az isteni erényeket: hitet, reményt, szeretetet, a Szentlélek ajándékait és a sarkalatos erényeket. A Segítő kegyelmei által jótettek tanítja a lelket, megerősíti a jóban és minden vészen át szerencsésen elvezeti az örök boldogságba. Így mondja a Szentírás: „Nem tudjátok, hogy Isten temploma vagytok, s az Isten lelke lakik bennetek? ...Isten temploma ugyanis szent, s ti vagytok az” (1Kor 3,16k). „Ha pedig bennetek lakik annak Lelke, aki feltámasztotta Jézust a halálból, ő, aki Krisztus Jézust feltámasztotta a halottak közül, halandó testeteket is életre kelti bennetek lakó Lelke által” (Róm 8,11).

Ilyen és hasonló szentírási helyekhez kapcsolódva főként és különösen a Szentléleknek tulajdonítjuk Isten bentlakását. Tudjuk azonban, hogy a valóságban Istennek minden kifelé irányuló műve mind a három személynek együttesen tulajdonítandó. Így Szent János is azt mondja: „Aki szeret engem, megtartja tanításomat, s Atyám is szeretni fogja. Hozzá megyünk és benne fogunk lakni” (Jn 14,23).

Szent Ágoston nagyon szívesen hívja fel a figyelmet arra, hogy a Szentháromság Isten a lelkünkben lakik. Egyszer ezt emeli ki: „Azt mondd nekem: Mutasd meg az Istenedet! Én pedig azt mondom neked: Figyelj egy kicsit a lelkedre!” Másszor így figyelmeztet: „Istent a lélek titkos rejtekeiben, az ember bensejében kell keresni, és ott kell hozzá könyörögni, mert azt választotta templomául.” Majd ismét: „Térj vissza a szívedbe és nézd, mit érzel ott Istenből. A benső emberben lakik Krisztus, a benső emberben újulsz meg Isten képe szerint, ismerd meg képében annak alkotóját.”

Van Isten jelenlétének még egy harmadik módja is, amit *sztentséginek* szoktunk nevezni: Az Istenember jelen van a tabernákulumban testtel-lel-lelkel, testével és vérével, istenségével és emberségével. Meghív bennünket: „Gyertek hozzám mindnyájan, akik elfáradtatok, s akik terhet hordoztok, én megkönnyítlek titeket... Az én igám édes és az én terhem könnyű” (Mt 11,28 és 30). Fáradhatatlanul szól hozzánk a tabernákulumból: „Örömmöm telik abban, hogy az emberek között vagyok!”

Az Istennel együtt végzett munka mibenléte

Ezek a megbízható alapokon nyugszik a hétköznapi szentjének Istennel együtt végzett munkája. Isten állandóan munkálkodik vele, mi más tehetne hát, minthogy igyekszik, hogy ő is állandóan munkálkodjon Istennel! Isten vele és benne él. Ő Istenben és Istennel él. Követi Szalézi Szent Ferenc intelmét:

„Napközben hívd vissza, ahányszor csak tudod, lelkedet Isten jelenlétébe. Figyelj arra, hogy mit tesz Isten és mit teszel te. Meglátod, hogy tekintete rád irányul, és szemei kimondhatatlan szeretettel nyugszanak rajtad szüntelen. „Ó, Istenem — így kell majd felkiáltanod —, miért nem nézek mindig Rád, ahogy Te folyton rám nézel? Miért gondolsz olyan gyakran rám, és miért gondolok én olyan ritkán Rád? Lelkem, hol vagyunk? Isten az igazi helyünk, mi pedig vajon hol vagyunk?”

„A madaraknak fészük van, hogy szükség esetén oda visszahúzódjanak; a szarvasoknak bozótosuk és sűrű erdejük van, ahol elbújhatnak és rejtőzködköhetnek, és élvezhetik nyáron a hús árnyékot. Éppúgy keressen a mi szívünk is, kedves Filotea, naponta egy helyet, akár a Kálvárián, akár Urunk sebeiben, vagy bárhol az Ő közelében, hogy időről időre oda visszahúzódjunk, a külső foglalatosságainkat kipihenjük, és ott mint egy erődítményben, biztonságban legyünk a kísértésekkel szemben. Üdv a léleknek, aki igazán mondhatja Megváltójának: 'Te vagy a menedémem, szilárd védőfalam, oltalmam az eső, védelmem a Nap tüze ellen.'” (Filotea II,12)

A hétköznapiok szentjének magától értetődő, hogy munkája közben is gyakran a Jóistenre néz. Ezt egyszerűen illendőségből kötelességének érzi. Hogy vonhatná meg hosszabb időre figyelmét attól az Istentől, aki szeretetből nála és benne van, és benne működik és benne munkálkodik! Ez rosszabb lenne, mint ha egy kedves embernek, akivel együtt van úton, együtt dolgozik, és aki jótéteményekkel halmozza el, állandóan hátat fordítana! Hisz olyan világos nála a hit fénye, olyan meleg és bensőséges az Isten iránti szeretete! Ezért is veszi olyan könnyen észre a jelenlévő Istent. Amikor munkája megengedi, örömmel gondol jelenlétére és szeretetére. Mint ahogy a napraforgó állandóan a Nap felé fordítja arcát, úgy van ott-hon az ő lelke is Istennél: a mindenütt jelenlevő teremtető Istennél, a benne lakó, magát kinyilatkoztató Szentháromság Istennél és a tabernákulumban rejtőző Istenembernél. Ezért nem esik nehezére, hogy megfogadja az utasítást, melyet Isten Ábrahámnak adott egykor: „Én vagyok a Mindenható Isten: járj előttem és légy tökéletes” (Ter 17,1). És ha kiejti e szavakat: „Ahol vagyok, és amit teszek, azt Isten, az Atyám, látja!”, vagy arra int: „Gondolj arra, bárhol is légy, hogy nálad van Isten, az Atyád!”, akkor ez másként hangzik mint olyanok szájából, akiket nem hat át ennyire Isten jelenléte és szeretete. „Zengő érc és pengő cimbalom”, mondaná az apostol, hallva némely keresztényt, akik ezeket az igazságokat szokásból és csupán gondolati síkon adják tovább.

Aki a hétköznapiok megszentelésének iskolájába jár, annak szakítania kell ezzel a felületességgel. Szavak, mint „Isten”, „Isten jelenléte” és „szereket” nem maradhatnak elcsépzelt fogalmak számára. Hisz elég kegyelem áll rendelkezésére. Ha lelkiismeretesen együttműködik, idővel új világ tárul ki előtte, és felkiálthat Jákob pátriárkával: „Valóban az Úr van ezen a helyen és én nem tudtam. Valóban itt van az Isten háza és az ég kapuja” (Ter 28,16).

Idővel aztán könnyű lesz neki, hogy a hétköznapiok szentjéhez hasonlóan mindenütt a kis életében és a világ nagy eseményeiben találkozzon Isten atyai szeretetének nyomaival. „Isten atya, Isten jó, amit Ő tesz, minden jó!” — Így gondolkozik, szeret és él a hétköznapiok szentje a Gondviselés egyszerű gyermekeként és mint az örök Bölcsesség szerelme. Minden eseményben, a csalódásokban és a sorscapásokban is, észreveszi, hogy Isten váltót állít számára, vagy köszönti őt, és a köszöntés viszonzására vár, amit meg is kap.

Ez a viszonzás egyszerű, bensőséges *röpmákból* áll, melyek hol az oltárok Istene, hol a jóságos, bennünk lakó Atyaisten körül keringenek.

Ezek megkoronázása és megerősítése abban áll, hogy elszánt és bátor igent mond minden áldozatra, melyet Isten kér tőle, hogy lelkét az Ő tökéletes képmásává tegye.

Különben hasonlóan cselekszik a hétköznapiak szentje a foglalkozása körében is: Azzal, hogy Istenre tekint a hit szemével, szívből szól Hozzá és kis áldozatokat hoz Érte — melyeket munkája éppen megkíván tőle — magától értetődően kifejezi a szeretetét és lélekkel hatja át minden, még a gépies tevékenységét is.

Az Istennel folytatott munka kihatásai

Vajon azzal, hogy valaki ily módon él és dolgozik Istennel, *nem lesz-e tudathasadásos és nem árt-e az egészségének, különösen az idegeinek?* Ilyen veszélyektől akkor nem kell félni, ha olyan munkákról van szó, melyek nem igényelnek erős figyelmet, és nem igénylik az ember minden lelki erejének bevetését. Ahol pedig a szeretet már fényesen lángoló tűzzé lett, megóvja a hétköznapiak szentjét az oktalanságtól, mert a szeretet nemcsak sürgető, hanem felettébb bölcs vezető is a lelki életben. Ha a szeretet viszont még nagyon alacsony fokon van, jó lesz, ha az ember egész óvatosan jár el. Először tartsa be az imaidőket, melyeket kitűzött magának, és használja ki azokat hűségesen, mint a szeretet iskoláját. Egyúttal keresse meg és használja ki gondosan azokat az időszakokat a megszokott mindennapjaiban és munkaidejében, amikor különösen fogékony az Istenhez fűző kapcsolatának mélyebb és bensőségesebb ápolására. Ez lehet valamilyen munkájának vagy egész napjának a kezdetén vagy a végén. Nagy haszna van annak, ha az ilyen alkalmakat alaposan megízeleli, Isten jelenlétében összeszedetté válik, és nagy nyugalommal és bensőséggel átadja magát neki. Ha az ember egyedül van, tiszteletteljes, esetleg térdeplő testtartással támogathatja a benső izzást és melegséget.

A legtöbb vallásos emberrel Isten úgy veteti észre magát, hogy keresztet és szenvedést küld, vagy ha az ember önszántából hoz áldozatot. A hétköznapiak szentje ezért mindenféle sorcsapást — hibákat és kísértéseket is — értelemszerűen úgy fog fel, hogy az Isten szeretetadománya, hogy Isten meg akarja nyerni magának a szívét.

*„Csapás ha ér, csendben maradj,
Kérdezd azt, hogy Ő mit akar,
Nem küldi az örök Szeretet
Csak azért, hogy lássa könnyedet!”*

Mások különösen akkor érzik magukat közel Istenhez, ha nagy öröm éri őket. Az ilyen és hasonló csatlakozási pontokat ki kell jól használnunk, hogy igazán mélyen és hosszan nézzük Istent, beszéljünk vele, és áldozatot hozunk neki. Ezek az alkalmak egyre inkább az egész napra eloszlanak, különösen a mai megbolygatott és zaklatott világban. A folyvást növekvő szeretet aztán magától gondoskodik arról, hogy a szünetek, amennyire elfoglaltságunk megengedi, egyre kisebbek legyenek. Aki ezt értelmesen és okosan teszi, annak nem kell félnie, hogy ezek a rövid odafordulásai Istenhez munkája kárára lesznek.

„Gondolj rá, Filotea — mondja a tapasztalt Szalézi Szent Ferenc —, hogy naponta újra meg újra térj be szíved magányába, míg társaságban mozogsz, vagy ügyeid intézed. Akárhány ember van körülötted, nem akadályozhatnak ebben a belső magányodban; hisz ők nem a szíved, hanem csak a tested körül vannak, a szíved egyedül marad saját magával és egyedül Isten szeme előtt. Ezt gyakorolta Dávid király is sok intéznivalója közepette, ahogy a zsoltáraiban ezt tanúsítja, amikor pl. azt mondja: 'Uram, állandóan Nálad vagyok.' — 'Mindig magam előtt látom Istenemet.' — 'Hozzád, ó Istenem, aki a mennyekben laksz, emelem föl szememet.' — 'Szemeimet mindig Istenre szegezem.' — Társalgásaink ritkán olyan komolyak és fontosak, hogy időről időre ne vonhatnánk ki szívünket, és ne vezethetnénk vissza ehhez az isteni magányhoz” (Filotea II,12).

„Ezt a gyakorlatot összekapcsolhatjuk minden munkánkkal és dolgunkkal anélkül, hogy egy kissé is zavarnánk azokat; hiszen csak egy egész rövid elidőzést igényel, és ez abban, amit éppen csinálunk, inkább előmozdít, mintsem akadályoz bennünket. A vándor, aki hogy szívét és ínyét felüdítse, egy kis bort iszik, nem szakítja meg ezzel az útját, ha el is időzik egy kicsit, hanem inkább erősíti magát, hogy útját könnyebben megtegye, és csak azért áll meg, hogy gyorsabban haladjon előre” (Filotea II,13).

Aki Istent ily módon egyre inkább működésének és munkájának központjává teszi, az *lélekben soha nincs egyedül*. A jelenlevő Isten iránti tisztelet megőrzi a bűntől, és arra ösztönzi, hogy a hétköznapiok szentjéhez illő hőstetteket hajtson végre.

Régi könyvek mesélnek egy ismert bűnös nőről, Thaisról. Először egy remete-ségben élt önmegtagadó életet. Az ördög megzavarta és elködösítette a fantáziáját és a szívét, ragyogó színekben kápráztatta el a világ pompájával. Thais hagyta magát rászedni, kiment a világba és közismert prostituált lett belőle. Gyakran előfordul ez a corruptio optimi pessima — vagyis, hogy azok, akik egyszer magasan álltak, lejtőre kerülve nagyon mélyre esnek. — Egy remete hallott a szegény megtévelyedett sorsáról. A kegyelem indíttatását érezte bensejében, hogy tegyen meg mindent azért, hogy visszanyerje őt Istennek, és visszavezesse egykori reme-

teségébe. Ő is elhagyta remeteségét. Nem sokáig kellett keresnie, megtalálta a házat, ahol a nő bűnös életét élte. Bekopogott és kérte, hogy úgy beszélhessen vele, hogy azt senki se hallhassa. A nő azonnal azt válaszolta, hogy jöjjön csak, vannak szobái a házban, ahova senki se mehet be, és ahol senki se láthatja s figyelheti meg őket. „Senki? — mondta az álrúhás remete —, hát nem láthat bennünket a nagy, irgalmas és igazságos Isten mindenütt?” S elkezdett Isten jelenlétéről és szeretetéről beszélni. A bűnös nőt ez oly mélyen megérintette, hogy feladta bűnös életét, visszatért a pusztába, és úgy vált ismertté a történelemben, mint Thais, a nagy vezeklő.

Hány keresztényt őrizhetett meg hasonló módon a bűntől a gondolat: Isten lát és szeret engem!

Ismerek egy erős és magas növésű fiatal tejkereskedőt. Tiszta szeme sugárzik akár a Nap, és ráragyog mindenre, aki találkozik vele. Mindenki örül a fiatalember reggeli látogatásának. Foglalkozásában mindig örömet leli és elégedett. Egyszer bepillantottam állandó vidámságának titkába. Habár nagyon szegény, maradéktalan boldogságra talál a gondolatban: „Isten bennem van, néz engem ahogy dolgozom, erőt ad hozzám. Ezért vagyok ilyen vidám. Istenben nincs nyugtalanság, nincs rosszkedv.” Aki pedig velem találkozik — gondolja a fiatalember —, lássa, hogy legalább érezze meg Istent.

Ahányszor csak látom a fiatal „szerencsefiát”, Lippert szavai jutnak eszembe: „Végeredményben nem az számít, milyen nevet, milyen reverendát vagy világi ruhát viselünk..., hacsak valahol egy lámpácska lehetünk, mely körül egy kis világosság sugárzik az emberélet éjszakájába.”

3. Az Istenért végzett munka

A hétköznapiak szentje él, amennyire csak tud, az egész objektív valóság adta lehetőségekkel. Számára a munka valóban részvétel Isten teremtő és önelajándékozó tevékenységében. Viszont mindennek, amit Isten teremtve és szeretve tesz, legfőbb és végső célja magának Istennek a dicsősége és megdicsőítése. Ezért szeretne a hétköznapiak szentje is mindent *Istenért*, azaz az Ő dicsőségére és megdicsőítésére véghezvinni.

Az Istenért végzett munka alapjai

Erős alapot nyújt ehhez a hétköznapiak szentje számára a *keresztény exemplarizmus*. Ez azt mondja neki, hogy minden dolog Istennek egy-egy teremtett gondolata, és akkor dicsóíti meg leginkább Istent, és vezeti az embert a legjobban Istenhez, ha minél tökéletesebben kibontakozik. Ez a

fejlődésre és kiteljesedésre való törekvés benne van minden élőlényben, az emberben is. Ezt akarja a költő mondani, amikor így énekel:

*„Van egy kép mindenkiben,
az, mivé lennie kell.
Addig, míg azzá nem lesz,
békéje nem lesz teljes!”*

A hétköznapiok szentje az embereken, a dolgokon és a velük való munkában a nagy, Istentől rendelt eszközt látja, mely arra szolgál, hogy a bennünk megalapozott isteni eszmét tökéletesen megjelenítsék. Azon a véleményen van, hogy az isteni eszmének és az emberi műnek egymáshoz hasonlóvá kell válniuk, különben — így következtet — Isten, aki maga az Igazság, nem találhatja benne igazán tetszését. Szemléltetésül idecsatolok néhány, a gyakorlati életből vett példát:

Egy asszony ablakot tisztít. Nem szemléltetheti-e munkájával a gondolatot, hogy Isten milyen tiszta és világos? — Istenben él egy eszménykép arról, hogy milyen legyen egy szentbeszéd, egy művészeti alkotás, egy tudományos beszámoló. Azt szeretné látni, hogy ez valósággá váljon az ember munkája és fáradozása nyomán. Isten szeme csak azon a művön fog elégedetten pihenni, amely az isteni eszmét jeleníti meg; mert ez jelenti Isten megdicsőítését.

Egy betegápoló nővér fáradhatatlanul dolgozik napközben és gyakran éjszaka is, hogy betegeken és haldoklókon segítsen. Itt egy sebet köt be, ott fájdalmat csillapít, mindenütt vigasztal, biztat, enyhít. Tevékenységével egy rendkívül szép isteneszmének ad látható ruházatot. Isten irgalmassága mintegy arra vár, hogy ez által az ápolónő által a lehető legtökéletesebben megmutakozzon a világnak, mint ahogy az Isten igazságosságát a bírónak, okos szelídségét és bölcs szigorát a nevelőnek és a lekipáasztornak kellene megjelenítenie és szemléltetnie!

Ismerek egy orvost, akinek lelkiismeretességét gyakran megcsodálták, néha meg is mosolyogták. Alig volt valami, amit túl csekélynek tartott volna. Egy kis sebet éppoly jószágon és gondosan kezelt, mint egy belül már egészen leromlott szervezetet. Ez maradéktalan bizalmat ébresztett iránta a lakosság körében. Fáradhatatlanul, következetesen, nyugodtan és megfontoltan látta el nehéz feladatát. Mindehhez járult, hogy a mélyen jámbor, buzgó keresztény ember példája volt a községben. S amikor 60. születésnapján fiatalok és öregek, előkelők és egyszerű emberek ünnepelték, nyilvánosan tanúságot tett Istennel szembeni odaadásáról, és magyarázatot adott — néha félre is értett — lelkiismeretességét illetően. „Életem folyamán — mondta — mindig Isten jelenlétében éreztem magam. Ha emberi szenvedés jött hozzám, mindig megkérdeztem, hogyan bánná vele a Mindenható és Bölcs, s ahhoz tartottam magam. Semmi sem volt jelentéktelen, mindig Isten tervére kérdeztem rá.”

Egy egészen modern nő, háziasszony és társaságbeli hölgy — Lucie Christine — írja egyszer lelki naplójában: „Otthon szórakoztatnom kell nagy gyerekeimet, divattervező, próbahölgy, rendező és szolgáló vagyok, meghívóleveleket küldök stb. De magasan fenn mindezek fölött marad a lélekben egy fényárban úszó, érintetlen terület, ahol a szeretet örök imádságot éltet...”

Az Istenért végzett munka mibenléte

1. A hétköznapiok szentje azonban *nem elégszik* meg azzal, hogy *fölismerje* az ősképet és a képmás közötti belső összefüggéseket; hiszen az élet-szentség mindenekelőtt a szeretetben áll. Ezért *a képmáson keresztül szereti az ősképet*: Istent, és az ősképből a képmást. Amíg komolyan fáradozik azon, hogy pl. Isten tisztaságát a kitakarított szobával szemléltesse, egyidejűleg szívvel-lélekkel Isten tisztaságán, egyáltalán magán Istenen csüng.

Ez a fajta Istenért végzett munka állandó imaéletnek felel meg. Kétszeres előnye van. Megőrzi az embert a tudathasadástól, és szeretetének egész eleven erejét összpontosítja a mindenkori konkrét dologra, ami ily módon minél tökéletesebb, azaz minőségi munka lesz.

„Éppen ennek kell — mondja XI. Pius — a *katolikus férfiak* szent büszkeségének, mintegy hivatásbeli szent feladatának lennie: mindig a legkiválóbbnak, a legjobbknak lenni az emberi élet minden megnyilatkozásában. És valóban: a katolikus hit ismeretében és gyakorlásában található meg a tökéletesség titka minden élethelyzetre és minden társadalmi osztályra vonatkozóan. Gyakran mondtuk a katolikus diákoknak, hogy nekik kell a legjobb diákoknak lenniük, a katolikus vasutasoknak, hogy a legjobb vasutasoknak kell lenniük, a villamosvezetőknek, hogy nekik kell a legjobb villamosvezetőknek lenniük, stb. Ezt állította Manzoni is, amikor írta: Mutassatok nekem egy férfit, aki valóban fölfogta, mit jelent kereszténynek és katolikusnak lenni; mindazt, amivel Istennek tartozik a törvény szerint és a Jézus által hozott beteljesedés szerint; mindazt, amivel saját magának, a családnak és a társadalomnak tartozik, s akkor mondjátok meg nekem: Hogyan tehetné meg egy ilyen férfi, hogy ne a legjobb családapák és a legjobb állampolgárok közé tartozzon?” (1928. április 15.)

Egy másik alkalommal az ifjúságot buzdítja: „Van egy szent büszkeség, egy becsvágy, ami kötelező: kitűnni a jóban! Ez a becsvágy legyen meg bennetek abból a törekvésből kifolyólag, hogy az a jó, amit véghezvittetek, ismertté váljon abból a legnemesebb célból, melyről az Üdvözítő beszélt, amikor azt mondta, lássák a jócselekedeteket, hogy akik látják azokat, dicsérjék értük a mennyi Atyát. Ily módon az apostoli feladatnak azt a részét is teljesíteni fogjátok, melynek teljesülését az Üdvözítő szíve kívánja. Vannak emberek, akiknek csak arra van szükségük, hogy lássák, hogyan megy az, hogy jó katolikus valaki, és jól boldogul a család-

ban, a családi otthonokban és a társadalomban; hogyan megy az, hogy valaki jó katolikus és minden tekintéllyel és felsőbbbséggel ki tud jönni; hogy katolikus lelkiismeretét a polgári élet oly sok és különböző körülményeivel összhangba tudja hozni. Életemeknek beszédes választ kell adnia az ilyen kérdésekre, és ezzel hozzájárulnia sok lélek megmentéséhez.”

A hétköznapiok szentje mindenütt érett, egységes személyiségnek bizonyul. Age quod agis! Amit teszel, egészen tedd, ami vagy, egészen légy, úgy is mint állampolgár és katona. Igen, a hétköznapiok szentje erejéhez és tehetségéhez mérten a legjobb állampolgár, a legjobb katona szeretne lenni. Ezért is érti meg jól Szent Ágoston szavait:

„Aki azt állítja, hogy Krisztus tanítása ellenséges az állammal, az adjon nekünk egy hadsereget olyan katonákkal, akik olyanok, amilyeneknek Krisztus tanítása alapján lenniük kell, az adjon olyan alattvalókat, olyan férjeket, olyan feleségeket, olyan szülőket, olyan gyermekeket, olyan urakat, olyan szolgákat, olyan királyokat, olyan bírákat, végül olyan adófizetőket, akik olyanok, amilyeneknek a keresztény tanítás szerint lenniük kell — és akkor állítsa, ha meri, hogy az egyház kárára van az államnak. Nem! Pillanatnyi kétség se lehet afelől, hogy az egyház ott, ahol engedelmeskednek neki, az állam nagy megmentője.”

2. A szeretet munkához kapcsolódó, azt megneemesítő ismételt felindítást szívesen nevezik *jószándéknak*. Ez elsősorban tehát nem értelmi, hanem akarati aktus. Ezt mindnyájunknak tudomásul kell vennünk, akik könnyen beleesünk abba a hibába, hogy összetévesztjük a vallási ismereteket a vallásos szeretettel és étellel. „A legnagyobb pedig a szeretet.” Ahogy a leveleken és virágokon, a termőn és porzókon határozzák meg a növényt, úgy lehet leolvasni a *jószándékon* hétköznapi életszentségünk milyenségét és fokát. Ez mutatja rendkívüli értékét. Ami nagyot és jelentékeny a Szentírás és a szentek a szeretetről mondanak, az áll a jószándékra is.

„Az egyszerű szándék — így mondják nekünk a régi misztikusok — minden erény vége, kezdete és dísz, és át meg átjárja saját magát és az összes eget és mind a dolgokat, és megtalálja önmaga egyszerű alapelvében Istent.

Az a szándék egyszerű, ami semmi másra nem irányul mint Istenre, és minden dolgot Istennel köt össze, úgy, hogy mindenben, amit keresünk és amire vágyunk, ha beszélünk, eszünk, iszunk, alszunk, virrasztunk, dolgozunk, egyedül Istenre irányul a szándékunk és nem saját magunkra. Az egyszerű szándék elűz minden hamisságot és kétértelműséget, és ezért meg kell őriznünk, és gyakorolnunk kell minden cselekedetünkben, minden dologban. Megtartja az embert Isten jelenlétében, megvilágosítja a megértésben, derekassá teszi az erények gyakorlásában, és megszabadítja a hiú félelemtől itt és az ítélet napján is.

Az egyszerű szándék az az egyszerű szem, melyről Krisztus beszélt (Mt 6,22), hogy az az egész testet, azaz az ember minden dolgát és az életét megvilágosítja, és tisztán megőrzi a bűntől. Az egyszerű szándék a lélek benső, megvilágosított hajlama is, minden lelki élet alapja, és magában foglalja a hitet, a reményt és a szeretetet; mert Istenbe helyezi bizalmát és hű Hozzá.

Az egyszerű szándék a lábai alá kényszeríti a természetet, békét hoz, elűzi a szellem elégedetlenkedését, és elevenen tartja mind az éreányeket. Békét, reményt és Isten iránti bizalmat ad úgy itt, mint az ítélet napján.”

Mivel a jószándék az Isten iránti szeretet egy aktusa, ezért — mint ahogy az aranygyűrű is értékesebb lesz, ha gyémánttal díszítik — a jótettek még tökéletesebbé válnak általa, és így még inkább dicsérik és dicsőítik Istent. A hajlamainknak megfelelő jó cselekedetek megtisztulnak a beteges, önző indítékoktól.

„Akarod tudni — így tanítanak bennünket ismét a misztikusok —, hogy kinek szolgálsz, és ki fog megjutalmazni, akkor ügyelj arra, kinek teszed, amit teszel. Figyeld, mi a szándékod és milyen okból csinálod: ugyanannak szolgálsz, és annak vagy alattvalója. Ezt a lelkiélet most élő egyetlen mestere se mondhatja meg, egyedül te tudhatod. Tetteid jónak látszhatnak, és lehet bennük bár jószándék, de arról, hogy kinek a számára tetted és kiéi is azok, mást kérdezned nem szabad, mint saját magadat, mert csak te tudod...”

Képzeld el egy gyümölcsöst sok szép fával, mind gyümölcsrel rakottan, de lehullik az alma a fáról, mielőtt beérne, és mind férges. Ugyanebben a kertben lenne azonban egészséges növény is, s az kezdene sárgulni. A tisztátalan férgek pedig kibújnának az almából, és rágnák az egészséges növényt, és kilyuggatnák azt. A lehullott és a földön heverő alma mindaddig, amíg kézbe nem vesszük, éppolyan szép mint az egészséges. De akármit is hiszek, nem találni két jó almát közöttük, amelyik ne lenne férges és belül tele lyukkal, pedig kívül bizony szépnek látszanak: így van ez sok csodálatosan jó cselekedettel és magasröptű életmóddal, szóval és tettel, ami belül mind kukacos vagy azzá lehet, akár cselekvő akár szemlélődő életéről van szó, ujjongásról vagy elmélkedésről, s ha az ember akár a harmadik égisz ragadtatik. Néhány szóval: bármilyen szokása és élete legyen valakinek, mind férges lehet, ha nem vigyáz és nem gondoskodik arról, hogy az indítéka egészen jó és tiszta legyen, mert férges minden cselekedet, melyben valaki saját nyugalmaért keresi, és amely nem egyedül Istenért van.

Az emberek például, hogy valami ismerős dolognál maradjunk, alamizsnát adnak, vagy nagy jótékonykodást folytatnak, vagy nagy adományokat osztanak. Ha most senki más nem tud erről, csak egyedül Isten, de te ebben nem találsz megnyugvásod, úgy tetteidben a dicséret utáni vágy rejtőzik, és ebből kitűnik, hogy az adomány és a szolgálát férges. Így saját maguknak adják az alamizsnát, és akarják, hogy tudják az emberek: pl. ablakokat és oltárokat csináltatnak a templomokba és templomi ruhákat, és akarják, hogy az emberek ezt tudják, ha pl. berajzolják címe-

rüket ezekbe, hogy mindenki lássa, hogy mindez tőlük van. Ezzel már megkapták jutalmukat (Mt 6,2). Bocsánatot kérnek ugyan, és azt állítják, hogy ez csak azért van, hogy imádkozzanak értük. De egy tiszta alamizsna, Isten kebelében elrejtve, többet használna nekik, mintha egy nagy templomot építenének az egész világ tudtával, s mindenki imádkozna értük. Mert Isten minden bizonnyal megadhatja nekik mindazt, amit az összes ember kérni tud, ha Rá bíznák jócselekedeteiket, és benne bíznának. Maga a tiszta, Istenre hagyatkozó szándékkal adott alamizsna hathatóssabb könyörgés, mint minden emberé lenne, akik, ha tudnának az alamizsnáról, érted imádkozhatnának.

Vannak bizony emberek, akik elrontják minden jócselekedetüket, és így kevés hasznos és jó tettük lesz egész életükben. Legyen akár az Isten szolgálata vagy az embereké, imádság vagy virrasztás, böjtölés vagy alamizsnálkodás, elismerést akarnak általa, és meg akarnak tartani maguknak belőle valamit. Az ilyen embereket inkább vonzza a saját kielégülésük, mint az Isten iránti szeretet; inkább a cselekedeteket nézik, mint azt, akinél célba érnek e tettek, mert jobban akarják és szeretik saját örömeiket és önmagukat, mint azt, akire a szándékuknak irányulnia kellene. Ezért inkább a véletlenre, mint a lényegre, inkább az útra, mint a célra és inkább a külsőre mint a belsőre ügyelnek.

Ezek a tettek mind férgesek, legyen bár annyi belőlük, hogy elborítsák a világot. Az ember szándéka ezekkel olyan külső dolgokra irányul, mint vagyon, tisztelet, külső előny, tekintély vagy népszerűség és élvezet. Az ilyen cselekedetekkel azonban nem törődik Isten, nem jutalmazza őket, akármilyen nagyok és jelentősek legyenek valóban vagy látszatra. Mert cselekedeteink csak annyiban érdemelnek jutalmat és dicséretet, amennyiben Istennél elismerésre találnak. Amit ugyanis Isten nem ismer el, annak örök feledésbe kell merülnie, nem a tény, hanem a jutalmat illetően. Mert amit Isten nem jutalmazhat jóságosan, azt bünteti igazságosan. Lehet-e hát azon csodálkozni, ha azok jótettei, akik férges jócselekedeteket hajtottak végre, a gonosz ellenség zsákmánya lesznek?

Ó, mi fog az utolsó napon kiderülni azokról, akik nagy tetteket vittek végbe, nagy nevük és hírük volt, de akiknek minden kellemetességüket és tetszetőségüket elragadta, úgy, hogy nagyon hálások lesznek, ha a tanulatlanok és az életben ügyetlenek közé utasítják őket: miközben pedig nem kevés szegény, egyszerű ember, akit senki se tartott nagyra, nem volt se híre, se tetszetős tettei, alázatos szerénysége miatt olyan magasan fog mind emezek fölött állni, hogy azok el se látnak oda, ahol ő van.”

Ezt a hatást a *jószándék* azonban csak olyan mértékben éri el, amennyiben *természetfölötti, tiszta, általános, és elszakadással jár*. Elszakadás nélkül nincs tiszta szeretet. Szeretet és elszakadás egyszer s mindenkorra összetartoznak itt a földön. Szeretet a fölfelé való kötődés. Ez pedig nem lehetséges az alulról való elszakadás nélkül.

Ha *megbízható jelét* akarjuk annak, hogy igazi-e a szeretetünk vagy szeretetszándékunk, csak azt kell magunktól kérdeznünk, hogyan viselkedik a lelkünk, ha a munkánk sikertelen volt, vagy ha megszégyenültünk, vagy hirtelen elszakítottak egy megkedvelt munkánktól, és áthelyeztek bennünket. Az emberi szív akkor elégedett, ha azt találta meg, amit keresett. Amennyiben az ilyen eseményeknél valóban nagyon szerencsétleneknek érezzük magunkat, talán elkeseredünk, vagy kisebbségi érzések nyomasztanak, akkor ez nyilvánvalóan bizonyítja, hogy Isten dicsősége és tetszése mellett még a magunk számára is kerestünk valamit: saját dicsőségünket és kielégülésünket. Az, hogy ilyen áldozatoknál szegény érzelmvilágunk megrendül, természetes és magától értetődő, ezért ez nem a hétköznapi életszentség hiányosságának a jele. Hiszen így volt ez az Üdvözítővel is az Olajfák hegyén. Még vért is izzadott nagy belső szorongatásában. De az akaratumknak közben — Hozzá hasonlóan — Istenben kell szilárdan állnia, és egyre mélyebben belenőnie Isten kívánságaiba. Legyen meg a te akaratom, amint a mennyben, úgy a földön is! Ez, és ez is marad a hétköznapi szentjének fő mozgatórugója minden élethelyzetben.

Aki komolyan törekszik arra, hogy elszakadjon a saját dicsőség- és élvezetvágyától, és hogy cselekvésében, és akarásában és gondolkodásában együgyű legyen, azaz csak egy ügyet ismerjen: Isten dicsőségét és szeretetét, az sok gátló lelki mellézközejtől szabadul meg, és nemigen kell idegi zavaroktól félnie. Igazuk van az orvosoknak, akik azt mondják, hogy idegbetegségek ellen, ha azok nem szervi jellegűek, kiváló szer lenne ez a mély, Istenben gyökerező alázat és szeretet.

A hétköznapi szentje ezt számtalanszor megtapasztalja az életében. Munkában és szenvedésben bizony nem szenved hiányt. Sok más embernek az idegei összeroppannának hasonló helyzetben. Ő talpon marad. Lehet, hogy gyengék az idegei, de ellenállóképese és teherbírók maradnak, nem azért, mert szalad egyik orvostól a másikhoz, hanem mert ő a hétköznapi szentje, aki az életszentségre való egészséges, komoly és mély törekvésével, és Isten iránti meleg szeretetével és alázatával megoldja életének problémáit, míg mások, akik egészségesek és erősek, nem tudnak felülkerekedni a kor őrlő nehézségein. Aquinói Szent Tamásról, a szellemóriásról, tudjuk pl., hogy a legkiemelkedőbb hittudományi művek hatalmas köteteit írta, miközben majdnem folytonos, fájdalmas fejfájást szenvedett.

2. fejezet: A dolgokhoz való kötődésről

A hétköznapiak szentje életfeladatot lát és keres abban, hogy megszokott hétköznapijait kapcsolatba hozza az istenszeretettel, és ezáltal nemesítse és tökéletesítse őket. Abban, hogy egész nap kora reggeltől késő estig viselje a szeretet és a tökély pecsétjét. Csak akkor hiszi, hogy megvalósította eszményét.

Ezt akarja Newman bíboros is mondani, amikor ezt írja: „Aki vallásos, az reggel, délben és éjszaka is vallásos. Vallásossága jelleg, olyan forma, mely belsőleg áthatja gondolkodását, beszédét és cselekvését; és minden csak az egészből, annak részeként érthető. Istent látja mindenben, mindent Isten akaratához mér.”

Napi ténykedése azonban nemcsak imádságból és munkából áll, egy egész sor napi használati tárgyra, mint amilyen a táplálék és a ruházat, is rá van utalva. Ezeket és a hasonló tárgyakat „dolgok”-nak akarjuk nevezni, és mindazt értjük ezalatt, amit eddig nem emeltünk ki különösképpen, és a következőkben sem fogunk külön megnevezni: tehát mindent, amit nem Istennek, munkának, szenvedésnek és embernek neveznek.

Aki tudja, hogy kivétel nélkül mindnyájan nap mint nap milyen gyakran kerülünk kapcsolatba ilyen dolgokkal, az sejti, milyen súlyt fektet — és kell, hogy fektessen — a hétköznapiak szentje arra, hogy Istennek tetsző módon rendezze az ezekhez *a dolgokhoz való kötődését*. Nem nyugszik addig, amíg a dolgokhoz fűződő kapcsolata nem válik az Isten iránti nagy szeretet, az élet problémái erőteljes megoldása és a világ fölötti férfiasan erős uralom ösztönzőjévé és kifejeződésévé. Hisz egész mindennapi életét egyetlen Gloria Patrivá akarja tenni, kedvenc imájának megtestesítőjévé: *Mindent szeretetből az örök szeretetért és az Ő megdicsőítésére!* Ezért sikeresen fáradozik a dolgokhoz való prófétai, papi és hősies kötődés megvalósításáért.

1. A dolgokhoz való prófétai kötődés

A hétköznapiak szentje világos és határozott vallási tudással rendelkezik, és azt gyakorlatiasan és következetesen alkalmazza.

1. Tudja, hogy e világ dolgainak nemcsak önértékük, hanem jelkép-értékük is van. Mind-mind Istennek kis prófétái, akik Isten megbízásából az örömhírt hozzák Róla, tulajdonságairól és szándékairól, hogy azáltal még nagyobb szeretetre gyűjtsanak bennünket Isten iránt. Ezért nevezi őket Szent Ágoston „nutus Dei”-nek, azaz Isten üdvözlétének vagy integetésé-

nek. Szent Bonaventura pedig „manutergium Dei”-ről beszél. Ezzel azt akarja mondani: Isten a dolgok által szeretetteljesen kézen fog bennünket, megmutatja mindenütt az Ő nyomait és kívánságait, és így atyai szívébe vezet bennünket. Nem jutnánk egykönnyen a végére, ha fel akarnánk sorolni mindazokat a kis prófétákat, akikkel a nap folyamán találkozunk. Azért, hogy megtanuljuk Isten követeit és üzeneteit a saját életünkben jobban meglátni és meghallani, felsorolok tarka összevisszaságban néhány példát:

Egy virágzó rózsabokor mellett megyek el. Azt a feladatot kapta Istentől, hogy hírt adjon nekem az Ő szeretetéről és szépségéről. — Vagy itt van a tiszta víz. Nem az-e a dolga, hogy prófétaként emlékeztessen engem a keresztségre és a lélek megtisztulására? — Az éneklő madár ott az ágak közt, nem a mennyei Atyától adja át nekünk az üdvözlétét, aki őt olyan gondosan öltözteti és táplálja?

Egy házvezetőnő mesélte el nekem egyszer, hogy esténként a cipőtisztításkor azon gondolkodik, hogyan tisztít meg bennünket Isten nap mint nap isteni türelemmel minden kosztól és portól, ami napközben ránk ragadt, ha töredelmesen bocsánatot kérünk Tőle. — Egy gyümölcstől roskadó fa láttán pedig, mesélte tovább, mindig ez a kérés jön a szájára: „Segíts kérlek, hogy az aratás nagy napján ne álljak ott üres kézzel!”

Az ébredő természet a hétköznapiok szentjét a feltámadásra figyelmezteti, az őszi elhalás a halálra emlékezteti. — A virágdíszben pompázó cseresznyefa a kegyelem állapotában leledző lélek szépségéről mesél, míg az éles északi szél, amely éjszakai vándorútján élesen hasít a tagjaiba, arról prédikál neki, milyen fagyosság fogadja az Üdvözítőt a lelkekben, melyekben nincs szeretet.

Mindenütt, ahol csak jár-kelek, a hétköznapiok szentje kis prófétákat lát maga körül, akik Isten szavait suttojják a fülébe.

Egy parasztember, amikor ásta a földet, mindig a sírra gondolt, amit egyszer majd az ő számára fognak ásni. Amikor egy fájdalomtól vonagló kukacot látott az úton, eszébe jutottak az Üdvözítőre vonatkozó szavak: „Féreg vagyok és nem ember...” Ha gyomlált, arra kérte az Urat, őrizze meg attól, hogy egyszer majd a búzától különválasztva dobják a tűzre. És ha pókhálót vett észre egy bokron, az az ördögre emlékeztette, aki be akarja hálózni, és be akarja fogni a lelkünket, hogy aztán rávesse magát, és örökre boldogtalanná tegye. Ez a parasztember, aki mindenben megtalálta az Istenhez fűző kapcsolatot, ment egyszer az eke mögött, és azon gondolkodott, hogy vajon lehet-e a földön eltergetett trágya is — melyet az ekevas elvegyít a földdel — próféta? „A trágya az bomlási termék”, mondta magában. „Mire mennénk a mezőgazdaságban enélkül a bomlás nélkül! Így a Jóisten az én tökéletlenségeimet, hibáimat és butaságaimat is trágyának tekinti, hogy az igazi alázat nőhessen ki belőle. Alázatosság nélkül nem válhatok szentté.” Nem egy egyszerű ember nagy-nagy bölcsessége ez?

Egy szentéletű szerzetes testvérnek a kötelező imagyakorlatokon kívül más dolga nem volt, minthogy a konyhai tűzhely mellett álljon, és főzzön a nagy kö-

zösség számára. Amikor megkérdezték tőle, hogyan képes megőrizni és ápolni a kapcsolatot Istennel, hisz olyan kevés alkalma van arra, hogy buzdító könyveket olvasson vagy szentbeszédet hallgasson, a konyhai tűzhelyére mutatott, és így válaszolt: „Itt benn van egy jó prédikátor, azt hallgatom nap mint nap. A tűz vörös parazsa folyvást Isten szeretetéről beszél, és arra buzdít, hogy soha el ne hidegüljek Tőle. Amikor reggel a begyűjtásnál fellángol frissen a tűz, arra kérem a Jóist, hogy végig megmaradhassak az első meleg szeretetben. Ha alábbhagy a tűz, rakok rá tüzelőt, és közben a vágy röpimáit küldöm a kegyelmekért, melyekről úgy gondolom, hogy szükségem van rájuk, vagy a büntetésre gondolok, ami a tisztító-tűzben és a pokolban várja az elkárhozottat. Amikor egyenletesen ég a tűz, én is hagyom a lelket csendben és melegen égni Istenért és a lelkekért. Este pedig, amikor ki akar aludni, saját elalvásomról, a halálról és az elmúlásról prédikál nekem.” Ettől a naptól kezdve megértették szerzetes testvérei, miért volt olyan szentéletű, hisz mindig Isten jelenlétében élt, és hallgatott a szavára nehéz, soha véget nem érő konyhai munkája ellenére is.

2. A hétköznapiok szentje nemcsak mesteri módon *meghallja és megérti* Isten számos prófétáját, akikkel találkozik, hanem válaszol is az üzenetükre *szívélyes viszonz szeretettel és tökéletes étellel*. Hiszen azt tartja fontosnak, hogy mindennapi életének minden cselekedetét és rezdülését lehetőleg az istenszeretet és az istenszolgálat egyetlen nagy cselekményévé érelje.

Szalézi Szent Ferenc Filoteájában gyakorlati kézikönyvet írt arról, hogyan szenteljük meg a hétköznapiakat a világban.

Abból a gondolatból indul ki — mint mi is —, melyet egyszer így ír körül: „Isten teremtoi rendelkezése szerint minden növény 'hozzon termést faja szerint'. Mi mintegy a növények vagyunk az Egyházban, Isten kertjében, és a jámbor élet gyümölcsseit kell teremnünk, mindegyikünknek a maga sajátossága és állapota szerint. A jámborságnak másként kell kinéznie egy magas rangú úrnál, mint egy kézművesnél, munkásnál vagy cselédnél, másként a lánynál, mint a feleségnél és megint másként az özvegnél. Sőt, gyakorlati alkalmazásában igazodik minden egyes ember erőihez, feladataihoz és kötelességeihez. Vagy azt hiszitek, hogy helyes lenne, ha püspökököt remeteként élne mint egy karthauzi? Vagy illene a házassághoz, ha ők se akarnának pénzt keresni és abból megtakarítani, mint a kapucinusok? Vagy jól állna a munkásnak vagy a kézművesnek, ha naponta órákat töltene a templomban, mint a szerzetesek? Nem lenne egy ilyen jámborság nevetséges, helytelen és kiállhatatlan?

S mégse ritkák az ilyen hibák. A világ viszont nem tesz, vagy nem akar megkülönböztetést tenni igazi és hamis között, és felháborodik a jámborságon — aminek pedig semmi köze sincs az ilyen rendellenességekhez.

Az igazság az, Filoteám, hogy az igazi jámborság nem ront el semmi jót, hanem mindent megszépít és teljessé tesz. És ha látsz valakit, akit a jámborsága az

Istentől kapott hivatásában akadályoz, úgy biztos lehetsz abban, hogy az hamis jámborság.

De ha valaki minél nagyobb egységet tud teremteni vallásossága és hivatása között, az annál szeretetre méltóbb, és annál könnyebb és magától értetődőbb számára a családjáról való gondoskodás, annál szívélyesebb a szeretet férj és feleség között, annál hűségesebb a kapcsolat beosztott és felettes között, röviden, annál barátságosabban és szebben mennek a dolgok minden feladatkörben. Tévedés, hogy azt ne mondjam, eretnkség, ha válaszvonalat húzunk jámborság és sportpálya, jámborság és üzlet, jámborság és gazdálkodás, jámborság és háztartás között.”

Aki odakint él a világban, nem térhet ki a teremtmények, a dolgok elől. Lépten-nyomon találkozik velük. Befolyásuknak jobban ki van téve, mint a szerzetesek, a maga részéről pedig alakítania és befolyásolnia kell őket. A dolgokhoz való prófétai kötődés ezért az egyik legfontosabb követelmény a hétköznapi világban élő szentje számára. Szalézi Szent Ferenc tudja ezt. Ezért helyez oly nagy súlyt erre a nemes művészetre. Miközben gondosan megkülönbözteti azt, hogy Istenre gondolunk, attól, ami abból fakad, hogy szeretetteljesen felsóhajtunk Istenhez.

„Visszahúzódunk Istenbe — írja ezért egyszer —, hogy felsóhajtunk Hozzá, és felsóhajtunk Hozzá, hogy Benne visszahúzódjunk. Így támogatja egymást kölcsönösen az Isten utáni vágy és a lelki magány. Mindkettő jó gondolatokból fakad. Azért gyakran sóhajts fel Istenhez, Filotea, rövid, de lángoló szívbéli imákkal. Csozáld meg szépségét, könyörögj segítségéért, lélekben vesd magad a Megfeszített lábaihoz, imádd jóságát, tanácskozz vele üdvösségedről, napjában ezerszer ajándékozd oda neki a lelket, szegezd lelki szemeidet nyájasságára, nyújtsd Neki, mint kisgyermek az apjának, a kezedet, hogy vezessen, helyezd keresztyét melledre mint egy illatozó virágcsokrot, állítsd fel lelkedben mint egy zászlót; röviden, mindenféle módon hozd mozgásba szívedet, hogy gyengéd, bensőséges szeretetre gyűljön a mennyei vőlegény iránt.”

Később megokolja: „Mint azok gondolatai, akik emberi és természetes szeretetre gyulladtak, majdnem szünet nélkül szeretetük tárgya körül keringenek, szívük az iránta való érzelmekkel van teli, és szájukkal csak őt dicsérik; ahogy ők szerelmük távollétében sem szalasztanak el egyetlen alkalmat sem, hogy szenvedélyüket levelekben tanúsítsák, és minden fa kérgébe szeretnék szerelmük nevét beírni: hasonlóképpen, akik Istent szeretik, azok sem tudnak azzal fölthagyni, hogy rá gondoljanak, érette lélegezzenek, utána sóhajtozzanak, róla beszéljenek, és szeretnék, ha csak lehetne, a Föld minden lakójának szívébe vétni Jézus édes és szent nevét.” Azután a maga módján leírja a szent a dolgokhoz való prófétai kötődést: hogy így Istenre gondoljanak és Hozzá sóhajtsanak, „erre hívja meg őket minden dolog; nincs teremtmény, mely ne hirdetné nekik a szeretett Isten dicséretét; minden, ami létezik a világon, néma, de nagyon is érthető nyelven beszél nekik szeretetéről;

minden jámbor gondolatokat éleszt bennük, melyekből aztán a szív Istenhez való emelkedései és sóhajai fakadnak” (Filotea II,13).

A sok ösztönző példa, melyeket utána az egyház- és üdvtörténelemből idéz (lásd Filotea II,13), mind mutatja, hogyan *gyújt szeretetet és életet* a lélekben, ha így Istenre, az Ő tulajdonságaira és szándékaira gondolunk.

Csak egy része, talán csak a kisebbik része a dolgokhoz való prófétai kötődésnek tehát, ha a teremtmények Istenre és az istenire emlékeztetnek bennünket; egyidejűleg a szívünket és az akaratunkat is meg kell nyerniük Istennek.

2. A dolgokhoz való papi kötődés

1. A pap feladata, hogy Istent dicsérje. E dicséretet az egyház és az egész teremtés nevében ajánlja fel a Szentháromságnak. Igen, a természetnek is részt szabad és kell vennie Isten dicséretében. Ezért éneklí a Szentírás: „Minden, mi él és mozog, dicsérje az Urat!” A teremtés viszont csak annyiban tölti be feladatát, amennyiben az ember hagyja magát általa Isten dicséretére ösztönözni. Aki a teremtésnek ezeket a néma és mégis oly hangos kéréseit felvállalja, és a teremtett világban mozogva papi 'Benedicite'-jét imádkozza, annak a dolgokhoz való *kötődése papi*. Által-e már egyszer zivataros, viharos éjszakában az ablaknál, és szemlélte a természetnek ezt a színjátékát? Ahogy a fák koronáit tépi a szél, és a földig hajlítja őket, ahogy száguldanak a felhők, és a kékesfekete eget tüzes vilámok szaggatják? Minden mozgásban van, minden forrong, tompa mennydörgés kíséretében süvít a szélvihar. — Vagy egyszer a tenger partján kinyitottad-e szemed, füled és szíved a csodálatos, leírhatatlan látványnak? Beittad-e magadba a megfoghatatlan távolságot, a hullámok csobogását, bugyogását és tajtékzását, a ragyogó és csillogó fényt, mely számtalan színben törik meg? — Megízlelhetted egyszer talán egy magányos, áhítatos csendbe burkolt rengetegben a természet hatalmát? Feletted a hatalmas bükkfák lombsátra, melyben a szél játssza melódiáit, körötte madárdal és bogárzümögés, lépteid itt-ott őzet vagy félénk nyulat riasztanak fel. Nem úgy érezted magad ezekben az órákban, hogy ujjongó Te Deumot, hálás Gloria in excelsis Deo-t kellene énekelned, mert valami arra kényszerít, hogy add kölcsön a természetnek a hangodat, a nyelvedet?

Igen, a zivataros éjszaka, a morajló tenger és a zúgó erdő zengjék, akarják zengeni a jóságos, bölcs és mindenható Teremtőt dicsérő éneket, bennünket pedig mintegy arra kérnek, legyünk közvetítők, hogy betölthessék létük értelmét.

Hasonlóan magával ragad bennünket, ha a nagyvárosban sok templomtoronyból egyszerre kezdenek szólni a harangok, hogy valamelyik nagy ünnepet beharangozzák. Egyik szeretné a másikat fölülmúlni Isten dicséretében. A teremtés embereket keres, akik a papi Benedicítét helyettük az ajkukra veszik. Csak így elégedett Isten velünk és a teremtett világgal.

De nemcsak csillagok, erdő és virágok vannak azért, hogy Istent dicsérjék és megdicsőítsék, nemcsak a tenger és a szélvihar szeretnék, hogy emberi nyelvre fordítsák le őket. A kultúra és az ipar termékeinek is ugyanez a vágyuk. A kohó, az autó, a telefon és a rádió is szeretnének dicsérő éneket énekelni a bölcs és mindenható Istennek! Nekünk, a műszaki civilizáció embereinek meg kellene tanulnunk, hogy a kopogó írógépnek, a gyárak szirénáinak is adjuk kölcsön a hangunkat, hogy ezeknek a civilizációs termékeknek is a papi közvetítői legyünk a Teremtőhöz. Csak így teljesül az ő létük értelme is!

Ég és Föld és tengerek tele vannak Isten dicsőségével! Ezért nem szabad bekötött szemmel járnunk a természetben. Sokkal inkább lássuk és keressük mindenütt szabad, nyílt tekintettel Isten nyomait, és dicsérjük érte a Mindenhatót!

2. Szent Ferenc, Isten dalnoka, így értette meg a teremtés könyörgését, és mint a dolgokhoz való papi kötődés mestere felelt rá. Ezt tanúsítja Nap-himnusza:

*„Mindenható, fölséges és jóságos Úr,
Tied a dicséret, dicsőség és imádás,
És minden áldás,
Minden egyedül téged illet, Fölség,
És nem méltó az ember, hogy nevedet kimondja.*

*Áldott légy, Uram, s minden alkotásod,
Legfőképpen urunk-bátyánk a Nap,
Aki a nappalt adja és aki ránk deríti a te világosságod.
És szép ő és sugárzó, nagy ragyogással ékes:
A te képed, Fölséges.*

*Áldjon, Uram, téged Hold nénénk és minden csillaga az égnei.
Őket az égen alkotta a kezéd, fényesnek, drága szépnek!
Áldjon, Uram, téged szél öcsénk,
Levegő, felhő, jó és rút idő,
Kik által élteted minden alkotásod.*

Áldjon, Uram, téged Víz hűgunk,
Oly nagyon hasznos ő,
Oly drága, tiszta és alázatos!

Áldjon, Uram, Tűz bátyánk,
Vele gyújtasz világot éjszakán.
És szép ő és erős, hatalmas és vidám.

Áldjon, Uram, téged Földanya nénénk,
Ki minket hord és enni ad,
És mindennemű gyümölcsöt terem, füveket és színes virágokat.

Áldjon, Uram, tégedet minden ember,
ki szerelmedért másnak megbocsát.
És aki tűr gyötrelmet, nyavalyát.
Boldogok, akik tűrnek békességgel,
Mert tőled nyernek majd, Fölséges, koronát.

Áldjon, Uram, testvérünk, a testi halál,
Akitől élő ember el nem futhat.
Aki halálos bűnben halnak meg, jaj azoknak,
És boldogok, kik magukat megadják te szent akaratomnak.
A második halál nem fog fájni azoknak.

(Sík Sándor fordítása)

Amit Ferenc Istenhez kötődő szívéből költői lendülettel megénekel, az a Benedicite néhány versének ragyogó körülírása, azé a Benedicite-é, melyet szívesen imádkozunk a szentmise után a pappal:

Áldjátok az Urat, ti művei mind, dicsérvétek és magasztaljátok
mindörökké!

Isten angyalai, áldjátok az Urat, egek magasztaljátok Őt!
Vizek az ég fölött, áldjátok az Urat, ti mennyei seregek áldjátok Őt!
Nap és hold áldjátok az Urat, ti csillagok magasztaljátok Őt!
Minden harmatcsepp és záporosó áldjátok az Urat, Isten viharai
áldjátok Őt!

Tűz és forróság, áldjátok az Urat, hideg és forróság áldjátok Őt!
Áldjátok Őt harmat és dér, magasztaljátok Őt hidegség és fagyok!
Jég és hó, áldjátok az Urat, ti éjek és napok magasztaljátok Őt!
Világosság és sötétség, áldjátok az Urat, ti villámok és felhők,
magasztaljátok az Urat!

Áldja az Urat a föld, dicsérje és magasztalja mindörökké!
 Ti hegyek és halmok, áldjátok az Urat, ami csak sarjad a földön,
 magasztalja az Urat!
 Ti források mind, áldjátok az Urat, ti tengerek és folyók,
 magasztaljátok Őt!
 Amennyi állat csak nyüzsög a vízben, dicsérje mind az Urat;
 ti ég madarai, magasztaljátok Őt!
 Mindenfajta állat dicsérje az Urat, ti emberek fiai,
 magasztaljátok az Urat!
 Áldja Izrael az Urat, dicsérje és magasztalja mindörökké!
 Ti, Isten papjai, áldjátok az Urat, ti, Isten szolgálói, zengjétek Őt!
 Igazaknak tiszta lelkei áldjátok az Urat, ti szentek és alázatosak,
 magasztaljátok Őt!
 Áldjuk az Atyát, a Fiút és a Szentlelket,
 Dicsérjük és magasztaljuk mindörökké!
 Áldott vagy, Uram, az ég erősségében, dicséretes,
 dicsőséges és magasztos mindörökké!”

3. A dolgokhoz való hősies kötődés

A hétköznapiok szentje a természet és a kultúra területén járva segít minden teremtettnak, hogy dicsérje és magasztalja Istent. De azt is tudja, hogy a dolgokhoz való prófétai és papi kötődését nem gyakorolhatja a hősies kötődés nélkül. A dolgokhoz való hősies kötődés pedig egyet jelent a személyes, világ fölött álló Isten dolgoktól való *szabadságával*. A teremtmények Istennek tetsző használata nem képzelhető el az Istennek tetsző lemondás nélkül.

Nem ritkán esik szó az isteni igénytelenségről. Ez alatt azt értjük, hogy valaki hasonlónak lesz Istenhez, aki teljesen független a teremtményektől, mindenekelőtt a használati tárgyaktól.

Az Üdvözítő életével szemléltette velünk ezt az isteni igénytelenséget, és ezáltal utat mutatott, hogyan legyünk először is bensőleg függetlenek a dolgoktól, de azután adott esetben hogyan válhatunk meg tőlük külsőleg is. A dolgokhoz való hősies kötődés alatt ezért a teremtményekről való, az Istenember — a szegény, megalázott és keresztre feszített Üdvözítő — példája szerinti, Istennek tetsző lemondást értjük, vagy a fogadalom szellemét, ami az anyagi javakhoz, a tekintélyhez, hírnévhez és az érzéki örömhöz való rendetlen ragaszkodástól való belső függetlenség. Amennyi-

ben igazi ez a függetlenség, akkor alkalomadtán külső tettekben is meg kell nyilvánulnia.

Az Üdvözítő és a dolgokhoz való hősiesség kötődés

1. Az Üdvözítő *elénk élte* földi élete folyamán ezt a belső és külső szabadságot, és sokszor buzdított minket, hogy kövessük őt ebben. Izrael nem értette meg őt. A választott nép oly nagy vágyakozással várt megváltójára. Amikor pedig megjelent, nem ismerte fel, elvetette és megölte. Hamis képe volt az üdvözítőről. Politikai Messiást várt, a római szolgaságból való szabadítót. Kulturális üdvözítőre vágyott. Az Istenember azonban egyik sem akart lenni. Az Ő célja a bűntől való megváltás és az isteni élet átadása volt.

Hogy elérje ezt a célt, szegény, alázatos és tiszta életet élt *elénk*. „A rókáknak van vackuk, az ég madarainak fészük, de az Emberfiának nincs hova fejét lehajtania” (Mt 8,20) — mondta saját magáról.

A gazdasági javakkal szemben a szegény, az élvezetekkel szemben a keresztre feszített, a dicsőséggel szemben az alázatos és megvetett Üdvözítő volt. Valóban a dolgoktól való isteni *függetlenség!* Ez jellemezte a jászolt, amikor anyja a hideg istállóban gyermeke finom kis tagjait kemény szalmára fektette; így volt a kereszten: csupasz gerenda volt a Megváltó halotti vánkosa, kis ágyékkötő halotti ruhája, és csúfolódó, gúnyos szavak hatoltak fülébe a haldoklók imája helyett.

Annak *okait*, hogy miért választotta ezt a szegény, alázatos, megfeszített megváltó-életet, nem nehéz megtalálni. A végső ok az Atya akarata. Az Atya akarta, hogy Egyszülötte a dolgoktól való mélyreható függetlensége által engesztelést nyújtson, amiért mi a dolgok rabszolgáivá váltunk, hogy nincstelenségével bizonyítsa személyének és küldetésének isteni voltát, és szemléletesen megmutassa szeretetének hősiességét.

Minél inkább a földi dolgoktól megfosztottan áll előttünk az Üdvözítő, annál nagyobbak látjuk Őt isteni nincstelenségében és igénytelenségében. Semmi szüksége nem volt ezekre az emberi eszközökre, hogy érvényesüljön és művét megvalósítsa. Opera Dei ex nihilo! Isten, amikor tetteit végrehajtja, a legszívesebben nem él semmilyen eszközzel, hogy ezáltal bizonyítsa isteni eredetüket. Ami által egyháza természetes módon nagygyá válhatott volna, azt figyelmen kívül hagyta az alapításkor. Apostolaivá és tanítványaivá nem választott gazdasági szakembereket, a tudomány egén tündöklő génuszokat vagy befolyásos politikai nagyságokat. Azok sem

rendelkeztek ezekkel a földi előnyökkel, akiket az apostolok elsőként nyertek meg az Úrnak.

„Gondolatok csak meghívástokra, testvérek! — mondhatta Pál. — Nem sokan vannak köztetek olyanok, akik a világ szerint bölcsek, nem sok a hatalmas, nem sok az előkelő. Isten azonban azt választotta ki, ami a világ szemében balga, hogy megszégyenítse a bölcseket, s azt választotta ki, ami a világ előtt gyöngé, hogy megszégyenítse az erőseket, s ami a világ előtt alacsonyrendű és lenézett, azt választotta ki az Isten, a semminek látszókat, hogy megsemmisítse azokat, akik valaminek látszanak.”

S mindjárt hozzáfűzi ennek okát is: „Így senki sem dicsekedhet Isten előtt. Általa van nektek életetek Krisztus Jézusban, aki Istentől bölcsességünkkel, megigazulásunkkal, megszentelődésünkkel és megváltásunkkal lett. Így teljesül az írás: 'Aki dicsekszik, az Úrban dicsekedjék'.” (1Kor 1,26 kk)

A mennyei Atyának volt még egy másik oka is, hogy Egyszülöttét ennyire kiszolgáltatta a nélkülözésnek és a szenvedésnek: az emberek szeretetét akarta megnyerni. Ezt a leghatékonyabban a szeretet kézzelfogható bizonyítékaival tudta elérni. Az Atya azt akarta, hogy a szegény, alázatos, megfeszített Istenember legyen szeretetének legnagyobb és legmegfoghatóbb bizonyítéka. Mindig az áldozatban mutatkozik meg, mennyit ér valakinek a szeretete. A legnagyobb szeretet ezért az áldozat szeretete. „Senki sem szeret jobban, mint az, aki életét adja barátaiért” (Jn 15,13). Ezért mondhatta az Üdvözítő Nikodémusnak is: „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött fiát adta oda, hogy aki hisz benne, az el ne vesszen, hanem örökké éljen” (Jn 3,16).

2. Amit élt az Üdvözítő, azt *tanította* is. Szent Máté evangéliumának 5. fejezetében röviden összefoglalja a kereszténység alaptörvényét. Mindjárt az eleje, az alapvonások ábrázolása, a nyolc boldogság, nem hagy kétséget Krisztus igazi lelkülete felől. A dolgoktól való belső, szeretetből fakadó elszakadás, önfeláldozás és önmegtagadás nélkül nem lehetséges a szegénységnek, a bűnbánatnak és a szelídségnek az itt óhajtott lelkülete. Az igazságosság, a szív tisztasága, az irgalom és a békétűrés utáni éhség és szomjúság állandó kísérőnek igénylik az állandó elszakadást. Az örömteli belenyugvás, amikor üldöznek és rágalmaznak bennünket, és mindenféle igazságtalanságokat szenvedünk el, a dolgoktól való sokoldalú függetlenséget tételezi föl.

Még világosabban beszél az Üdvözítő, amikor azt akarja, hogy ezeket az általános irányelveket az egyes hétköznapi cselekedetekben alkalmazzuk:

„Ha tehát ajándékot akarsz az oltáron följánlani, és ott eszedbe jut, hogy embertársadnak valami panasza van ellened, hagyd ott ajándékodat az oltár előtt, s menj, előbb békülj ki embertársaddal, aztán térj vissza és ajándékd fel ajándékodat” (Mt 5,23-24). „...Én pedig azt mondom nektek, ne álljatok ellent a gonosznak. Aki megüti a jobb arcodat, annak tartsd oda a másikat is. Aki perbe fog, hogy elvegye a ruhádat, annak add oda a köntösödöt is. S ha valaki egy mérföldnyire kényszerít, menj vele kétannyira. Aki kér, annak adj, s attól, aki kölcsönt akar tőled, ne tagadd meg. Hallottátok a parancsot: Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek, szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért. Így lesztek fiaii mennyei Atyátoknak, aki fölkelti napját jókra is, gonoszokra is, esőt ad igazaknak is, bűnösöknek is. Ha csupán azokat szeretitek, akik szeretnek benneteket, mi lesz a jutalmatok? Nem így tesznek a vámosok is? S ha nem köszöntitek, csak barátaitokat, mi különöset tesztek? Nem így tesznek a pogányok is? Legyetek hát tökéletesek, amint mennyei Atyátok tökéletes.” (Mt 5,39-48)

Azt, hogy mennyire komolyan gondolja az Üdvözítő a belső elszakadás követelményét, a farizeusok igazságával való éles szembeállítás hozza tudomásunkra:

„Ne gondoljátok, hogy megszüntetni jöttem a törvényt vagy a prófétákat. Nem megszüntetni jöttem, hanem teljesse tenni. Bizony mondom nektek, míg ég és föld el nem múlik, egy i betű vagy egy vesszőcske sem vész el a törvényből, hanem minden beteljesedik. Aki tehát csak egyet is eltöröl e legkisebb parancsok közül, és úgy tanítja az embereket, azt igen kicsinek fogják hívni a mennyek országában. Aki viszont megtartja és tanítja őket, az nagy lesz a mennyek országában. Ezért mondom nektek: ha igazságotok nem múlja felül az írástudókét és farizeusokét, nem juttok be a mennyek országába” (Mt 5,17-20).

A farizeusok és az írástudók külső vallásossága és a törvényhez való hűsége nem hagyott kívánni valót maga után. Az Üdvözítő azonban a kereszténység *lelkületét*, a szeretet és lemondás lelkületét állítja szembe ezzel. Ezt kívánja meg övétől.

3. Különös hangsúlyt fordít itt a szegénység lelkületére:

„Ne gyűjtsetek magatoknak kincset a földön — így inti övét —, ahol moly rága és rozsdá marja, s ahol betörnek és ellopják a tolvajok. A mennyben gyűjtsetek kincset, ahol nem rága moly és nem marja rozsdá, s ahol nem törnek be és nem lopják el a tolvajok. Ahol a kincsed, ott a szíved is.

A test világa a szem. Ha szemed ép, egész tested világos. De ha a szemed rossz, egész testedre sötétség borul. Ha tehát a világosság, amely benned van, sötétség, mekkora lesz maga a sötétség?

Senki sem szolgálhat két úrnak: vagy gyűlöli az egyiket, a másikat pedig szereti, vagy ragaszkodik az egyikhez, a másikat pedig megveti. Nem szolgálhattok az Istennek is, a Mammonnak is.

Azt mondom ezért nektek: Ne aggódjatok életetek miatt, hogy mit esztek vagy mit isztok, sem testetek miatt, hogy mibe öltöztök. Nem több az élet az eledelnél s a test a ruhánál?

Nézzétek az ég madarait! Nem vetnek, nem aratnak, csűrbe sem gyűjtenek — mennyei Atyátok táplálja őket. Nem többet értek ti náluk? Ugyan ki toldhatja meg életét csak egy könyöknyivel is, ha aggodalmaskodik?

Hát a ruházat miatt miért nyugtalankodtok? Nézzétek a mezők liliomait, hogyan nőnek: nem fáradoznak, nem szőnek-fonnak, mégis, mondom nektek, még Salamon sem volt dicsősége teljében úgy felöltözve, mint egy ezek közül. Ha a mezei virágot, amely ma virít, holnap pedig a kemencébe kerül, így öltözteti az Isten, akkor benneteket, kishitűek, nem sokkal inkább?

Ne aggodalmaskodjatok hát, és ne kérdezzétek: Mit eszünk, mit iszunk? Vagy: Mit veszünk fel? Ezeket a pogányok keresik. Mennyei Atyátok tudja, hogy ezekre szükségetek van. Ezért ti elsősorban az Isten országát és annak igazságát keressétek, s ezeket mind megkapjátok hozzá. Ne aggódjatok tehát a holnap miatt, a holnap majd gondoskodik magáról. A mának elég a maga baja” (Mt 6,19-34).

Nem esik nehezünkre, hogy kihalljuk ezekből a figyelmeztetésekből, hogy mulandók a földi dolgok — rozsdá és moly emészti meg őket — és abba a veszélybe sodornak bennünket, hogy megosztjuk a szívünket és odaadásunkból valami lényegeset elvonunk Istentől. Épp azért, mert nem szolgálhatunk Istennek úgy, hogy egyúttal a Mammon rabszolgái maradjunk. Ezért a következő magatartásra törekedjünk: *Mértéktartóan fordítunk gondot a gazdasági alapokra és a jólétre, s ezt összekapcsoljuk a rendetlen ragaszkodástól való belső függetlenséggel és az Isten atyai jóságába vetett nagyfokú bizalommal.* Ahol megvan ez a bizalom, Isten kész akár csodát is tenni, mintsem megengedje, hogy az övéi nélkülözzék, amire szükségük van.

Egy alkalommal az Üdvözítő a tengeren tartózkodott az övéivel, és nem volt elég eleségük. „Elfelejtetek — így számol be Márk — kenyeret vinni magukkal, és a bárkában nem volt több kenyerük, csak egy. Jézus a lelkükre kötötte: „Vigyázzatok, óvakodjatok a farizeusok és Heródes kovászatól!” Egymás között arról beszélgettek, hogy nincs kenyerük. Jézus észrevette és így szólt: „Mit tanakodtatok azon, hogy nincs kenyeretek? Még most sem értitek? Nem fogjátok fel? Még mindig érzéketlen a szívetek? Van szemetek és nem láttok, van fületek és nem hallotok? Nem emlékeztek rá, hogy amikor öt kenyeret megtörtem ötezer embernek, hány tele kosár maradékot szedtetek össze?” „Tizenkettőt” — felelték. „S amikor a hetet a négyezernek, hány kosár lett tele maradékkal, amit összeszedtetek?” „Hét” — mondták. Erre újra kérdezte: „Még mindig nem értitek?” (Mk 8,14-21).

A bőkezűség a bizalom különösen nagy bizonyítéka, és ezért kiváló eszköz is arra, hogy Isten atyai gondoskodását elindítsa.

Ezért int az Úr:

„Adjatok és akkor ti is kaptok. Jó, tömött, megrázott és túlsorduló mértékkel mérnek öletekbe. Mert amilyen mértékkel ti mérték, olyannal mérnek majd nektek is” (Lk 6,38).

Mindebből megértjük, miért követeli meg olyan komolyan a szegénységet az Üdvözítő, amikor az ő tökéletes követéséről van szó. A gazdag ifjúnak kertelés nélkül jelenti ki: „Ha tökéletes akarsz lenni, add el, amid van, az árát oszd szét a szegények között. Aztán gyere és kövess engem!” (Mt 19,21) — Amikor apostolait megbízta, hogy hódítsák meg a világot, egyetlen szóval sem adott arra utasítást, hogyan szerezhetik meg maguknak a földi segédeszközöket, az anyagi javakat az egyháznak, és hogyan biztosíthatják befolyásukat e világ hatalmasainál. Sokkal inkább a teljes lemondást kívánja tőlük:

„Övetekbe ne szerezzetek se arany-, se ezüst-, se rézpénzt. Ne vigyetek magatokkal az útra tarisznát, se két ruhát, se sarut, se botot” (Mt 10,9). — „Semmit se vigyetek az útra — hagyta meg nekik —, se botot, se tarisznát, se kenyeret, se pénzt, se egy váltás ruhát” (Lk 9,3).

Annál gazdagabban látja el őket viszont természetfölötti erővel. Jellemző, amit Péter a templom bejáratánál alamizsnáért könyörgő bénának mondott: „Aranyom, ezüstöm nincs, de amim van, neked adom” (ApCsel 3,6). És élt a csodatevő erővel, amit kapott, és meggyógyította.

A hétköznapi szentje és a dolgokhoz való hősies kötődés

A hétköznapi szentje azon fáradozik, hogy állapotának megfelelően és értelemszerűen kövesse az Üdvözítőt a gazdasági javakkal szembeni magatartásában. Erre ösztönzi Isten iránti szeretetének tüze és ereje.

A legnagyobb számára a szeretet. Az erkölcsi erényeket az Isten iránti szeretet kifejezési formáinak látja. A szeretet „a tökéletesség köteléke” (Kol 3,14), vagyis az a kötelék, ami minél tökéletesebben összekapcsol Istent és embert, embert az emberrel és az egyes erényeket az emberben. Az erények királynőjének kell tekintenünk. Ezért nyilváníthatja ki Pál: „Szétoszthatom mindenemet a nélkülözők közt, odaadhatom a testemet is égő áldozatul, ha szeretet nincs bennem, mit sem használnék” (1Kor 13,3). Amikor az Üdvözítő a farizeus kérdésére a szeretetet nevezi meg mint főparancsot, az így felel: „Valóban jól mondtad, Mester, hogy ő az egyetlen

(Isten), és hogy rajta kívül nincs más. Meg hogy őt teljes szívünkéből, teljes elménkéből és teljes erőnkéből szeretni, embertársunkat pedig úgy szeretni, mint saját magunkat, többet ér minden égő- vagy bármi más áldozatnál.” Jézus az okos beszéd hallatára megdicsérte: „Nem jársz messze az Isten országától” — mondta neki. Több kérdést már nem mertek neki föltenni” (Mk 12,32-34).

Az igazi jámborságnak és a Jézushoz tartozásnak nem az önmegtagadás az ismérve, még csak a vértanúság sem, a szegénység sem, hanem a szeretet, ami minden erényt életre kelt, és lélekkel kell, hogy áthasson.

Jeromos elidőzik egyszer azoknál a szavaknál, melyeket Péter az Üdvözítőnek mond: „Lásd, mi mindent elhagytunk és követtünk téged!” Fölteszi magának a kérdést, milyen belső összefüggés van a két mondat között? Nem élt a történelem folyamán sok más férfi is, akik mindent elhagytak, és szegényen és igénytelenül éltek? Mi a különbség a keresztyén és a pogány szegénység között? A keresztyén szent a Krisztus iránti szeretetből választja a lemondást. Azért hagy el mindent, hogy őt kövesse.

Ez a szeretet képessé teszi a hétköznapiok szentjét, hogy lelke mélyéig felülkerekedjen minden visszaélés forrásán, a bírvágyon, melegséget ad neki, hogy lelket vigyen közelebbi és távolabb környezetébe, az állami és a társadalmi életbe, és megóvja igénytelensége és nincstelensége mellett is érezelemlátását az eldurvulástól.

1. A birtoklás vágyát, a bírvágyat, Pál „minden baj gyökeré”-nek nevezi (1Tim 6,10). A mohók pedig a Szentírás szerint „telhetetlen kutyák, nem lehet őket jóllakatni” (Iz 56,11). A bírvágy a kapitalizmus szellemét, vagy a szerzésre irányuló zabolátlan törekvést jelenti, és ez okozza, mint a Mammon modern szolgálatának szülőanyja, a világ jelenlegi válságainak jelentős részét.

Csak a szeretet mélyreható és átfogó lelkülete hozhat változást ezen a téren.

XI. Pius „Quadragesimo anno” kezdetű körlevelében XIII. Leó szavaira utal:

„Ha segíteni kell az emberi társadalmon, akkor csak a keresztyén élet és a keresztyén intézmények megújulása fog segíteni.” Majd folytatja: „Csak ez” — a keresztyén megújulás — „tudja hatékonyan orvosolni a mulandó javakért való túlzott aggodalmat, minden baj forrását; csak ez tudja az embereket, akik megbabonázva meresztik szemüket a világ semmiségeire, elszakítani onnan, és tekintetüket újra az ég felé irányítani. És ki tagadná, hogy pillanatnyilag erre az orvosságra van a legnagyobb szükség az emberi társadalomnak?... ”

Mit ér, ha megbízható gazdasági alapelvekre tanítjuk őket, de zabolátlan és piszkos mohóságukban annyira hagyják magukon uralkodni az önzést, hogy 'hallják ugyan az Isten parancsait, de mindenben az ellenkezőjét teszik' (Vö. Bír 2,17).

A legmélyebb oka annak, hogy a társadalomban és a gazdaságban elpártoltak Krisztus törvényétől, és hogy ebből fakadóan oly nagy munkástömegek szakadtak el a katolikus hittől, az, hogy az emberek szívében az áteredő bűn szomorú következményeként a rendetlen kívánságok uralkodnak. Az áteredő bűn oly zavart okozott az emberi képességek közötti eredeti csodálatos összhangban, hogy az ember nagyon könnyen vereséget szenved rendetlen ösztöneivel szemben, és óriási vonzást érez, hogy előnyben részesítse ennek a világnak a veszendő javait a mennyekkel és tartósakkal szemben. Innen ered *a földi javakban való dúskálás utáni csillapíthatatlan mohóság*, amely az embereket minden időkben az isteni törvény megszegésére, és embertársaik jogainak megsértésére csábította, s a *mai gazdasági viszonyok közepette pedig az emberi gyengeségnek különösen sok alkalmat jelent az elbukásra*.

A gazdasági helyzet és az egész gazdasági szerkezet túlzott *labilitása* a gazdaság szereplőitől tartósan a legnagyobb erő kifejtést igényli. Ezáltal sokak lelkiismerete annyira eltompult, hogy minden eszközt megragadnak, csak hogy pénzt keressenek, és abban aztán végképp nem riadnak vissza semmilyen eszköztől, hogy azt, amit oly nagy erőfeszítések árán megszereztek, védjék a gazdasági élet különböző hatásaival szemben. Az, hogy a szabályozatlan piac keretei között *könnyű lehetőség* adódhat bárki számára, hogy nyereségre tegyen szert, sokakat vonz a kereskedelembe, az áruforgalomba, akiknek egyetlen céljuk, hogy lehetőleg fáradtság nélkül és kényelmesen jussanak nyereséghez, és e célból tárgyi megalapozottság nélkül, csak a zsákmány miatt, vad spekulációikkal az árakat felhajtják, majd zuhanni hagyják, ami által keresztezik a gazdaság felelős szakembereinek minden számítását. A *jogi formák*, melyeket a törvény a *gazdasági társaságok* számára megszabott, a felelősség megosztásával és korlátozásával nagyon rosszindulatú visszaélésekre nyújtottak alkalmat. Megmutatkozik, hogy az ilyen módon nagyon enyhített számadási kötelezettséget nem veszik komolyan. A legcsúnyább igazságtalanságok és csalások játszódnak le a névtelenség félhomályában egy-egy semleges cégtábla mögé rejtetten. Gazdasági társaságok irányítói hűtlenségükben a sikasztás is elmennek azokkal szemben, akiknek a megtakarításait kezelik. Végül meg kell még nevezni a lelkiismeretlen, de jól számító spekulációt a közönség alantas ösztöneivel, melyeket felkorbácsolnak, hogy hasznot húzzanak a kielégítésükből.

Ha az *államhatalom a gazdasági erkölcs kérdését szigorúan és eltökélten* kezelte volna, távol lehetett volna tartani vagy meg lehetett volna előzni ezeket a súlyos visszaállásokat; ez azonban sajnálatos módon nagyon sokszor *hiányzott*. Mivel az új gazdaság kezdetei éppen arra az időszakra estek, amikor a racionalizmus uralkodott a fejekben, és mélyen beivódott azokba, hamarosan létrejött egy olyan gazdaságtudomány, mely nem tartotta szükségesnek, hogy az erkölcsi normákat fi-

gyeembe vegye. Ennek az lett a következménye, hogy az emberi szenvedélyek teljesen zabolátlanná válhattak.

Mindezek következtében *a korábbinál sokkal többen vetették magukat rá az anyagi javak minden eszközzel történő megszerzésére*; saját hasznukat mindenek fölé helyezték és minden mással szemben előnyben részesítették, és nem zavarta a lelkiismeretüket bármilyen súlyos, mások ellen elkövetett jogtalanság sem. Az első, akik erre a széles, romlásba vezető útra léptek (Mt 7,13), könnyen találtak sok követőre ezen az úton. Szemmel látható sikereik, gazdagságuk fénye, a gúny, mellyel neveltségessé tették mások maradi lelkiismeretességét, és a kíméletlenség, mellyel kevésbé lelkiismeretlen vetélytársaikon átgázoltak, mindez megtette hatását.

Ha a gazdasági vezetők elhagyták az igaz utat, aligha maradhatott el, hogy a pusztulás ugyanezen útjára lépjenek a munkások széles tömegei is. Annál is inkább, mivel sok *munkaadó pusztá eszközként kezelte munkásait*, a lelkükre való tekintet nélkül, anélkül, hogy a magasabb rendű dolgokra gondoltak volna. Valóban, elborzad az ember, ha a számtalan veszélyre gondol, melyeknek a munkahelyeken a munkások erkölcsé, nevezetesen a fiataloké, valamint a fiatal lányok és a többi munkásnő női becsülete ki van téve. Megrázó, hogy milyen nehézségeket gördít a mai gazdaság, nevezetesen a lakásügy különösen szerencsétlen alakulása, a család gazdasági összefogása és emberi együttélése elé. Mennyi minden akadályozza a vasárnap megszentelését! Fájdalmas látvány a hívő keresztény érzék általános ellankadása, mely által egyszerű és tanulatlan emberek oly emelkedett életbölcsesség birtokában voltak, s melyet most kiszorít a kizárólag a napi betevő falatért való küzdelem. Így *az emberi kéz munkája*, melyet Isten az ő gondviselő jóságában a bűnbeesés után is arra rendelt, hogy szolgálja az ember testi és lelki jólétét, szinte mindenütt az *erkölcsi romlás forrásává válik*. Míg a holt anyag meg-nemesítve hagyja el a munkahelyeket, az emberek ott testben és lélekben megrokkannak.”

Mivel a hétköznapiok szentje sikeresen törekszik arra, hogy szeresse Istent, hogy erős és bensőséges kapcsolatban legyen Vele, nem válik a szerzés korlátlan ösztönének áldozatává, *ha a vagyonos réteghez tartozik*.

„Lélekben gazdag az — mondja Szalézi Szent Ferenc —, akinek gazdagsága a szívéhez, vagy akinek szíve a gazdagságához nőtt. A lélekben szegénynek nem nőtt a gazdagsága a szívéhez, és szíve sem a gazdagságához. A jégmadarak fészkeiket a tenger partján almához hasonló alakra építik, és csak egy egészen kis nyílást hagynak legfőlülr rajta, de olyan szilárdnak és áthatolhatatlannak építik, hogy a víz akkor se tud behatolni, ha elmossák a hullámok. Így mindig fönn maradnak, és a tengeren is a tenger fölött és a tenger urai maradnak. Éppen ilyen legyen a szíved is, Filotea, csak az ég felé legyen nyitott, de áthatolhatatlan a gazdagság és minden mulandó dolog számára. Ha van ilyen a birtokodban, őrizd meg a szívedet a hozzájuk való ragaszkodástól, hogy mindig fönn, és a gazdagságban is a gazdagságtól

független, annak ura és mestere lehessen. Nem, ne hagyj, hogy ez az égi lelkiület elmerüljön a földi javakban, legyen mindig fölöttük, sohase bennük... Ha szíved ragaszkodik a birtokodban levő javakhoz, elidőzik náluk, sokat foglalkozik velük, élénken és nyugtalanul félti őket, akkor, hidd el nekem, még egyfajta lázas állapotban vagy. Mert a lázas betegek a vizet, melyet nyújtanak nekik, bizonyos figyelemmel, egyfajta gondossággal és jóérzéssel isszák, úgy, ahogy az egészségesek nem szokták. Egy dolog nem tetszhet meg különösképpen akkor, ha az ember nem viseltetik iránta különös előszeretettel. Ha javaid elvesztése esetén szomorú és levert vagy, akkor biztosíthatlak, hogy nagyon ragaszkodsz hozzájuk. Hisz semmi sem tanúsítja jobban a ragaszkodást valamihez, mint a fájdalom, amit elvesztése esetén érzünk” (Filotea III,14).

Az igaz szeretet abban áll, hogy megosztjuk egymással javainkat. Ezért a hétköznapiok szentje *visszaadja Istennek*, akitől mindent kapott, *a javai fölötti tulajdonjogot és magát csupán azok gondnokának tekinti*. Ezért minden gazdagsága mellett is szerényen függőségben marad minden jó adományozójától. Mivel pedig az Isten tulajdonának lehet a gondnoka, különös gondot fordít annak megőrzésére és gyarapítására, hasonlóan a kertészhez, aki a király kertjét hűségesebben és gondosabban ápolja, mint a sajátját. Hogy azonban természetének csapdái ellen védekezzen, beosztottainak nemcsak szívesen megfizeti, ami jogszerűen jár nekik, hanem *bőségéből gazdag ajándékokat is ad*, és örül annak, ha időnként *hiányt szenvedhet mindabban, ami szükséges vagy ami kellemes számára*, pl. ha nincsenek iránta kellő figyelemmel a kiszolgálásnál, utazás közben vagy a hivatalban.

Akkor mond le leginkább a szükségéről, amikor egyedül van. Szalézi Szent Ferencről tudjuk például, hogy fogadósobáját társadalmi helyzetének megfelelően, dolgozósobáját azonban rendkívül szegényesen rendezte be. Ez aztán éppen Ferenc sobája volt, melynek szegénységében és egyszerűségében különösen jól érezte magát.

Az ilyen és hasonló körülményeket örömmel használja ki a hétköznapiok szentje, hogy elmélyítse magában az Istennel szembeni gyermeki és koldusi lelkiületet.

Mivel lélekben szegény, különös örömet okoz neki, ha *a valóban szegényekkel érintkezhet*. Bennük tiszteli és szereti Krisztust, aki ünnepélyesen kijelenti: „Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettetek” (Mt 25,40). Itt magához hasonlók közt érzi magát. A lélekben szegény jól érzi magát a ténylegesen szegények között. Még inkább megtisztelve érzi magát, ha *személyes szolgálatot tehet a szegényeknek*, pl. betegség vagy szerencsétlenség esetén. Ilyenkor egészen rokonnak érzi ma-

gát az Üdvözítővel és szent anyjával. Az Üdvözítő megmosta apostolainak a lábát, és közben azt mondta: „nektek is meg kell mosnotok egymás lábát...” (Jn 13,14). Mária, az Ő áldott anyja, sietve kelt át a hegyeken, hogy segítségre szoruló nagynénjének szolgáljon. A következő történet bizonyítja, hogy milyen komolyan vették a középkorban az Üdvözítő szavait:

Szent Lajos király gyakran szolgálta ki „a szegényeket, akiknek enni adott, és naponta hármat közülük saját asztalához ültetett; néha mindent fölülmúló szeretettel fogyasztotta el ételük maradékait. Amikor a kórházakba ment, s ez gyakran történt, általában az olyan betegek ápolását vette át, akik a legutálatosabb bajokban szenvedtek; hajadonfőtt és térdén állva szolgálta őket, személyükben a világ Üdvözítőjét tisztelve, és olyan szeretettel fordult feléjük, melyet a leggyengédebb anya is alig érez gyermekei iránt. — Szent Erzsébet, a magyar király leánya, amilyen gyakran csak tehetett, a szegények közé ment; néha szegény asszonynak öltözve jelent meg udvarának hölgyei között, és azt mondta: 'Ha szegény lennék, így öltözködnék'. Istenem, mily szegény volt az a fejedelem és ez a fejedelemasszony minden gazdagságuk mellett, és milyen gazdag a szegénységükben! Boldogok, akik ily módon szegények, mert övék a mennyek országa. Az utolsó ítélet nagy napján a szegények és a királyok királya azt fogja nekik mondani: 'Éheztem és enni adtatok; meztelen voltam és felöltöztettetek; vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot!'” (Mt 25,34-36, Filotea III,15)

A hétköznapiok szentje nem hagyja, hogy az ilyen magatartástól és cselekvéstől eltérítsék természetének beteges sugallatai, melyek azzal áztatják, hogy nem veszélyeztetheti egészségét és társadalmi rangját, hogy gyermekei számára több vagyont kell szereznie, vagy nem tudni, milyen idők jönnek még, ezért jó lesz előre gondoskodnia magáról is. Hisz Isten is át akarja vállalni, és át is kell vállalnia, még biztonságos körülmények között is, gondjaink egy részét. Ez megóvjá a hétköznapiok szentjét attól, hogy *túlértelmezze a földi dolgokat, melyeket mint hasznos eszközöket használ fel*, hogy megvalósítsa életfeladatát: szeresse és megdicsőítse Isten.

Így védi meg magát a gazdagság veszélyeitől. Nagy és gazdag lesz Isten előtt, *nem gazdagsága miatt, hanem annak ellenére*. Hiszen az Üdvözítő egy alkalommal ezzel a kemény kijelentéssel élt: „Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak bejutni az Isten országába” (Mt 19,24).

A szentek ugyanígy gondolkoznak. Keresztes Szent János azt mondja: „Ha meg akarnánk nevezni a hátrányokat, melyek a lelket érik, ha vonzódik az ideiglenes javakhoz, kevés lenne a tinta és a papír, és nem lenne rá elég idő.” — Szent Ágoston meg van győződve: „Méreg a szeretet számára, ha valaki az ideiglenes javak megszerzésében és birtoklásában remény-

kedik.” — Szalézi Szent Ferenc pedig szeretne aszkézisével utakat mutatni arra, hogyan lehet méreg a birtokunkban anélkül, hogy megmérgeznénk magunkat.

Így csinálja a hétköznapiok szentje, ha vagyonos. Sőt. A méreg az ő kezében orvosság lesz mások bajára, és a megszentelődés eszköze saját lelke számára, a Szentháromság dicsőségére. Így hirdeti nyomatékosan tetteivel azt, amit XI. Pius komolyan követel:

„A társadalom minden valóban hozzáértő reformere olyan tökéletes ésszerűsítésre törekszik, mely újra helyreállítja a gazdasági élet értelmén alapuló igazi rendjét. Ez a rend azonban, melyet mi is annyira kívánunk és buzgón előmozdítunk, teljesen elégtelen és hiányos marad, ha nem egyesül az emberek összes gazdasági tevékenysége, utánozva Istennek a világról alkotott tervének csodálatos egységét, ugyanezen terv megvalósítására, amennyire ez emberileg lehetséges. Arra a tökéletes rendre gondolunk, melyet az egyház teljes erejéből hirdet, sőt melyet a természetes értelem is követel: Minden Istenre, minden teremtményi tevékenység első és legfőbb céljára irányul; és *Istenen kívül minden csupán eszköz*, melyet annyiban veszünk igénybe, amennyiben az a végső cél elérésére szolgál.

Ez egyáltalán nem vezet a gazdasági tevékenység lebecsüléséhez, mintha az kevésbé felelne meg az emberi méltóságnak. Ellenkezőleg: megtanuljuk benne Isten szent akaratát tisztelni, aki ebbe a világba helyezte az embert, hogy azt munkája által hasznosítsa sokféle szükségletei kielégítésére. Egyáltalán nem tilos azok számára, akik a javak előállításában tevékenykednek, hogy becsületes és jogos módon növeljék jólétüket; igenis méltányos és jogos, hogy az, aki a közjó hasznára tevékenykedik, ennek megfelelően részt kapjon a javak megnövekedett bőségéből, és így növekedjen a jóléte. E javak megszerzésének viszont úgy kell végbemennie, hogy alávetjük magunkat Isten törvényének, és nem követünk el jogtalanságot embertársainkkal szemben, felhasználásukban pedig hitünk és értelmünk alapelveit követjük. Ha mindenki mindig és mindenütt tartaná magát ehhez, akkor nemcsak a termelés és vagyonszerzés, hanem a tulajdonnak a ma gyakran rendezetlen felhasználása is újra a megfelelő mederbe terelődne. A csúnya önzéssel szemben pedig, mely igazán korunk szegényfoltja és nagy bűne, szelíd erőszakkal a keresztény mértéktartás törvénye érvényesülne, mely az embereknek azt parancsolja, hogy keressék először az Isten országát és annak igazságát, akkor bizonyos, hogy Isten az ő bőkezűségében és ígéreteihez való hűségében, amennyiben szükséges, az ideiglenes javakat is megadja hozzá (Mt 6,33).”

Amennyiben a hétköznapiok szentje a *kitagadottak, a vagyon- és munkanélküliek* közé tartozik, ismét Isten iránti szeretetének melege és tüze az, ami tekintetét a magasabb javak és az Istenbe vetett fenntartás nélküli bizalom felé fordítja. Nemcsak a gazdagságnak, a szegénységnek is megvannak a veszélyei. Ezért is imádkoztatja velünk a Szentírás: „Ne adj nekem

se nyomort se gazdagságot! Hadd egyem kimért kenyereimet, nehogy jóllakva megtagadjalak, s azt mondjam: 'Ki az az Úr?'" (Péld 30,8k).

A hétköznapiok szentje Isten iránti szeretetének bensőségségével úrrá lesz minden nehézségen. *Irigységet* nem ismer. Istenhez viszonyítva mit ér minden földi jó? S ezt a legfőbb jót senki sem rabolhatja el tőle. S mert nála a külső szegénység belső elszakadásának kifejeződése, szabad marad szíve „az ő szeretetére”.

Azért, hogy ebben a szeretetben növekedjen, gondosan ápolja a *hálát*, az *elégedettséget* és a *bizalmat*. Minden kis adományért, még ha a létfenntartáshoz leginkább szükséges dologról is van szó, gyermekien *hálás*. Úgy tesz, mint Assisi Szent Ferenc.

Ferenc egyszer Masio testvérral jó éhesen érkezett egy faluba. Hogy csillapítsák éhségüket, koldultak maguknak útközben egy kis kenyeret, majd a falun kívül egy forrásnál találkoztak, és az összekoldult ételt letették egy széles kőre. Ferenc hirtelen fölkiáltott: „Ó, Masio testvérem, egy ilyen kincsre mi nem vagyunk méltók!” Ezt többször megismételte. A testvér csodálkozva és helytelenítve csóválta a fejét, és azt mondta: „Atya, hogy beszélhetsz kincsről, amikor a legszükségesebb dolgok is hiányoznak. Se asztalterítők, se késünk, se egy vágódeszkánk, se tálunk nincsen.” Erre felujjongott a szent: „Éppen ez az, amit kincsnek tartok: Azt, hogy itt nincs semmi, amit emberi kéz csinált volna, hanem mindent, ami itt van, Isten gondviselése készített. Öröktől fogva tudta, hogy mi ma éhesen és fáradtan ide fogunk jönni, ezért növesztette ezt a fát, hogy hús árnyékot nyújtson nekünk. Ezt a szép széles követ pedig asztalnak tette ide; azért, hogy szomjunkat olthassuk, ezt a szép, hús forrást fakasztotta. Ó, Masio testvér, milyen jószágos a mi Istenünk!” Közben pedig a meghatódottság könnye folyt szeméből a száraz kenyérre, amit hálisan evett.

Ugyanezt a lelkiületet öltöztette költői formába Elisabeth Steidle-Drießen:

*Jóságos, szent Isten!
Lelkem örömet akart keresni,
mert öröm nélkül létezni nem lehet.
Senki néki örömet nem adhatott,
míg Te, jóságos, szent Isten, meg nem tetted.
Ó, köszönöm néked az örömet,
a Napnak kedves, üde fényét.
Minden új reggelt életemben.
S minden napot, s mit tenni kellett.
És minden sötét szenvedésem
most tiszta, édes örömmé lesz,
minden bánat, csupa öröm!*

És bátran tárom ki két karom,
mint egy kisgyerek.
És táncolok, mint apró gyermekek,
hogya boldogok.
Csillagok mind, kedves, éji Hold,
kedves éj, ezer örömmel köszöntelek!
Egyedül járva hegyeket,
Sírnom kellett örömkönnyekeket.
Ó, Jóisten, örülök a mindennapi kenyérnek,
az élő víznek meg az okos állatnak,
és örülök a titokzatos halálnak!
Az örömeknek, miket elveszítek.
És könnyekkel a szemeimben
kell, hogy néha letérdeljek:
Istenem, én úgy szeretlek,
félnem nem kell senkit immár.

Istenem, virágot hadd hozzak Néked,
szálljon Hozzád a szívemből öröm-ének,
ha kereszted alatt állok árván
s szemed rám néz, szomorú szivárvány.
Ó, emberek, kedveseim, halljatok meg,
mert öröm nélkül senki, sose élhet;
a lelkem elment a jóságos Istenemhez.
Öröm teljét kapta Istenétől ő meg.
Csupa öröm így hát mind a szenvedésem!
És ajándékba adom Néki újra s újra,
és hullámszik a fényben drága súlya.
A fényes út nem mehet tönkre,
nem tarthat a szenvedés örökre.
Az utolsó és legnagyobb öröm,
a halál, a boldog titokzatos.
Köszönöm a vihart és a Napot,
és minden szenvedésem,
a kedves embereket s képeket,
a könyveket, és minden örömet.
Szent Egyházad köszönöm,
mely megmutatta,
hogy te szeretsz mindünket.

*Köszönöm a lakomát,
hol Te adod nekem magadat,
mert Te vagy, kedves, szent Istenem,
egyedül lelkem öröme,
ó, Istenem, köszönöm Neked,
hogy ez lett öröme nekem.*

Különösen nagy hálát érez a hétköznapi szegény és elszegényedett szentje a szegénységért, ha a halálra gondol. Másoknak nehezükre eshet a gazdagságtól való elszakadás, neki könnyű a búcsúzás. Nincs sok mindene, amihez ragaszkodhatna a szíve. A halálban pedig mindnyájan egyenlőek vagyunk. Meztelenül és gyámoltalanul születünk, még gyámoltalanabban elhalunk. Az egész gazdagságunkból úgyse marad nekünk akkor már semmi.

A monda azt meséli Nagy Sándorról, a gazdag macedón királyról, hogy halála előtt úgy rendelkezett, hagyják majd kilógni üres kezeit a koporsóból, hadd lássák az emberek, hogy még a gazdag és hatalmas Sándor se vihet magával semmit az örökkévalóságba.

Külső nehéz helyzete *nem veheti el* a hétköznapi igazi szentjétől *derűs megelégedettségét*. Szegénysége bizonyára megfelel Isten akaratának, mert különben nem így rendelte volna. Ez benső örömmel tölti el. Neki is — mint az Üdvözítőnek — étele, hogy annak akaratát tegye, aki küldte őt. Mert környezete sohase látta másnak mint szegénynek, nem csinál ebből ügyet. Magától értetődőnek tartja. Szegénysége így nem viseli magán, mint pl. a szerzeteseké, a hősiesség dicsfényét, és környezetében nem is kelt mindjárt különös figyelmet. Ha lelke nyugtalanná válna, nyugalmat és felüdülést talál az imádságban.

Egy 62 éves berlini asszony a papírkosár kiürítésekor egy húszmárkás papírpénzt talált. Azonnal visszaadta a könyvelőnek. Az csodálkozott ezen a becsületességen, és érdekelte az ilyen ritka magatartás titka. Az egyszerű asszony ezt válaszolta: „Minden nap azt kérem, hogy Isten tartson meg a sorsommal és munkámmal való elégedettségben, hogy őrizzen meg az elégedetlenségtől és a kísértésektől, melyek abból származhatnak.”

Mivel a hétköznapi szentjének elégedettsége egészen az Istenben gyökerezik, ezért nem rendítheti meg semmi.

„Egy hittudós saját tökéletesedésére lelki vezető, lelkiismeretbeli útmutatást keresett. Hosszas keresés után egyik nap megtalálta a templom bejáratánál, egy fe-

kélyekkel borított koldus személyében. Megszólította: 'Jó napot, testvér!' A válasz: 'Még sohase volt rossz napom.' — 'Hát küldjön Isten egy jobbat.' — 'Sorsom mindig a legjobb volt.' — 'Hogy lehet az, mikor csupa seb és fekély borítja?' — 'Úgy van, de Isten jósága küldte ezt nekem; ha süt a Nap, örülök a Napnak; ha vihar van, abban gyönyörködöm, mert Isten küldi.' — 'Ki vagy te?' — 'Király vagyok.' — 'Hol van a birodalmad?' — 'A lelkem a birodalmam; ott soha sincs lázadás.' — 'Hogy jutottál ehhez az uralomhoz?' — 'Addig kerestem az imában és az elmélkedésben, míg meg nem találtam.' — 'És hol találta meg?' — 'Megtaláltam, mihelyt lehántottam magam a külvilágról.'"¹²

A hétköznapi szentje becsülettel törekszik arra, hogy *legyen munkája és keresete*. S ha megtalálta mindkettőt, akkor helytáll. Kisebbségi érzések nem tévesztik meg, mert tudja, hogy Isten szeretete és oltalma veszik körül. „Munkára született az ember, akár a madár a repülésre” (Jób 5,7). — „Aki nem dolgozik, ne is egyék” (2Tesz 3,10). — Az ilyen szavak magától értetődően fejezik ki saját meggyőződését — azzal a meggyőződéssel ugyan, amire XI. Pius figyelmeztet, amikor mondja:

„Azok fölött mond itt ítéletet az apostol, akik nem akarnak dolgozni, bár tudnának és kellene nekik; egyúttal int, hogy Isten adományát, az időt, és a testi és szellemi erőinket szorgalmasan hasznosítsuk, és ne legyünk mások terhére, amikor saját magunkon segíthetünk. Arról azonban, hogy csak a munka jogosít fel a megélhetésre vagy jövedelemre, nem szól az apostol egy szót sem.”

Ha munka és kereset nélkül marad, akkor, mint minden élethelyzetben, *megrendíthetetlen bizalmát* abba helyezi, „aki a madarakat táplálja és a liliomot öltözteti, akinek akarata nélkül még egy veréb se esik le a háztetőről”, és aki azt mondotta nekünk: „Ezért ti elsősorban az Isten országát és annak igazságát keressétek, s ezeket mind megkapjátok hozzá” (Mt 6,33).

Már az Ószövetségben megígérte: „Áldott az ember, aki az Úrban bízik, akinek az Úrban van a reménye... Olyan lesz, mint a víz mellé ültetett fa, amely gyökereit egészen a folyóig ereszti. Ha jön a hőség, nem kell félnie, lombja mindig zöldellni fog. Szárazság idején sem kell aggódnia, akkor sem szűnik meg gyümölcsöt teremni.” (Jer 17,7k). „Bízd gondjaidat az Úrra, ő majd megerősít” (Zsolt 54,23).

Sziénai Szent Katalinnak ígérte meg állítólag egyszer az Úr egy látomásban: „Leányom, gondolj rám, és én állandóan rád fogok gondolni!” — Szent Teréznek az imakönyvében volt egy darab papír, melyen saját verse volt:

12 Keppler, Mehr Freude, 181.o.

„Semmitől se félj!
Semmi ne ijesszen!
Elmúlik minden.
Isten ugyanaz marad.
Mindent elér a csendes türelem.
Akié Isten, annak semmi sem hiányozhat.
Isten egyedül — elég!”

A hétköznapiok szentje így minden bajában is egészen otthon van Istenben. Isten igazából a mindene: „Kenyér, ha éhezik; víz, ha szomjazik; fény a sötétségben; ruha, ha meztelen” (Szent Ágoston).

Isten iránti szeretete nem is hagyja nyugton, míg nem teljesíti az Üdvözítő utolsó kívánságát: „*Adjatok, és akkor ti is kaptok. Jó, tömött, megízelt és túlcorduló mértékkel mérnek öletekbe*” (Lk 6,38).

Szívesen osztja meg embertársaival szegénységének szűkös kenyérét. Ezzel a Keresztelő szavának engedelmeskedik: „Akinek két ruhája van, az egyiket adja oda annak, akinek egy sincs. S akinek van mit ennie, ugyanígy tegyen” (Lk 3,11). Közben tudatában van annak, hogy az, „aki egy rászoruló testvérét megsegíti, Jézust fogja kézen”, az elsőszülöttet sok testvér közül (Kempis Tamás). Pál apostollal mondhatja: „Tudok nélkülözni, de tudok bőségben is élni. Mindig mindenhez hozzászoktam: ahhoz, hogy jóllakjam és éhezsem, hogy bővelkedjem és nélkülözsem. *Mindent elviselek abban, aki erőt ad*” (Fil 4,12k).

2. Mert a hétköznapiok szentjét a szeretet hajtja, tartozzon bár a vagyonos vagy a nincstelen réteghez, *melegség és világosság árad belőle, bárhol jár-ke*. Ez gazdasági kapcsolatait is átmelegíti. Az Üdvözítő és a szentek iskolájában megtanulta, hogy nem az igazságosság önmagában, hanem az igazságosság és a szeretet a társadalmi és a gazdasági jólét alapja. Így egészen abból a lelkiülből él, és az határozza meg törekvését, melyet XI. Pius annyira kíván a mai kor számára:

„Főhangsúlyt kell kapnia mindenben a szeretetnek, mely a tökéletesség köteléke (Kol 3,14). Nagy csapódás áldozatai ezért azok a megfontolatlan reformerek, akik egyedül az igazságosság helyreállítását — s méghozzá egyedül a kapcsolatokra vonatkozó igazságosságét! — szem előtt tartva a szeretet közreműködését gögősen elutasítják. Igaz, hogy a szeretet nem pótolhatja az igazságosságot, amivel másnak tartozunk, de megtagadtunk tőle. De akkor is, ha *mindent megkapna az ember, ami az igazságosság szerint jár neki, még mindig tág tér marad a szeretet számára*: Az igazságosság, bármily hűségesen is alkalmazzák, csak a társadalmi

ellentétek vitás kérdéseit tudja megoldani; a szíveket nem képes bensőleg összekötni. Az érintettek *belső érzületében megvalósuló egység* azonban a biztos alapja minden, a társadalmi béke biztosítására és az emberek közötti együttműködés előmozdítására szolgáló intézkedésnek. S ez áll az ilyen irányú legkiválóbb törekvésekre. A tapasztalat ugyanis újra meg újra arra tanít, hogy az érzületnek egy ilyen egysége nélkül a legbölcsebb utasítások se érnek semmit. Az, hogy mindenki együttműködjön a közjó szolgálatában, csak akkor lehetséges, ha a különböző társadalmi csoportokat egészen áthatja az a tudat, hogy ők egy nagy család tagjaiként tartoznak össze, mint az egy és ugyanazon mennyei Atyának a gyermekei, ha Krisztusban egy testnek érzik magukat, hogy „tagjai vagyunk egymásnak” (Róm 12,5), úgy, hogy „ha szenved az egyik tag, valamennyi együtt szenved vele” (1Kor 12,26). Akkor a vagyonos és *befolyásos körök* eddigi közömbösségüket gondoskodó és cselekvő szeretetre változtatják a földi javakkal kevésbé megáldott testvéreikkel szemben; azok jogos igényeit nagylelkűen elismerik; esetleges hibáikkal és baklövéseikkel szemben megértő elnézést tanúsítanak. Fordítva, a *munkások* öszintén lemondanak az osztálygyűlöletről és -irigységről, melyet az osztályharcra uszítók olyan ügyesen fel tudnak korbácsolni; az isteni Gondviselés által a társadalomban számukra kijelölt helyet nemcsak készségesen elfoglalják, hanem nagyra is becsülik, annak felemelő tudatában, hogy milyen értékes és tiszteletet érdemlő, ha valaki a maga helyén derekasan hozzájárul a közjó gyarapításához; sőt, annak is tudatában lehetnek, hogy különösképpen követik az úton azt, aki, bár Isten dicsőségének részese volt, kézműves akart lenni itt a Földön, és azt akarta, hogy kézműves fiának tartsák.

Az örömhír, a keresztyén mértéktartás és a mindent átfogó szeretet lelkének ezen új kiadásától reméljük az emberi társadalom Krisztusban történő nagyon várt, átfogó megújulását és „Krisztus békéjét Krisztus országában”, amiért már pápaságunk kezdetén elhatároztuk és megváltoztathatatlan célunkul tűztük ki, hogy minden erőnkkel, a pásztor minden gondoskodásával dolgozunk.” (Ubi arcano, enciklika, 1922. XII. 23.)

3. A szeretet minden rejtélyt megold. Nem kevesen félnek attól, hogyha valaki szegényes berendezések között él és szegényes ruhát hord, *annak rossz lesz az ízlése* és durva az érzelmvilága. Bizonyítékul a mindennapi életből vett gyakorlati példákra mutatnak rá. És azt a véleményt is hangoztatják: Jobb egy ízléses szoba és a szép ruhák és berendezések fölötti öröm, minthogy ösztönéletük váljon szabadossá és pótkielégülést keressenek más, sokkal veszedelmesebb területeken.

Aki így beszél, nem tudja, hogy mit jelent lélekben szegénynek lenni. Nem számol a szeretettel, és a gyakorlati életben még biztosan nem ismert meg Krisztus lelke szerinti szegényeket. Aki szilárd Isten iránti szeretetében, az bensőleg elszakadt mindattól, ami csak részben vagy csak látszólag értékes. Egyszerűsége, szerénysége és igénytelensége kifejezi és

védi nagy lelki gazdagságát, ami visszahat és visszasugárzik szívére-lelkére, és megvédi azt az eldurvulástól és a megerőszkolástól, házat, gazdaságát, házi tűzhelyét megóvjá az elhanyagolástól, ridegségtől és kószól.

A világ megremeg és megrendül a megoldatlan társadalmi kérdések súlyától és sürgősségétől. Ha Isten a hétköznapiak több szentjével ajándékozna meg bennünket a társadalom minden rétegében, a foglalkozási ágakban, munkás- és vállalkozói körökben, akkor könnyebben és gyorsabban úrrá tudnánk lenni az emberi társadalom megrázkódtatásain. Egy angol közmondás így szól: „A keresztények az egyetlen Biblia, amit a világi emberek még olvasnak”. Így a hétköznapiak szentjei ma még inkább, mint bármikor a Föld sója és a világ világossága. Nem beszélnek sokat, de sokat tesznek, imádkoznak, dolgoznak Istennek tetsző módon. Így először a lelkület megváltozását érik el saját maguknál és a környezetükben, ami lassan előkészíti, lélekkel áthatja és gyümölcsözővé teszi az állapotok megváltozását. Derűlátóak, mert Istenhez tartoznak és tudják, hogy a győzelem végül is Isten oldalán kell, hogy legyen. Kovásként hatnak a környezetükre. Adjon nekünk Isten jósága sokat belőlük!

P. Doyle szívesen imádkozta: „Mindenható Isten, csinálj belőlem egy nagy szentet, és ne kíméld gyenge természetemet!” Merészelhetem-e felszólítani Isten mindenhatóságát, aki nélkül önző természetem nem változtatható meg, és mondhatom-e: Mindenható Isten, tégy engem is a hétköznapiak szentjévé, ne kímélj, és segíts, hogy én se kíméljem szegény, gyenge természetemet! Ehelyett kíméld szegény népünket, és áldd meg és védelmezd szent egyházunkat és drága hazánkat!

Mindenesetre csakis szentek, a hétköznapiak valódi, hús-vér szentjei menthetik meg korunkat. Mint Illés a Kármel hegyén, úgy lép most az Úr népe elé, és azt kérdezi: „Meddig akartok még kétfelé sántikálni? Ha az Úr az Isten, akkor őt kövessétek; ha meg Báál, akkor kövessétek azt!” (1Kir 18,21)

Ma minden, ami csak félmegoldást jelent, kudarcra van ítélve. Csak az a szellemiség állja meg a helyét, ami az egészre tör. És ha nincsen bátorságunk, hogy kinyújtsuk mi magunk a kezünket ezután az egész után, a hétköznapiak szentjének eszménye után, akkor legalább teremtsük meg imádkozásunkkal, áldozathozatalunkkal és küzdelmünkkel azt a légkört, melyben nagy férfiak és nők nőhetnek föl és bontakozhatnak ki, legyünk hálások azért, ha egy kis kavics lehetünk azon a talapzaton, melyen egyszer a hétköznapioknak a mi korunkból való szentjei fognak állni.

3. fejezet: A szenvedéshez való kötődésről

1. Szenvadás és élet

1. Régi életbölcesség formálta ki a mondatot: Ora et labora — imádkozzá és dolgozzá! Ezzel keresztény életfeladatunknak a két lényeges alkotórészét akarja röviden összefoglalni, és kitörölhetetlenül az emlékeztünkbe véteni. Miért hagyhatták ki belőle vajon a szenvedést? Elfelejtették? Hiszen embernek lenni annyit jelent, mint szenvedést hordozni, és a szenvedés művészete egy rendkívül nehéz és ritka művészet! Kereszt és szenvedés egyedülálló és kiemelkedő szerepet játszanak az emberi életben. Így van ez már a bűnbeesés óta. Ma a szenvedés kelyhe azonban sokak számára megtelt, sőt csordultig van. Mindenesetre a munka és az imádság mellett a szenvedést is keresztény életfeladatunk lényeges alkotórészének kell tekintenünk. Ez a régiek számára magától értetődő volt, ezért gondolták, hogy nem kell a közmondással még külön is emlékeztetni rá.

Kereszt és keresztény oly mélyen összetartoznak, hogy a kettő itt a Földön külön el sem képzelhető. Ezért beszél az Üdvözítő is olyan magától értetődő módon a keresztről és a szenvedésről, mint a keresztények normális állapotáról. Minden megszorítás nélkül jelenti ki: „Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak. Nem nagyobb a tanítvány mesterénél, sem a szolga uránál. Legyen elég a tanítványnak, ha olyan, mint a mestere, s a szolgának, ha olyan, mint ura” (Mt 10,24k).

Macenod Jenő, az oblatások alapítója mondta egyszer az egyik testvérnek, aki éppen megkapta fogadalmi keresztjét: „Keresztjének hátuljára saját magát feszítse. Egy jövődő misszionáriusnak a kereszten a helye!”

Ugyanezen a joron mondhatjuk: Minden kereszténynek a kereszten a helye. Ezért a keresztény ember élettörténete egyúttal az ő szenvedéstörténete, és már nem csodálkozunk, hogy Pál milyen magától értetődően közli a korintusiakkal szenvedésének jegyzékét:

„Mindenfelől szorongatnak minket, de össze nem zúznak, bizonytalanságban élünk, de kétségbe nem esünk. Üldözést szenvedünk, de elhagyatottak nem vagyunk. Földre terítenek bennünket, de el nem pusztulunk. Testünkben folyton-folyvást viseljük Jézus szenvedését, hogy egyszer Jézus élete is megnyilvánuljon testünkön. Életünkben állandóan ki vagyunk téve a halálnak Jézusért, hogy majd Jézus élete is nyilvánvaló legyen testünkön. Bennünk tehát a halál működik, de tibennetek az élet” (2Kor 4,8-12).

Csak kevés keresztény szenvedhetett annyit, mint Pál, de mindenkinek megvan a maga keresztje, amelyen függ.

„Ki az, akinek nem kell szenvednie ebben a világban?” — kérdezik a XIV. század német misztikusai. És így válaszolnak: „Bizony, senki ezen a földkerekségen. Bármily magasak a várak, és bármily nagyok a városok, ugyanúgy nem tehetnek ellene semmit, mint bíborpalástok és tarka ruhák sem. Annál kevésbé lehet tehát szenvedés nélkül az, aki jó ember akar lenni, és Istenhez akar jutni, mert a szenvedések előkészítik az embert, és jó utakat mutatnak neki a boldogsághoz. Valamilyen keresztet mindenkinek hordoznia kell; ha elmenekül az egyiktől, belebotlik a másikba. Nem ebbe a világba született az, aki ezt tagadhatná; szenvedned kell. Menekülj, ahová akarsz, tégy, ahogy kedved tartja, forgasd, ahogy akarod, szenvedni kell. Krisztusnak is előbb szenvednie kellett, és azután ment be a dicsőségebe (Lk 24,26).

Lehet, hogy Isten egy darabig odatartja szerető vállát, és viszi a teher nehezét. Ilyenkor az ember olyan szabad és gondtalan lesz, hogy azt hiszi, sohasé szenvedett, mert akkor már elfelejti a szenvedést. Mihelyt azonban Isten kimegy a teher alól, akkor az ránehezedik az emberre súlyosan, keserűen és elviselhetetlenül.

Azok a szenvedések, melyeket Isten maga küld nekünk az ellenségei vagy barátai által, annival hasznosabbak és nemesebbek azokhoz képest, melyeket az ember önként maga választ, amennyivel Isten nemesebb a szenvedést okozóknál. Krisztus nem azzal a fájdalommal váltott meg bennünket, melyet saját maga okozott magának, hanem azzal, melyet ellenségei okoztak neki anélkül, hogy bűne lett volna, azzal a nyomorult, gyalázatos véggel váltott meg bennünket, ahol már alig volt vele más hűséges barát, mint a Szűz, Mária, az Ő anyja; ő valóban vele volt lélekben egyesülve és külső közelségben is.”

Azt, hogy milyen mélyek a barázdák, melyeket a szenvedés ekéje szánt az emberi társadalomban, megkapóan mutatja be Jób könyve, és a népek és nemzedékek, a családok és egyes személyek szerencsétlenségének krónikája. A Jelenések könyve bemutat nekünk egy sereg megváltottat minden nemzetből, törzsből, népből és nyelvből, akiket senki se tud megszámolni. És a bárány trónja előtt álló vének közül egyik azt mondja róluk: „Ezek a *nagy szorongatásból* jöttek,... ruhájukat fehérre mosták a Bárány véreben... *Nem éheznek és nem szomjaznak többé*, a nap nem égeti őket... az Isten pedig letöröl a szemükről *minden könnyet*” (Jel 7,9.14 kk).

Időtlen idők óta kérdik az emberek, akiket magukkal ragadtak a szenvedés sötét hatalmai, hogy mi a szenvedés oka? Vannak pogány filozófusok, akik azt hiszik, hogy egy külön hatalmas, majdhogynem mindenható elvet kell feltételezniük Isten mellett. A Szentírás azonban jobb megoldásra tanít bennünket. Amit Szent Pál a halálról ír, az áll minden szenvedésre is. A trentói zsinat azt hirdeti, „hogy Ádám, aki bemocskolta magát az en-

gedetlenség vétkével, kiárasztotta az egész emberi nemre a halált és a test büntetésből származó szenvedéseit; és nem csak ezt, hanem ezenkívül a bűnt magát és átörököltette. Mert aki ezt tagadja, ellentmond az apostol szavainak: 'Amint tehát egy ember által lépett a világba a bűn, majd a bűn folyományaként a halál, és így a halál minden embernek osztályrésze lett, mert mindnyájan bűnbe estek' (Róm 5,12)."

Gyermekekortól tudják a keresztények, hogy a kereszt és szenvedés az eredeti bűn következménye. A szent keresztségben Krisztus vére által megszabadultunk ugyan magától az eredeti bűntől. A következményei azonban megmaradnak. Ezek annál erősebbek lesznek, minél több személyes bűn gyengíti az emberi természetet. A bűn, ugye, nyomorúságot hoz a népekre. Keresztény népek is követhetnek és követtek el bűnt, éppúgy mint az egyes keresztények. Így érthető, hogy mindegyik elmerülhet a tengernyi szenvedésben. Ide tartozik aztán a Krisztussal való egységünk nagy titka. Mindannyian tagjai vagyunk, mindaddig, amíg Isten gyermekei maradunk. Ezért illő, hogy saját testünkön pótoljuk azt, ami még hiányzik Krisztus szenvedéséből. Az egyháznak hasonlónak kell válnia vőlegényéhez, aki szenvedésével megváltotta a világot. Minden korban magán viseli a haldokló Üdvözítő vonásait. De vannak a történelemnek olyan korszakai, melyekben ezek a vonások különösen élesen rajzolódnak ki, amikor a világegyháznak és egyes tagjainak rendkívül sok keresztre kell számítaniuk. Ilyen korban élünk mi is. Ezt bizonyítja, hogy az egyház sok országban van nagy üldözésnek kitéve. Erre utal az is, hogy kinn a világban és a kolostorokban sok buzgó lélek érez indítást a vezeklő szenvedésre.

Lehet a hétköznapiok szentje kiváló az imádkozásban, és példakép a hivatásbeli hasznos és derekas helytállásban: Ha nem válik egyúttal a szenvedés hőisévé is, akkor napi munkájának egy jelentős részét befejezetlenül hagyta. *Ordinaria extraordinarie* — a megszokott dolgokat rendkívül jól csinálni! Isten akaratát nemcsak megtennünk kell, hanem el is kell szenvednünk. Legyen kivétel nélkül minden minél tökéletesebb. Különbözik a vasárnapi vagy ünnepi kereszténységről beszélhetünk, de valódi szentségről a hétköznapiokban nem. Ezért fektet a hétköznapiok szentje olyan nagy súlyt arra, hogy megtanulja a szenvedés művészetét.

2. Mindenekelőtt elég bátor és becsületes ahhoz, hogy a szenvedést szenvedésnek ismerje el. Az indián láthatja abban saját nagyságát, hogy szenvedést és fájdalmat érzéketlenül el tud viselni. Durva érzésűvé válik. Puhány keresztények kényesen sajnálhatják magukat minden kicsiség miatt, és kereshetik mások sajnálkozását; a hétköznapiok szentje mesterien ta-

lálja meg a középutat. Az Üdvözítő is keserűnek élte meg a szenvedést az Olajfák hegyén, és panaszkodva fohászkodott Istenhez: „Atyám, kerüljön el ez a hely!” Nem találta méltóságán alulinak azt sem, hogy bajában — mértéktartóan — az apostoloktól kérjen vigasztalást és bátorító szót. Persze hiába.

Így tesz a hétköznapiak szentje is. Ezért áldott a szenvedés a maga és a hozzá tartozók számára. Lehetővé teszi számára az Üdvözítő és a szentek lelki életének mély megértését, és emberileg egészen közel kerül általa azokhoz, akik keresztet hordoznak.

Szenvedésnek nevezi mindazt, ami a természetes vagy a természetfölötti javakban való hiányt jelenti számára. XIV. Benedek egyszer egy jegyzéket állított össze azokról a szenvedésekről, melyekről a szentté avatási perekben tárgyalni kell. Amit ő ír, az pontos megfogalmazása annak, amit hiánynak és ezért szenvedésnek érezhetünk:

„A szenvedések és szorongatások, amikről itt tárgyalni kell, részben az ember érzéki, részben szellemi részét érintik. Az előbbihez tartoznak: a testi betegségek; a vagyon, a jó hír, a barátok, a rokonok elvesztése; testi kísértések; az ördög, a gonosz emberek, néha a jó emberek által való üldöztetés. A szellemi részhez tartozik: az isteni megvilágosítások és bátorítások és a szokott áhítat megvonása; a hit elleni kísértések; az a kísértés, hogy valaki magát elkárhozottnak tartja és kétségbe akar esni; attól való félelem, hogy Isten elhagy bennünket; belső szárazság; az agályok egész serege.”

Az nem szorul külön említésre, hogy a háború és az azt követő kor által nem lett kevesebb a testi betegség, hogy a mélyreható szellemi meg rázkódtatások következtében nagyon sokan váltak lelkileg gyökértelenné, és abból fakadóan pedig embermilliók lelki beteggé. Gondoljunk csak a megbecstelenítettek, kifosztottak és derékba tört sorsúak seregére. Meny nyien szenvednek ma lelki kényszertől, üldözéstől és elnyomástól!

Volt egyszer egy szerzetes, aki esténként mindig nagyon fáradtnak és bágyadtnak látszott. Az apát jószágosan érdeklődött nála ennek oka felől. Így válaszolt a szerzetes: „Ó, annyi tennivalóm van minden nap, hogy összeroskadtam, ha nem támogatna Isten az ő kegyelmével. Két sólymot kell megzaboláznom, két nyulat megfékezni, két karvalyt idomítanom, le kell győznöm egy sárkányt, meg kell szelídítenem egy oroszlánt és ápolnom kell egy beteget.” — „Fiam — mondta erre az apát —, balga panaszok ezek, ilyen feladatokat egyetlen embernek se adnak egyszerre, és a mi kolostorunkban még soha senki nem hallotta, hogy a testvéreknek ilyen kötelességeik lennének.” „Pedig, főtisztelendő apát Atya — válaszolta a szerzetes —, nem mondtam valótlan. A két sólyom a két szemem; gondosan kell ügyelnem rájuk, nehogy olyasmit lássanak, ami lelkemnek kárára lehetne. A két

nyúl a két lábam; vissza kell őket tartanom, nehogy tilos és veszélyes utakra térjenek. A két karvaly a két kezem; ezeket munkára kell szoktatnom és használnom kell őket, hogy nekem és szerzetes testvéreimnek előteremtsék, amire az élethez szükségünk van. A sárkány az a nyelvem; állandóan féken kell tartanom, hogy ne szóljon semmi illetlent vagy haszontalant. Az oroszlán a szívem; vele folyton küzdenem kell, nehogy hiúság és önszeretet töltse el, hanem Isten az ő szeretetével és kegyelmével. A beteg az a saját testem, mely önféjűen egyszer ezt, másszor azt követel, és nem kérdezi, hogy az hasznos-e a lélek egészsége és az örök élet számára.” Csodálkozva hallgatta az apát a szerzetesnek ezt a magyarázatát, és azt mondta: „Fiam, te egy nagyon fontos és szent munkát végzel. Folytasd csak tovább, és Isten örök békével és örömmel fogja fáradságodat megjutalmazni!”

Mit mondott volna a szerzetes, ha a mai szellemi és gazdasági zűrzavarok vették volna körül? Sokkal több lelki nehézséggel kellett volna vesződnie, keresztyét és szenvedését nehezebben hordozta volna.

3. A hétköznapiok szentje mondhatja magának: *Semmi, ami emberi, el nem kerül*. Mindaz a szenvedés, ami az emberi, a keresztyén léthez, ami az emberek társadalmi helyzetéhez, neméhez és hivatásához, sorsához és gonoszságához kapcsolódik, bőven osztályrésze lesz. Különböző lelkiállapotai, melyek az évszakok változásaival változnak, nem hagyják lelkét egykönnyen megnyugodni. Üldöztetések, megvetés, különféle rágalmazások akarják lelki nyugalmit elrabolni. Depressziós állapotok és olajfák-hegyi órák lüktetnek halántékán és kalapálnak szívében, s lelkét féktelenül és minden akadály nélkül kiszolgáltatják a szenvedésnek. Mivel pedig Isten különösen hasonlónak akarja tenni saját Fiához, ezért *sokszor rendkívül fájdalmas módon* „tisztítja a szőlővesszőt”. Az érzékek és a lélek sötét éjszakaiba vezeti, és hagyja, hogy összecsapjanak fölötté az Istentől való elhagyatottság érzésének hullámai.

A XIV. század német misztikusainak és jámborainak egy szöveggyűjteményében van egy párbeszéd Jézus Krisztus és egyik hűséges szolgája között. A szolga panaszkodik, mert Isten kedvenceinek olyan nehéz a soruk itt a Földön.

„Uram — mondja —, van valami a szívemen, elmondhatom? Ó, édes Uram, megengeded, hogy vitatkozzam Veled, mint Jeremiás? (Jer 12,1) Szelíd Uram, ne haragudj és hallgasd meg türelmesen. Uram, így beszélnek az emberek: Akármilyen édes is a te szerelmed és barátságod, időnként mégis nagyon megsavanyítod azt a barátaidnak némely keserű szenvedéssel, melyet küldesz nekik; az egész világ gyalázza, és mindenféle kellemetlenség éri kívül-belül őket. Alig hogy barátaid sorába lép valaki, a második lépés már az, hogy erős elhatározással készüljön föl a szenvedésre. Uram, jószágodra kérek, milyen örömük lehet barátaidnak ebben az

állapotban? Hogy bírod ezt elnézni rajtuk? Vagy talán nem méltóztatsz tudni mind-ezekről?”

Jézus Krisztus: Ahogy az Atya szeret engem, úgy szeretem a barátaimat. Azt teszem most a barátaimmal, amit a világ kezdetétől a mai napig is tettem.

Szolga: Uram, éppen ez az, ami miatt panaszkodnak. Azt mondják az emberek, azért van olyan kevés barátod, mert olyan rossz sorsot mérsz rájuk ebben a világban. Uram, ezért is van az, hogy sokan közülük, akik, amikor barátságodat meg kellene szerezniük, és a szenvedésben a próbát kiállniuk, elhagynak téged, és jaj — hogy nagy fájdalomra és keserves könnyekkel ezt kell mondanom —, visszaesnek abba, amit miattad elhagytak! Ó, Uram, ehhez mit szólsz?

Jézus Krisztus: Ez azoknak a panasza, akik hitükben gyengék, tettekben kicsik, az életük langyos és a lelkük gyakorlatlan. De te, kedvesem, jöjj fel lelkeddel a testi élvezet sarából és mély pocsolójából! Nyilván meg belső érzékeid, nyisd ki lelki szemeidet, és lásd a szentek nagy számát, nézd a mennyi Jeruzsálem szép, élő falait, a város ragyogó és finoman megmunkált köveit, hogyan vészték és munkálták meg annak előtte szenvedéssel, melyek most oly szép, tiszta fénnel ragyognak. Hogyan járt a kedves Szent Erzsébet? Pál e világ utálatának tárgya volt; Jób, Tóbiás és Dávid ugyanezen az úton jártak. Szent Atanáz úgy szenvedett, mintha az egész világ az ő halálára esküdött volna. Nézd, hogy a szentek mind vagy szívük, vagy pedig testük és szívük vérét ontották.

Lásd be, hogy semmit se azért teszek, hogy megbántsalak, hanem hogy szeretetet megmutassam. Sose engedném meg a szenvedést, ha nem lenne gyümölcsöző az emberek számára. Ezért hagyom, hogy a bűnösök keveset szenvedjenek ezen a világon, míg Isten igazi barátja soha sincs szenvedés nélkül. Vagy betegséget, vagy üldöztetést, vagy szegénységet küldök neki, vagy éheznek, szomjaznak, vagy nyomorúságot és gyalázatot kell megélnie, vagy egyéb szenvedést, hogy azt elviselje Istenért. Bizony, mielőtt hagynám, hogy kedves választottaim gyakorlatlanok és készületlenek és szenvedés nélkül legyenek, inkább a semmiből teremtenék szenvedést, és minden értelmes és értelem nélküli teremtményt rájuk szabaddítanék, hogy felkészítsék őket. Csak a világ — vagyis azok az emberek, akik a világot szeretik — nem érdemes rá, hogy Istenért szenvedjen és kellemetlenségek érhék. Barátaim azonban örüljenek, mint a szent apostolok, hogy méltók arra, hogy kínokat és kellemetlenségeket kell elviselniük Istenért (ApCsel 5,41).

Ha az ember bölcs lenne, nagyobb örömmel fogadná a szenvedést, mint ha az összes földi jót kapná meg, mert a világi javak az örök boldogságot rabolják el tőle, ha ragaszkodik hozzájuk; a szenvedés viszont, ha szeretetből viseljük el, örök boldogságot ad. Az viszont balga, aki a jót otthagyja, és a rosszat választja. És milyen sokan vannak, akik a világi javakra áhítoznak, és azokat keresik, a szenvedés elől pedig menekülnek; ezért akik a világ előtt a legbölcsőbbek, azok a legbalgábbak Isten előtt.

Lakásom a tiszta lélekben olyan, mint minden örömök paradicsomában; ezért nem szenvedhetem, hogy szeressen és élvezzen bármilyen dolgot is. Mivel azon-

ban természeténél fogva hajlamos a káros élvezetekre, tövisekkel tűzdelem meg az útját (Oz 2,6), minden kis rést kellemetlenségekkel tűzdelek meg neki, akár kedvére van, akár ellenére, hogy ne szakadjon el tőlem. Minden útját szenvedéssel szórom teli, hogy sehol másutt ne találjon helyet szíve vágyának, mint isteni természetem felségterületén. Az ember mindig hajlamos arra, hogy káros élvezeteknek engedje át az érzéseit; ezért kerítéssel zárom el útját, hogy én legyek egyedüli öröme.

A mirha, amit én adok, az rendjén való, mert nagy dolgokra nevelem vele az embert. A szenvedésért kellemetlenné tettem minden dolgot az ember számára. Éppoly jól és könnyen növeszthettem volna kenyeret mint gabonát; de az embernek mindenben edződnie kell. Minden dologról úgy gondoskodtam és úgy rendeztem el az örök rendben, mint ahogy a festő nem téveszti el, hogyan és melyik vonalat húzza meg a képen, milyen rövid, széles és hosszú legyen, mint ahogy az nem lehet másként, ha a képnek művészi formát akar adni, és megfelelően kijöjjön a vörös és a kék szín, úgy én ezerszer inkább azon vagyok, hogy az embert a szenvedés némely vonásával és színével olyanná tegyem, hogy nekem a leginkább tetszen, ha ő maga különben ezzel az adománnyal és mirhával élni akar.

Próbára is akarom tenni az embert, akár-e vajon bízni bennem és hinni nekem, és hogy megtanuljon rám hagyatkozni. És továbbá, hogy az ember, amikor bajában és nyomorúságában segítségére jövök, felismerjen engem, a segítségemet és atyai jóindulatomat, és ezzel növekedjék benne az isteni szeretet és hála, és ezáltal annál közelebb kerüljön hozzám, és egyesüljön velem.”

Ugyanebben a könyvben olvashatjuk, hogyan szabadult meg boldog Seuse Henrik a szenvedéstől való félelmétől.

„Hamarosan megtérése után elhatározta ugyan boldog Seuse Henrik, hogy szívből szeretne az ő szeretett Istenének tetszeni, mégpedig egész különösképpen, de szenvedés és fáradtság nélkül. Történt egyszer, hogy vidékre utazott, hogy prédikáljon. Hajóra szállt a Bódeni tavon, amelyen mások is utaztak, köztük egy jól megtermett csatlós, akinek udvari ruházata volt. Melléje telepedett, és megkérdezte tőle, hogy kiféle légyen. Az így válaszolt: 'Kalandok után járok és összehozom az urakat, hogy mulassanak; s itt vívnak, párbajoznak, és szép asszonyoknak teszik a szépet, és aki mindebben a legjobb, azé a dicsőség és a jutalom.' — Így szólt Seuse: 'Mi a jutalom?' — Azt válaszolja a csatlós: 'A legszebb asszony a jelenlevők között aranygyűrűt húz az ujjára.' — Tovább kérdezte: 'Mondd, barátom, mit kell tenni ezért a dicsőségért és az aranygyűrűért?' — Így válaszolt a csatlós: 'Aki a legtöbb csapást és szorongatást elviseli, és nem veszíti el a bátorságát, hanem bátran és férfiasan viselkedik, aki szilárdan ül és állja az ütések, azé lesz a díj.' — Seuse megint kérdezte: 'Ő mondd, ha valaki az első összecsapásban bátorságot mutat, elég az?' — A csatlós azt felelte: 'Ő nem, az egész viadal alatt ki kell tartania, s ha olyan ütések érnék, hogy szikrát hányának a szemei, és orrán-száján folya a vére, ezt mind el kellene szenvednie, hogy elnyerje a díjat.' — Újra kérdezett: 'De hát barátom, nem is sírhat vagy szomorkodhat, ha ilyen szörnyen meg-

verik?’ — Így szólt a csatlós: ’Nem! Ha a gyomrába süllyedne is a szíve, mint ahogy ez némellyel megesik, akkor se szabad úgy tennie, mintha rosszul lenne. Sokkal inkább vidámnak és derekasnak kell mutatkoznia, különben gúny tárgyává válna, és elveszítené ezen felül a dicsőséget és az aranygyűrűt.’

Erre a beszédre Seuse magába roskadt, és szíve mélyéből sóhajtozva mondta: ’Ó, nagy Uram! Ha a világi lovagoknak ilyen szenvedéseket kell vállalniuk ilyen csekély jutalomért, ami szinte semmit sem ér, ó Istenem, akkor mennyire méltányos, hogy az örök jutalomért még sokkal több fáradságot elszenvedjünk. Ó jaj, drága Uram, bárcsak méltó lennék arra, hogy a Te lelki lovagod legyek! Ó, szerező, szép örök Bölcsesség, akinek kegyelmi gazdagságához hasonló nincs a kerek Földön, hadd kapjon Tőled egy gyűrűt az én lelkem! Ó, én szenvedek érte annyit, amennyit csak akarsz.’ És sírásra fakadt saját nagy, komoly elhatározásától.

Amikor pedig odaért, ahová igyekezett, nagy, csúnya szenvedést küldött rá Isten, olyan sokat, hogy a szegény ember majd elvesztette Istenbe vetett hitét, és hogy többen sírni kezdtek a szájalomtól. És elfelejtett minden bátor lovagságot és az ígérteit, amit Istennek tett a lelki lovagság miatt, szomorú lett és haragudott Istenre, amiért így elbánt vele, és ilyen szenvedést küldött rá. — Amikor reggel felvirradt a nap, csend szállt a lelkébe, és érzékei előtt megjelent az előző nap, és így szólt benne valami: ’Na, hol van most az előkelő lovagságod? Mire megy egy szalma-lovag és posztó-férfi? A szeretetben nagy bátorságot mutatni, a szenvedésben viszont elcsüggedni, ezzel nem lehet elnyerni az örök gyűrűt, amire vágyakozol.’ — Erre így válaszolt: ’Ó jaj, Uram, igen hosszadalmasak és nehezek a lovagi tornák, melyeken értem szenvedni kell.’ — Erre újból megkapta a választ: ’Akiket én tüntetek ki, az én lovagjaim jutalma, dicsősége és gyűrűje állandó és örök.’ — Erre magába szállt a szolgál, és nagy alázatossággal mondta: ’Nincs igazam, Uram; engedd meg, hogy egyedül kisírfam magam szenvedésemben, mert annyira megtelt a szívem.’ — Így szólt benne az Úr: ’Jaj neked, sírni akarsz, mint egy asszony? Szégyenbe hozod magad a mennyei udvar előtt. Töröld meg szemedet és légy vidám, hogy se Isten, se ember észre ne vegye, hogy szenvedés miatt sírtál.’ — Nevetni kezdett, s bár csorogtak könnyei az arcán, megfogadta Istennek, hogy többet nem akar sírni, hogy megkaphassa tőle a lelki gyűrűt.”

2. A szenvedés értelme

Ma sokak számára annál a kérdésnél, hogy honnan van a szenvedés, fontosabb az a kérdés, hogy mi a célja és az értelme a szenvedésnek. Olyan korban élünk, amikor a szenvedés valóságos csatáit kell vívni.

XI. Pius azt mondta 1936. szeptember 14-én a spanyol menekülteknek: „Azért vagytok itt, hogy beszámoljatok a nagy szomorúságról, melyből jöttök, melynek látható jegyeit és nyomait magatokon hordozzátok, a testeteken és a vagyonotokban, jegyeit és nyomait a szenvedés nagy csatájának, melyen keresztülmentetek, és amely által magasztos látvány lettetek előttünk és az egész világ előtt; ti, akiket

kiraboltak és mindentől megfosztottak, hajsztak, és akiket gyilkosok keresnek városban és falun, az emberek lakásaiban és a hegyek magányában, az első vértanúhoz hasonlóan, akiket az apostol látott és megcsodált, és akiknek a látványa olyan lelkesedéssel töltötte el, hogy a világ szemébe vágta a büszke és egyszerű mondatot, mellyel méltatlannak nyilvánította a világot, hogy ilyenek éljenek benne: 'A világ nem volt méltó rájuk' (Zsid 11,38). Idejöttetek, hogy kinyilvánítsátok örömtöket afölött, hogy méltónak találtak benneteket, hogy az első apostolokhoz hasonlóan Jézus nevéért szenvedjétek."

Nem vagyunk ugyan mindnyájan arra hívatottak, hogy hasonló rendkívüli körülmények között a szenvedés hőseiként álljunk meg a helyünket, de egyikünket se kerüli el a keresztség és a szenvedés jól megrázott és jól tömött mértéke.

Szenvedés és a hit lelkilete

Szent Jakab erre figyelmeztet: „Testvéreim, tartsátok nagy örömmel, ha különféle megpróbáltatások érnek benneteket” (Jak 1,2). Aki érti ezt a beszédet, boldog lehet. Bár mindig könnyebb, amint Szalézi Szent Ferenc mondja egyszer, beszélni a keresztről, mint függeni a kereszten. Jaj annak azonban, aki ilyen helyzetben elveszítette a hitnek azt a lelkiületét, melyből Szent Jakab szavai fakadtak!

Egy városban vásár volt. Többek között egy képkereskedő is fölállította bódéját és árulta a különböző képeket. Ismert és idegen tábornokok, fejedelmek és miniszterek között, hazai és külföldi állatok között volt egy feszület is. Hamarosan elkeltek a képek. Csak a feszület nem tetszett meg senkinek. Ekkor egy vak férfi jött arra. A fiú, aki vezette, megállt és nézelődött. A vak megkérdezte, hogy mit lehet látni. „Ó — válaszolt a fiú —, itt függ magában a kedves Üdvözítő képe, úgy látszik, hogy senkinek se kellett, pedig a többi képet mind eladták.” Erre azt mondta a vak: „Persze, mindenki megveszi, amit imád, én akkor meg akarom venni magamnak az én Istenemet.” Gúnyosan jegyezte meg a képkereskedő: „De hát vak ember léte mit akar a kereszttel, hiszen úgyse lát semmit.” — „Nagy tévedés — válaszolta a vak —, mi, vakok, gyakran többet látunk, mint a látók.” És összekolodult pénzén megvette a keresztet.

Aki a hit igazi lelkiületét megőrizte, az vak sok olyan dologgal szemben, melyek az evilági embereknek a legnagyobb boldogságot jelentik. Annál világosabban lát viszont Isten szemével minden teremtményt, s nagy örömmel és hálával ismeri fel a keresztből sugárzó rejtett ragyogást.

A kor áramlatai mutatkozhatnak mégoly magabiztosnak is, és megpróbálhatják elhomályosítani ezt a ragyogást, gúnyolhatják a keresztet a gya-

lázat és a gyengeség, az elkorcsosodás és a pusztulás jelének, az igazi keresztényt ez nem zavarja. Hát még a talpig keresztény, a hétköznapiok szentje! Ő az ilyen ellenvetésekre a kereszt még nagyobb szeretetével válaszol.

A berlini egyházi lap, a Berliner Kirchenblatt, beszámol 1934. március 25-i számában egy „galádságról”. Valahol egy egyetemi épületben az egyik falra egy széttört feszületet rajzoltak, és azt írták alája: „Le vele, ha Németország élni akar!”

A hétköznapiok szentje is szereti hazáját, és kész érte mindent odaadni. Szükség idején örömmel énekel a dalt, amit egy keresztény harcos és költő, a kazánkovács Lersch H. szerzett a nagy világháborúban:

*„Engedj mennem, anyám, engedj el,
a sírás rajtunk nem segít már,
indulunk védeni a hazát!
Engedj mennem, anyám, engedj el!
Egy utolsó csókkal, anyám, búcsúzzunk el,
Németország éljen, s ha érte halnunk kell!”*

Igen, a hazának élnie kell! A hétköznapiok szentje is így gondolkozik és cselekszik. Éppen ezért oly szívesen kívánja, koldulja, kiszzenvedi neki a Golgota keresztjének teljes áldását. A hétköznapiok szentje nemcsak megáldott életművész, hanem a szenvedés keresztény hőseként is megállja a helyét, aki a csendes hordozásban és elviselésben éppúgy meglátja a nagy teljesítményt és erő kifejtést, mint az előretörésben és támadásban. Ismeri és gyakorolja nemcsak az aktív, hanem a sokak által nem eléggé becsült passzív erőnyerést is.

Nap mint nap átéli a szentmisében a keresztáldozat megújítását. Itt magától kitágul a tekintet, a szív és az akarat: a nagy világfolyamat és a felkavaró világkatasztrófák közepette magasan kiemelkedik a kereszt, mint az egyetlen és feltétlenül győztes hatalom a világban és az emberi életben meglévő istenellenes hatalmak között. Regnavit a ligno Deus. A keresztől kormányozza Isten a világot. És ez a kereszt megingathatatlanul és áldást osztva marad állva, még ha minden más meg is rendül. Stat crux dum volvitur orbis terrarum.

Az első keresztények erről rendíthetetlenül meg voltak győződve. Innen eredhet, hogy mindent megjelöltek a kereszt jelével. Tertullianus számol be a II. században: „Minden lépésnél és minden mozdulatnál, ha elmennek, ha megjönnek, ha öltöznek, ha imádkoznak, esznek, aludni térnek, bármit csinálnak, a keresztények mindig megjelölik homlokukat a kereszt jelével.”

A hétköznapiak szentje szüleitől és nagyszüleitől hasonló szokásokat vett át, nagy szeretettel ápolja, és lélekkel hatja át azokat. Egész élete hatóságos ismétlése az intellemtnek, amit a költő a következő szavakba öltöztet:

*Mérget nyelvek feléd bármit sziszegnek,
hiú lapok neked bármit zizegnek,
ez egyet őrizd hű szívednek mélyén,
hogy üdv nincs máshol mint a kereszt fáján.
Ne higgy a bölcsnek balgasága révén,
hamis szaván fogd, szavának visszáján.
S ha rég alszom már temetőföld ágyán,
egyed emlékedbe örökre bevész,
szereteted legfőbb végrendeletét:
Hogy üdv nincs máshol mint a kereszt fáján.*

F.W. Weber

A Golgota keresztjéből kiáradó áldás készíti a hétköznapiak szentjét, hogy saját élete keresztjének és szenvedésének mély értelmét felismerje, törekedjen rá és átélje.

Amitől mások félnek és menekülnek, azt ő hordozza, szereti és keresi mint kiváló eszközt a vezeklésre és a megtisztulásra. Örül neki, mint a szeretet és a helytállás hatékony, pótolhatatlan tüzeinek.

A szenvedés mint vezeklés

Szellemi és érzelmi képességeink eltévelyedésükben gyakran szereztek maguknak tilos élvezeteket. Ezt nemcsak az egyszerű hétköznapi embernek kell megvallania magáról, a hétköznapiak szentje is tudja és szenved amiatt, hogy naponta követett és követ el egész sor, ha csak apróbb hibát is. Mivel pedig a kereszt és a szenvedés a lelki képességektől vagy a testtől élvezetet, kellemetességet von meg, ezért *értelemszerű vezeklést* lát bennük. A hit fénye ezenfelül az Üdvözítő szenvedését kimondottan engesztelő szenvedésként tárja eléje. S mivel Pálhoz hasonlóan ő is annyira Krisztusban és Krisztussal él, szeretné megengedni, hogy Krisztus folytassa benne engesztelő szenvedését. Nem kevés szent és szentéletű embernek volt szabad, és szabad manapság is, egész különös módon részt vennie az Üdvözítő engesztelő szenvedésében. Biztosítéknak tekinthetjük őket arra, hogy Isten a mai világot ismét nagyobb mértékben akarja szeretetével és kegyelmével megajándékozni. A Jézus Szíve tisztelete és a szentórák el akarják mélyíteni, és erősödő imádságos lelkiületben és a szenvedés fölötti

fáradhatatlan örömben hatékonyá akarják tenni a mai kereszténységben az engesztelés gondolatát. Így vigasztalják Urukát és Mesterüket, aki szenvedésének óráiban, különösen az Olajfák hegyén, tudott ezekről a nemes törekvésekről, vigaszt és erőt merített belőlük, hogy úgy járja a szenvedés útját mint egy óriás. E törekvések mintegy lefognak az isteni igazságosság karját, hogy kivegyék kezéből a bosszú kardját, és irgalmat hívjanak le az eltévelyedett és megtévesztett emberiségre.

Ha több keresztény lenne, aki kifelé kevesebbet háborogna a visszás állapotok és eltévelyedések miatt, hanem helyett a háttérben komolyan, okosan, erőteljesen és Krisztussal egyesülve vezetne, jobb lenne a mai kereszténység állapota.

Xavéri Szent Ferenc egyszer egy nagy bűnöst gyóntatott, és egy nagyon kis elégtétellel adta meg neki a feloldozást. Amikor a bűnös ezen csodálkozott, azt mondta neki: „Majd én kiegészítem a te elégtételeidet.” S utána több napon keresztül szigorú böjtöt tartott, és véresre ostromozta magát.

A hétköznapiok szentje a maga módján komolyan vezet és engesztel az Üdvözítőben és az Üdvözítővel úgy a maga, mint mások bűneiért is.

A szenvedés mint tisztulás

Az Üdvözítő felhívja egyszer a figyelmet arra, hogy az Atya *megtisztítja* a szőlővesszőt, hogy az több termést hozzon. Ezzel megad egy második feladatot, melyet a szenvedésnek Isten szándéka szerint meg kell oldania.

Ha hibáink és bűneink megbocsátást nyertek is, visszamarad a lélekben egy erős ragaszkodás mindahhoz, ami Istentől távol, vagy Isten ellen van. Már az eredeti bűn folytán sok méreg került a természetünkbe, ami a személyes bűnök következtében még több lett. Ha tehát az ember Istenhez hasonlóvá akar válni, és az Üdvözítő nyomdokaiba akar lépni, el kell kezdődnie egy erőteljes tisztítási és tisztulási folyamatnak.

Ahogy az arany megtisztul a kohóban, a kemény földréteget az eke föllazítja, és így befogadóképes lesz a jó vetőmag számára, ahogy a szőlőt ledarálják és kiperéselik, hogy nemes, tüzes bor legyen belőle: Így kell, hogy mindenféle szenvedés érje a lelket is, különben nem szabadul meg a földi javak igája alól, és nem válik meg a beteges önimádattól. Eckehard mesternek igaza van, amikor azt mondja: „A leggyorsabb paripa, mely a tökéletességhez visz bennünket, a szenvedés!” Így aztán elérhető, hogy az

ember lelki fejlődése során az Isten és a kereszti iránti szeretet mindig lépést tartanak egymással.

A lelki élet egyik tanítója arra figyelmeztet egyszer, hogy Isten mindig, amikor saját magát felfedi a lélek előtt, annak szívét és szemét tágabbra nyitja, hogy még jobban lássa a szenvedés értékét. Egy másik a kellemetlenségeket „gyöngyöknek és drágaköveknek” nevezi. „Minél több, annál jobb. Valóban. S ha jégesőnyi lenne belőle, akkor ez arany szemek zápora volna. Az értelmes földműves nem panaszkodna, ha ilyen jégeső esne a földjére. Ha el is verné a vetését, ujjongva szedné össze a szemeket. Ugyanígy teszünk mi is, ha a kellemetlenségeket a hit megvilágításában ítéljük meg. Ha a bajok aranyrögei el is vernék ennek a Földnek a gyümölcsseit, azaz megsemmisítenék a tekintélyt, a földi jólétet, a kényelmet, mit számítana az. 'Bonum mihi Domine, quia humiliasti me — Jó nekem, hogy szorongattatás ért, Uram' (Zsolt 118,71). Amit az igazi, természetfölötti, az örök élet számára ezzel nyerünk, az felbecsülhetetlen. Nem tapasztaltuk meg ezt már mi magunk is? Ha visszatekintünk, nem látjuk-e, hogy éppen olyankor haladtunk a leginkább, amikor a legtöbbet kellett szenvednünk?”

„Megfenyíti az Úr, akit szeret” — ezt mondja Pál a Zsidóknak írt levelében. Mivel pedig Isten minden embert szeret, senki se kerül el a szenvedést, legkevésbé a keresztények. Ezért folytatja Pál: „megostoroz mindenkit, akit fiává fogad... Hol van olyan fiú, akit az apja nem fenyít? Ha nem részesültök a fenyítésben, ami mindenkinek kijár, akkor fattyak vagytok, nem fiak” (Zsid 12,6kk). S minél inkább Isten kedvence valaki, annál inkább hagyja őt Isten szenvedni. Ezt bizonyítja nap mint nap a tapasztalat, ezt mondják a lelki élet tanítói is. Egyikük így nyilatkozik:

„Ha Isten egyszer egy lelket kiválasztott magának, és meghívta a szeretetére és barátságára, a legkisebb hűtlenséget se tudja rajta eltűrni. Amíg nem veti le a teremtményekhez való szeretetét és ragaszkodását, hiába reménykedik a lélek abban, hogy Istenhez juthat... Az egyetlen ok, amiért Isten jámbor embereknek küld gyakran olyan sok keresztet és kellemetlenséget, az, hogy látja, más eszköz nem elég arra, hogy elszakítsa őket a teremtmények iránti hiú szeretettől. Egészen biztos, hogy az a lélek a legszerencsésebb, akihez a legkeményebben nyúl az Isten, mert ő éri el célját a leggyorsabban... Csak az a sajnálatos, hogy az ilyen lélek, akit Isten ezzel a kegyelemmel (szenvetéssel) megajándékoz, gyakran nem ismeri föl a szerencséjét, és nem tekinti az állapotát, mely boldogságának a kezdete, szintiszta kegyelemnek, hanem elhagytatottságnak és nyomorúságnak.”

Mindezek után vajon milyen tervei lehetnek Istennek a mai kereszténységgel, melyet egy ilyen erőteljes tisztítási és tisztulási folyamatnak vet alá? A rajta átsöprő vihar a keresztény időszámítás első három évszázadára emlékeztet. Talán meg kell fiatalítani az egyházat? Vajon egy

nagy, új felvirágzás vár rá? Le kell rázni a rothadt gyümölcsöt, el kell választani a búzát a pelyvától, meg kell tisztítani a szérút? Amit mi a részleges lelkiismeretvizsgálattal, gyónással, különféle vezekléssel és elmélkedéssel soha el nem értünk, Isten azt a kor orkánerejű viharával könnyen megvalósítja. Csak értenénk a beszédét és válaszolnánk neki!

A keresztn és a szenvedésben egyedül álló módon ragyog fel a kegyelem. Ritkán *érzi magát* az ember olyan közel az örökkévalósághoz, Istenhez és mindahhoz, ami Istené, mint a szenvedés óráiban. Ragyogó fény világítja meg az *értelmet*, mintha hályog hullana le a szeméről. Világosan látja és átéli minden földi dolog mulandó voltát. És teljes meggyőződéssel képes kimondani: Vanitas vanitatum et omnia vanitas! — Hiúságok hiúsága és minden csak hiúság! Az akarat és az érzelem eddig nem volt rá képes, hogy elszakadjon a veszélybe sodró és fölösleges dolgoktól. S ha most Isten az ő jóságában közbeavatkozik, és hagyja, hogy az emberek és a dolgok csalódást okozzanak, az nagyon fölgyorsítja a lelki elszakadás és fejlődés folyamatát. Milyen kicsinek látszik ma, amit tegnap még imádtunk, ha Isten egyik napról a másikra szétzúzza alkotásainkat, melyekbe legjobb erőinket fektettük be, vagy ha azok az emberek, akikért mindent föláldoztunk, akik eddig újra meg újra dicshimnuszokat zengtek nekünk, hirtelen elárulnak bennünket és az ügyet, amit képviseltünk, és minden hangnemben azt kiabálják ránk és mindenre, amit szentnek tartottunk, hogy: Crucifige, crucifige! Ha csökken vagy elvész a mozgásszabadságunk, a közéleti befolyásunk vagy az anyagi biztonságunk, akkor könnyebb lesz az élet dolgait valódi értéküknek megfelelően látnunk és átélnünk.

Szenvedés mint helytállás

Minél erősebb ez a tisztítás és tisztulás, annál átfogóbban és megbízhatóbban megy egyidejűleg végbe a vele összefüggő *helytállás* az erkölcsi és isteni erényekben. Valami olyasmi történik a lélekkel, mint a fiatal tölgygyel a viharban. Ha tombol a vihar, és durván ide-oda rángatja, tépi és cibálja, akkor a föld alatt a nedvek és az erők dolgoznak, hogy megerősítsék a karógyökereket, melyek egyre mélyebben hatolnak a földbe, míg nem a fa törzse és koronája képes lesz győztesen ellenállni az időjárás viszontagságainak. Így teszik a szenvedés viharai az embert mélylyé, erőssé és termékennyé. Lelkének gyökérkeit mélyebben süllyeszti Istenbe. És ha egyszer már szilárdan gyökerezik Benne, nincs hatalom a Földön, ami meg tudná törni, és le tudná teríteni.

Rómában egy régi templomban, úgy hívják, hogy Dominus sub aquis, vagyis 'Urunk a víz partján', van egy csodálatos feszület, mely már sokaknak nyújtott vigaszt és segítséget, akik hívó lélekkel közeledtek hozzá. Azt meséli a legenda Bernardusról, a mű alkotójáról, hogy már kétszer próbálkozott évekig tartó munkával és fáradtsággal, hogy megalkossa művét. Mindig úgy találta, hogy kezének műve más volt mint a szívében élő kép, és összetörte a márványt. Hosszú évek múltán harmadszor is hozzáfogott. A közbeeső időben azonban Isten meglátogatta lelkének mezejét zuhogó esővel és tűző Nappal, viharral és zivatarral, hogy a parlagból termőföldet teremtsen. Bernardus megtapasztalta az emberek irigységét, elvesztette feleségét és gyermekét. Sokat imádkozott ekkor, és egyre inkább átengedte lelkét Istennek. Fájdalma ezáltal enyhült, és a szeretet által letisztult. Egy nap úgy érezte, mintha Isten ekéje járna a szívében, és barázdákat szántana. Ekkor próbálkozott újra, s lám sikerült. A kép, amit a feszületről a szívében hordozott, úgy nőtt, mint egy fa, a legtisztább szeretet táplálta. Az Üdvözítő karjai úgy tárulkoznak ki, mintha az egész emberiséget át akarnák ölelni. Homlokán a megbocsátás lakozik, szeméből túlárad a szánalom, szája szelídséget fejez ki. Az Istenember tagjai viszont fájdalomtól vonaglanak, úgy, hogy aki látja, azt mélységes bánat járja át.

Valóban, a szenvedés kegyelem, termékennyé tesz, gazdaggá és mélyé! Ezen nem is lehet csodálkozni. A lélekben csendben és szerényen szendergő, vagy már rossz irányban fejlődő erénycsírák tömegét kényszeríti *állandó gyakorlással* egészséges és erőteljes kibontakozásra. Mit ért meg az, aki még nem esett át kísértésen! Végeredményben csak az az erény képes hősies fokra kiérlelődni, és csak azt tekinthetjük — már amennyire ez egyáltalán lehetséges — biztosan a sajátunknak, amelyik a viharban helytállt. A keresztet és a szenvedést szívesen hasonlítják a pontyok között úszkáló csukához. Ahogy a csuka állandó mozgásra kényszeríti a pontyokat, úgy tesz a szenvedés is a lélekkel. Állandóan Istenre figyelmezteti és emlékezteti. Arra sarkallja, hogy szakadjon el a világtól és a testi dolgoktól, és kerüljön a legbensősebb kapcsolatba Istennel.

„Nincs olyan dolog — így mondja egy középkori misztikus —, ami több életet vinne a lélekbe, mint a szenvedés. Kiirtja mindazt, ami halandó a lélekben; aztán amikor minden, ami halálos, eltűnt, akkor már csak maga az élet marad, és így születik a legnagyobb öröm a legnagyobb szenvedésből.” — „A szenvedést szenvedéssel kell előzni, és ha az ember minden szenvedést végigszenvedett, akkor mentesül minden szenvedéstől, és így akkor Krisztusban él szelíden, vagyis az Ő szívének valódi békéjében és nyugalmasságában; aki azonban menekül a szenvedés elől, az sohase mentesül a szenvedéstől.”

Isten szándéka szerint a sokféle kísértésnek és bűnnek is az a rendeltetése, hogy az Ő karjaiba vezessenek bennünket. Ezért engedi meg őket. Ilyen esetekben nincs rá okunk, hogy csodálkozzunk, vagy zavarba jöjjünk

és elcsüggedjünk. Ellenkezőleg: egészen erős fölfelé törekvő mozgásnak kell ezáltal a lélekben bekövetkeznie. Pál felteszi egyszer a kérdést, miért engedte meg Isten a világban a bűnt? És azt a merész választ adja: Azért, hogy annál inkább tudjon irgalmat gyakorolni velünk (vö. Róm 11,32). Hogy ezzel mit akar mondani, megmagyarázza egy másik alkalommal, ahol saját magára vonatkoztatja ezt a gondolatot: „Ezért a legszívesebben a gyöngeségeimmel dicsekszem, hogy Krisztus ereje költözzön belém” (2Kor 12,9).

Az egyház húsvét éjszakáján szintén felhívja figyelmünket a *mysterium iniquitatis*-ra, a bűn titkára, amikor azt mondja nekünk: „Ó Ádám boldog bűne, mely ilyen Megváltót adott nekünk!”

Kísértések és bűnök először is szegény bűnös voltunk tudatát növelik bennünk, és elmélyítik ezzel *alázatunkat*. Alázatot tudvalevően nem annyira elmélkedés útján, mint megaláztatás által tanulunk. És a nemes lelkű ember aligha érez valamit megalázóbbnak saját erkölcsi eltévelyedéseinél és kisiklásainál. Az igazi alázat viszont az Isten irgalma és Krisztus vére iránti *bizalomra* indít. Az pedig, hogy megéljük saját nyomorúságunkat, egyidejűleg erősíti bennünk a *tűrelmet* embertársaink hibáival szemben. Saját gyengeségünkben megtanuljuk mások gyengeségét és nyomorúságát megérteni, és helyesen értékelni. Így tud Isten mindent jóra fordítani. Igaza van Szent Ágostonnak, amikor Szent Pál szavait, miszerint „az Istent szeretőknek minden a javukra válik”, kiegészíti: „A bűn is!” Így mindenben megnyilatkozik Isten szeretete, mely a mi meleg viszonz szeretetünket elő akarja csalogatni.

Nem ritkán engedi meg Isten, hogy éppen azokban az erényekben legyünk erős kísértésnek kitéve, melyekben egyszer majd a leginkább ki kell, hogy tűnjünk, részben azért, hogy másokat jobban megértsünk, és tanácsot tudjunk adni nekik, másrészt azért, hogy Őt különleges módon kövessük és megdicsőítsük. Ez nagy vigasz mindazok számára, akiknek pl. sok hitbéli nehézséget kell átélniük, vagy küzdeniük kell szívük tisztaságáért, a türelemért, a szelídségért és bizalomért.

A hétköznapi szentje csendes elmélkedései és személyes megtapasztalásai alapján ismeri ezeket az összefüggéseket.

Szent Ágoston írja egyszer édesanyjáról, Mónikáról: „Nesciebat, ideo flebat. — Nem tudta, ezért sírt.” Ágoston titokban elhagyta édesanyját, és Afrikából Rómába utazott. Ekkor Mónika sírt és jajgatott, mert félt, hogy a fia már nem fog megtérni. Hisz nem tudta, hogy Isten a fiát Rómába, majd onnan Milánóba, Szent Ambrushoz akarta vezetni, hogy ott megtérjen a keresztény hitre. Ezért mondta

Ágoston Vallomásaiban: „Nem tudta, mennyi örömet okozol Te neki, ó Isten, a távolléteomban, nem tudta, és ezért sírt és jajveszékelt!”

A hétköznapiok szentje tisztában van a szenvedés nagy értékével, ezért is fáradozik sikeresen azon, hogy *türelem* és *hálás* legyen, amikor Isten szenvedésre méltatja.

Kedvenc erénye először is a türelem, melyben Szent Tamással nemcsak valaminek a csendes elviselését látja, hanem a bátorság és tetterő megnyilatkozását is. Jól megértette az Üdvözítő szavát: „Türelmetek által nyertek meg lelketeket” (Lk 21,19), és azért az eszményért küzd, melyet Pál a következőképpen ír körül: „szenvedéseinkkel is dicsekszünk, mert tudjuk, hogy a szenvedésből türelem fakad, a türelemből kipróbált erény, a kipróbált erényből reménység” (Róm 5,3). Ezzel Péter és Jakab apostolok intelmére hallgat:

„De még ha szenvedtek is a jóságért, boldogok vagytok. Ne féljeteK fenyegetéseiktől, és ne engedjeteK, hogy megzavarjanak benneteket! Urunkat, Krisztust szentül tiszteljeteK szívetekben, legyetek mindig készen rá, hogy mindenkinek megfeleljeteK, aki csak kérdezi, mi az alapja reményeteknek. De ezt szelíden, tisztelettel tanúsítva és jó lelkiismerettel tegyeteK, hogy akik Krisztusban való szép életekért elhíresztelnek benneteket, a rágalmaikkal szégyenben maradjanak. Jobb ugyanis, hogy ha az Isten úgy akarja, akkor inkább a jótetteitekért szenvedjeteK, mint sem gonoszságaitokért” (1Pt 3,14-17). — „Mert itt van az ideje, hogy elkezdődjék az ítélet az Isten házában. De ha mirajtunk kezdődik, mi lesz a sorsuk azoknak, akik nem hisznek az Isten evangéliumában? Ha az igaz is alig menekül meg, hol lesz maradása az istentelennek és a bűnösnek? Ezért azok is, akik az Isten akaratára szerint szenvednek, ajánlják lelküket a hűséges Teremtőnek azzal is, hogy jót tesznek” (1Pt 4,17-19). — „Legyetek hát türelemmel, testvérek, az Úr eljöveteleig. Lám, a földműves türelemmel vár a föld drága termésére, míg a korai és a késői eső meg nem érkezik. Legyetek türelemmel ti is, erősítsétek meg szíveteket, mert az Úr eljövetelenek ideje közel van. Testvérek, ne panaszkodjatok egymásra, ne-hogy ítéletet vonjatok magatokra. Nézzétek, a bíró már az ajtóban van. Testvérek, a szenvedés elviselésében és a kitartó türelemben vegyeteK példát a prófétákról, akik az Úr nevében szóltak. Boldognak mondjuk azokat, akik hűségesen kitartanak. Hallottatok Jóh türelméről, és láttatok, hova juttatta az Úr, hiszen igen irgalmas és könyörületes. Testvéreim, először is ne esküdjeteK se az égre, se a földre, se egyébre ne tegyeteK esküt. Legyen körötökben az igen: igen, a nem: nem, ne-hogy ítélet alá esseteK” (Jak 5,7-12).

A hétköznapiok szentjének türelme *igazi* és *okos*. Nyugodt és erőslelkű marad, anélkül, hogy hibás pótkielégülések által kétes könnyebbségeket szerezne magának. A természet követeli ugyan, ha túl hosszú a szenvedés, hogy legyen rövidebb az imádságra fordított idő, és hogy adjuk át magun-

kat az evés örömeinek, hogy így oldódjon bennünk a feszültség; vagy szívesen hagyja, hogy sajnálják és csodálják, amiben több vigaszt lel, mint saját panaszában. Az ilyen finom önámításnak a hétköznapiok szentje nem esik olyan könnyen áldozatul.

Másfelől viszont van annyira okos is, hogy nem feszíti túl a húrt. Szenvedése idején nemcsak arra törekszik, hogy természetfölötti eszközökkel az Istenhez fűző személyes kapcsolatát elmélyítse, hanem arra is, hogy — amennyiben a szeretet és a kegyelem nem tanácsol kimondottan és határozottan valami mást — időnként természetes eszközökkel is szerezzen magának Isten akaratának megfelelő könnyebbséget. Szerény és fegyelmezett panaszkodást Istennél és egy nemeslelkű embernél — az Olajfák hegyén szenvedő Jézushoz hasonlóan — időnként megengedettnek és tanácsosnak tart. Mielőtt valamilyen szenvedésnek, pl. betegségnek, aláveti magát, megpróbálja először megengedett eszközökkel távol tartani magától, vagy enyhíteni, de kezdettől fogva kész arra, hogy minden körülmények között engedelmeskedik Istennek, ha a szenvedés valóban az Ő szándékában áll. Társaságot, olvasmányt és a humort mértékletesen igénybe veszi mint Isten teremtményeit, hogy megvédje magát a bénító mélabú veszélyétől, vagy attól, hogy betegesen beleszeressen saját szenvedésébe.

Testi kimerültség esetén nem halmoz magára imagyakorlatokat, hanem sokkal inkább magát a szenvedését teszi imává. Azt, hogy ez hogyan történhet, Szalézi Szent Ferenc magyarázza el egy alkalommal egyik levelében. Ezt írja:

„Ha betegeskedéssel nem tudsz hosszan imádkozni, tedd azt, hogy maguk ezek a testi szenvedések váljanak imává. Ezért ajánld fel őket annak, aki a te gyengeségedet oly nagyon szerette, hogy nászának és szíve örömeinek napján azzal koronázta és dicsőítette meg magát. Engedjük csak át magunkat a mi édes Üdvözítőnk szeretetteljes vezetésének; Ő gyakran sokkal több lelki nyereséget juttat nekünk a fáradtság és a szenvedés, mint a boldogság és a vigasztalás által.

Kereszt és szenvedés vesz körül. Nos, hadd tanítson akkor a szent szeretet. Ahhoz, hogy a mennyei vőlegényt utánozzuk, ki kell tartanunk a kereszten, igazi alázattal, úgy, hogy méltatlannak tekintjük magunkat arra, hogy szenvedjünk egy kicsit Érte, aki olyan sokat szenvedett értünk; aztán olyan türelemmel is, hogy ha a mennyei Atya úgy akarja, akkor csak a halálunk után szállunk le a keresztről.

Közlöd velem, hogy tűzhöz hasonló láz emészti testedet, és a tűz lázhoz hasonlóan elemésztette a házadat. Valóban, ez sok tűz egyszerre! De remélem, hogy az isteni szeretet tüze is annyira birtokába fogja venni a szívedet, hogy mindezekre az eseményekre azt fogod mondani: 'Az Úr adta az egészségemet és a házamat, az Úr mindkettőt elvette. Úgy történt, ahogy az Úrnak tetszett; legyen áldott az Úr neve!' (Jób 1,21).

Ezek a balesetek szegénységbe sodornak, és nagyon zavarba hoznak ugyan téged, ez igaz. Csakhogy boldogok a szegények, mert övék a mennyek országa! Jobb szenvedés és türelmét kell szem előtt tartanod, és ezt a nagy férfit a trágádombon szemlélned. Türelmes volt, s lám, Isten végül az evilági javak kétszeresét, a túlvilágiaknak pedig a százszorosát adta neki vissza.

A keresztre feszített Jézus Krisztus gyermeke vagy. Csoda, hogy részesít a keresztjében? 'Most elhallgatok — mondja Dávid —, többé ki nem nyitom számat, mert te akartad így!' (Zsolt 39,10) Ó, mennyi kellemetlenségen keresztül kell az örök boldogság felé mennünk! Te csak minél nagyobb bizalommal légy az Úr iránt, ajánld Neki minden tervedet, Rá irányítsd egész gondolkodásodat, akkor majd gondoskodni fog rólad, és mindig kegyes lesz hozzád."

Különösképpen óvatos és alázatosan tartózkodó a hétköznapiak szentje, ha arról van szó, hogy esetleg direkt kérjen magának új szenvedést. Ezért az okos és óvatos szent egyháztanítóhoz, Bellarminhoz tartja magát, aki az angliai és japán keresztényüldözés idején felhívta saját rendtársai figyelmét arra, hogy milyen sok keresztény lesz gyenge; fel kellene készülni a vértanúság kegyelmére például éhezéssel, szomjazzal és a szemrehányások csendes elviselésével. Csak miután elég sok próbát állt ki valaki, és a gyóntatója sem tartja belső indíttatásait veszélyes önámításnak, hanem Isten akarátának ismeri el, akkor gondol a hétköznapiak szentje arra, hogy továbblépjen ezen a téren.

Ha pedig Isten maga küld neki szenvedést, akkor nem szalad jajveszékelve az egyik ajtótól a másikig. Vallásos gondolkodásának és törekvésének következetessége arra készíti, hogy szívből hálát adjon. Jótettekre hála a felelet. S minél nagyobbak a jótettek, annál nagyobb a hála. A hétköznapiak szentje a keresztest és a szenvedést élete legnagyobb jótéteményeinek tekinti. Tudja, hogy Isten ezzel — mint ahogy a lelki élet tanítói mondják — biztosan eléri célját, hogy az ember megtisztuljon és megszentelődjön, ha csendben elviseli a szenvedést. És azért, hogy Isten szándékát meg ne hiúsítsa, kellemetlenségekre válaszul a legszívesebben gondosan ügyel arra, hogy hálás legyen.

Kantálci Szent Félix minden esetben, amikor megsértették, Deo gratias szokott mondani. Ezért lett 'Deo gratias-testvér' a beceneve. Ha valaki kigúnyolta és tetteleg bántalmazta, megjegyezte: „Adja Isten, hogy szent legyen belőled!” — Morus Tamás egyszer azt a hírt kapta feleségétől, hogy házának egy része és az összes magtára, tele terménnyel, az egyik szomszéd gondatlansága következtében lángok martaléka lett. Erre azt válaszolta: „Sok boldogságot kívánok Neked, szeretett Alojziám! Hallom, hogy magtáraink és néhány szomszédé is, a tartalék terménnyel együtt a tűz martalékává váltak. Bizony szomorú, hogy ennyi termés elpusztult. Mivel azonban Istennek így tetszett, nemcsak türelmesen, hanem

készségesen is el kell viselnünk Isten fölénk terjesztett kezét. Amit elvesztettünk, azt Isten adta nekünk. S ha most megint elvette, legyen meg az Úr akarata. Sohase zúgolódjunk emiatt a baleset miatt, hanem véssük magunkba mindazt, ami helyénvaló és méltányos, és teljes szívünkkel adjunk hálát Istennek a szerencsétlenségben éppúgy, mint amikor szerencsések vagyunk. És így, ha jól és pontosan számolunk, ez a kár Istennek nagyobb jótéteménye, mint a legnagyobb haszon. Mert azt, hogy mitől leszünk jobbak, és mi szolgálja az üdvösségünket, Isten jobban tudja, mint mi.” — Kempis Tamás pedig azt mondja: „Isten előtt az nagy, aki igazi alázatból saját magát semminek tartja, és Neki veti magát alá; aki semmilyen kegyelemre és jótéteményre nem tartja magát méltónak, és semmiféle jótettért se hiú örömet, se dicséretet nem áhít. Még nagyobb viszont az, aki a türelmes Jóhoz hasonlóan, miután megverik, megvetik, megszidják, elhagyják, megkísértik, letörik, kigúnyolják és gyalázzák, hálát ad az Úrnak, örül és magasztalja Istent, minden bajt és gyötrelmet a legnagyobb nyereségnek tekint, Isten kedvéért elvisel, és tartózkodik minden panaszkodástól.”

Szenvedés mint szeretet

Ha azokra az erényekre gondolunk, melyeknek a szenvedésben ki kell állniuk a megbízhatóság próbáját, nem szabad elfeledkeznünk fejedelemsasszonyokról és királynőjükről, a szeretetről. A szenvedés iskolája egyúttal a *szeretet iskolája* is. A szeretet hozta létre, és a szeretet ösztönöz arra, hogy szorgalmasan látogassuk. Ez minden nemes lelkű keresztény felfogása. Ezt akarja ez az egyszerű vers is mondani:

„Isten gyermekének a fájdalom mit jelent?

Az atyai szót: Jöjj a szívemre, gyermekem!”

Egy család bajba jutott, ezért írt Amerikába a gazdag rokonoknak. Hamarosan jött tőlük egy csomag. Mohón bontották föl és — néhány értéktelen holmin kívül semmit se találtak benne. Bosszúsan dobták föl a padlásra az egész csomagolást, és azt gondolták, hogy a gazdag rokonok mulatni akarnak az ő nyomorúságukon. A húsvét előtti nagytakarításkor mindent el akartak égetni. Amikor feltépték a karton belsejét, a legkisebb gyerek észrevette a doboz kettős fenekét, benne a 20.000 dollárt tartalmazó levéllel.

Minden bajban, amit Isten küld nekünk, van Tőle egy ilyen levél és benne sok érték és vigasztalás. Bárcsak a levelet keresnénk mindig, mintsem háborognánk! Ha megértjük egyszer a kereszt titkát, akkor már nem lesz nyomasztó, akkor Isten kedves üdvözlete lesz, kegyelem, kitiűntetés.

Fejlődésének érettebb szakaszában a hétköznapiak szentje számára a kereszt a *szeretet lobogó tüze* lesz majd. Egy olyan tűz, melyet magas fokú isteni szeretet gyújtott meg, és melyet állandóan izzó emberi viszont-

szeretet táplál. Bensőséges szeretet küldi a szenvedést, szívélyes viszont-szeretet fogadja mint az örök szeretet ajándékát, mely a lelket hasonlóná akarja tenni az Egyszülött képéhez.

Így megértjük, hogyan érzett és cselekedett boldog Seuse Henrik. Ezt mesélik róla a régi könyvek: Isten hozzászoktatta, „hogya ha egy szenvedés elhagyta, hamar itt volt a másik. Így játszott vele Isten szünet nélkül. Egyszer azonban rövid időre szenvedés nélkül hagyta. Ebben az időszakban, amikor szenvedés nélkül volt, egy női kolostorba ment, ahol lelki gyermekei megkérdezték tőle, hogy van. Azt mondta: 'Attól félek, hogy valami baj van velem, mégpedig azért, mert már négy hete se tettelegesen, se a becsületemben nem bántalmaztak, minden eddigi szokással elmentén, és attól félek, hogy Isten elfelejtett.' Ahogy elüldögélt náluk egy kicsit az ablaknál, jött egy rendtársa, kihívta, és azt mondta neki: 'Nemrég egy várban voltam, és a vár ura kérdezte tőlem, Maga hol van, és nagyon mérges volt; föl-emelte a kezét, és mindenki előtt megesküdt, hogy ha bárhol megtalálja Magát, átszúrja a kardjával; ugyanezt tette több más vakmerő harcos is, a legközelebbi barátai; ezek már több kolostorban kutattak ezért Maga után, hogy véghezvigyék gonosz szándékukat; ezért legyen óvatos és vigyázzon magára, ha kedves az élete.' Ahogy az örök bölcsesség szolgálja ezt meghallotta, így szólt: 'Áldott legyen az Isten!' Aztán hamar visszasietett az ablakhoz, és azt mondta lelki leányainak: 'No, gyermekeim, ég áldjon Benneteket; Isten gondolt rám és még nem felejtett el.'”

Az Üdvözítő a kereszten az Atya és az emberek iránti szeretet legnagyobb diadalait aratta. „Nagyobb szeretete senkinek sincs — mondja ő maga —, mint annak, aki életét adja barátaíért.” Azzal, ahogyan ezt tette, megrázó módon szolgáltatva ki magát szeretetből az Atyának. Amit korábban mondott: „Íme, Atyám, jövök, hogy teljesítem akaratodat” és „az én eledelem, hogy annak az akaratát teljesítsem, aki küldött”, azt a Golgotán rendkívül szemléletes módon valósította meg. *A Golgota keresztje a keresztény ember számára azóta a feltétlen feláldozás és odaadás jelképe: A test és a lélek minden képességének feláldozása és azok odaadása az Atya kívánságának és akaratának.* A hétköznapiok szentjének legforróbb törekvése arra irányul, hogy az érdekeknek és javaknak ezt a közte és Isten közt történő tökéletes cseréjét, amit a kereszt legmélyebb, eredeti értelmének fog fel, a gyakorlati életben megvalósítsa. A legcsekélyebbet sem akarja már magának megtartani, hanem mindent Istennek akar adni, és Tőle függővé tenni, hogy azáltal megkapjon mindent, azaz Istent. Hisz így csinálta az Istenanya is. Nemcsak mondta, hanem élte is a 'legyen'-jét. A kereszt alatt pedig a vértanúk királynője lett.

A lelki élet tanítói ezt „teljes áldozat”-nak mondják. Da totum pro toto! Add az egészet az egészért! Aszkétikus könyvekben többször használ-

nak erre más kifejezéseket is, mint pl. önmagunk megsemmisítése, önmagunk gyűlölete, indivisa Dei (aki osztatlanul Istené), véres és engesztelő áldozat, vagy egyszerűen a kereszt szeretete. Mind ugyanazt akarják mondani, csak a teljes áldozat egy-egy vonását erősen kiemelik, persze könnyen félreérthető módon.

Egy ilyen teljes áldozatot nemcsak vértanúsággal vagy súlyos kereszt-tel és szenvedéssel lehet hozni; ez egészséges napokban is megtehető. A léleknek ebben az esetben komolyan kell fáradoznia csakis szeretetből azért, hogy attól, ami lent van, teljesen elszakadjon, és teljesen kötődjön fölfelé, Istenhez. Akkor joggal mondhatja — teljes egészségnek örvendő és békeidőben is — Ignáccal, a szent vértanúval:

„Most kezdek Krisztus tanítványa lenni, hogy már nem kívánok semmi láthatót, hogy megtaláljam Krisztust. Tűz, kereszt, vadállatok, a csontok törése, a tagok felszabdálása, a test széttiprása és minden sátáni kízás, mind jöhet rám, csakhogy részesedhessem Krisztusban!”

Ennek a magatartásnak a magvát Szent Ignác, a jezsuita rend alapítója, lelkigyakorlatainak a végén ebben a találó imában foglalta össze:

„Fogadd, Uram, és vedd el minden szabadságomat, emlékezetemet, értelmemet és akaratomat. Amim csak van és amivel rendelkezem, mind Te adtad nekem. Mindezt visszaadom Neked, Uram; mind a tiéd, bánj velük tetszésed szerint. Csak szeretetedet és kegyelmedet add meg nekem; akkor elég gazdag vagyok, és nem kívánok többé semmi egyébbet. Ámen.”

Ez a hétköznapi szentjének az eszménye. Szalézi Szent Ferenczel mondhatja: „Ha tudnám, hogy a lelkemben a szeretetnek akárcsak egyetlen egy szála is van, mely nem Istentől és Istenért lenne, azt én azonnal széttépném. Sokkal inkább lenni sem szeretnék, minthogy létezem és ne tartozzam fenntartás nélkül Istenhez.”

Nem könnyű neki a gyakorlatban végrehajtani ezt a hősies lelkületet. Hasonló fájdalmas tapasztalatokra tesz szert mint Szent Ágoston, aki kímeletlen őszinteséggel vallja be magáról:

„Tudom, hogy az ételmet csak mint orvosságot kell magamhoz vennem. De ami az egészségnek elég lenne, azt a mohóság kevesli. És éppen a bizonytalanság afőlött, hogy a testről való szükséges gondoskodás azt jelenti-e, hogy még több ételre van szükség, vagy csak a csalo mohóság akarja, hogy kiszolgáljuk, az éleszti fel aztán az étvágyat, örömet lelve abban, hogy álnokul elbújik az egészségről való gondoskodás ürügye mögött. Másokat persze, akiknek szíve kevésbé törődik a jóval, ez nem zavar annyira. De nekem, aki ezáltal magam előtt is gyakran talány vagyok, ez egy igazi betegség. Mily hamar becsap a fülem, milyen gyakran behá-

lóz a szemem, milyen könnyen bilincsbe ver a tolaodó vágy, hogy érzékeimmel új dolgokat tapasztaljak meg, és aztán a tudásvágy névvel igyekszem szépítgetni ezeket a kisiklásokat. Mennyi minden és milyen csekély értékű és megvetendő az, ami naponta megkísérti a kíváncsiságomat, és ki tudná megszámlálni, milyen gyakran alulmaradok! Az életem tele van ilyen vereségekkel. A szívem mintegy a semmit érő és zavaró dolgok tartálya. Magát az imádságomat is nem ritkán zavarja meg a hiúságok tömege, amiknek sokaságát magával cipeli. Mialatt a szívem gondolatainak Isten színe elé kellene hatolniuk, odatolakodnak, nem tudom honnan, ostoba gondolatok, és megszakítják ezt a fontos ténykedést, a legfontosabbat egész életemben” (Conf. 1,10,c.30-39).

Sziénai Szent Katalinnal állítja a hétköznapiok szentje: „Semmi... ne kösse szívemet ehhez a világhoz, semmiféle vonzalom már bármihez is, amit a világ szeret. És ha ezer világ úrnője lennék is, mindről teljesen lemondanék, azért, hogy szívem fölött Isten legyen egészen az úr.”

Annyira szeretne mindentől elszakadni, hogy arra a kérdésre: „Kie vagy? Honnan jössz? Hova mész?” Raimundus Lullusszal azt felelheti: „A szereteté vagyok; a szeretetből való vagyok és a szeretet vezetett ide.” — Nem nyugszik, míg nem nevezheti sajátjának az istenáldotta léleknek azt a beállítottságát, mely arra a kérdésre, hogy hány óra van, szívesen válaszol így: „Éppen itt az ideje, hogy szeressük Istent.” Seuse Henrikkel így imádkozik: „Örök Bölcsesség, és ha minden fölött, amit kívánni lehet, hatalmam lenne, nem tudok más tanítást, amit ebben az életben kívánhatnék, mint azt, hogy magamnak és minden dolognak meg tudjak halni, és csak neked élhessek, teljes szívemből szerethesselek, szeretettel befogadhasalak és méltón dicsérhesselek.”

Az ehhez a nagy eszményhez vezető út hosszú és nehéz. A hétköznapiok szentje azonban nem riad vissza ettől. Szívesen járja ugyan józan, életközeli beállítottságánál fogva az ún. „tehenek útját” a lelki életben, vagyis úgy csinálja mint a tehén, amelyiknek fel kell jutnia egy hegy csúcsára. Nem fut neki egyenesen a csúcsnak, hanem nyugodt és szilárd lépésekkel megy a biztos utakon, melyek körülveszik a hegyoldalt. Ezzel nem mond le sem a nagy célokról, se arról, hogy a célra vezető eszközök alkalmazásánál belső melegséggel, lendülettel és erőteljesen járjon el. Erejéhez és a kapott kegyelmekhez alkalmazkodva mindenben a végsőre, a legnagyobbra, a legmélyebbre törekszik. Ezért nem elégszik meg azzal, hogy általában felfogja a kereszt értelmét, szeretne annak legbensőbb értelméig hatolni.

Ha közben csak lassan halad előre, az apostolok példájával vigasztalódik. Meddig tartott, amíg azok megértették az Üdvözítőt! Megmagyarázta

nekik ugyan egyszerű szavakkal a keresztség mély értelmét: „Aki meg akarja menteni életét, elveszíti, aki azonban értem elveszíti, az megtalálja” (Mt 16,25).

Aki meg akarja menteni életét, azaz, aki még meg akar magának valamit tartani, amit nem ajándékoz Istennek, az elveszíti azt. Aki azonban az életét értem elveszíti, az megtalálja azt, azaz, aki képességeit, érdekeit, sőt saját magát egészen nekem ajándékozza, az bőséges jutalomként megtalál engem és mindent, ami az enyém.

Az Üdvözítő azonban süket füleknek prédikált. Akkor még nem érteték meg igazán az apostolok ezt a hősi nagyságot. Már a kereszthalál első megemlézésére heves elutasítással válaszoltak, úgy hogy az Üdvözítőnek azt kellett keményen rendreutasítva a szemükbe vágnia, hogy „Sátán!” (Mt 16,21-23). Taníthatta őket, hogy nap mint nap kell a keresztest hordozniuk (Lk 9,23) — nem értették meg. Magyarázhatta nekik: „Bizony, bizony, mondom nektek: ha a búzaszem nem hull a földre, és nem hal el, egymaga marad, de ha elhal, sok termést hoz. Aki szereti életét, az elveszíti, de aki gyűlöli életét ebben a világban, az megmenti az örök életre” (Jn 12,24-25) — mit sem használt. Megmoshatta a lábukat annak kifejezésére, hogy kereszttáldozatának végső indítéka a határtalan szeretete; szenvedéssel teli életében fenntartás nélkül odaajándékozhatta magát az Atya akaratának, mindhalálig, sőt a kereszthalálig engedelmesen: mindez nem volt elég ahhoz, hogy feltárja előttük a keresztség értelmét. Csak amikor pünkösöd ünnepén a Szentlélek lejött rájuk, és bevezette őket mindenbe, amire szóval és tettel tanította őket. Ekkor mintha hálóg esett volna le a szemükről. Egy új világ tárul ki előttük. Örülnek, ha méltók lehetnek arra, hogy Krisztusért szenvedjenek. Pállal így nyilatkoznak: „A megfeszített Krisztust hirdetjük” (1Kor 1,23) és: „Én azonban nem akarok mással dicsekedni, mint Urunk, Jézus Krisztus keresztségével. Általa keresztre szegezték nekem a világot, és engem is a világnak” (Gal 6,14). És örömmel vállalhatták — Szent János kivételével — a vértanúhalált, hogy minél hasonlóbbá váljanak a megfeszített Üdvözítőhöz.

Aki elmélyül a keresztség titkába, nagy csodálattal hajt fejet annak bölcsessége és ereje előtt. De Szent Pállal panaszkodik is egyúttal: „Hiszen — mint már többször mondtam, most meg könnyek közt mondom — sokan úgy élnek, mint Krisztus keresztségének ellenségei” (Fil 3,18). Vele együtt a Golgota keresztsége ellenségeinek két fajtája fölött szomorkodik és sajnálkozik. „A zsidóknak — mondja a népek apostola — botrány a keresztség, a pogányoknak meg balgaság” (1Kor 1,23). Ma sokak számára bal-

gaság Krisztus és a keresztt, mert úgy vélik, hogy saját magukat meg tudják váltani. Mások megbotránkoznak rajta, nem akarják, hogy sok közülük legyen hozzá, mert túl nyers és komoly nekik a kereszt nyelve. Nekünk azonban, a „meghívottaknak — folytatja az apostol — a kereszt Isten ereje és Isten bölcsessége” (1Kor 1,24). Az Üdvözítő, ugye, nem akart politikai világbirodalmat alapítani, hanem az emberek szívét akarta magának meghódítani. És ehhez a legalkalmasabb és leghatékonyabb eszköz, ha szeretetből fenntartás nélkül odaadja a saját életét. Az ember szíve a leginkább és legszívesebben akkor hajol meg, amikor azt tapasztalja, hogy érzékelhető módon és mélyen szeretik.

A szerviták rendfőnöke, Benitus Fülöp, haldoklott. Ajkai azt suttozták: „A könyvem!” Körülálló rendtársai először a Szentírást nyújtották neki. Nem az volt a könyve. Akkor a szabályok után nyúltak. Az se az a könyv volt, amelyikre gondolt. Végül a feszületét adták oda neki. Azzal elégedett volt.

Legyen a kereszt sok keresztény számára az élet könyve, amiből újra meg újra olvassa az örömhírt Isten mérhetetlen szeretetéről és a kereszt és a szenvedés jelentőségéről. Így majd könnyen meg fogja oldani az élet problémáit, és egyre közelebb kerül a nagy eszményhez, a hétköznapi megcszenteléséhez.

III. FŐRÉS

Az emberhez való kötődésről

I. szakasz

„TANÍTVÁNYAINAK ISMERTETŐJELE”

A hétköznapiok szentje mindenben igazodik az objektív létrendhez, annak utolsó és legfinomabb szerteágazódásáig. Igazi realista úgy a természetes, mint a természetfölötti dolgokban. Ahogyan a természet, hivatás, nemi hovatartozás és haza Isten kívánságait közvetítik számára, és fölélesztik nagyszívűségét, úgy igazodik állandóan a Szentírásban részletesen ábrázolt természetfölötti létrendhez is. Ezért az Istenember személyének kiemelkedő befolyást enged személyes küzdelmében és törekvésében, imádkozásában és munkásságában. Az Üdvözítő, ugye, ezt vallotta önmagáról: „Én vagyok a világ világossága. Aki követ, nem jár többé sötétségben” (Jn 8,12). „Senki sem jöhet hozzám, ha az Atya, aki küldött, nem vonzza” (Jn 6,44). — „Az az örök élet, hogy ismerjenek téged, az egyedüli igaz Istent és akit küldtél, Jézus Krisztust” (Jn 17,3). És maga Isten nyilatkoztatta ki ünnepélyesen: „Ez az én szeretett fiam, akiben kedvem telik, őt hallgassátok” (Mt 17,5). Az apostolok hűségesen engedelmeskedtek ennek a parancsnak. Az Üdvözítőre, a „szegletköre”, építették föl az Egyházat. Forró odaadással szerették, és életét saját életük mércéjévé tették. Számukra a keresztyén élet nem jelentett mást, mint krisztusi életet. Pallotti Vince mondja egyszer röviden és tömören: „Modellum nostrum Christus est.” — Életünk és jellemünk formázásához, alakításához a modell, a minta, a példakép Krisztus. Így gondolkodtak és cselekedtek az apostolok.

Ez a hétköznapiok szentje számára is megváltoztathatatlan norma. Krisztus áll gondolkodása, szíve és cselekvése középpontjában. Nagy előszeretettel őrzi szívében — a Szűzanyához hasonlóan — minden szavát és mindent, ami őt érinti.

1. fejezet: Ami egyesít

1. A hétköznapiok szentje naponta *magára veszi keresztjét*, mert Mestere azt mondta: „Ha valaki követni akar, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét és kövessen” (Mk 8,34). *Gondolkodása, beszéde és akarása világos és igaz* a következő tanács értelmében: „Így beszéljeteink inkább: az igen igen, a nem nem...” (Mt 5,37). Mindenben a *természetfölöttit, a Szentháromság Istent* keresi, ahogy írva van: „Elsősorban az Isten országát és annak igazságát keressétek” (Mt 6,33). Azért küzd, hogy *alázatossá és szeliddé* váljon, mert arra inti példaképe: „Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű” (Mt 11,29). — *A földiek miatt nem aggodalmaskodik*, mert azt hallja, hogy az Atya arról gondoskodik, neki csak a szükséges *bizalommal* kell törődnie. Az *engedelmességet* szereti, mert az Istenember engedelmes volt a halálig, mégpedig a kereszthalálig. Az állapotának megfelelő *tisztaság és szegénység* nagy eszményt jelentenek számára, mert a világ Megváltója mindkettőt annyira komolyan ajánlotta, és oly hűségesen élte. Szilárdan kitart a *hit* és a *keresztség* mellett, mert tudja, mit mondott az Úr: „Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni fog” (Mk 16,16). „Aki nem vízből és (Szent)lélekből születik, az nem megy be az Isten országába” (Jn 3,5). Élete az oltár körül forog, híven az utasításhoz: „ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok a véré, nem lesz élet bennetek” (Jn 6,53). Az *egyházra* és annak *szolgáira* szívesen hallgat, mert az Üdvözítő olyan világosan kifejezésre juttatta a követelményt: „Ha az egyházra sem hallgat, vedd úgy, mintha pogány volna vagy vámos” (Mt 18,17). „Aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket elutasít, engem utasít el, aki pedig engem elutasít, azt utasítja el, aki küldött” (Lk 10,16). Röviden: minden erényt szeret és gyakorol, ahogy és mert az Üdvözítő szerette, gyakorolta és melegen ajánlotta.

2. De vajon nem zavarja-e meg, és nem nyomja-e el értelmét szükségképpen ez a sokféle előírás és kívánság? Igény szerint, ugye, nem válogathat köztük, mert akkor érvényes lesz rá a kemény rendreutasítás: „Aki tehát csak egyet is eltöröl e legkisebb parancsok közül, és úgy tanítja az embereket, azt igen kicsinek fogják hívni a mennyek országában” (Mt 5,19). „Aki minden törvényt megtart, egy ellen azonban vét, mindegyik ellen vét” (Jak 2,10). És a Jelenések könyvében azt mondja az Úr: „S ha valaki elvesz ennek a prófétai könyvnek a szavaiból, Isten megvonja tőle

a jogot az élet fájához és a szent városhoz, amelyekről ebben a könyvben szó van” (Jel 22,19), azaz kitörli az élet könyvéből.

Mit tegyen tehát a hétköznapiak szentje, hogy egyöntetűen megfeleljen az összes parancsnak és tanácsnak, egyidejűleg pedig vidám és minden jóra nyitott maradjon? Maga az Üdvözítő adja meg erre a választ. Egy olyan kötetekre utal, amelyik könnyen és biztosan egyesíti az összes erényt egy értelmes egésszé (Kol 3,14); egy kézikönyvre, ami az összes parancsot röviden, könnyen érthetően összefoglalja (Mt 22,40): a szeretetre. A szeretet az első parancs (Mk 12,30); minden törvény értelme és célja (1Tim 1,5) és tökéletes teljesítése (Róm 13,10).

Egy fölöttébb ünnepélyes alkalom volt. Az Üdvözítő éppen szeretetének nagy bizonyosságát adta a lábmosással. Majd azt mondta: „Tudjátok, mit tettem veletek? Ti Mesternek és Úrnak hívtok, s jól teszitek, mert az vagyok. Ha tehát én, az Úr és Mester, megmostam lábatokat, nektek is meg kell mosnotok egymás lábát. Példát adtam, hogy amit én tettem, ti is tegyétek meg. Bizony, bizony, mondom nektek: Nem nagyobb a szolga uránál, sem a küldött annál, aki küldte. Ha ezt megértitek, s tetteitekben ehhez igazodtok, boldogok lesztek.” (Jn 13,13-17) Ez azonban még nem elég neki. Hisz ő maga nyilvánítja ki: „Senki sem szeret jobban, mint az, aki életét adja barátaiért” (Jn 15,13). Ezzel a hősiességű bizonyítékkal is akart még szolgálni nekik. Megalapította a legmértősebb Oltáriszentséget, titokzatos módon magát adta eledelül az övéinek, hogy aztán rögtön utána a Golgotára menjen, és véres halált haljon. Ebben az ünnepélyes pillanatban összekapcsolta szeretete legnagyobb tetteivel a szeretet nagy parancsát: „Új parancsot adok nektek: Szeressétek egymást! Amint én szeretlek benneteket, úgy szeressétek ti is egymást. Arról tudják majd meg rólatok, hogy a tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt” (Jn 13,34k).

Ezzel az Üdvözítő megadja, hogy az ő tanítványainak leglényegesebb jellegzetessége, tulajdonképpen, semmi által nem pótolható ismertetőjele a *felebaráti szeretet*. Persze csak akkor, ha ez az igazi Isten iránti szeretetből fakad, és állandóan abból táplálkozik. Mindkettő: az Isten és a felebarát iránti szeretet egyenlő értékű főparancs. „A másik” — a felebaráti szeretet parancsa — „hasonló ehhez” — az Isten iránti szeretet parancsához. A tökéletesség tehát lényegileg mindkettőből áll, de — Szent Tamás szerint — úgy, hogy az Isten iránti szeretetet elsődleges, a felebarát iránti szeretetet másodlagos elemnek kell tekinteni. A szeretetről szóló dicshimnuszok értelemszerűen úgy az Isten- mint a felebaráti szeretetre is érvényesek. „Az Isten iránti szeretet hozza létre a felebaráti szeretetet, és a fe-

lebaráti szeretet táplálja az Isten iránti szeretetet” (Nagy Szent Gergely). „Aki tudni akarja, milyen nagy az Isten iránti szeretete, vizsgálja meg, mekkora a felebaráti szeretete. A kettő egyforma nagy; együtt születnek, együtt növekednek, együtt válnak tökéletessé, együtt élnek és halnak” (Pergmayer). Ha minden érénnyel rendelkezne valaki, de szeretete nem lenne, semmi se lenne, „csak zengő érc... vagy pengő cimbalom” (1Kor 13,1). Fordítva viszont minden érénye megvan, ha az igaz szeretetet mondhatja magáénak. Mert így tanít bennünket az apostol: „A szeretet türelmes, a szeretet jóságos, a szeretet nem féltékeny” (1Kor 13,4).

Sőt, bizonyos szempontból a felebaráti szeretet még fontosabb, mint az istenszeretet. A felebaráti szeretet látható tárgyat ad az istenszeretnek. Ezért mondhatja Szent János: „Azért szeretjük (az Istent), mert ő előbb szeretett minket. Ha valaki azt állítja, hogy: 'Szeretem az Istent', de testvérét gyűlöli, hazudik. Mert, aki nem szereti testvérét, akit lát, nem szeretheti az Istent sem, akit nem lát. Ezt a parancsot kaptuk tőle: Aki Istent szereti, szeresse testvérét is” (1Jn 4,19-21).

A lelki élet tanítói arra figyelmeztetnek, hogy az Isten és a felebaráti iránti szeretet közötti belső összefüggés jó alkalmat nyújt, hogy felebarátainknál lerójuk adósságunkat az Istennel szemben.

3. Ha semmit se tudna a hétköznapiak szentje ezekről a nagy igazságokról, akkor is becsülettel törekedne arra, hogy szeresse felebarátait. Sajátossága, hogy mindennapi találkozásaira, körülményeire és tetteire a belső és külső tökély pecsétjét nyomja rá. Napi munkájának nagy részét nem érintené a mély istenszeretet, ha mindazon közvetlen és közvetett emberi kapcsolatot, melyeket nap mint nap létesít és létesítenie kell, nem vonná be ebbe a körbe. Tudja, milyen nagyra tartja és mennyire ajánlja a felebaráti szeretetet az Üdvözítő. Ezáltal világosabban látja annak jelentőségét az egész lelki élet számára. Beállítottsága a lényegre és a megfoghatóra egyaránt irányul. Ezért éppen az emberhez való Istennek tetsző kötődés ápolásában látja életszentségre való törekvésének legjavát.

2. fejezet: A világ alaptörvénye

A felebaráti szeretet nagybecsülésének mélyebb okát maga az Üdvözítő nevezte meg, amikor így nyilatkozott: „Szeressétek egymást! Amint én szeretlek benneteket, úgy szeressétek ti is egymást” (Jn 13,34).

1. A szeretet volt az ő életében a nagy hajtókerék, mely a test és a lélek minden képességét állandóan mozgásban tartotta. A szeretet, mely Isten életében és működésében a világ nagy alaptörvénye, számára az élet nagy alaptörvénye volt. János adta meg nekünk a legrövidebb képletet, melyre minden isteni és istenemberi cselekvés visszavezethető: „Isten a szeretet” (Jn 4,8).

Ez azt akarja mondani, hogy minden *isteni tevékenység* fő mozgatórugója az Ő szeretete. Minden mást — mint az igazságosságát és mindenhatóságát — a szeretet hozza mozgásba. Isten végeredményben mindent szeretetből, szeretettel és a szeretetért tesz. Szeretetből teremtett bennünket, szeretetből küldte nekünk a Megváltót is: „úgy szeretete Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda” (Jn 3,16). Szeretetből küldi nekünk a Szentlelket. Életünk minden eseményét irántunk való szeretetből akarja, küldi vagy engedi meg.

Isten a szeretet! Ez a szó megoldja számunkra az *Istenember* életének a titkait is. Hiszen Ő Isten örök, emberré lett szeretete, de mint ember is tökéletes módon testesíti meg a világ alaptörvényét.

„A kereszténység és annak minden alapvető ténye, mint hogy Isten emberré lett, és meghalt a kereszten, világossá teszi számunkra, hogy az emberi nyelv egyetlen más szava sem közelíti meg jobban Isten kifürkészhetetlen lényét, mint a barátságos, megszokott, ősi kis szó: szeretet. Szegényes és hiányos szavaink között ez az egy szó fejezi ki mégis csak a legjobban Isten legbensőbb, titokzatos lényegét és életét. Nem bölcsesség, nem igazságosság, nem örökkévalóság, nem mindenhatóság elsősorban az Isten, aki Jézus életében kinyilatkoztatta magát nekünk, hanem szeretet... a szeretet, mely gondoskodik a verébről, öltözteti a lilomot, és hagyja magát keresztre feszíteni az emberért, a világot teremtő, fenntartó és boldoggá tevő, eget és Földet átfogó szeretet. Ha pedig annak bizonyul, ami magával Istennel a leginkább és legjobban rokon, hogyne lenne akkor a szeretet a legnagyobb, a legkiemelkedőbb, a legszebb és legértékesebb ezen a világon? Lehetnek más dolgok még oly nagyok és értékesek, még oly csodálatosak és szentek, a legnagyobb mégis Isten legközelebbi rokona, a szeretet.” (Wöhrmüller)

Ha mármost az Üdvözítő szeretetet követel meg tőlünk követésének jellegzetes ismertetőjeleként, akkor ez azt jelenti: a szeretet, a világ nagy alaptörvénye Isten országában és életében, váljon számunkra is az élet és a nevelés alaptörvényévé.

2. Ez a világos felismerés mély bepillantást enged a hétköznapiok szentjének a bibliai igazságok belső összefüggéseibe. A nyolc boldog-

ságban felfedezi a világ alaptörvényének alkalmazását Isten földi országára. Így válik a világ alaptörvénye *birodalmi alaptörvénné*.

Ha nyugodtan megvizsgáljuk a *pedagógiának* az Üdvözítő által felállított *alaptörvényeit*, abban is megtaláljuk a világ alaptörvényét. Az isteni Nevelő figyelmeztet: „Hagyjátok csak a gyermekeket, ne akadályozzátok meg őket, hadd jöjjenek hozzám, hisz ilyeneké a mennyek országa” (Mt 19,14). „Aki megbotránkoztat csak egyet is ezek közül a kicsik közül, akik hisznek bennem, jobban járna, ha malomkövet kötnének a nyakába és a tenger fenekére vetnék” (Mt 18,6). „Aki befogad egy ilyen gyereket az én nevemben, engem fogad be. Aki pedig engem befogad, nem engem fogad be, hanem azt, aki küldött engem” (Mk 9,37).

Mindezek után nem kell csodálkozni, ha a világ alaptörvénye az idők végezetén a *szétválasztás* lényegi *törvénye* lesz. Az emberek szétválasztását meghatározó végső és legmélyebb mérce az utolsó ítéletnél nem a rangjuk és a teljesítményük lesz. Akárhány csodat művelt, ördögöt űzött ki vagy jövendölt is valaki az életében, ha a világ alaptörvénye nem lett életének alaptörvényévé, Isten azt a kemény ítéletet fogja kimondani: Sohasem ismertelek benneteket. Távozzatok tőlem, gonosztevők... Hiányzik ugyanis tanítványainak leglényegesebb vonása, pótolhatatlan ismertetőjele.

„Nem jut be mindenki a mennyek országába — mondja az Úr világosan és határozottan —, aki mondja nekem: Uram, Uram. Csak az, aki teljesíti mennyei Atyám akaratát. Sokan mondják majd nekem azon a napon: Uram, Uram, hát nem a te nevedben jövendöltünk? Nem a te nevedben űztünk ördögöt? Nem a te nevedben tettünk annyi csodát? Akkor kijelentem nekik: Sose ismertelek benneteket. Távozzatok szíнем elől, ti gonosztevők!” (Mt 7,21-23)

Aki viszont hűségesen és állhatatosan ragaszkodik a szeretethez mint a nevelés és az élet alaptörvényéhez, azt az Úr az ítéletnél a jobb oldalra állítja, és szívélyesen üdvözli.

Máté igazán szemléletesen ábrázolja e jelentőségteljes ítélethozatal lefolyását, ami oly örömteli azoknak, akik magukkal hozzák a valódi keresztény ember lényegi vonását, de oly lesújtó is a többiek számára.

„Amikor eljön dicsőségében az Emberfia minden angyalával, helyet foglal fontos trónján. Elébe gyűlnek mind a nemzetek, ő pedig külön választja őket egymástól, ahogy a pásztor különválasztja a juhokat a kosoktól. A juhokat jobbjára állítja, a kosokat pedig baljára. Aztán így szól a király a jobbján állókhoz: Gyertek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot!

Éhes voltam és adtatok ennem.

Szomjas voltam és adtatok innom.

Idegen voltam és befogadtatok.

Nem volt ruhám és felruháztatok.

Beteg voltam és meglátogattatok.

Börtönben voltam és fölkerestetek.

Erre megkérdezik az igazak: Uram, mikor láttunk éhesen, hogy enned adtunk volna, vagy szomjasan, hogy innod adtunk volna? Mikor láttunk idegenként, hogy befogadtunk volna? Mikor láttunk betegen vagy börtönben, hogy meglátogattunk volna?

A király így felel: Bizony mondom nektek, amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek.

Ezután a balján állókhoz is szól: Távozzatok színem elől, ti átkozottak, az örök tűzre, amely a sátánnak és angyalainak készült.

Mert éhes voltam s nem adtatok ennem.

Szomjas voltam s nem adtatok innom.

Idegen voltam s nem fogadtatok be.

Nem volt ruhám s nem ruháztatok fel.

Beteg és fogoly voltam s nem jöttetek el meglátogatni.

Ekkor ezek is megkérdezik: Uram, mikor láttunk éhesen vagy szomjasan, idegenként vagy ruhátlanul, betegen vagy börtönben, s nem voltunk szolgálatodra?

Erre majd ezt feleli: Bizony mondom nektek, amit a legkisebbek valamelyikével nem tettetek, velem nem tettétek.

Ezek örök büntetésre mennek, az igazak meg örök életre.” (Mt 25,31-46)

Az Üdvözítő tanításának ebből a világos vonalvezetéséből megérti a hétköznapiak szentje, miért nevezi a főpapi ima a világ elevenen megtestesített alaptörvényét a kereszténység nagy *megigazulási törvényének*.

„De nemcsak értük könyörgök, hanem azokért is, akik a szavukra hinni fognak bennem. Legyenek mindnyájan egy. Amint te, Atyám, bennem vagy s én benned, úgy legyenek ők is bennünk, *hogy így elhiggye a világ, hogy te küldtél engem*. Megosztottam velük a dicsőséget, amelyben részesítettél, hogy egy legyenek, amint mi egy vagyunk: én bennük, te bennem, hogy így ők is teljesen egy legyenek, s megtudja a világ, hogy te küldtél engem, és szereted őket, amint engem szerettél” (Jn 17,20-23).

Mindenki, aki a szeretetet élete alaptörvényévé teszi, bekerül ezek szerint a nagy szeretet-áramlásba, ami összeköti az Atyát és a Fiút. Mert ketjük között az egység köteléke a személlyé lett szeretet: a Szentlélek. Röviddel előtte az Üdvözítő előadta már az Atyának ugyanezt a kérést:

„Én nem maradok tovább a világban, de ők a világban maradnak, én meg visszatérek hozzád. Szent Atyám, tartsd meg őket a nevedben, akiket nekem adtál, hogy egy legyenek, mint mi” (Jn 17,11).

Azáltal, hogy így belekerülünk a Szentháromság szeretetáramlásába, kiemelkedő módon hasonlókká leszünk Ahhoz, aki maga a szeretet.

„Én pedig azt mondom nektek, szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért. Így lesztek fiaai mennyei Atyátoknak, aki fölkelte napját jókra is, gonoszokra is, esőt ad igazaknak is, bűnösöknek is. Ha csupán azokat szeretitek, akik szeretnek benneteket, mi lesz a jutalmatok? Nem így tesznek a vámosok is? S ha nem köszöntitek, csak barátaitokat, mi különöset tesznek? Nem így tesznek a pogányok is? Legyetek hát tökéletesek, amint mennyei Atyátok tökéletes” (Mt 5,44-48).

3. Az apostolok jól megértették az Üdvözítőt. Ezért a maga módján mindegyikük a világ e nagy alaptörvényének ékesszóló hirdetője lett, mindekenélőtt János és Pál.

Szent Jeromos mondja, hogy Szent János öreg korában, amikor már nem tudott járni, tanítványai által a templomba vitette magát, és ott mindig csak ezt az egyet prédikálta: Gyermekeim, szeressétek egymást! Megkérdézték: Mester, miért mondd mindig ugyanazt? Az apostol azt válaszolta: Mert ez az Úr parancsa. Ha ezt teljesítjük, az elég.

Evangéliumához kísérő iratként írt Szent János egy levelet, mely szerint a Krisztusba vetett hit főként szent életben és a szeretet gyakorlásában kell, hogy kihasson. Így nem lehet csodálkozni rajta, hogy itt a világ alaptörvényéről csodálatosan egyszerű és mély fejtegetéseket találunk, melyeket minden további nélkül könnyen megértünk, de azért, hogy tartalmukba mélyebben behatolunk, meg kell tanulnunk egyre inkább szeretni és élni azokat.

Aki a világ alaptörvényét életének alaptörvényévé tette, vagy tenni próbálja, azt rögtön megéri János intelme: „Szeretteim, szeressük egymást, mert a szeretet Istentől van, és mindenki, aki szeret, Istentől való és ismeri Istent. Aki nem szeret, nem ismeri az Istent, mert az Isten szeretet” (1Jn 4,7k).

Amit a szeretett tanítvány mond itt nekünk, az semmi más, mint lelkének visszhangja a szeretet üzenetére, melyet az Üdvözítő földi életében hirdetett. Így mondja:

„Amint engem szeret az Atya, úgy szeretlek én is titeket. Maradjatok meg szeretetemben. Ha teljesítitek parancsaimat, megmaradok szeretetemben, amint én is megtartottam Atyám parancsait, és megmaradok szeretetében. Ezeket azért mondom nektek, hogy az én örömöm legyen bennetek is, és teljes legyen az örömötök.

Az az én parancsom, hogy szeressétek egymást, amint én szerettelek benneteket. Senki sem szeret jobban, mint az, aki életét adja barátaiért. Ha megteszitek, amit parancsolok nektek, a barátaim vagytok. Nem nevezlek többé szolgának benneteket, mert a szolga nem tudja, mit tesz ura. Barátainknak mondalak benneteket, mert amit hallottam Atyámtól, azt mind tudtul adtam nektek” (Jn 15,9-15). És le-

velében ismét írja az apostol: „Istent soha senki nem látta. Ha szeretjük egymást, bennünk marad az Isten és a szeretete tökéletes lesz bennünk” (1Jn 4,12).

Így igaz: Isten lélek és nem látható. A hit fényében azonban ismerjük jelenlétének különböző módjait. És feltételezhetjük, hogy annak *szívében*, aki az Üdvözítő legkedvesebb kívánságát teljesíti, egészen *különös módon van jelen*, hisz ő maga mondta:

„Aki szeret engem, az megtartja tanításomat, s Atyám is szeretni fogja. Hozzá megyünk és benne fogunk lakni. Aki nem szeret, az nem tartja meg tanításomat” (Jn 14,23k).

Aki Isten kedvéért valóban őszintén szereti felebarátját, abban gyakran Isten lesz látható a többszörös *belső és külső áldás* által, mely őt nyomon követi. A *külső áldásról* ezt tudja mondani nekünk a zsoltáros: „Boldog, aki gondol a szűkölködőre és a szegényre, az Úr megmenti majd a csapás napján. Megőrzi őt az Úr és életben tartja, boldoggá teszi itt a földön, s nem adja ellensége hatalmába. Beteg-ágyához segítséget hoz az Úr, fekvőhelyét kényelmesre cseréli” (Zsolt 41,2-4).

Belső áldáson mindenekelőtt a kegyelemben való növekedést értjük, ami időnként úgy hat ki, hogy közel érezzük Istent, s ez itt a Földön a legboldogabb élményt jelenti, melynek gazdagságával és boldogságával szemben minden más öröm elhalványul. Ezekben az órákban vagy pillanatokban beigazolódik a kijelentés: „Aki ismeri és teljesíti parancsaimat” — és idetartozik mindenekelőtt a felebaráti szeretet parancsa is —, „az szeret engem. Aki szeret engem, azt Atyám is szeretni fogja, s én is szeretni fogom, és kinyilatkoztatom magam neki” (Jn 14,21).

Kísérő írásában János még egyszer utal ugyanerre a gondolatra a következő szavakkal: „Aki szereti testvérét, már eljutott a világosságra, s nem szolgál botrányul másoknak. Aki azonban gyűlöli testvérét, az sötétségben van, a sötétségben jár, és nem tudja, hová megy, mert a sötétségben elvesztette szeme világát” (1Jn 2,10k).

Isten azért is marad különleges módon abban, aki szereti felebarátját, mert az, aki szeret, a *legtökéletesebben ábrázolja Isten lényegi vonását*. Seuse Henrik ennek értelmében egyszer így jellemzi magát: „Uram — így szólt —, Téged, aki mindent tudsz, hívlak tanúnak, hogy szelíd volt a szívem mióta megszülettem, egész életemen át. Nem láhattam embert soha szenvedni vagy szomorkodni anélkül, hogy ne lettem volna szájalommal iránta, és sohasem szerettem se az emberek háta mögött, se fülük hallatára olyat mondani, ami valakit bántott volna. Velem együtt el kell ismernie, és meg kell vallania minden társamnak, hogy ritkán hallhatták tőlem bármikor is, hogy egy testvér, vagy egy másik ember ügyét szavaimmal rossz fénybe helyeztem volna akár az előjárók előtt, vagy másutt, hanem minden ember dolgán javítottam, ahogy tudtam; ha nem tudtam, akkor hallgattam vagy elmentem onnan, hogy ne halljam. Azokkal az emberekkel, akiket becsületükben megsértettek, könnyörletből még barátságosabban bántam, hogy minél hamarabb visszanyerjék becsületüket. A szegények hűséges atyjának neveztek, Isten minden barátjának különösen barátja voltam. Mindenki, aki szomorúan vagy nyomott hangulatban hozzám jött, mindig kapott valamilyen tanácsot, úgy, hogy vidáman és bizakodva váltak el

tőlem; mert azokkal, akik sírtak, én is sírtam, a szomorkodókkal én is szomorkodtam, míg szépen magukhoz tértek. Ember soha meg nem tudott bántani: ha utána csak jószágon rám mosolygott, mindent elfelejtettem Isten nevében, mintha meg sem történt volna. És mit mondok, Uram? Hallgatni akarok az emberekről, mert ha láttam vagy hallottam, hogy az állatkáknak és madárkáknak és Isten kis teremtményeinek valami baja vagy szomorúsága volt, azt szívemre vettem, s ha nem tudtam nekik segíteni, akkor sóhajtoztam és kértem a legfőbb jószág Urat, hogy segítsen rajtuk. Minden, ami él a Földön, kegyelmet és irgalmat talált nálam.”

János még tovább megy. Nemcsak Mestere szívbeli kívánságát értelmezi, hanem egyúttal saját gazdag személyes megtapasztalását is kifejezi, amikor azt írja: „Mi tudjuk, hogy a halálból átmentünk az életbe, mert szeretjük testvéreinket. Aki nem szeret, a halálban marad” (1Jn 3,14).

Aki megértette a szeretet világát, tudja, hogy életének szeretet nélkül eltöltött időszaka a halálhoz hasonlítható. Mióta viszont igazából él, sajátos pezsgő élet lüktet a lelkében, és ahol megfordul, ott új életet hoz létre. Ez már a természetes világra is áll, értelemszerűen a természetfölötti rendre is érvényes. Mert „mindenki, aki szeret, Istentől való és ismeri Istent” (1Jn 4,7). És „Az Isten szeretet, és aki kitart a szeretetben, az az Istenben marad, s az Isten is benne marad... A tökéletes szeretet kizárja a félelmet” (1Jn 4,16k).

Péter ismeri az igaz szeretet egy további kihatását is. Így int: „Mindekelőtt szeressétek egymást hűségesen.” Majd megokolja: „Mert a szeretet leplet borít a rengeteg bűnre” (1Pt 4,8).

Ezzel az igazi szeretet bűnt eltörlő hatalmát akarja kiemelni. Amit az Üdvözítő nagy általánosságban ígért meg: „Boldogok az irgalmasok, mert majd nekik is irgalmaznak” (Mt 5,7), azt Péter a sajátos esetre alkalmazza. Az irgalom, melyben részesedünk, ha mi magunk is irgalmasok vagyunk, a bűnbocsánat.

Jakab a maga komoly és határozott módján hangsúlyozza ugyanazt a gondolatot: „Mert az ítélet irgalmatlanul lesújt arra, aki nem irgalmas” (Jak 2,13).

Egy régi egyházatyja kiemeli: „Ha az nem is lehetséges, hogy az ember bűn nélkül legyen, Isten irgalmassága által mégis lehetséges, hogy jó tettekkkel, különösen alamizsnálkodással, mindenki megszabaduljon bűneitől.”

3. fejezet: A szentek életének törvénye

Az Üdvözítő szeretetével az áteredő bűn következményei által oly nagyon szétforgácsolódott embereknek lehetővé akarta tenni, hogy egy szent életközösségben újra eggyé váljanak. Bármennyire is hangsúlyozták a zsidók az igazságosságot, és követelt Keresztelő János tanítványaitól szigor-
t

az Üdvözítő értékeli ezeket az erényeket, és tanítja övéit ezekre és még sok más erényre, de számára mindennek a magva az Isten iránti természetfölötti szeretetből fakadó felebaráti szeretet.

Az első keresztények, akik az Üdvözítőhöz időben közelebb álltak, mint mi, ezt jól megértették. „A sok hívő mind egy szív, egy lélek volt” (ApCsel 4,32). Tertullianus arról számol be a 200-as év körül, hogy a keresztények a pogányoktól tényleg messzemenően különböztek kölcsönös szeretetük által, olyannyira, hogy a pogány városalakók körében az a mondas járta: „Nézzétek, mennyire szeretik egymást!” A szeretet minden keresztény és minden keresztény közösség jellemző ismertető jele akar lenni, és kell is, hogy legyen; ahol pedig kiemelkedő módon küzdenek a kereszténységért — mint a szentek, szentéletű emberek vagy vallási közösségek — ott a szeretetnek kell a legerősebb köteléknek, a mindent átható alap-törvénynek lennie a tanításban és az életben egyaránt.

A kor és az élet jó ismerői panaszzalják, hogy a kereszténység ma minden fokozatában és ágazatában veszített életerejéből, mert nemigen érti és gyakorolja a szeretet parancsát. Ma minden pénzért kapható, a szeretet is. Meg lehet vásárolni, legalábbis külsőleg, mint kiszolgálást; pénz nélkül pedig jégverem a világ és részben az Egyház is.

Mivel a hétköznapiak szentje a saját korában és korával együtt él, igyekszik ezt a rossz korszellemet magában és másokban is határozottan legyőzni. Madarat tolláról, embert barátjáról! Ennek értelmében különös szeretettel foglalkozik a szentek életével. Minden szentnek megvan a maga eredetisége. Ami azonban közös bennük, az a hősies szeretetre való nemes, buzgó törekvés. Ez a hősies szeretet mindnyájuk életének és tanításának alapja és megkoronázása.

1. Ki merné magára vállalni, hogy mindent összegyűjtsön, amit szent és szent életű emberek mesterük szelleméből merítve írtak a szeretet jelentőségéről! Én képtelen vagyok rá, mert ez olyan sok. S minél többet olvasom és tanulmányozom, s így megismerem őket, annál inkább képtelennek érzem rá magam. Ezért arra szeretnék kérni minden buzgó katolikust, hogy ő maga próbálkozzon meg egyszer vele. Egy új világ fog előtte kitárulkozni. És bizonyosan szívesen besegítenek mindnyáján, hogy begyógyítsuk Krisztus titokzatos testének gennyesedő sebé, mely sokhelyütt elterjedt a szeretet parancsával szembeni — a tömegnyomor által okozott — növekvő eltompultság következtében. Csak néhány vallomást idézek:

„Tökéletességről csak beszélni hallok — panaszkodik Szalézi Szent Ferenc —, de úgy látom, kevesen gyakorolják. Mindegyik a maga módján képzele magának; némelyek a durva ruhában látják, mások a rossz ételben, az alamizsnálkodásban, a szentségek gyakori vételében, az imádságban, megint mások bizonyos szemlélődésben vagy olyan különleges kegyelmekben, melyeket ingyen adott adományoknak nevezünk; de ezek mind tévednek, amennyiben az eszközt vagy a kihatást az okkal tévesztik össze.

Magam részéről nem ismerek el más tökéletességet, mint azt, hogy Istent szeressük teljes szívünkől és a felebarátunkat mint önmagunkat. Minden tökéletesség, ami ezen kívül van, hamis. A keresztényeknél a szeretet a tökéletesség egyetlen köteléke és az egyetlen erény, amely egyesít bennünket Istennel és a felebaráttal, s ez a végső célunk. Ez minden tökéletesség célja, és aki másféle tökéletességet mutat be nekünk, az becsap minket. Mindazon erények, melyek nekünk kiválónak tűnnek, semmit se érnek szeretet nélkül, és se a hit, mely hegyeket mozgat és a titkok mélyére hatol, se a jövődőlés, se az emberek és angyalok ékes-szólása, se az, ha lemondunk minden vagyonunkról a szegények kedvéért, és az se, ha a máglyán mártírhálált halunk, nem ér semmit szeretet nélkül. Aki nincs a szeretetben, az a halálban van, és minden cselekedet, bármilyen jónak is látszson, halott és értéktelen az örökkévalóság számára. Nagyon jól tudom, hogy az imádság és a többi erény gyakorlása kiváló eszköz arra, hogy tökéletesekké váljunk, de csak akkor, ha a szeretet hatja át őket. Ezért a tökéletességet ne az eszközökben keressük, hanem a célban, ahová elvezetnek bennünket; különben azt tennénk, hogy leülünk az úton, ahelyett hogy utunk céljához érnénk.”

Ugyanezt a gondolatot mondja ki Eberschweiler atya:

„Köszönet, Jézusom. Mily vigasztalóan teljesítetted be rajtam: 'Excellentiorem viam vobis demonstro — magasztosabb utat mutatok nektek' (1Kor 12,31)”.

„Ó, igen, sanyargatnom kell és sanyargatni is fogom magam a Te kegyelmeddel mindenben és mindenütt, és annyira, amennyire a Te szent szándékaidnak megfelel, s hasonlóképpen dolgozni, használni, tenni is akarok. De mindez be van tárolva, ki van mérve, életünk helyéhez, idejéhez, erejéhez és alkalmaihoz van kötve. Nem úgy a szeretet, mely mindenben mindig és mindenütt helyénvaló, uralkodnia kell, és örökké tart. A szeretet sohasem szűnik meg. Továbbá minden más a szeretet eszköze, táplálója és gyümölcse, kifejeződése. Ő a cél, a királynő; Istent szeretni a minden” (1874. november 26).

„Ó, milyen világos számomra, hogy Benned, ó, Istenem, minden megvan a legtökéletesebb és legnagyobb mértékben; minden, amire szívem csak vágyakozhat, megvan Benned; minden, amit csak adhatnak a teremtmények, Benned, a legkiválóbban van meg. 'Tu immensus, aeternus, sapientissimus, fortissimus, dulcissimus... — Te Végtelen, Örök, Legbölcsebb, Legerősebb, Legédeesebb...' Ó, így van, a hit által már enyém vagy, és gyakran engeded, hogy érezzem ennek ízét már; de hamar, ó, hamarosan láthatlak és egészen élvezhetlek.

Ó, milyen világos most számomra a szeretet megszerzésére irányuló elmélkedés negyedik pontja; ó, mily egyszerű igazság! Milyen egyszerűen tárja ezt eléink Szent Ignác is! Ó, Atyám, *a Te világosságodban* nincs szükség hosszas keresésre és töprengésre. Ó, *így igaz*.

A teremtményeket nem kell Istennel szembehelyeznünk, mintha Tőle valami egészen idegennek lennének stb. Hiszen Ő teremtetten tartja fenn őket, mindenük Tőle van stb. Tehát mindenben megtalálni Őt, ízlelni, ó értem, Atyám. Igen, igen!” (1875. április 13.)

Nagy Szent Teréz, akiről az avilai püspök azt állítja: „Ha valaki azt akarja, hogy Teréz szeresse, úgy nincs erre hatásosabb eszköz, minthogy gyalázatot vagy kárt okozzon neki”, a következő megszívlelendő intelmeket adja:

„Ne mondj semmit, mielőtt meggondoltad, és az Úrnak ajánlottad volna, hogy soha meg ne sérts senkit! — Ne akard, hogy csakis neked legyen igazad, különösen, ha jelentéktelen dologról van szó! — Mindenkivel illő barátságossággal beszélj! — Soha semmin ne gúnyolódj! — Senkit se utasíts rendre szerénység, alázat és szegyenkezés nélkül! — Igazodj annak a hangulatához, akivel éppen kapcsolatban vagy; örülj az örvendezőkkel, szomorkodj a szomorkodókkal! — Rosszat ne hallgass meg, és ne szólj senki másról mint saját magadról! — Légy elnéző mindenkivel szemben, de szigorú saját magadhoz! — Ha megérténénk a felebaráti szeretet értékét és méltóságát, többé semmi mást nem tartanánk olyan fontosnak.”

Eckehard mester azt állítja: „Ha egy ember elragadtatásban volna mint Szent Pál, és tudomást szerezne egy beteg emberről, akinek levesre lenne tőle szüksége, úgy sokkal jobbnak tartom, ha szeretetből hagynád az elragadtatást, és annál nagyobb szeretettel szolgálnál a rászorulóknak.”

Genuai Katalin megkérdezte egyszer a lelki vezetőjét, mire ügyeljen különösen, amikor imádkozik vagy olvas. A pap így válaszolt: „Leányom, imádkozás közben gondolkozz el minden esetben azokon a szavakon, hogy 'legyen meg a te akaratod'! Amikor pedig a Szentírást olvasod, időzz el mindig a 'szeretet' szónál, valahányszor találkozik vele a pillantásod. Mert tudd meg, hogy ez a kis szó a legnagyobb és legtartalmasabb az egész Szentírásban. Az isteni akarat teljesítése és szeretet, egyedül ebben áll minden tökéletesség. Ezekkel az erényekkel felszerelve biztosan fogsz járni, és soha nem tévedsz le a mennybe vezető útról, s nem lesz más fényre, más vezetőre szükséged.”

Aki ismeri és gyakorolja a szeretetet, ahogy azt Krisztus gondolja, örömmel csatlakozik a dicshimnuszhoz, melyet *Weiβ atya* oly hangzatosan énekel:

„Boldog, aki szeret, de csak akkor boldog, ha megérti, hogy a szeretet új élet kezdete, egy új életé, aminek sohase lesz vége. Minden elmúlik, hit, remény, tűrés, lemondás, áldozat, várakozás, csoda, tudomány és földi tündöklés, röviden minden, ami töredékes és tökéletlen. Csak egy valami nem fog soha elenyészni, mert az a tökéletes, a szeretet. A szeretet örök, örökké fiatal és örökké új. Kincseiből örökké tud osztani, örökké van ereje, hogy hatékonyan és erőteljesen lépjen fel, örökké

lehetetlen neki, hogy tétlen maradjon, örökké képtelen rá, hogy adósságát letérlessze. S mégsem érzi magát sohase kimerültnek. Azzal, hogy ad, új tettvágy és új életerő támad benne. Így lesz örökké üde, örökké gazdag, örökké eleven, az örök élet és az örök boldogság kiapadhatatlan forrása.

Ha ezen ábrázolás nyomán a világ nem tudja legyőzni a kételkedés hidegségét, az könnyen érthető, mert sajnos túlfönt az önzésnek, az élvezetnek, legjobb esetben egyfajta okosságának él.

Csak a szeretet beavatottai tudják, akik közé persze mindenki hivatalos, hogy mi a szeretet és mire képes. Aki viszont egyszer belekóstolt, az talán túl sokat tapasztalt, mintsem hogy azt szavakban ki tudná fejezni, de tudja vagy legalábbis érzi, hogy mit kapott ezzel. A szeretet a karját pótolta, a szeretet a lába, a szeretet szárnyra lett számára. Röpül és nem is igen tudja, hogy mozog. Többet teljesít, mint amennyire képesnek tartják, többet, mint amit ő maga gondol, és nem érez se fáradtságot, se terhet. A szeretettel egy új lélek költözött bele.

Amilyen pedig a lélek, olyan az erő, olyan a munka, olyan az egész élet. És amilyen a szeretet, olyan a lélek.

Tehát mindenki a szeretete szerint él és cselekszik. Azt, hogy valaki kicsoda és mivé válik, a szeretet határozza meg. Ezért minden attól függ, hogy szeretete olyan valakire irányuljon, aki jobba tud tenni minket. Csak akkor érdemli meg a 'szere-tet' nevet, ha olyat ölel át, aki a szeretetünkre érdemes, és csak az érdemes, aki szeretetével önmagunk fölé emel bennünket. A szeretet ugyanis minden különbséget kiegyenlít. Mint az izzó formában levő viaszt, alakít bennünket a lángoló szeretet a szeretett személy képére.

Jó annak, aki szeretetét Istenre irányította: egyedül ő találta meg a példaképet, mely érdemes arra, hogy hasonlónak váljunk hozzá. Jó nekünk, ha az, aki a világot mindenhatóságának szavával hordozza, szeretetben egyesül velünk! Benne a gyengeség mindenhatónak válik. Vele legyőzünk minden falat, minden akadályt. Az Ő erejével mi, akik eddig magunkat is alig tudtuk cipelni, örömmel hordozzuk próbáink súlyát, az élet gyötrelmét, az egész világ terhét.

Ne légy tehát kegyetlen magaddal szemben, szeretetre szomjazó lelkem! Szeretet nélkül nem élhetsz. Mindenhol kerested a szeretetet, mindenki kereste a szeretetedet, és mindenütt csalódnod kellett. Ahelyett, hogy jutalmazták volna a szeretetedet, ahelyett, hogy szeretettel jutalmaztak volna, csak elrabolták tőled a szeretetet. Csak Egy valaki ajánlotta föl neked a szeretetét, anélkül, hogy kérted volna, és anélkül, hogy elvett volna tőled valamit, és Ő még mindig vár rád, akár mennyit várakoztatad is szeretetlenül. Hagyd el hát a régi, hamis szeretetet, és menekülj minden fél-szeretettől, szenvedéseid okozójától, és tanuld meg ebből a hűségéből, ki érdemli meg egyedül hűségedet. Szenteld annak szeretetedet, aki nem hagy el, ha te el nem hagyod; annak, aki sokkal inkább vigyáz rád, hogy el ne hagyj. És ha nem tudod, hogyan kell megtalálni a szeretetet, kezdj el csak bátran szeretni! A szeretetet úgy kell keresni, hogy szeretünk. A szeretetet csak úgy lehet megtalálni, hogy szeretünk. Ha szeretsz, megtanulsz vágyakozni a szeretet után,

könyörögni a szeretetért, kopogni a kapukon, erősen és hűségesen kitartani, míg megnyílik neked a szeretet és magához vesz — és akkor boldog vagy!”

2. Az igazi Krisztustanítványok *arra törekedtek, hogy* amit tanítanak, azt *éljék is*. A szentek élén a *Szűzanya* áll. Az ő igenjét az angyali üdvözletre, csendes kitartását a kereszt alatt és az egész szenvedésteli úton, az Isten és a felebarát iránti szeretet hősie cselekedeteként kell értékelni. Szíve alatt az Üdvözítővel sietve megy át a hegyvidéken, hogy nagynénjének mint dajka segítségére legyen. A kánai menyegzőn finom anyai érzékével kíséri a fiatal házasságokat kínos zavarukból.

Azt, hogy *Páli Szent Vince* fejedelem a szeretet birodalmában, minden katolikus tudja. Két nagy szerzetesközösség akarja felebaráti szeretetből fakadó szellemiségét maradandóvá tenni az Egyházban. Oly nagyra becsülte a királyi erényt, hogy volt hozzá bátorsága, és szakított a szerzetesi élet szokásos formájával, és egy új típusú rendet hozott létre, hogy erőket szabadítson föl a felebaráti szeretet számára. Leányait, az Irgalmas Nővéreket, akiktől azt akarta, hogy lemondjanak a szigorú klauzúráról, hogy jobban tudják a felebaráti szeretet cselekedeteit végezni, megtanítja arra a művészetre, hogy Isten kedvéért hogyan hagyhatják el időnként magát Istent. Ezért így inti őket:

„Tétovázás nélkül tegyék, amit a szegények szolgálata megkövetel, és ha egyszer arra van szükség, hogy orvosságot adjatok be ahelyett, hogy reggeli imákat végeznének, nyugodt szívvel tegyék meg. Ó, mily vigasz egy Irgalmas Nővér számára, ha azt mondhatja magáról: ahelyett, hogy imádkoznék és lelki olvasmányomat végezném, most szegény betegeimhez megyek, akik várnak rám, és tudom, hogy a munkám tetszik Istennek! Ezzel a gondolattal megy az Irgalmas Nővér vidáman mindenhova, ahová Isten hívja...”

„Azt gondoljátok talán, hogy Isten csak azzal bízott meg benneteket, hogy a betegeknek egy darab kenyeret, húst, levest vagy orvosságot adjatok? Ó nem, azt várja el tőletek, hogy lelki szükségleteikről is gondoskodjatok. A lelki mannat is adnotok kell és Isten lelkét is közvetítenetek kell nekik.”

„Leányaim, ti nem vagytok apácák, s ha van közöttetek valaki, aki nem lát világosan, és azt mondja: apáca szeretnék lenni, az szebb lenne; akkor, kedves nővéreim, fel lehet adni a társulatnak az utolsó kenetet. Óvakodjatok egy ilyen átalakulástól leányaim, meg ne engedjétek, amíg csak éltek. Sírjatok, sóhajtozzatok, tárjátok aggályaitokat előljáróitok elé, de soha bele ne egyeztetek egy ilyen átalakulásba, mert aki apácaságról beszél, az kolostorra gondol. Az Irgalmas Nővéreknek mindenhova el kell menniük.”

„Az Irgalmas Nővérek kolostora a kórház legyen, cellájuk egy helyiség a börtönben, kápolnájuk a plébániatemplom, keresztfolyosójuk a város utcái vagy a kór-

házak termei, klauzúrájuk az engedelmesség, kolostorrácsuk az Isten iránti szeretet, fátyluk a szent szerénység.”

Eberschweiler atya ezt vallhatta magáról: „lelkemben (igazgatóként) *soha egy pillanatig se* tűrtem meg egy szeretetlen gondolatot sem beosztottaimmal szemben.” Rendtársa, aki ezt a vallomást hallotta a szájából, hozzáfűzte: „Ezt a lelkület biztos megőrizte egész életén át. Mindig csodálkoztam, hogy *soha egy szeretetlen szót* nem mondott. Ha a gondolatai szeretetlenek lettek volna, ez az utóbbi aligha lett volna lehetséges.”

Kis Szent Teréz meséli magáról: „Kolostorunk egyik nagyon jámbor nővére nemigen volt nekem rokonszenves, és bármit is tett, nekem nem tetszett. De igyekeztem, hogy olyan szeretettel közelítsek éppen ehhez a nővérhez, mintha a legjobb barátnőm lenne. Ahányszor csak találkoztam vele, egy kis imát mondtam érte, és felajánlottam a Jóistennek az ő rejtett erényeit. Éreztem, hogy ezzel örömet okozok az Üdvözítőnek. Mindenféle módon igyekeztem apró szeretetszolgálatokkal is kedveskedni neki. Ha kísértésben voltam, hogy szeretetlenül válaszoljak neki, akkor iparkodtam, hogy barátságos legyek, és a szót valami másra tereljem. Ha a gonosz ellenség azonban túlságosan megkörményezett, akkor bizony előfordult, hogy elmenekültem mint egy katonaszökevény. S nem volt különös, hogy ez a nővér egy nap azt mondta nekem: 'Kedves Teréz testvérem, nem mondaná meg, mi vonzza Önt annyira hozzám? Amikor csak találkozunk, mindig olyan barátságosan mosolyog rám'!”

II. szakasz

AZ ÚJ PARANCSRÓL

Az Üdvözítő újnak nevezi a felebaráti szeretet parancsát. „Új parancsot adok nektek: Szeressétek egymást” (Jn 13,34). Önkéntelenül is felvetődik bennünk a kérdés: Eddig hát nem létezett szeretet a világon? Maga az Üdvözítő válaszol azzal, hogy röviden, de fölöttébb tartalmasan hozzáfűzi: „*Amint én szerettelek benneteket*, úgy szeressétek ti is egymást!” Tehát nem önmagában a szeretet új, hanem a szeretetnek az a fajtája, melyet Krisztus és a kereszténység tanít és gyakorol. Ez lényegesen különbözik attól a természeti és természetes szeretettől, melyet a kereszténységen kívül ismernek és gyakorolnak.

Keresztény lélek- és neveléstan a szeretet három fajtáját ismeri, melyeket mind ugyanazzal a szóval jelölünk. Az első és legmagasabb rendű a természetfölötti szeretet, a szeretet, mint keresztény erény. Ezt a latin egyházi nyelv „caritas”-nak nevezi. A második a szeretet mint természetes erény, az egyházi latin „dilectio”-nak mondja. A harmadik az egy önkéntelen indulat vagy természeti ösztön vagy szenvedély. Az egyházi nyelv erre az „amor” kifejezést használja.

„Szenvedély” alatt az érzéki ösztönerő egy ösztönös erősebb indulatát értjük. E kifejezést ma széles körben egészen másként értelmezik. Ezért mondja Weiß atya, az ismert apologéta: „Ne ijedjünk meg ettől a kifejezéstől, mely az emberek bűnössége folytán ilyen kétséssé vált, hogy majdhogynem szégyelli az ember. Senki ne gondoljon itt a szív megszenteltetésére, az erény halálára, a közönséges érzéki gyönyörre, aminek hazug módon oly gyakran adják a „szeretet” nevet. Ha a szeretetről mint indulatról, szenvedélyről beszélünk, arra a természetes érzésre gondolunk, arra az önkéntelen hajlamra, egy dolog vagy személy iránti vonzalomra, amit a szívünkben érzünk, mihelyt valami jót, szépet vagy megragadót fedeztünk fel benne.”

1. fejezet: A természeti szeretetről

Az életfolyamatot, melyről itt szó van, szívesen nevezik ösztönösnek. Ha és amennyiben az embereket a vér köteléke vagy természetes lelki rokonság köti egymáshoz, az természeti szeretet. A másik az a világos, megtisztult, átszellemült szeretet. E kettő úgy viszonyul egymáshoz, mint hajlam és erény, mint ösztön és akarat.

A hétköznapiok szentje nem abban látja feladatát, hogy ezt az elemi, természeti szeretet-ösztönt kiirtsa, hanem hogy megneemesítse, megtisztítsa és átszellemítse.

A természeti szeretetnek három jellemző vonása van. Eleve *primitív*, *szűkkeblű* és *önző*. A hétköznapiok szentje számára ez három nagy munkaterületet jelent.

1. A primitív szeretetről

1. Könnyen érthető, hogy miért primitív a természeti szeretet. A különböző nemek közötti szeretetre, az apa, anya, gyermek, barát, vagy a honfitársak iránti szeretetre gondolunk például. A természet vagy egy vak természetes hajlam vagy ösztön hajtja bizonyos körülmények között egymáshoz ezeket a csoportokat, anélkül, hogy előzőleg felismeréshez és világos akarati döntéshez igazodtak volna. Az ösztönélet környékén termé-

szeti módon jön létre, és onnan táplálkozik ugyan a szeretet vak, primitív hajlama, mégis messzemenő befolyást gyakorol a szellemiek világára, és nagy, értékes célokat tűz a nevelés elé. Az emberi lét fenntartása, gyarapítása, kiteljesedése és lélekkel való átítatása számára pótolhatatlan alkotó erőt jelent. Mi lenne pl. az emberi nem szaporodásával és a kisgyermekekről való gondoskodással enélkül a hajlam nélkül?

2. A hétköznapiok szentje úgy fogja fel, mint Isten *kopogtatását*, mely felebaráti szeretetének irányát és fokát lényegesen befolyásolja. Egyúttal azonban egy rendkívül termékeny, viszont műveletlen és gazzal benőtt *szántóföldnek* is tekinti, ami egész nevelőmunkáját kihívja, és gazdagon meg is jutalmazza, ha a megfelelő természetes és természetfölötti eszközöket alkalmazza. Boldog, akinek erős és szerteágazó szeretet-ösztöne van. Súlyos válságokra kell ugyan felkészülnie, de Isten kegyelmével és saját okos és hűséges közreműködésével élete fölöttébb gazdag és termékeny lehet.

Ez a meggyőződés különös erővel mutatkozik meg Szalézi Szent Ferenc gondolkodásmódjában és tanításában. Éppen olyan jól tudja, mint a lelki élet többi tanítója is, hogy az ösztönélet megtisztítása és megnemesítése mértékletes lemondás nélkül nem lehetséges. Közben viszont gondosan ügyel arra, hogy megkeresztelje, és a keresztény felebaráti szeretet szolgálatába állítsa a természetes ösztönökben rejlő melegséget és erőt. Korunk nagyon ki van téve a tömegtársadalom fenyegetésének, és így állandóan annak a veszélynek, hogy lelketlenné, érzéketlenné és ezáltal személytelenné váljon és eltömegesedjen. Ezért ne szégyellje, hogy tanulni menjen a szenthez, és legalábbis felülvizsgálja, hogy eddig milyen módszert alkalmazott az új, személyiségét kibontakoztató ember nevelésére és formálására. A hétköznapiok szentje ehhez a legjobb előfeltételekkel rendelkezik. Számára a hétköznapiok megszentelése az Istenhez, az alkotáshoz és az emberhez való lelkes kötődés Istennek tetsző harmóniája minden élethelyzetben. Lelkes legyen tehát nemcsak az Istenhez és az alkotáshoz, hanem az emberhez való kötődése is. Ez ma szükségesebb, mint valaha. A tőkés és ipari társadalomban az életérzésünkben egy gép lecserélhető alkatrészeivé, áruvá váltunk, sokkal inkább, mint gondolnánk. Ezért van az, hogy teljesítményeink ellenére is üresek vagyunk belül, és fogékonyak a tömegpszichózisra, és arra, hogy mindent számmal mérjünk. Ahol a kollektívizmus a kormánypálca, ott napról napra hidegebb lesz a világ, és az ember egyre inkább „szőke bestiának” vagy „csordalénynek” bizonyul.

Aki látja ezeket az összefüggéseket, az sejti, milyen nagy jelentősége van ma az emberek közötti érintkezésre vonatkozóan, hogy helyesen ne-

veljük az ösztönéletünket és az érzelemvilágunkat. Mindannyian hálások lehetünk, hogy a jelenkor szellemi bizonytalanságában Szalézi Szent Ferenc személyében van egy megbízható vezetőnk. Ő mindkettő egyszerre: szent és egyháztanító. A többi csillag az életszentség és a tudomány egén a maga módján ugyanezt az utat mutatja. Szent Ignác például a lelkigyakorlataival nem csak arra vezet rá, hogy gondolatilag fölfogjuk az igazságokat, hanem mindenekelőtt arra is, hogy ízleljük és megízleljük az isteni dolgokat. Szalézi Szent Ferencnek azonban, úgy tűnik, ez irányban különleges küldetése van.

Isten iránti szeretetét az érzelem fűti. Egész lelki beállítottságából könnyen érthetővé válik, hogy felebaráti szeretetet is — a felebaráti szeretet ugye ugyanazon a fokon van mint az Isten iránti szeretet — az érzelem hatja át, és a természet lényegesen befolyásolja. Nem zavarja, ha ebben nem követi más szentek gyakorlatát.

Szent Ágoston anyja halálánál erőszakkal akarja visszatartani belső elérzékenyülését. De nem sikerül neki. „Egy rövid óra hosszat” mégis kell sírnia. Ezt azonban talán egy kicsit hibának érezte, de mindenesetre megbocsáthatónak.

Szalézi Ferenc ezen a téren egészen másképp gondolkodik és cselekszik. Elfogulatlanul mondja el, milyen mély meghatódottságot érzett szeretett édesanyja halálós ágyánál. Majd így folytatja: „Volt bátorságom, hogy az utolsó áldást adjam neki, lezárjam szemeit és a száját, és elmúlásának pillanatában a béke utolsó csókjával illessem. Akkor azonban, akkor úgy elszorult a szívem, és úgy megsirattam ezt a jó anyát, mint ahogy még sohase sírtam, mióta az Egyházhoz tartozom. Mindez azonban lelki keserűség nélkül történt.”

Hasonló, igazi emberi módon fogta föl a hírt testvérenek súlyos betegségéről. „Ő — mondta —, boldog a testvérem, úgy gondolom. De ez nem akadályoz meg abban, hogy sírjak miatta... Nem tudom megszüntetni a fájdalomérzést, amit a természet kelt bennem.”

Némely szent, pl. Folignói Szent Angéla másfajta beállítottságát, aki kijelentette, hogy családja elvesztése nagy vigasz volt számára, inkább csodálatra, de kevésbé utánczésra méltónak nevezi. Az ő eszménye más, és más is marad.

Elismerően nyilatkozott egyszer egy fiatalasszony Isten akarata iránt való megadó magatartásáról, de aztán különös elismerésként fűzi hozzá: „Könnyek és sóhajtozás közt beszélt erről a jámborságáról.”

Meghalt Chantal bárónő fiatal kislánya, akihez a szent is vonzódott. A halálhír vétele után ezt válaszolta: „Szegény kis Charlotte-unk boldog, hogy elhagyta ezt a világot, mielőtt még igazából érintkezésbe került volna vele... Ő, de mégis kell egy kicsit sírnunk; de hát nem emberi szívünk és érzékeny természetünk van? Miért ne sirassuk meg hát egy kicsit az eltávozottakat, mikor Isten Lelke ezt nem csupán megengedi, hanem még fel is szólít rá minket?”

Attól tartott, hogy Chantal bárónő életszentségre való törekvésében túl szigorú az önevelésében. Ezért arra inti, hogy legyen gyöngéd a gyermekeihez a hazájában és a környéken szokásos módon. Egy alkalommal így ír: „Mily szomorú vagyok, hogy nem lehetek tanúja a kedveskedéseknek, melyekben Celse Benine részesül egy anyától, aki a természetes anyai szeretet minden érzésével szemben érzéketlen lett! Azt hiszem ugyanis, hogy ezek szörnyen megsanyargatott becézések lesznek. Ó ne, kedves leányom, ne legyen olyan kegyetlen! Mutassa csak ki neki, ennek a szegény, fiatal Celse Benine-nek, hogy örül az érkezésének!”

Ferenc eszménye az volt, hogy kapcsoljuk össze a tökéletes Istenre-hagyatkozást az érzellemmel teli szeretettel. Ehhez járható utat is mutat, melyet egyik legjobb ismerője így ír le:

„A lélek először minden erejét kivétel és fenntartás nélkül Istenre, létének egyedüli céljára összpontosítja. Szabadon emelkedik föl a tökéletesség legmagasabb csúcsához, ahol Isten egyedül áll lenyűgöző nagyságában a szeme előtt. Eltűnik előle a Föld, földi javak nem érdeklik már, szíve közömbös lett minden földi dologgal szemben. Istenben azonban megtalálja az ember mindennek, ami a világon szép, jó és igaz, a teremtetőjét, saját lényének alkotóját, aki az emberi vonzalmakat a teremtett értékekre irányította. Ezért a lélek a szeretet Jakab-létráján újra földre száll. Újra szereti a hazát, az erdőket és a virágokat, családját, barátait, a művészetet és a tudományt. De egy új szeretettel; már nem azért, mert a földi Én áhítozik rájuk, hanem a mindennél jobban szeretett mennyei Atya kedvéért, aki mindezeket a javakat teremtette, és azt akarja, hogy gyermeke örömet lelje bennük.”

Ferenc egyszer ezt a képet használja: A lélek levetkőzte minden vonzalmát. Meztelenül állt Isten előtt. Aztán magára ölti újra „a szülők, a haza, az atyai ház és a barátok iránti korábbi vonzalmait”. Ezek azonban most „más, új” vonzalmak. Mert ez az új szeretet újjászületett a Miatyánk kérésének szelleméből: „hogyan Urunk neve megszenteltesse, országa terjeszkedjék, és ami tetszésére van, beteljesedjék.”

Talán nem való mindenkinek, hogy ilyen szorosan összekapcsolja egymással mindkettő javára a természeti szeretetet és az Istenre hagyatkozás e lelkiületét. Lehetnek, akik joggal félnek ösztöneik veszélyes kitérőseitől, s ezért szorosabbra kell fogniuk a gyepelt. Szalézi Ferencnek mindenestre ragyogóan sikerült e kettőt összekapcsolnia. Ezért állhat a hétköznapiok világában élő szentjének klasszikus példaképeként előttünk. Aki ért hozzá, hogyan kell az ösztönös, természeti szeretetet Istenben megtisztítani, és lélekkel áthatni, az nemcsak egy új, megváltott embert hoz létre, mint amilyen korunk ma követel tőlünk, hanem segít is egyúttal, hogy megvédjük a kereszténységet a szemrehányástól, hogy embertelen, természetellenes és mesterkelt.

2. A szűkkeblű szeretetről

Mint az ösztönélet, úgy a pusztán ösztönös, primitív szeretet is szűk korlátok közé van szorítva. Saját magától nem képes egy bizonyos kereten túljutni. Ezzel ismét egy új munkaterület nyílik meg a hétköznapiak teljes tökéletességre törekvő szentje számára. És sokáig eltarthat, amíg igazi keresztény módon árnyalt szeretettel ölel át minden embert.

1. A mindennapi tapasztalat megtanít rá, hogy mennyire szűk a primitív szeretet minden fajtája. Ha nem vigyázunk, akkor bizony az a kör, melyen belül szellemünk és szeretetünk él, elég kicsi lesz. Gondoljunk csak a pusztán primitív anyai szeretetre. Így, ennyire tisztán önmagában, nem is találkozunk vele olyan gyakran; mert ha sokan el is utasítják a kereszténységet, beállítottságukban és szokásaikban még azért erősen a befolyása alatt állnak. Ha azonban találkozunk valahol ilyen anyai szeretettel, a nép szája azt majomszeretetnek nevezi, hogy kimutassa elutasítását, mert az ilyen szeretetet egészségtelennek, szűknek, kicsinek és kicsinyesnek, egyoldalúnak és betegesen önzőnek tartja.

Ahol és amennyiben a gyermeki, baráti vagy házastársi szeretet egyoldalúan primitív, végtelen félreértéseket, féltékenykedést és veszekedést idéz elő. És minél korlátozottabb az ösztön, és minél inkább kizárólagosságra van beállítva, annál ingerlőbben és sértőbben hat. Ezért adja Nietzsche a tanácsot: „Ne akadunk fönn egyetlen személyen, a legkedvesebben sem. Minden személy börtön, egy sarok.” A tapasztalat arra tanít, hogy olyan emberek, akik szeretetükből fiatal korukban csak keveseknek juttattak, idővel olyan korlátozottakká válnak, hogy később lélekben kiüresednek, és ezért pl. rossz házastársak és szeretni nem képes szülők lesznek. Csak az Isten akaratának megfelelő és Istennel rokon szeretet teszi az embert szabaddá, boldoggá és termékennyé. Szeretete egyre jobban részesül Isten kiemeríthetetlenségéből és gazdagságából, aki állandóan ad anélkül, hogy azáltal szegényebb lenne.

A pogány ókor népközössége egyoldalúan erre a primitív szeretetre volt beállítva. Ezért csak a saját népét ismerte el. Aki nem tartozott közéjük, idegennek számított, és ellenséggként, később barbárként kezelték, mindenesetre nem voltak jogai, kiszolgáltatottnak és értéktelennek tekintették. Izrael annyiban képezett kivételt, hogy legalább az országban lakó idegenekre ugyanazokat a törvényeket alkalmazták, mint a saját népükre. A pogányoknál az egyes személy polgárjog nélkül semmi sem volt. Nem ismerték el személyiségénél fogva meglévő értékét. Csak az állam számított. Csak általa és benne volt létjogosultsága és érvényesülési lehetősége

az egyes embernek. Arisztotelész példájára az ókori filozófusok fáradhatatlanul társas lénynek, animal sociale-nak ábrázolták az embert. Ha ma vesszük a szánkra ezt a kifejezést, azt akarjuk mondani, hogy az emberben természeténél fogva megvan a hajlam, hogy keresse embertársai társaságát. Az ókoriak úgy gondolták, hogy az ember természetében levő kényszerítő erőről és törekvésről van szó, ami létrehozza az államot, és az egyedet a tömeg alá rendeli.

2. A kereszténység szétfeszíti mindenféle primitív szeretet szűk keretét. Felülemel a szűklátókörűségen azáltal, hogy különbségtétel nélkül minden emberre odairányítja a hit fényét, és Istennel rokon nagyságukban és méltóságukban mutatja őket. Kicsinyesség és szűkkeblűség elolvad mint jég a meleg napsugártól, ha az Isten, aki mindent szeret és semmit sem gyűlöl abból, amit csinált, birtokba vette a keresztény ember lelkét.

Mindez az egyes keresztény személyiség pajzsra emelését és egy új keresztény közösségi *eszmény* kikiáltását jelenti, mely a legszentebb Szentháromság ősképe alapján a következő képletre hozható: *A lehető leg-tökéletesebb személyiségekből álló lehető leg-tökéletesebb közösség, s mindkettőt kiváltképpen a szeretet elemi alapvető ereje hordozza.* Az, hogy a művelt világ ezen a téren mit köszönhet a kereszténységnek, ma már elmosódott a köztudatban. Mindenekelőtt azt tanítja, hogy az ember közvetlen kapcsolatban van Istennel, és hogy természetes és természetfölötti létében Isten képmása, és ezáltal sérthetetlen személyes méltóságot és belső függetlenséget biztosít számára, anélkül, hogy kiszakítaná természetadta vagy szabadon választott, Istennek tetsző közösségeiből. Ágoston arra figyelmeztet, hogy a keresztény számára az egyik legsúlyosabb sorscapás a hazájából való száműzetés. Az ember a kereszténység tanítása szerint elsősorban Istené, majd — Istennek alárendelten — részben önmagáé, részben a közösségé. Ezért int Pál: „Nagy váltságdíjat fizetett értetek, ne legyetek azért emberek rabszolgáivá” (1Kor 7,23). „Szolgák, engedelmeskedjete mindenben földi uratoknak, ne látszatra szolgáljátok őket, mint akik emberek tetszését keresik, hanem egyenes lélekkel, az Úr félelmében” (Kol 3,22). Mint szabad, Krisztushoz tartozó személyiségek mindnyájan egyenlőek. Minden egyéb különbség ehhez képest alárendelt jelentőségű. „Hiszen az Isten fiai vagytok a Jézus Krisztusba vetett hitben. Mert mindannyian, akik megkeresztelkedtetek Krisztusban, Krisztust öltöttétek magatokra. Nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő, mert mindannyian eggyé lettetek Krisztus Jézusban” (Gal 3,26-28).

Mióta az egyes ember személyiségnek érzi és adja magát, csak azóta lehetséges igazi felebaráti szeretet és igazi közösség.

Akit a közösség teljesen magába szív, csak addig közösségi ember, amíg igénybe veszik az energiáit. Ha magára marad, újra előjön nagyfokú önzése. Az egyénnek — külön a tömegtől — nincs már személyes értéke és jelentősége. Ezért nem is jár neki tisztelet. A felebarát iránti tulajdonképpeni szeretet itt képtelenség.

A keresztyény személyiség méltóságának elismerése által a keresztyény *engedelmesség*, az *egymással való érintkezés*, valamint a *parancsolás és a kormányzás* sajátos méltóságot kap.

A beosztott mélyből fakadó királyi szabadsággal hajol meg Isten előtt, aki a rendezett tekintély mögött áll. Az előljáró Isten helyettese, nem pótisten. Ezért az engedelmesség nem az ember, hanem Isten szolgálata. A régi misztikusok azt mondják nekünk:

„Az engedelmesség olyan erény, mellyel az ember megtagadja önfejlését, földadja azt, és azt választja, amit neki Isten akarata szerint parancsoltak. Engedelmesnek lenni azt jelenti, hogy aláztos, magát alávetni tudó és hajlékony lelkiületünk van, és készséges hajlamot érzünk minden jóra.

Az engedelmesség az embert mindenekelőtt a parancsoknak és a tilalmaknak, röviden Isten akaratának rendeli alá. Mert maga Isten parancsolja nekünk, hogy parancsait igaz engedelmességgel megtartsuk, és szent akaratát mindenben teljesítsük. Így szólt: 'Ha élni akarsz, tartsd meg a parancsokat.' S egy másik alkalommal: 'Ha teljesítitek parancsaimat, megmaradtok szeretetemben, amint én is megtartottam Atyám parancsait, és megmaradok szeretetében.' A szeretet az első és legnagyobb parancs, és senki nem tud igazán szeretni, hacsak nem a keresztyény hitben él.

Ha meg akarod tartani Isten parancsait, akkor hinned is kell és bíznod Istenben, és meg kell tisztítanod a lelkiismeretedet a bűntől a keresztyény törvények és a szent Egyház rendelkezése szerint.

Isten szava és az Egyház szava csak *egy szó*, mert Isten szava az anya, a szent Egyház szaván, tanításán, tanácsain és parancsain keresztül szól. Az engedelmesség ezért alárendeli az embert az Anyaszentegyháznak is, a szentségeknek, az előljáróknak, az Egyház tanításának, parancsainak, tanácsainak és minden jó szokásának és létesítményének.

Az engedelmesség alárendeli az embert a feletteseinek és előljáróinak Isten miatt, hajlandóvá és hajlékonyvá is teszi minden emberrel szemben szóban és cselekedetben, testi és lelki szolgálatban, mindig a szükségnek és a józan ítéletnek megfelelően.

Semmi sem kedvesebb Istennek és hasznosabb az embernek, mint ez az alázatos engedelmesség. Kedvesebb Istennek *egy jócselekedet*, mely igaz engedelmességből fakad, mint százezer saját akaratunkból az engedelmesség ellenében. A földi életben nem lehet neki kedvesebb áldozatot felajánlani, mint egy alázatos,

engedelmes szívet. Hisz Isten örök fia, Jézus Krisztus is engedelmes volt mennyei Atyjának az emberek végett, a mennytől az emberi természetig, ettől a földi élettől a szent keresztig és a szent kereszttől a kemény, keserű halálig.

Az engedelmesség mindenben és mindenekelőtt a legjobbat teszi, olyan erény, mely nélkül a tettnek, legyen az akármilyen nagy, nincs nagy értéke, míg egy sokkal kisebb tett, melyet engedelmességből hajtottak végre, sokkal jobb cselekedet. Akármilyen kicsi tettet is veszünk tekintetbe: az engedelmesség nemesebbé, jobbá és jutalomra érdemesebbé teszi a legnagyobb tetteknél, ha azokat saját akarattunk szerint tettük. Ha egy zsolnárt engedelmességből imádkoztunk, annyi, mintha sok zsolnárt imádkoztunk volna. Jobban mutatja az igazi életszentséget, ha engedelmességből készségesen megteszünk valamit, mint egy halottat sírjából feltámasztani.

Aki engedelmes, annak nem szabad félnie, mert jó úton jár és Krisztust követi. Semmit sem mulaszt el azokban a dolgokban, amit parancsoltak neki, és nem szenved semmiben sem szükségét. Ha az ember engedelmes és nem keresi saját magát és levetkőzi magát, akkor Isten megy az ő belsejébe, azaz: amennyiben megtagadjuk saját magunkat és meghalunk magunknak az engedelmességben, annyiban születtek meg bennünk az Isten az ő kegyelmével és az erényekkel. Igen, Isten akkor szüntelenül és akadálytalanul működhet bennünk, az ember akkor nagyobb mértékben fogadhatja az élő kút befolyását, ami a Lélek minden erényét termékennyé teszi.

Az engedelmes ember szüntelenül felemelkedhet Istenhez, mert a kegyelem erejéből megszabadult saját magától, és lelkét kézben tartja, hogy annak adja azt, akinek akarja és amikor akarja, ura saját magának, és Isten legszentebb akaratába adta magát.

Az engedelmesség létrehozza a közösségek békéjét, mert senki sem lehet igazán békeszerető, csak az, aki igazán engedelmes. Ezért aztán szereti is őt az egész környezete, mert az igazából engedelmes ember lemondott arról, hogy akarjon vagy ne akarjon, nem vár formális parancsra, és nem habozik a kivitelezéssel, hanem mielőbb megtudja, mit akarnak tőle, kész arra, hogy azt kivitelezze.”

Így odakiálthatja Pál kora rabszolgatársadalmának: „Bármit teszték, tegyétek szívből, mintha az Úrnak és nem embereknek tennétek” (Kol 3,23).

Bárcsak sikerülne elültetni a munkások mai világában a szolgálat és engedelmesség illetén felfogását! Akkor a modern élet minden baja mellett is könnyebb lenne, hogy „Krisztus megköltözöttjén” (Fil 1) tekintsek magukat, akinek igája édes és a terhe könnyű (Mt 11,30), és az a hatalmas munka, amit ma véghezvisznek, egyetlen Gloria Patri lenne.

A hétköznapi szentje ért ahhoz a művészethez, hogy megszentelje és istentiszteletté alakítsa minden kapcsolatát. Mint beosztott tudja a hit világosságában, hogy előljáróin keresztül Isten szól hozzá, vezetni és megszentelni akarja. Mindenben a legnagyobbra törekszik. Nem elégszik meg azzal, hogy pontosan, gyorsan és tökéletesen végrehajtja, amit jogszerűen

parancsolnak neki vagy kívánnak tőle, az se elég neki, hogy akaratával lélekben is igent mond a megbízásra, az engedelmesség legmagasabb fokáért küzd, az értelem engedelmisségéért, az egészséges vak engedelmisségért. Ezért eleve abból indul ki, hogy amivel előljárói megbízzák, az helyes. Ha pedig felismeri, hogy az nem elég célszerű, tiszteletteljes nyíltsággal figyelmeztet erre. Ha ez nem használ, háttérbe helyezi természetes értelmének belátását — vakon engedelmeskedik —, közben annál inkább hagyja, hogy a hit erős fénye ragyogjon a lelkébe, s ez világosan megmutatja neki, hogy Isten mindent, az előljárók ügyetlenségeit is, gondviselő terveinek megfelelően jóra tud fordítani, ha az emberek arra törekcszenek, hogy szeressék őt. S elkeseredés és a kölcsönös viszony megromlása nélkül megy tovább az útján. Ez azonban nem akadályozza meg abban, hogy ha később ő maga dönthet ugyanazon ügyben, a kérdést úgy oldja meg, úgy kezelje, ahogy ő azt Isten előtt jónak látja. Így kapcsol össze nyíltságot, kezdeményezést és tiszteletteljes engedelmisséget egymással.

Mivel elismeri és tiszteli Istent és az istenit az emberben, kiváltképpen előljáróiban, az érintkezésben egész lényét erős tisztelet hatja át. „Otthon arra neveltek — nyilatkozta egy tanítóó egyszer —, hogy minden pappal úgy bánjak, mint egy szentségtartóval vagy felszentelt templommal.” A hétköznapiok szentje minden emberrel szemben így viselkedik. Erről a magatartásról mondja Goethe: „Van valami, ami egy gyerekkel se születik vele, s mégis ettől az egytől függ egészen, hogy valaki a szó teljes értelmében emberré legyen: a tisztelet.” Mivel a hétköznapiok szentjének egész személyét áthatja a szent tisztelet, ezért olyan tökéletes a tevékenységében és cselekedeteiben. De segít a környezetének is a sarkaiból kifordult világot újra rendbe hozni. Shakespeare szerint a tiszteleten múlik a világ sorsa. Nyilván azért forrong ma ennyire a világ, mert hiányzik a tisztelet, először is az Isten iránti tisztelet, és emiatt aztán az ember iránti tisztelet is.

A tiszteletteljes magatartás mindenhol jellemző a hétköznapiok szentjére, a *vele egyenrangúakkal* való érintkezésben is, akárkinek is hívják őket és akárhogyan is néznek ki. Mindnyájukat egyszerű, szinte magától értetődő keresztény tapintattal kezeli. Életérzésébe olyan mélyen behatolt a természetfölötti gondolkodás, hogy nemcsak jól ismeri a felebarát iránti természetfölötti szeretet okait., hanem finom belső és jó gyakorlati érzéke van ahhoz is, amit a szeretet az adott pillanatban követel. Keresztény tapintat nem más, mint a pillanatnyi viszonyokhoz való finom alkalmazkodó képesség. Állandóan abból a természetfölötti tudatból él, hogy ő Krisztus testének tagja, és sohasem szakítja el a „szálat”, ami összeköti a másik ember méltóságával, nemességével és kívánságaival, akivel tagja Isten

nagy, kereszténységében összetartozó családjának. Sohasem tapintatlan, ezért nem is ütközik könnyen bele másokba, és nem is taszít el másokat. Nem gázol önfejjén, önkényesen és öntelten át a világon, nem törődve mások érdekeivel. A tapintatos ember belül gyakran vizsgálja, hogy jól csinál-e mindent; ezért tud kifelé a cselekedeteiben olyan biztos és megbízható lenni. Tudja, hogy mikor kell hallgatnia, mikor és mit mondania és tennie. A tapintatlan viszont biztosságának és méltóságának teljes tudatában jár-ke, a gyakorlati életben ellenben gyakran úgy viselkedik, mint elefánt a porcelánboltban. A tapintat feltételezi a felületesség, önelégültség és önzés elleni állandó harcot. Igényli az értelem folytonos belső figyelmességét, az érzelem és az akarat hajlékonyságát és a magas fokú önzetlenséget. Enélkül megrekedünk a szabályok és törvények pusztá ismereténél. Sok ember, sok nevelő is, ragyogóan tud beszélni ezekről a dolgokról, maga pedig kudarcot vall az illendőség legelemibb szabályainál.

A minden oldalra, fölfelé és lefelé, balra és jobbra irányuló tapintatos magatartás iskolapéldája Pál, a világ misszionáriusa. Igazán nyílt tudott lenni nemcsak az alárendeltjeivel és a munkatársaival, hanem a feljebbvalókkal is. Gondoljunk csak arra, ahogy szembeszállt Péterrel. Közben azonban mindig igyekezett megfelelően tapintatosnak lenni. A korintusiaknak megvallja, hogy amikor náluk volt, tudatában volt gyöngeségének, félt és nagyon elfogódott volt (1Kor 2,3).

Nyilván az a gond gyötörte, hogyan tudná az atyai jóságot és szigort összeegyeztetni anélkül, hogy valakit is fölöslegesen megsértene vagy megbotráncoztatna. Az óvatos, előrelátó, beleérző és helyesen cselekedni tudó szeretet mestere volt. Olvassuk csak össze önjellemzését:

„Bár mindenkitől független voltam, mégis mindenkinek szolgálja lettem, hogy minél többet megnyerjek. A zsidók előtt zsidóvá váltam, hogy megnyerjem a zsidókat. A törvény alá rendelve lettem a törvény alárendeltje lettem — noha magam nem vagyok a törvénynek alárendelve —, csak hogy megnyerjem azokat, akik a törvény alárendeltjei. Azok közt, akikre a törvény nem vonatkozik, olyan lettem, mint aki a törvényen kívül áll — pedig nem állok Isten törvényén kívül, hanem Krisztus törvényének vagyok alárendelve —, csak hogy megnyerjem a törvény alá nem rendelteket. A gyöngék közt gyöngé lettem, hogy megnyerjem a gyöngéket. Mindenkinek mindene lettem, hogy mindenkit üdvözítsek” (1Kor 9,19-23).

Finom tapintatról tanúskodik az is, amit a húsevés kérdésében tanácsolt. Az áldozati húst kínáló piacról származó húsról szólt a vita. Azt írja:

„Senki se keresse a maga javát, hanem csak a másét. Mindenből ehettek, ami a piacon kapható, anélkül, hogy lelkiismereti kérdést csinálnátok belőle. „Az Úré a

föld és minden gazdagsága.” Ha meghív egy hitetlen, és el akartok menni, egyetek mindenből, amit feltálmak, és ne csináljatok belőle lelkiismereti kérdést. De ha valaki azt mondja: „ez áldozati hús”, ne egyetek belőle, egyrészt a figyelmeztető, másrészt a lelkiismeret miatt. Nem a ti lelkiismeretetekről beszélek, hanem a figyelmeztetőéről. Miért vessem alá szabadságomat egy másik lelkiismeret ítéletének? Ha hálaadással eszem, miért szidjon valaki azért, amiért hálát adok? Tehát akár esztek, akár isztok vagy bármi mást tesztek, tegyetek mindent Isten dicsőségére. Se zsidót, se pogányt, se az Isten egyházát ne botránkoztatassatok meg, mint ahogy én is mindenkinek kedvében járok. Nem azt keresem, ami nekem hasznos, hanem ami másoknak van javára, hogy üdvözüljenek” (1Kor 10,24-33).

A Szentírás nem ad sok hírt a Szűzanyáról. De nem csodálkozunk rajta, hogy a kánai menyegzőt részletesebben ábrázolja, és mély bepillantást enged abba, hogy milyen tapintatosan érez és cselekszik az Áldott az asszonyok között.

A hétköznapiok szentje igyekszik a Szentírás és a szentek iskolájában elsajátítani ezt a tapintatos, tiszteleten és szereteten alapuló viselkedést az embertársakkal szemben. Ezért mindenkivel belső feszélyezettség nélkül és külső, állapotához illő tartózkodással érintkezik. Mindenkire, barátaira, gyerkeire, házastársára is úgy tekint mint egy szent szalagra, melyet Isten szeretete eresztett le a Földre, hogy átkösse őt és fölhúzza Isten szívére és szívébe. Azt is tudja azonban, hogy emberek könnyen fogva tarthatják, rabul ejthetik, és ezzel az Istenhez való továbbvezetés szerves folyamatát akadályozhatják. Ezért gondoskodik egész lényének állapotához illő érintetlenségéről. Az igazi szeretet mindig mindkettőt lényegileg magában foglalja: az odavezető és a visszavezető vonalat. Az odavezető az az ember és ember közötti meleg oda-vissza áramlás, saját magunk nagylelkű odaajándékozása; a visszavezető pedig a tartózkodó tisztelet és önmagunk hűségese megőrzése.

Mély tisztelet hatja át a hétköznapiok szentje viselkedését, ha mint *előjárónak* van dolga a *beosztottaival*. Tudja, hogy ebben a minőségében a mennyei Atya képmásának kell lennie, aki teremő atyai mivoltánál fogva mindent szeretetből, szeretettel és szeretetért tesz. Egészséges érzéke megőrizi őt attól, hogy az erőteljes atyai mivoltot összetévessze a nagyapai mivolttal. Ahogy maga Isten is erős kézzel bánik velünk, úgy ő is tud fájdalmat okozni. De minden tiszteletteljes szeretettel történik. Hiszen Isten egy olyan értékes drágaságot bízott rá, mely nagyon sokba, Jézus Krisztus vérébe került, ezért számot kell majd adnia róla. A beosztottjaiban méltán nem fadarabokkal vagy rabszolgákkal van dolga, hanem Isten szabad gyermekeivel, Isten nagy családjának tagjaival. Mély tisztelettel áll min-

den ember, minden emberi sors és minden emberi sajátosság előtt. A kölcsönös kapcsolatot nemcsak a szigorú igazságosság, hanem a meleg, tiszteletteljesen visszafogott szeretet is szabályozza. Bár férfias erővel tart mindenütt fegyelmet, nem becsüli túl, amit a rend vonalán szigorúság és rossz érzések által el lehet érni. Többre értékeli a rendre nézve a figyelmesség és nagylelkűség hatásait. Tiszteletteljesen határozott vezetési módszere így elsőrangú szociális tényezővé is válik.

Joggal jegyzi meg egy modern erkölcsfilozófus: „'energikus mérnököt keresünk', olvassuk ismételten a gazdasági hirdetésekben. Sajnos itt nem azt a belső energiát tartják szem előtt, melyben elég erő és biztonság van, hogy miközben kérelhetetlen a követelményekben, jóságos és személyében szerény tudjon lenni, hanem azt az ugató, harapós juhász kutya-energiát, melyet az alkalmazottak szüntelen lealacsonyításnak éreznek, s mely teljesen lebénítja a szolgálatban és munkában lelt igaz örömeiket. S ne feledjük: Az elkeseredés jó része éppen abból fakad, hogy az emberekben mély belső igény van az örömteli engedelmességre, s ezért egy kíméletlen vezetőre nem azért haragszanak, mert elveszi szabadságukat, hanem mert lehetetlenné teszi számukra az engedelmességet, azzal, hogy vakon ellenzi, hogy csak mint emberek és nem mint állatok akarnak engedelmeskedni... Ahogy egy sértő szó gyakran igazi robbanó hatást éleszthet egyesekben és egész csoportokban, ugyanolyan mértékben képes egyetlen elismerő szó, a tiszteletteljes hang a legnagyobb fegyelem közepette az odaadás és vidámság valóságos csodáját kiváltani. Dosztojevszkijnél olvasunk a szívjóság hatásáról a szibériai börtönökben: 'Találkoztam jó, jóindulatú parancsnokokkal, megfigyeltem a hatást, amit elértek: néhány barátságos szó, és a fogoly szinte feléledt erkölcsileg; örültek, mint a gyermekek, és szeretni kezdek mint a gyermekek.'”

Amennyiben a hétköznapiak szentje egy vallási közösség vezetője, úgy szüntelenül ahhoz igazodik, ahogy az Üdvözítő érintkezett az apostolaival. A szentség hírében elhunyt Ginhac atya egy nagy rendház igazgatója volt. Hivatalának elfoglalása előtt felállította azokat az irányelveket, melyek szerint kormányozni akarja a házat. Mivel ezeket az Üdvözítő lelkületéből leste el, idézem őket. Ha a hétköznapiok szentjeivé akarunk válni, előljárókként hasonló módon kell ellátnunk hivatalunkat.

„1. *Olyannak kell lennem, mint a többi rendtársam, tehát semmi kivételezés, semmi előjog, semmi különlegesség; testvér a testvérek között és a lehető legkevésbé főnök. A tekintéllyel csak akkor akarok élni, ha ez feltétlenül szükséges.*

2. *Saját magamat az utolsónak kell tartanom; ezért az utolsónál is csekélyebbnek akarom magam tekinteni, mindenkit tisztelni akarok, és készséggel akarok tanácsokat elfogadni mindenkitől, és szívesen akarom hallani, ha figyelmeztetni akarnak valamire. Azon akarok lenni, hogy mindenkiben elismerjem a jó tulajdonságait és utánozzam azokat.*

3. *Mindenki szolgáljának kell lennem.* Ezért különösen az Üdvözítő e szavait akarom magamra alkalmazni: 'Nem azért jöttem, hogy kiszolgáljanak, hanem hogy szolgáljak!' Nem magamért vagyok itt, hanem a többiekért; nem, hogy a magam akaratát tegyem, hanem az övéké; nem, hogy mindenki engem szolgáljon, hanem hogy értük dolgozzam. Minden időm az övé. Ezért mindazt az időt, amit arra fordítok, hogy meghallgassam őket és szolgáljak nekik, nem elveszítettnek, hanem nagy nyereségnek kell tekintenem; mert hisz ez az Isten akarat. Ezért jutalmat se szabad elvárnom és örülnöm kell, ha nem kapok hálát. Lehetne egyáltalán igényem rá? Hiszen Istennek dolgozom!

4. *Mindig méltatlannak kell tartanom magam arra, hogy a rend tagja legyek.* Mennyire meg kell magát vetnie az embernek, ha látja, hogy semmije sincs, se erénye, se tudománya, hasznát sem lehet venni és érdemei sincsenek. Hálásnak kell tehát lennem, hogy mégis megengedik, hogy Isten házában éljek, szentekkel érintkezzem, nekik szolgáljak és velük dolgozzam és harcoljak."

3. Az önző szeretetről

Minden földi szeretet önös, önmaga körül forog. Amíg pedig csupán természeti marad, az önszerelem és önmegszállottság pecsétjét viseli. A hétköznapi szentje sikeresen törekszik arra, hogy az egészséges önszeretetet megóvja az önzéstől, és Isten szolgálatába állítsa.

1. Az önzés ábrázolásánál nem kell sokáig elidőznünk. Önző például az az anyai szeretet, mely nem tud lemondani a gyermekéről, pedig az hasznos vagy szükséges lenne ahhoz, hogy a gyermek kibontakoztathassa képességeit, vagy önálló egzisztenciáját felépítse, élethivatását megtalálja, vagy valami nagyobb, jelentős feladatot megoldjon. Hasonló módon a baráti vagy gyermeki szeretet is lehet rendkívül önző, és állandóan azt sürgetheti, hogy vele foglalkozzanak, beszélgessenek vagy vele legyenek, tekintet nélkül a másik egészségére, hivatására és munkájára. Különösen rombolóan hat a primitív szeretet a közösségi életre, akár a gyermekség, az apai vagy anyai mivolt vagy a barátság köntösét ölti magára. Megosztottság, elégedetlenség, érzékiség, fegyelmezetlenség, erőtlenség és terméketlenség az önző szeretet következményei. Mennyi jó maradt már el miatta a világban és az Egyházban! Minden lehetséges módon jelentkezik: egyik helyen egyéni, a másikon közösségi önzésként. Szokták például a szerzetesrendi önzést említeni. Mindenhol megtalálja a bejáratot: királyi palotákban, kolostorokban és a szegények kunyhóiban. Jó emberismerő volt, aki ezt írta: „Kevés a jótevő, aki nem úgy beszél mint az ördög: Ha leborulsz és imádsz engem...” Az öreg Aischylos a „szeretetlen szeretet”

kifejezést alkotta erre. A modern élet egyik jó megfigyelője ebben az összefüggésben ostromozza a jótékonykodás nyugaton már régóta szokásos módját.

„Bizonyos dolgok — mondja — a modern jótékonyágban csodálkozásra készítetnek bennünket, s nemcsak minket, hanem olyan férfiakat is, akik különben jó viszonyban vannak a világgal. Emlékeztetünk Victor Hugo ismert versére: Honnan van az, hogy ha ugyanazon célra a templomokban gyűjtenek, vagy pedig egy általános, újságokban meghirdetett, az adakozók nevét nyilvánosan megnevező gyűjtést rendeznek, az utóbbi esetben mindig nagyobb összegeket adnak? Kitől lehetne rossz néven venni, ha úgy gondolja, hogy a világ előnyben részesíti a szeretetgyakorlás feltűnő módját, miközben az adakozó neve biztos lehet a jutalomban? Vajon olyan jótékonykodás-e ez, amelyik megérdemli, hogy erénynek nevezzék? Grigorowitsch szörnyű választ adott erre a kérdésre azzal, hogy egyik elbeszélésének „A jótékonyág akrobatái” címet adta. Ez túl szigorú ítélet, bizonyára. De a jótékonyág furcsa megnyilatkozásai, a nagy hangversenyek és bazárok, melyeken a magukat mutogató hölgyek adják a vonzerőt, éjszakai, villanyfényes jégtáncünnepélyek, sorsjátékok, szegénybálok és színház hamvazószerdán az éhezők, az árvízkárosultak javára, jótékonyági vacsorák, ahol az éhezők javára esznek, vajon mi mást bizonyítanak, minthogy a világ szívesen dob egy fillért a szeretet perseyébe, ha mellette egy forint szórakozást, hírnevet... talál?

Azt fogják mondani, hogy túl szigorúan ítélünk, hiszen létezik a természetes szeretet tisztább gyakorlása is. Hála Istennek, igen. De nem éppen a világ maga tárja elénk, hogy mennyire feltűnő számára egyetlen ilyen példa is? Miért dicsőítenék és kürtölnék világgá különben ennyire mértéktelenül az ilyen eseteket úgy, hogy az szinte arra a jótékonyásra emlékeztet, melyet az Úr az evangéliumban a farizeusok szemére vet? Nem akarjuk ezt a viselkedést kérkedésnek felfogni. De ha nem is az, arra mindenképpen bizonyíték, hogy a világ maga is úgy látja, nagyon ritkán van alkalma az igazi szeretetszolgálat egy-egy olyan példáját felmutatni, mely világi, földi és természetes, nem pedig az oly kevésre becsült keresztény indítékokból ered. Ugye, már a régiek is azon panaszkodnak, hogy a szeretet nemesebb megnyilatkozásai olyan ritkán fordulnak elő, sőt még megvetéssel is sújtják azokat.”

Nietzsche mondja: „Az embert Isten kedvéért szeretni, ez volt eddig a legelőkelőbb érzés, amit az emberek el tudtak érni. Bárki is volt, aki először megérezte és átélte, hogy a mindenféle megszentelő hátsó szándékot nélkülöző emberszeretet csak eggyel több butaság és állatiaság, hogy az emberek iránti szeretetre való hajlammal előbb egy magasabb hajlamtól kell megkapnia az arányát, a finomságát, a csipetnyi sóját és szemernyi ámbraját, akárhogy is akadozott a nyelve, amikor megkísérelt egy ilyen gyengédséget kifejezni, maradjon szent a szemünkben mindörökre!”

Hilty így gondolja: „Minden úgynevezett emberszeretet, amelynek nem az Isten iránti erős szeretet a gyökere, illúzió, önámítás. Azt jelenti, hogy vagy csak a legszeretetremlőbbakat szeretjük, vagy azokat, akik minket is szeretnek, s mindig figyelemreméltó gyorsasággal vagyunk készek rá, hogy a szeretetet csökkentsük vagy beszüntessük, mihelyt úgy látszik, hogy ezek az előfeltételek eltűnőben vannak. Vagy az emberszeretet egyáltalán csak egy szép szó arra a meglehetősen hűvös általános jóindulatra, tulajdonképpen inkább egy támadni nem szándékozó magatartásra, amit még a jóllakott vadállatok is tanúsítanak a környezetükkel szemben. Emellett az emberszeretet mellett évente milliók halhatnak szellemileg vagy biológiailag éhen anélkül, hogy ez a szeretet ezen nagyon bánkódna, vagy a legcsekélyebb nélkülözésre is vállalkozna.”

Szalézi Szent Ferenc megjegyzésén is el kell gondolkoznunk: „Gyakran hiszszük azt, hogy Istenért szeretünk valakit, pedig csak saját magunkért szeretjük. Kapva kapunk a jó ürügyön, hogy Istenért szeretjük, igazából azonban a vele való barátságból származó vigasztalásért szeretjük. Nem érzel nagyobb örömet, ha olyan személlyel találkozol, aki szeretetteljes irántad, utasításaidat készségesen teljesíti, nyugodtan és hűségesen járja az utat, melyet kijelöltél számára, mint egy másik személy esetében, aki mindig nyughatatlan és határozatlan, szellemiekben gyenge, és ezerszer is el kell neki egy és ugyanazon dolgot ismételned? Bizonyosan nagyobb örömöd telik az elsőben; akkor viszont nem Isten miatt szereted; mert akkor ugyanis a másikat még inkább kellene szeretned, mert nála többet tehetsz Istenért, és ő is Istené éppúgy mint az előbbi. Valóban, ahol (az emberekkel való érintkezésben) több az isteni — vagyis több az erény, ami ugye részesedés az isteni tulajdonságokban —, ott több szeretetet is kell tanúsítanunk.

Ha olyan személyekkel szemben vagyunk figyelmesek és barátságosak, akik ellenszenvesek nekünk, azt Isten többre értékeli és jobban szereti, mint ha érzéki rokonszenvből tesszük.

Azt, hogy a természetes rokonszenv ellen teszek jót, nem szabad hamisságnak vagy színlelésnek nevezni; mert ha ellentétes érzéseim vannak is, azok a lélek alsóbb régiójában jelentkeznek; annak viszont, amit teszek, az alapja az értelmemben van, ami a lelkem magasabb részét képezi. Sőt, még ha tudnák is azok, akiknek ilyen szeretetszolgálatot teszek, hogy közben ellenszenvet érzek irántuk, emiatt nem szabadna megsértődniük, hanem ezt még többre kellene hogy tartsák, mint ha természetes vonzódásból fakadt volna; mert az ellenszenv, ha nem engedelmeskedünk neki, nem rossz, hanem sokkal inkább eszköz ahhoz, hogy némely erényt gyakoroljunk; az Üdvözítőnknek is jobban tetszik, ha a legnagyobb undorral csókoljuk meg a lábát, mint ha a legnagyobb élvezettel tesszük. Ezek szerint azok a személyek szerencsések, akiknél nincs semmi szeretetremlő; mert biztosak lehetnek benne, hogy a szolgálatok, melyeket nekik tesznek, kiválóak, mert az Isten iránti szeretetből fakadnak.”

2. A hétköznapiok szentje helyesen tudja Szalézi Szent Ferenc szavait értelmezni. Három elv vezérli, amikor önszeretetét nevei.

Először is leszögezi, hogy a *rendezett önszeretet egy nagy erény*, és hogy itt a földön nem létezik teljesen érdekel nélküli szeretet. Ismeri persze a szeretet magasabb fokait is. A kegyelem segítségével mindegyikre törekszik, de azért nem veti meg a megkívánó szeretetet, akár erkölcsi küzdelmünk és törekvésünk céljaként, akár annak kísérőjelenségeként fogható fel. Sok embernél — átmenetileg vagy tartósan — aligha érhető el egy magasabb fok. Már azzal is sokat tesznek, ha szeretik Istent, megtartják parancsait, hogy azáltal gazdagabbá, érettebbé, teljesebbé, tisztábbá és erősebbé váljanak. A szent természete is tökéletesedik Isten iránti odaadása által, ha nem is törekszik erre mindig kimondottan. Az Üdvözítő az önszeretetet a felebaráti szeretet mércéjévé tette. Ezért mondja Szalézi Szent Ferenc:

„...mivel parancs, ezért csak jó lehet. Kötelességünk, hogy szeressük magunkat Istenben és Isten után, és ezért az is, hogy minden erőnkkel kívánjuk és szerezzük meg a természetes és a kegyelmi javakat, és az örök dicsőséget. Ez az önszeretet lehet tehát természetes és természetfölötti. Természetes akkor, amikor a természetes javakra irányul, ezért mondja az apostol: „A saját testét senki sem gyűlöli” (Ef 5,29): és ez a szeretet, ha rendezett, nem visszatetsző Istennek, aki éppúgy Szerzője a természetnek, mint a kegyelemnek. Az önszeretet akkor természetfölötti, ha a kegyelem és a mennyi dicsőség kincseire irányul; és ez a szeretet annyival van fölülte a másinak, amennyivel a kegyelem és dicsőség javai fölülte vannak a természet javainak...

Nem mindig irányul Istenre a jogos önszeretet, se a természetes, se a reménységéből fakadó, de legalább mindig vonatkoztatható rá; a tulajdonképpeni szent szeretet azonban nemcsak vonatkoztatható rá, hanem mindig Rá is vonatkozik, vagy azáltal, hogy valaki egészen a szeretetnek szentelte magát, vagy minden egyes cselekedeténél feléleszti a szeretetet.”

Az Istenember gyakran használta föl földi élete során beszédeiben a mozgatórugót, mely saját magunk fejlesztésének és saját boldogságunk megvalósításának lehetőségében rejlik. Ügyesen és hatékonyan tudta övét az erkölcsi törekvésre buzdítani azzal, hogy felhívta a figyelmet a jutalomra, sőt a százszoros jutalomra, vagy arra, hogy az ő igája édes, vagy hogy vele együtt ítélkezhetnek a világ fölött, vagy elnyerik a békét, amit megígért. Apostolai mindenben az ő nyomdokait követték.

Amíg az ember teremtett és behatárolt lény, addig nem találja meg önmagában a boldogságát, mint a Szentháromság Isten. A létét, szeretetét, cselekvését előmozdító minden ösztöne igyekszik kibontakozni, kiteljesed-

ni és boldog lenni, törekszik vissza az ősforráshoz, vissza Istenhez. Ezek a lélek őserői, melyek óriási átütőerőt mozgósítanak az Isten iránti odaadásra.

Ezért a hétköznapiak szentje, aki mindig mindkét lábával a földön marad, az önévelésénél mértéktartóan fölhasználja, mások nevelésénél pedig a lélek mindenkori állapotához alkalmazkodva érvényesíti azokat. Így megéli Ágoston szavainak igazságát: Ó, Isten, Te magadnak teremtetted a szívünket, és nyugtalan mindaddig, amíg Benned meg nem nyugszik.

Amikor ezeket az elveket a gyakorlati életre alkalmazza, *nem mond le eleve és általános érvényűen arról, hogy rendezett módon szeressen és szeressék*. Először Istennek a körülmények és a belső sugallatok által félreérthetetlenül nyilvánvalóvá kell tennie számára, hogy Ő akarja tőle ezt a lemondást. Hiszen az örök szeretet szeretetre állította be az emberi természetet, és a szeretet ösztönét alapvető ösztönnek alkotta. Ezt akarja Szent Ambrus is mondani, amikor kinyilvánítja: „Semmi se olyan hasznos, mint az, hogy szeretnek bennünket, másrészt semmi se haszontalanabb annál, mintha valaki le akarna mondani a szeretetről.” Ennek legalább addig érvényben kell így lennie, míg Isten világosan ki nem fejezte, hogy ennek az ellenkezőjét akarja.

A hétköznapiak szentje azonban *gondosan vigyáz arra, hogy ne táplálja magában az emberek különös szeretete utáni vágyat*, azaz ne vágyakozzon olyan szeretetre, amiről nem tűnik ki a közösségben elfoglalt helyünk vagy a kölcsönös kapcsolat alapján, hogy Isten akarja. Így érti a lelki élet egyik tanítójának tanácsát:

„Először is ne kívánjuk, hogy bárki csak emberi szándékkal vagy különleges földi és érzéki vonzalommal szeressen bennünket, és ne is tegyünk semmilyen, mégoly jelentéktelen kísérletet se e célból; másodsor, ne örüljünk az effajta vonzalomnak, sokkal inkább legyen visszatetsző számunkra, mint olyan valami, ami elvonhat Istentől; ezért — harmadszor — ne ápoljuk az ilyen vonzalmat, hanem igyekezzünk inkább kioltani azzal, hogy keveset és hűvösen érintkezzünk, és nem bátorítjuk, se nem viszonzunk, és kinyilvánítjuk, hogy méltatlanok vagyunk a szeretetre; negyedszer viseljük el szívesen az ellenszenvet; ötödször az emberek kegyéért ne tegyünk se olyat, ami helytelen vagy tökéletlen, és jót se mulasszunk el, és ebben a tekintetben is tapossuk lábbal az emberfélelmet. 'Boldogok vagytok, ha gyűlölnek benneteket az emberek, kizárnak körükből és megrágalmaznak, s neveteket, mint valami szégyenletes dolgot, úgy emlegetik; örüljete, ha majd ez bekövetkezik, és ujjongjatek' (Lk 6,22k; Mt 5,11k)”.

Világosabban és kevésbé félreérthetően fejezi ki magát Szalézi Szent Ferenc. Camus püspök összeállította egyszer a szent egyháztanító itt számításba jövő elveit. Ezt írja:

„Gyűlölni kell a szeretetet, kivéve, ha a szeretet Istenben és Istenért van; mert 1. Nagy annak a veszélye, hogy az emberi barátság, akármilyen tisztességes és megengedett is lehet eredetileg, rossz irányt vesz; különösen különmemű személyeknél kell ettől tartani. 2. Ha azt akarjuk, hogy másképp szeressenek, mint Istenben, az egyfajta lopás, mert igazából elraboljuk Istentől azok szívének egy részét, akiktől azt kívánjuk, hogy szeressenek bennünket, akiknek pedig úgy sincs elég szívük ahhoz, hogy Istent méltóan szeressék, mert Ő végtelenül nagyobb, mint a mi szívünk. 3. Megsebezzük Isten féltékenységét, aki nem akar riválist és társakat a szívünkben. Szeretete vagy mindent vagy semmit se akar, vagy Király akar lenni, vagy semmi. 4. Durva hiúság, ha azt hisszük, hogy érdemeinkkel igényt tarthatunk másnak a szeretetére.

’Ó milyen szerencsések azok — mondja a Boldog —, akiknek nincs semmijük, ami szeretetreméltó! Mert ők biztosak lehetnek, hogy az irántuk való szeretet a kiváló fajtából való, mert teljesen Istenben gyökerezik.’

Ha valakit Isten mellett még szeretünk anélkül, hogy ezt a szeretetet Istenre vonatkoztatnánk, az azt jelenti akkor is, ha nincs Isten törvénye ellen, hogy ennyivel csökkentjük a szeretetet, mellyel Istennek tartozunk, aki azt akarja, hogy teljes szívünkkel szeressük.

Ó, Isten! Végy el bennünket a világtól, vagy vedd el a világot tőlünk! Szakítsd el szívünket a világtól, vagy szakítsd el a világot a szívünkötől! Minden, ami nem Isten, az semmi vagy nagyon kevés. Mi másra vágyakozhatnánk a Földön és az égen, mint rád, ó Istenem?” (Zsolt 72,15)

A hétköznapiak szentje egyúttal változhatatlan törvénynek tekinti: Minden *szellemi* együttlét azokkal a személyekkel, akikhez természetes szívbeli vonzalom hajt bennünket, az Ahhoz való mélyebb kötődésbe cseng ki, akinek gyenge visszfénye a szeretett személy, s aki minden tökéletességet mint egy tengerben egyesít magában, és minden teremtetett szeretetreméltóság csak egy apró csepp ebből a tengerből.

A *külső* érintkezést a tapintat, a belső elfogulatlanság és a külső, az illető személyek állapotának megfelelő érintetlenség elvei szabályozzák. Elkerüljük az időt és erőt rabló vagy az elpuhulást elősegítő beszélgetéseket. Az igazi szeretet hiányaként értékelünk mindent, ami akadályoz a tanulásban és a munkában vagy abban, hogy csendben és erőteljesen építsük Istenhez fűző kapcsolatunkat.

Végül is a hétköznapiak szentje az egyes konkrét esetekben *nem tartja magát méltónak arra, hogy szeressék*, és kész róla lemondani, ha Isten azt kívánja. Ez akkor is áll, ha Isten minden fogható emberi szeretetet megvon tőle, hogy megtisztítsa, és kizárólagosan az Övé legyen.

Azért, hogy felkészüljön ezekre a megpróbáltatásokra, erőteljesen küzd azért, hogy elszakadjon a teremtmények iránti minden *bűnös* szeretettől.

János irányt mutat neki ebben a figyelmeztetésével: „Ne szeressétek a világot, sem azt, ami a világban van! Ha valaki szereti a világot, nincs meg benne az Atya szeretete, mivel minden, ami a világban van: a test kívánsága, a szem kívánsága és az élet kevésége” (1Jn 2,15-16).

Ez azonban még nem elég neki. *Tisztán természeti és természetes szeretetet* sem tűr meg a szívében: akár szülőkről, testvérekről, rokonokról vagy elöljárókról, beosztottakról vagy lelki értelemben vett testvérekről is legyen szó. Azáltal, hogy sokat imádkozik az igazi önismeretért, világosan látja a sokrétű önzés egészen finom megnyilatkozásait is. Önzésnek érzi, ha a jócselekedetek gyakorlásánál nem annyira Istent és az istenit keresi, hanem inkább *saját természetes kielégülését*, ha esetleges vezető beosztásával visszaél, és *először saját magáról* gondoskodik és beosztottjai érdekét elhanyagolja, vagy ha — akármilyen beosztásban is — *saját előnyét keresi* felebarátja hátrányára.

A mindennapi életben bőven van erre alkalom, különösen a közösségi életben. Keresheti valaki a jobb szobát, a jobb helyet, a jobb szerszámot, és átengedheti a többieknek a rosszabbat. Ide tartozik az is, ha megterhelünk másokat kevésbé szép szokásainkkal, ha nem tartunk rendet és tisztaságot. Túl kényelmesek vagyunk ahhoz, hogy mindezekben a dolgokban döntő változást eszközöljünk, és hagyjuk, hogy a többiek szenvedjenek emiatt.

A hétköznapiok szentje abban igyekszik egész nagynak lenni, hogy a megfelelő módon éljen ezekkel az apró alkalmakkal. Azért, hogy hamar úrrá legyen önző hangulatain, *szorgalmasan gyakorolja az agere contrát*: szíves örömet elviseli az embertársak csipkelődését, és keresi olyanokkal az érintkezést, akik nem rokonszenvesek neki vagy megsértették.

Mindez azonban általában nem vezet célra. Istennek magának kell beavatkoznia és csalódásokat küldenie. Különben nem éri el a lélek az önzetlenségnek azt a fokát, amelyre szüksége van, hogy egészen Istenhez tartozhasson.

2. fejezet: A természetes szeretetről

A természetes szeretetet könnyű megkülönböztetni a természetitől is és a természetfölöttitől is. A tisztán természeti szeretet mint a szív homályos vágyakozásának fellobbanása nyilatkozik meg. A természetes szeretet valódi erény. A homályos vágyat és ösztönt világos felismerés alapján szí-

lárd akarattal vezeti és alakítja. Mivel azonban az alap, a mozgatórugó és a célok a természetből vannak, természetes erényről beszélünk. A természetfölötti szeretetet mindenben a hit és a kegyelem irányítja.

1. Nagy általánosságban azt nevezzük természetesnek, amit természetes erővel és természetes indítékokból teszünk. Eszem és iszom, gondoskodom mozgásról és emésztésről, a munka és pihenés közötti egészséges váltakozásról... Szorgalmasan tanulok, hogy jól vizsgálzzam... Mindezekben az estekben természetes eszközökkel és természetes indítékokból a természetben belüli értékes cél elérésére töreksem.

Így a felebaráti szeretetem is természetes, ha és amennyiben arra, hogy szeressem a felebarátomat, olyan okok indítanak, melyeket a józan értelem a hit világossága és a kegyelem segítségével nélkül tár elém: pl. *természetes jótulajdonságok* vagy *természetes előnyök* vagy *természetes baj*.

A *természetes kiválóságok* lehetnek testiek, szellemiek vagy vegyesek. Testi kiválóság pl. kellemes külső, egyenletes arcvonások, vonzó termet vagy szép ruhák. A szellemi kiválóságok közé soroljuk a világos értelmet, a szilárd akaratot és gazdag érzelmvilágot. Művészi alkotókészség, lenyűgöző szórakoztató készség a vegyesek közé sorolható.

A *természetes előnyök*, melyek miatt szeretünk valakit, elég különbözőek. Gondolok itt a nagyobb tekintélyre a társadalomban vagy a gazdasági biztonságra vagy a tudásban való gyarapodásra és hasonlókra, melyekre szert tehetünk.

A természetes szeretetre vonatkozóan általában az Üdvözítő megállapítása érvényes: „Ha csupán azokat szeretitek, akik szeretnek benneteket, mi lesz a jutalmatok? Nem így tesznek a vámosok is? S ha nem köszöntitek, csak barátaitokat, mi különöset tesztek? Nem így tesznek a pogányok is?” (Mt 5,46-47). A természetes szeretetet a pogány ókorban mindenütt tanították és gyakorolták. Ha és ahol a keresztény népek elveszítették a természetfölötti szeretetet, visszanyúltak a természeteshez, és annak segítségével kísérelték meg, hogy áttörjék a szűk nemzeti korlátokat. Hol az emberi lét általános eszméje, vagy a nagy sorközösség vagy feladatközösség tudata mint pl. a föld átalakítása szenvedésmentes paradicsommá; hol pedig a közös emberi jogok: szabadság, egyenlőség, testvériség, lett volna arra hívátva, hogy egyesítse a népeket és nemzeteket.

2. A hétköznapiok szentje képes helyesen megítélni és értelemszerűen alkalmazni ezt a természetes szeretetet.

Először is nem becsüli le átmeneti erejét és hatékonyságát.

Dosztojevszkijt, az orosz nép nagy költőjét és prófétáját politikai magatartása miatt hosszú börtönbüntetés után halálra ítélték. Már fellépett a vesztőhelyre, amikor jött a hír, hogy kegyelmet kapott. Életrajzírója mondja: „Ezek a bitófa alatt eltöltött pillanatok bizonyos, egész életére szóló benyomást tettek rá. Lélekben már minden élőtől megvált, látta maga fölött a tágas szürke eget, aztán a vérpad magassából lepillantott a lábainál feketén hullámzó tömegre. És lelke előtt, mely a halál küszöbén messze elvetett magától minden félelmet és minden kívánást, nyitva volt az odalent levők szíve. És olyan mélyen olvasott bennük, mint soha azelőtt, amikor még maga is ott lent járt közöttük. Látta rajtuk, hogy szegény megerőszakoltak, sötétben tapogatózó rabszolgák, de szívük mélyén ártatlanok, és ezért megérdemlik a bocsánatot... Amikor aztán lejött a vépadról, minden olyan jelentéktelennek látszott számára, aminek ott lenn értéket tulajdonítottak, minden, kivéve a szeretetet. S habár élete ezután is még több mint harmincéves gyalázaton, nyomorúságon és bűnön át vezetett, már mindent csak a hatalmas szürke éghez viszonyítva látott, mely ott feszült fölötte akkor, amikor a vérpad magasságából a nép fekete nyüzsgését látta lábainál. Egyszer s mindenkorra felfogta, hogy minden ember szenvedő lény,... hogy mind méltó marad a szájalomra, és sohase válhat méltatlanná a szeretetre. És ezt azután egész további életében hirdette.” És ez az élet állandóan igazolja a nagy szót: „Testvér, semmi olyat nem tehetsz, ami miatt megvonnám tőled szeretetemet.”

Ennyit el tudott érni a természetes szájalom egy emberben. Ahol a természetes indítékokat a tömeglélektan szabályainak megfelelően hozzáértő módon be tudják fogadtatni egy egész néppel, s ahol ezen felül képesek a nép pusztán természeti ösztöneit szövetségesnek megnyerni, és végül ha a kor viszonyai olyanok, hogy a természetfölötti szeretet az érte felelősek határozatlansága és tunyasága miatt kiszáradt és erejét veszítette, ott a természetes szeretet elsőrangú gyáhtalomként léphet színre.

Vajon képes-e azonban *hosszabb időn* keresztül ezen a magas szinten maradni?

A hétköznapiok szentje, mivel ismeri saját magát és az életet, és hitéből él, tudja, hogy mennyire korlátozott az ember. Ismeri az emberi szív veleszületett *önzését* és az emberi *természet* gyakran nem éppen vonzó *eltorzulásait*.

Már a régiek is ismerték ezt az *önzést*. Olyan férfiak, mint Arisztotelész és Cicero, dicsérik, ajánlják és igyekeznek elsajátítani is a természetes szeretetet mint államfenntartó és embereket összekötő erőt, mégis elismerik, hogy a gyakorlati életben a túl nagy önzés szinte lehetetlenné teszi; sőt, a felebaráti szeretet szerintük többé-kevésbé az önzés egyik megnyilvánulási formája.

Élesebben fejezik ki magukat későbbi bölcselek. A természetes erényt képmutatásnak és butaságnak mondják. Meggyőződésük, hogy senki sem szereti a barátját, ha nincs haszna belőle. Nietzsche így gúnyolódik: „Isten előtt minden egyenlők vagyunk. Isten előtt! Most viszont meghalt ez az Isten. A csőcselék előtt pedig nem akarunk egyenlők lenni!”

Nem csekély átütőerőt kap az önzés azok által a korlátok által, melyeket a természet *eltorzulásai, elkorcsosodása vagy mélyen tátongó szakadé-
kai* állítanak az emberek közé, amíg azok csupán természetes alapon gondolkodnak.

A kereszténység tudja, miért és hogyan veszett el az összhang az emberi természetből. Az áteredő bűn előtt olyan erős volt az emberben az istengyermeki élet, hogy természetének állati és angyali része teljesen álvettették magukat az istengyermeknek. Ezért volt olyan csodálatos kettős összhang a test és a szellem — vagy állat és angyal —, valamint a szellem és a kegyelem — vagy angyal és istengyermek — között. A bűnnel az ember galád módon megtörte az összhangot az angyal és az istengyermek között. Isten pedig büntetésül lerombolta az összhangot az állat és az angyal között. A természetes ember ugyan még ma is, bukott állapotában is egy mikrokozmosz, egy külön kis világ, melyben megtalálható minden teremtetett létforma és tökéletesség: a növények vegetatív, az állatok érzékelő és az angyalok szellemi élete. Az ember valódi értelemben központ, az egész teremtés királya, uralkodásra termett. Bukásába és az átokba magával rántotta sajnos Isten egész látható teremtését. Igaza van ezért Pálnak, amikor hallja, hogy az egész teremtés sóhajtozása és jajgatása egybecseng az emberi természet megváltás utáni vágyakozásával. A népek apostola azonban az emberben levő mély belső meg hasonlottságot is ékesszólóan kifejezésre tudja juttatni. „Hiszen nem a jót teszem, amit akarok — panaszolja —, hanem a rosszat, amit nem akarok” (Róm 7,19).

Nem a kereszténység hozta létre ezt a meg hasonlottságot. Ez az eredeti bűn műve. Ezért fakadtak a régi pogányok is Pálhoz hasonlóan megrendült panaszdalokra.

Plátó két paripáról beszél, melyek be vannak fogva a lélek elé; az egyik nemes és kormányozható, a másiknak szikráznak a szemei, csupa csökönyösség és alattomos ravaszság. — *Xenophon* határozottan két lelket észlel magában. Az egyik a jó, a másik a rossz felé húz. Ez önkéntelenül is *Goethe* versére emlékeztet: „Két lélek lakik, ó, a lelkemben, az egyik el akar szakadni a másiktól!” — *Arisztotelész* megvallja, hogy más az, amit az ember gondol, és más, amit tesz. — *Epiktétos* úgy gondolja, hogy min-

den bűn harccal jár; aki hibázik, az nyilvánvalóan nem teszi azt, amit tennie kellene. — Maga a könnyelmű Ovídius is megvallja:

*„A jót belátom, s magamban csöndben dicsérem.
A rossz magához ragad és odabilincsel!”*

Hasonlóan nyilatkozik Terentius:

*„Gonosz vágytól égek,
s bár undorodik szívem s torkom,
mégis belevetem magam
önzőn a mélybe.”*

Euripides azt vallja, hogy gondolataink, melyek jobbak mint az akaratunk, vereséget szenvednek a harcban, a gonosz akarat pedig győz. — A cinikus thébai Krates szerint minden rossz cselekedetért a rosszra való hajlamaink a hibásak, melyek bennünk vannak, mint a gránátalmában a rothadt magok.

A kereszténység a maga világos valóságérzékelével mindig látta és fájlalta ezt a természetben rejlő meg hasonlottságot. Gyakran erőteljes kifejezésekkel is illette. Alexandriai Kelemen egy kentaurhoz hasonlítja az embert, a mondabeli lényhez, melynek fele ember, fele állat. Az erőteljes középkor emberbőrbe bújtt állatnak nevezi, és ezt énekli: „Állat és ember én, emberbőrben.” Mindez azonban nem akadályozza az igazi keresztényt abban, hogy mélyen tisztelje az embert, akiben minden eltorzulás és formátlanság ellenére is még tisztán felismerhető Isten képmása, melyet komoly, a kegyelem által támogatott nevelőmunkával egyre inkább meg kell tisztítani, és szellemmel kell áthatni. Hallgassuk, mit tudnak a misztikusok mondani nekünk az állati természet megszelídítéséről:

„Azért, hogy gyengüljön a test ebben a harcban, és ne győzzön a lélek fölött, rá kell raknunk a sanyargatás kantárát, és szorosan kell fognunk, hogy a lélek megvédhesse magát vele szemben. Pártosnak és megosztottnak kell lennünk saját magunkban, és gyűlőlnünk, üldöznünk, az élet keménységével sanyargatnunk kell, legalacsonyabb részünket, az állatit, melybe az első bukás folytán a természet süllyedt, és mely az erényeket illetően mindig ellenünk van, és el akar Istentől szakítani bennünket. Mindig el kell nyomni, és alá kell vetni az értelemnek, és minden jócselekedetben az igazságosságnak és a szív tisztaságának kell diadalmaskodnia.

Az érzékeknek és az állati erőknél mindig szolgáknak kell maradniuk, és dolgozniuk kell, mert testiek és testből születtek; a lélek viszont Istenből született, Isten a hazája, azaz közvetlenül Isten teremtette az Ő képére és hasonlatosságára. Aki az érzékeknek veti alá magát, ahhoz cselekszik hasonlóan, aki kedves barátját elhagyja, és nyílt ellenségének veti magát alá; mert mint már mondtuk, minden, ami érzi, az a lélek ellensége. Sőt, a test bizony az ember legelső ellensége, mert

mindig magánál kell tartania. Ezért tehát méltányos, hogy a lélek, mely a testnek szolgál, az ellenség jutalmát kapja, ami az örök halál. Így történt Évával. Láttá, hogy az alma kíváncsú, meg is kívánta és megette, és ezzel az érzékének vetette alá magát, s ezért lett halál a jutalma. S így történik ez mindenkivel, aki az érzékeinek él.

A léleknek természetes nemességéből fakadóan kijár, hogy a test engedelmeskedjen neki, mert bizony méltó és igazságos, hogy az alacsonyabb engedelmeskedjen a magasabbnak, és hogy az értékesebb elnyomja a rosszabbat.

Jöjj tehát a nemes lélek megsegítésére, mely a harcban oly sokszor kényszerül rá, hogy engedelmeskedjen a testnek, segítsd, hogy a test fölé tudjon kerekedni. Mindenben vedd alá neki a testedet, és pedíg úgy uralkodj rajta mindenben, hogy ne akadályozzon semmiben, amit Isten akar tőled. Így uralkodtak a szentek is a testük fölött, és arra szoktatták, hogy amikor a lélek akarta, a test előugrott, mintha mondani akarná: 'Előbb itt akarok lenni mint te'."

Az Egyházon kívül viszont egy olyan humanizmus jött létre, mely először az ember istenítésének a talajára helyezkedett, hogy aztán az ember borzalmas megvetésénél kössön ki. Csupán néhány tényrt ragadok ki az elmúlt századok szellemtörténetéből.

1870. február 13-án így nyilatkozott báró Rolitansky Károly, császári és királyi udvari tanácsos, egyetemi tanár és a bécsi Akadémia elnöke, válogatott művelt közönség előtt: „Diis exstinctis successit humanitas — az istenek elmúlása után kezdődik az emberiség”.

És az emberiség egészen az ember bálványozásáig jutott. Csak egy isten van, mondják, s ez az emberi szellem. És istennek egyetlen kibontakozása van, s ez az emberiség művelődése és történelme. Aki annyira megfélemezik erejéről és méltóságáról, és képes rá, hogy higgyen egy gondviselésben, és Isten segítségét kérje, vagy a kegyelmét megköszönje, az vadember vagy félművelt. Miután az emberség lett az ember istene, természetsszerűleg az istenné lett embernek saját törvényhozójává is kellett válnia. Ezért merik énekelni:

*„Ott voltam, amikor a napgolyók összeálltak,
amikor az óriási lendület gyűrűkre szabta őket,
része és működésének részese voltam,
amikor e gyűrűk gombolyagba tekeredtek,
és végül, eljött az ideje,
hogy az emberi fő a dolgok tarka seregét
egy képpé összhangba kösse,
a világtudatot, szellemet és Istent megtalálja.”*

Schäfer Lipót így ujjong:

*„A régiek krizalidéjából
kiszállt egy nemes szellem,
egy új isteni ember éledt,
aki azzá lehet, sőt, legyen,
amit azok az istenekben is alig véltek.”*

Egy új eszmény ragyog föl a láthatáron. Különböző nevekkal illetik, de minden árnyalatában a bábeli toronyépítésre hasonlít. Egyszer titáni mivoltnak, mászor szellemóriásnak, vagy — mint Carlyle — heroizmusnak nevezik. A titán nem ismer természetesen se Istent, se bűnt, se megváltót, se Krisztust.

Mi lett végül is az embernek ebből a bálványozásából? Képviselői mindenesetre fáradhatatlanul hirdetik, mennyire utálják ezt a karikatúrát, az embert. Egyfelől kinyilvánítják, hogy annak az embernek, aki az eddigi értelemben vett vallásra esküszik, kevésbé van rendben az agya mint egy házőrző kutyának vagy legelésző csikónak. Ezért eljött az ideje, hogy kiirtsák ezt a ragályos agybajt, nem erőszakkal ugyan, hanem egy, a régítől teljesen különböző képzéssel. Csak világosan tudomására kell hozni az embernek az igazságot, hogy ő maga milyen csodálatos és hatalmas, akkor majd magától eltűnik az eddigi vallás (Bebel). Másfelől Schopenhauerrel az erkölctan központjába azt a tanítást helyeznék, hogy az emberben gyökeresen a rossz van hatalmon, és ezzel úgy tekintik az emberrel való érintkezést, mint egy fertőzést. Charronnal azon a véleményen vannak, ahhoz, hogy a balga embert észre és bölcsességre térítsék, vadállatként kell kezelni, csodálatot vagy félelmet kell benne kelteni, vagy tekintéllyel és pompával kell elvakítani és megfélemlíteni. Charron tanítványa, Montaigne, még tovább megy. Szerinte az embert nem lehet érdeme szerint eléggé megvetni. Csak esztelenségünk és makacs gőgünk adják az ötletet, mintha jobbak lennénk az állatnál, miközben azok talán ugyanazt vélik rólunk. Mefisztó vadolja az embert a Teremtő előtt:

*Kissé jobban élne tán,
ha nem adtad volna neki
a mennyei fény sugarát;
értelemnek nevezi és csak úgy él vele,
hogy minden állatnál állatibb legyen.*

Így meg lehet érteni, amit a párizsi állattemető egyik síremlékén olvashatunk: Minél inkább megismerjük az embereket, annál jobban megszeretjük az állatokat.

Nyilvánvalóan kiváló történelem- és emberismerettel rendelkezett, aki azt mondta: Humánusság vallásosság nélkül brutalitássá válik. Hozzáfűzi még a fejlődéslánc utolsó szemét is: a brutalitás pedig bestialitássá lesz. A világtörténelem találó példákkal tud szolgálni. Egy történelembölcseleő így foglalja össze tanulmányainak eredményét:

„Nérón látható, hová tud az ember süllyedni. De éppen ez a zsarnok annyira megtestesítette magában a római nép sajátosságait, és ezért olyan népszerűvé lett, hogy a nép egyáltalán el se akarta hinni, hogy meghalt, és folyton várta visszatérését, sőt még türelmetlenül vágyakozott is rá. Három család vehette magának a batorságot, hogy Nérónak adja ki magát, és még azután is tovább vágyakoztak utána, úgyhogy még az Antikrisztus közeli megjelenésére számító keresztények között is azt gondolták némelyek, hogy az majd a nemsokára visszatérő Néró lesz. Nem viselkedtek másként a rómaiak Caligula és Domitianus halálánál sem. A töméntelen örület, embertelenség és kicsapongás, mellyel ezek a szörnyek meggyalázták az ember nevét, nem volt elégséges ahhoz, hogy elvegye tőlük a nép rokonszenvét: ellenkezőleg, az emberiség részvéte még az alvilágba is elkísérte őket.

Hasonló példát szolgáltat az orosz történelem. Úgy látszik, hogy Rettegott Iván éppen szörnyű kegyetlenkedései folytán lett nemzetének kedvence. Az, hogy néhány hét alatt képes volt 60.000 embert lemészároltatni, óriási tiszteletet élesztett iránta az oroszokban; még ma is a csodálat tárgyát képezi náluk.

És, Isten látja lelkünket, még sincs jogunk rá, hogy a régieket vagy az északi barbárokat megvessük ezért. Hiszen esztétáink abban a felfogásban nevelik a tudásra szomjazókat, akik náluk akarják ízlésüket fejleszteni, hogy egy Catilina, egy Macbeth, egy Medea az emberi nem díszének tekintendők! Mily mélyre kellett süllyednie az embernek, ha egy Dantonná, egy Marattá, egy Collot d'Herbois-vá válhatott, mily mélyre az emberi nemnek, ha a szörnyűségek és az erőszak láttán tehetetlenül meghajol az ilyen hentesek előtt! De ezt a két dolgot még meg lehet érteni. Mit gondoljunk azonban, ha egy nő, mint Sand, nem a pillanat borzalmától megzavartan, hanem szobájának biztonságában nyugodt megfontolással az emberiség legnagyobbjai közé sorolja Robespierre-t és Saint-Just-ot, sőt, azt ajánlja az emberi nemnek, hogy valóságos istenekként tisztelje őket. Buchez is őszintén tiszteli az erényes jakobinusokat, és nem lát különbséget Robespierre, Marat és Fénélon között, hacsak annyit nem, hogy az elsőként nevezettek szívét egy kicsit elkeserítette a nép szerencsétlenségéért érzett bánalmuk, mely nép jól felfogott érdekeit mérsárlásaik szolgálták.

Sajnos nem ritkák az ilyen eltévelyedések. Ragályos lett az a rögeszme, hogy mentsék a történelem szörnyetegeinek a becsületét. Stahr Adolf képes volt rá, hogy Tacitust rágalmazással vádolja, és egy Tiberiust, egy Agrippinát szentnek kiáltson ki — és követőkre talált. Néróról azt hinné az ember, hogy akár a mai népek ked-

vencévé is vált. Miután Cardanus Jeromos megénekelte már a dicséretét, újabban Reinhold Németországban, Latour de Saint-Ybars, Dubois-Guchan és mások Franciaországban vették pártfogásukba, és bizonyították, hogy egészen nemes és kitűnő embernek kell tartani. Fourier úgy érzi, hogy hasznosabb volt az emberiség számára egy Fénélonnál; mert, mondja — és ezzel egy olyan mondatot mond ki, melyet még az újabb kor általános meggyőződéseiként fogunk megismerni —, minél nagyobb a szenvedély, annál üdvösebbek a következményei az emberiség számára. Megfigyelhettük, hogy ezzel mennyire honfitársai szíve szerint beszélt, amikor a franciák nekiláttak, hogy megünnepeljék a nagy forradalom évfordulóját. Azt gondolhatná az ember, hogy azokon a lefejezőkön kívül nem is volt jelentős személyiségük, oly aránytalanul felmagasztalták azokat, s oly kevés szó esett a többiekéről. Ilyen jelenségek láttán nem vagyunk igaztalanok, ha azt állítjuk, hogy az egész közösség olyan rossz, mint a legrosszabb tagjai, és hogy nem kicsi az emberiség bűnrészesége az egyesek gátlataiban.”

A hétköznapiak szentje nem hagyja, hogy az ilyen és hasonló szomorú tapasztalatok az emberiséggel általában és az egyes emberekkel — még ha a legközelebbi környezetben fordulnak is elő — megzavarják ítéletében és cselekvésében. Mindennek ellenére hisz az emberben levő természetes jóban, melyet minden szemeten és torzuláson át is újra meg újra fel tud fedezni. A legnagyobb védelmet azonban az ellen a kísértés ellen, hogy megvesse az embert, keresztény felfogásában leli, mely által az embert mindig és mindenek előtt Istenhez való természetfeletti vonatkozásában látja, és ezért szereti. *Nem ismer csak és kizárólagosan természetes szeretetet.* Ezt mindig meg kell keresztelni. És a keresttség bizony hogy nincs kárára az egészséges, természetszerűen működő felebaráti szeretetnek. Szeretetünk azért olyan gyenge és vérszegény sokszor, mert nem eléggé természetfölötti. Bizony túl gyakran és nagyon is a természetes indítékok vezetnek bennünket. Ezért megéri a fáradságot, hogy szakemberekhez menjünk tanulni és megtanuljuk tőlük az igazi, valódi felebaráti szeretetet.

Camus püspök összeállította Szalézi Szent Ferenc erre vonatkozó felfogását, amiért hálások vagyunk neki. Ezt írja:

„A természetfölötti szeretet, melyet a Szentlélek önt a szívünkbe, teszi, hogy Istent iránta való tiszta szeretettel szeretjük, a barátság szeretetével, és a felebarátunkat is a barátság szeretetével szeretjük ugyan, de ezt a szeretetet Istenre vonatkoztatjuk; aki azt akarja, hogy így módon szeressük; mert így tetszik neki, és ez által a Rá vonatkoztatott szeretet által Őt magát tiszteljük.

Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy a felebarátunkat Istenben és Istenért szeretjük. Közben nem saját előnyünket keressük, hanem felebarátunkét, és azt is csak Istenre vonatkoztatva.

Ez a szeretet nagyon ritka; mert mindenki a saját javát keresi és nem Krisztusét és a felebarátét (Fil 2,4).

A szeretet azon tettei, melyeket felebarátainkért Istenre való tekintettel teszünk, mondja a Boldog, a legtökéletesebbek, mert itt minden csak Istenre irányul; azok a szolgálatok és egyéb segélynyújtások viszont, melyeket azoknak teszünk, akiket vonzalomból szeretünk, sokkal kevésbé érdemszerzőek a nagy öntetszelgés miatt, mellyel tesszük őket, és mivel általában éppen ebből az indítékból és nem Isten iránti szeretetből tesszük azokat.

Ha felebarátunkat Istenben és Istenért szeretjük, azért nem szeretjük őt kevésbé, hanem ellenkezőleg, sokkal inkább és tökéletesebben, mert az Istenre vonatkozás azt eredményezi, hogy a csupán természetes barátságunkból természetfölötti, az emberiből isteni és az időlegesből örök lesz. Ezért mondja a Boldog, hogy a természetes barátságok nem tartósak; mivelhogy indítékai nagyon esendőek, és ha bármily csekély dolog közbejön, kihűlnek és kialusznak. Ez viszont nem történik meg, ha a barátságok Istenben gyökereznek, mert okuk nem múlik el és nem változik.

Ebben az összefüggésben azt mondja egy másik helyen: 'Minden más kötelék, mely egymáshoz láncolja a szíveket, üvegből és porcelánból van; a szent szeretet kötelékei viszont aranyból és gyémántból valók'.

Sziénai Szent Katalintól való a hasonlat: 'Ha Ön fog egy poharat — mondja —, és szőkőkúthoz tartja és úgy iszik belőle, ihat, ameddig akar, a pohár nem lesz üres. De ha elveszi a kúttól, kiürül a pohár, ha iszik belőle. Így van ez a barátságokkal is. Amíg nem vesszük el őket forrásuktól, nem száradnak ki'.

'A felebarátunkat — mondja a Boldog —, a Megváltó szívében kell látnunk. Ő, aki azon kívül látja, az annak a nagy veszélynek van kitéve, hogy iránta való szeretete se nem tiszta, se nem állhatatos, se nem egyenletes. Ott, az Üdvözítő szívében, azonban ki ne szeretné, ki ne viselné el, ki ne tűrné a tökéletlenségeit, ki tartaná terhesnek és kellemetlennek? Hát hogyan, hisz felebarátunk az Üdvözítő szívében van, aki ott őt annyira szereti, és akinek ő egészen szeretetre méltó, úgy, hogy meghal érte.'

'Valóban — fejezi be a Boldog —, minden *ettől eltérő* szeretet vagy nem szeretet vagy nem érdemi meg, hogy szeretetnek nevezzék, vagy pedig ez a szeretet végtelenül több mint szeretet'.

Még világosabban fejezi ki magát egy modern erkölcsfilozófus: „Az igazi természetes szeretet is szereti ugyan Istent az emberben. Ha az ember által nem törekedne újra Isten felé, ha nem férne össze az Isten iránti szeretettel, akkor a természetes jószág se lenne meg benne. De először mégis csak Istennek a teremtményben levő műveire és adományaira vonatkozik és azáltal közvetve Istenre. A természetfölötti szeretet ezzel szemben nem elégszik meg azzal, hogy minden, a felebarátnak nyújtott szolgálatnál Istent tartja szem előtt és őt azáltal közvetve akarja elérni. Tulajdonképpeni lényege sokkal inkább abban áll, hogy közvetlenül Istenhez törekszik, és aztán ebből a törekvésből fakadóan és Isten kedvéért fordul a teremtmény felé. A keresztény szeretet az emberben nemcsak Isten művét látja, nemcsak

az Ő természetes képását, hanem magának az isteni jósnak és szeretetnek a folyamányát ismeri fel benne, az isteni tökéletességek hasonmásaként szereti, mint egy edényt, melybe beleöntötte a szeretetét, melyben tetszését és dicsőségét keresi.

Az ember iránti természetfölötti szeretet nem más tehát, mint maga az Isten iránti szeretet. Alapjában nincs szükség külön parancsra a felebarát iránti természetfölötti szeretetre vonatkozóan, mert nélküle az Isten iránti szeretet nem lenne teljes. Nélküle önámítás lenne, ha be akarnánk beszélni magunknak, hogy szeretjük Istent. Ahol viszont megvan az Isten iránti igazi szeretet, ott szükségszerűen az emberek iránti szeretet is megvan. Ez a parancsunk van Istentől, hogy szeressük Istent, s hogy aki Istent szereti, az a testvérét is szereti.

Ha tehát tudni akarja valaki, hogy szereti-e Istent, vizsgálja felül azzal, hogy szereti-e az embertársát. S ha meg akarja tudni, hogy igazi-e az emberek iránti szeretete, figyeljen arra, hogy ez a szeretet az Isten iránti szeretetből fakad-e, azaz, hogy Istent tisztábban, bensőségebben és erősebben szereti-e, mióta a teremtményt is bevonja ebbe a szeretetbe, vagy, hogy az emberek iránti szeretete akadályt jelent-e az Isten iránti szeretet számára.

Csak az Isten iránti szeretetből szabad és kell a keresztény emberszeretetnek az erejét, sőt életét merítenie. És csak az isteni szeretettől kapja meg azt a legyőzhetetlenséget és földöntúli lendületet, melyre oly nagy szüksége van, hogy úrrá legyen a szenvedélyen, legyőzze az emberfélelmet, és olyan teljesítményekre legyen képes, melyekhez a csupán természetes szeretet nem tud felemelkedni.

Mert a természetfölötti szeretettel szemben nagyobb a követelmény, mint egy csupán emberi erőnnel szemben. Neki akkor is meg kell kísérelnie, hogy eleget tegyen kötelességeinek, ha olyan nehézségek lépnek fel, melyeket a természetes emberi érzés elegendőnek talál arra, hogy felmentve érezze magát.

Annak egyetlen mondata, aki nekünk a szeretetet megtanította és belénk oltotta, kielégítően megmagyarázza ezt. „Ha csak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek — mondja —, akkor milyen jutalmatok legyen? Nem ezt teszik a pogányok is? Én viszont azt mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnék benneteket, imádkozzatok azokért, akik üldöznek és rágalmaznak benneteket, hogy mennyei Atyátok fiai legyetek.”

Ebből látjuk meg a legjobban, hogy nagy erő kell a szeretethez. Abban nincs semmi dicsőség vagy érdem, ha leadunk a szívünkéből egy szikrányi szeretetet, amikor saját vonzalmunk vagy mások kiválósága azt kiváltja bennünk. Inkább az a kérdés, hogy ez igazi szeretet-e. Mindenesetre mindaddig, amíg felebarátunkat nem tudjuk tökéletlenségeivel és kellemetlenségével együtt a szívünkben hordozni, nem hízelelhetünk magunknak azzal, hogy erős a szeretetünk, hanem inkább attól kell tartanunk, nehogy az, aminek szolgálnia kellene a megerősödését és a tisztulását, gyengítse, vagy még tönkre is tegye. A szeretet csak akkor igazi és erős, ha bizonyította, hogy képes felülkerekedni, túrni, áldozatot hozni. Mert, hogy az elviseléshez erős érény kell, azt sok szó nélkül is meg lehet érteni.

Mennyire ámtíják magukat tehát azok, akik a szeretet szóval összefüggésben csak arra gondolnak, hogy élveznek vagy kapnak valamit! Hát csak egy passzív

ézés a szeretet? Abban áll a szeretet, hogy mások által valami kellemesben részesedünk és nem abban, hogy másoknak jót teszünk?

Ha a szeretet erény, akkor tétben és erőben kell megnyilatkoznia, még ha erőszakkal kellene is kicsikarnunk a szívünkől és az akaratunktól. A szeretet legragyogóbb teljesítményei nem lehetségesek önmegtagadás, sőt önmagunk föláldozása nélkül.

Áldozat nélkül, önzetlenség nélkül lehetetlen a szeretet. Azt is tudnunk kell szeretni, ami nem szeretetre méltó, hogy valaki Nagyobbnak tetszünk, akinek ezáltal megmutathatjuk szeretetünket. A szeretetnek könnyebbé kell tennie, hogy mindent, ami nekünk drága, másokért odaadjunk, mintsem hogy ők túrjenek és nélkülözzenek értünk. A szeretet képessé kell hogy tegyen bennünket arra, hogy idegen felfogást, ha ellenkezik is a mienkkel, más meggyőződést és más gondolkodás-, beszéd- és életmódot, akármilyen ellenszenves legyen is, ne csak elviseljünk, hanem tiszteljük is mindaddig, míg ez különben az igazsággal és a lelkiismeretünkkel összeegyeztethető. Az igazi szeretet szerencsétlennek érzi magát, ha nem használhat, nem jobbíthat, nem vigasztalhat, nem adhat. Szemei élesebben meglátják mások baját és szükségét, mint a szeretetlenség a felebarát gyengéit. Szíve oly érzékenyen ér mások szenvedését, mint a legérzékenyebbeké a sajátjukat. Keze mások szegényét oly kíméletességgel takarja be, hogy maga a megbántott vagy megszégyenített személy se kívánhatna több elnézést. Ahol az úgynevezett tiszteltre méltó polgár a kérdésektől és annak mérlegelésétől, hogy ki kezdje a békülést, ki köszönjön előbb, ki engedjen először, meddig lehet valamit elnézni, hányszor kell megbocsátani, nem jut el a cselekvésig, ott a szeretet saját magát adja, s úgy rója le a kibékülés árát, s minden el van intézve.

Közben pedig nem gondolja, hogy valami különlegeset tett. Inkább csak azt mondja, miután mindezt megtette: Haszontalan szolgálak vagyunk, hisz csak kötelességünket teljesítettük.”

Mindezen megfontolások alapján szereti a hétköznapiok szentje a felebarátját Isten és Krisztus kedvéért.

Isten kedvéért kétféle módon ajándékozza meg szeretetével. Először *mert* és amennyiben *Isten tökéletességei tükröződnek benne* és így Isten képmása. A nemes és még nemesebb tulajdonságok nem önmagukért vonzzák, hanem mert tökéletesebben ábrázolják és utánozzák Istent. Aztán azért is szereti még a felebarátját, *mert Isten úgy akarja* és Istent dicsőíti meg vele.

Mint egész életében, úgy felebaráti szeretetét illetően is nagy szerepe van *Krisztusnak*. Ismeri az Üdvözítő kijelentéseit: „Aki teljesíti mennyei Atyám akaratát, az nekem mind testvérem, nővérem és anyám” (Mt 12,50). „Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettetek” (Mt 25,40). „Aki befogad egy ilyen gyereket a nevemben, engem fogad be” (Mt 18,5). Röviden: egészen az istengyermekségre és a Krisztus-

hoz tartozásra vonatkozó nagy igazságokból él. Ezért öröme telik abban, hogy szolgálja az Üdvözítőt a felebarátjában. A legszívesebben szeretné neki állandóan „megmosni a lábát” azért, hogy embertársainak a legalacsonyabb szolgáltatásokat teszi. Megvallhatja Eberschweiler atyával:

„Ahhoz, hogy barátságos, szeretetteljes legyek, sőt, hogy valakit szívből és őszintén szeressek, nincs szükségem hosszabb ismeretségre, érintkezésre vele. Miért nem? Mert kegyelmeddel, ó Istenem, mindjárt az első találkozásnál észlelem és látom azt, amiért szeretetre méltó: Téged, ó Istenem, és őt magát, aki a Tied... Ezek az indítékok megmaradnak, és ezért megmarad a szeretet is, akkor is, ha a közelebbi ismeretség felszínre hozza a hibákat.”

Az irgalmasság testi vagy lelki cselekedeteit végezheti s közben becsaphatják: mégis örömmel szolgálja az Üdvözítőt a szegényekben és a rászorultakban. Különös szeretettel fordul azokhoz a szegényekhez, akik nem önként vállalt szegénységben élnek. Bánatosan észleli, hogy sok helyütt nagy áldozatokat hoznak pusztán természetes indítékoknál fogva, hogy mindenütt kiirtsák a szegénységet. Ez elmélyíti benne a meggyőződést, hogy az egyház és a keresztény társadalom sorsa nagy mértékben attól függ, hogy *ápoljuk-e a szegénység keresztény eszményét*.

Tudja ugyan, hogy mindig érvényes lesz az Üdvözítő megállapítása: „Szegények mindig lesznek köztetek”, de amit a többiek ezen a téren csinálnak, megszegyeníti. Mert a nem önként vállalt szegénységben nagy veszélyt lát az érintettek üdvösségére nézve, harcol ellene, munkát és keresetet szerez, ahol csak tud. Egyidejűleg pedig, ha szerzetes, azon van, hogy nagy áldozatok árán és számára teljes gazdasági bizonytalanságot jelentő körülmények között is hű maradjon a szegénység eszményéhez, melyre fogadalmat tett. Ezzel igyekszik azoknak a szemrehányását lefegyverezni, akik a szerzetesek szegénységét „a gazdagság különösen rafinált formájának” nevezik, „vagyis a dologi javaktól való mentesség, de védettség is minden ínségtől és minden kényelmetlenségtől”. Önkéntes szegénységével segít úgy a vagyonosoknak mint a nem önként vállalt szegénységben élőknek, hogy megértsék, milyen csekély értéke van az anyagi javaknak.

Gondoskodik azonban minden körülmények között, akár mint világban élő keresztény, pap vagy szerzetes, hogy a szegényeket megint úgy értékelje, és úgy bánjanak velük, mint az egyház legnagyobb kincseivel és értékeivel. Hisz bennük Krisztust szereti és szolgálja. És vajon többek között nem éppen azért vannak és kell, hogy legyenek mindig szegények köztünk, hogy bebizonyíthassuk, igazán szeretjük Krisztust! A régi Egyházban a szegények az Úr asztaláról, az oltárról éltek. Az adományokat a

Krisztust jelképező oltárra tették. Tehát Neki ajándékozták azokat, és Tőle kapták a szegények. Ezáltal a szükségét szenvedők személyes szolgálatának mozzanata erősen előtérbe került. S ezt a személyes szolgálatot nem lehet évi járulék fizetésével megváltani.

A hétköznapiok szentje nemcsak feleslegből ad, hanem komoly személyes áldozatok árán is. Ami az övé, azt Krisztus tulajdonának tartja, s igyekszik becsületesen megosztani a Krisztushoz tartozókkal. Mai füleknek elég keményen cseng, amit Aranyszájú Szent János mondott erről. A hétköznapiok szentje azonban ezt fogadja el irányadónak. Ahol a nagy egyháztanító Krisztust mond, többnyire keresztényekre gondolunk. Ezt írja a gazdagokhoz:

„Te mértéktelenül eszel: Krisztus annyit sem evett, amennyire szüksége lett volna. Különböző süteményeket eszel; neki száraz kenyere se volt. Tharzusi bort iszol, és neki, aki szomjazott, egy pohár hideg vizet se adsz. Puha, tarka szőnyegekkal díszített fekhelyed van; ő megfagy a hidegben. Ha lakomáid miatt nem is lehet a szemedre hányni, hogy jogtalan pénzből rendezed őket, de korholni kell azért, mert mindenben túlléped a szükséges mértéket, neki pedig azt sem adod meg, amire szüksége van, inkább dőzsölsz azzal, ami neki járna. — Ha egy gyerek gyámja lennél és hozzányúlnál tulajdonához, és akkor se törődnél vele, ha a legnagyobb szükségét szenvedné, bizonyára több ezren is lennének, akik bevádolnának és a törvények szerint megbüntetnének. Most viszont, hogy Krisztus tulajdonát veszed és pazarolod el értelmetlenül, azt hiszed, büntetlenül maradsz.

Ezt nem azoknak mondom, akik feslett nőszemélyeket visznek a lakomáikhoz (ilyeneknek éppúgy nem beszélek, mint a kutyáknak), a jogtalanul gazdagoknak se mondom, akik mások hasát töltik meg, mert velük éppúgy nem akarok közösködni, mint ahogy disznókkal és farkasokkal sem; sokkal inkább azokhoz beszélek, akik saját gazdagságukat élvezik, de másnak nem adnak belőle, hanem saját maguk élnek fel atyai örökségüket. Ők se mentesek a bűntől. Vagy mondd meg nekem, hogyan akarod a korholást és a vádat elkerülni, amikor az élősködő vagy a kutyád jóllaknak, de Krisztust még ennyire se méltatod; ha egy bohócot jól megfizetsz, a mennyek ura pedig töredékét se kapja? Az egyik gazdag ajándékkal megy el, mert valami tréfásat mondott; Krisztus azonban, aki olyat tanított nekünk, aminek ismerete nélkül a kutyáktól se különböznénk, annyit se kap, mint az. Elborzadsz e szavak hallatán? Hát borzadj el a tetteid láttán is! — Dobd ki az élősködőket, és legyen Krisztus az asztaltársad. Ha helyet adsz neki asztalodnál, kegyes bírád lesz majd; Ő meg tudja becsülni a lakoma értékét.”

3. fejezet: A természetfölötti szeretetről

Vajon szükség van-e még rá, hogy külön fejezetet írjunk a felebarát iránti igazi keresztény természetfölötti szeretetről? Azzal, hogy folyamatosan és részletekbe menően szembe állítottuk a természeti és a természetes szeretettel, már világosan és könnyen felismerhetően kirajzolódtak a vonásai. Nagy jelentősége folytán azonban mégis kívánatos lehet, hogy jellemzőit néhány erőteljes vonással külön kiemeljük.

Eddigi megfontolásaink már világosan mutatják, hogy a jellegzetesen keresztény felebaráti szeretetben az eredeti, az új, abban keresendő, hogy *ki mindenkit érint, milyen fokú és mik az indítékai.*

1. Kikre terjed ki a szeretet

Mert Isten mindent szeret, amit teremtett, és mert az Istenember kivétel nélkül minden emberért adta életét, senkit se zárhat ki a természetfölötti szeretet: se keresztényt, se zsidót, se pogányt, se gazdagot, se szegényt, se jótevőnket, se ellenségünket, se rokonszenves, se ellenszenves embereket.

Amikor az Üdvözítő arra int: „Szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnék benneteket, és imádkozzatok azokért, akik üldöznek és rágalmaznak titeket”, ezt Atyja példájával okolja meg: „Így lesztek fiaí mennyei Atyátoknak, aki fölkelte napját jókra is, gonoszokra is, esőt ad igazaknak is, bűnösöknek is” (Mt 5,44-45). Pál azt mondja nekünk: „Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és eljusson az igazság ismeretére. Hiszen egy az Isten, s egy a közvetítő Isten és ember között: az ember Krisztus Jézus, aki váltságul adta magát mindenkiért” (1Tim 2,4-6).

Az Üdvözítő maga pedig így nyilatkozik: „Az Emberfia azért jött, hogy megmentse, ami elveszett... Éppen így mennyei Atyátok sem akarja, hogy csak egy is elveszzen e kicsik közül” (Mt 18,11.14). Az viszont, hogy mindenkit kivétel nélkül szeretünk, nem jelenti azt, hogy mindenkinek ugyanazt a szeretetet ajándékozzuk. A szeretetnek is megvan a rendje.

1. Első helyen mi magunk állunk. Az Üdvözítő ezt egyszerűen feltételezi, amikor az önszeretetet a felebaráti szeretet mértékének teszi meg. Aztán azok jönnek, akiket a vér, a szimpátia vagy a szellemi rokonság köteleke köt hozzánk. A természetes kötelekeket már korábban is úgy jellemeztük, hogy Isten kopogtat általuk, s mely hatással van szeretetünk fokára és módjára. Ugyanez áll a lelki rokonságra is.

Egy angol közmondás szerint „a szeretetnek otthon kell elkezdődnie”. Ezt különösen azoknak kellene megjegyezniük, akik odakint sokat tevékenykednek a szeretetszolgálatban, apostolkodnak és más közhasznú dolgot csinálnak, miközben a *legközelebbi* felebarátjukról megfélemedeznek. Rájuk gondol Szalézi Szent Ferenc is, amikor figyelmeztet: „Azok közül, akikre a felebarát kifejezés vonatkozik, senkinek sincs nagyobb joga erre a névre, mint akikkel együtt lakunk.”

2. Felebarátaink azok is, akik rosszat tettek velünk. Ez lehetett szeretetlenség, mint megbántás vagy sértés, vagy igazságtalanság, mint lopás vagy becsületsértés. Akik ilyet tesznek velünk, azokat ellenségeinknek nevezzük.

Mivel az emberi természet könnyen védekező állásba megy ilyen emberekkel szemben, és ezért visszariad a következetes gondolkodástól, az Üdvözítő maga alkalmazta a szeretet parancsát az ellenségekre (Mt 5,44). Példájával egyúttal annak értelemszerű teljesítésére buzdít. A Szentírás beszámol arról, hogy imádkozott ellenségeiért, sok jót tett velük, szenvedett és meghalt értük. Aki hasonlóan cselekszik, annak szól az ígélet: „Ha megbocsátjátok az embereknek, amit vétettek ellenetek, mennyei Atyátok is megbocsát nektek. De ha nem bocsátok meg az embereknek, Atyátok sem bocsátja meg bűneiteket” (Mt 6,14-15).

A hétköznapiok szentje az egyszerű mindennapi életben az Úrnak e szavaihoz igazodik. Komolyan veszi a *megbocsátást*.

Az önkéntes ellenszenvet és bosszúvágyat a kegyelem segítségével igyekszik — sikerrel — legyőzni.

Ha a kísértés ellenszenvet akar benne ébreszteni, meggondolja, nem képzelődés áldozata-e. Hisz gyakran előfordul, hogy vallásos emberek a megbántásokat vagy igazságtalanságokat túl erősen és fokozottan érzékelik, vagy egyszerűen csak beképzelik. Ha kétségtelen tény az igazságtalanság, akkor a hétköznapiok szentje eltereli róla a figyelmét, vagy igyekszik a hála érzését feléleszteni, mert arra méltatták, hogy részesedjen az Üdvözítő gyalázatában, vagy felidézi „ellenségének” jó tulajdonságait. A külső érintkezésben pedig mindig jóságos és előzékeny.

Ha megsértettek bennünket, *nem viszonzhatjuk a rosszat rosszal*. Nemes indítékból szabad ugyan rosszat kívánni az ellenségünknek. Keresztet és szenvedést lehet neki kívánni, hogy megjavuljon és ne okozzon több kárt. Meg lehet azt is követelni, hogy tegye jóvá a kárt, amit a becsületben vagy az anyagi javakban tett, azért például, hogy a jóhírünket tisztán megőrizzük vagy nagyobb kár ellen védekezzünk.

A hétköznapiok szentje ez irányban azonban — főként, ha becsületstársáról van szó — nem különösen érzékeny. Sok idő eltelik, míg valóban rászánja magát a védekezésre, részben, mert eleve örül annak, hogy a megvetett Üdvözítővel őt is megvetik. Ha pedig a körülmények által Isten azt jelzi és kívánja, hogy igazolja magát, akkor méltósággal tud ezen fáradozni. Egyidejűleg pedig jól tesz ellenségével. Imádkozik érte, köszön neki és kisebb figyelmességekkel kedveskedik neki.

2. A szeretet foka

János kertelés nélkül mondja: „A szeretetet arról ismerjük fel, hogy életét adta értünk. Nekünk is kötelességünk életünket adni testvéreinkért” (1Jn 3,16). Ezzel levonja a következtetést az Üdvözítő szavaiból: „Ahogy én szerettelek titeket, úgy szeressétek ti is egymást.” A felebarát iránti természetfölötti szeretet tartalmazza tehát a szeretet legfelső fokát: saját életünk föláldozását.

1. Ebben valami jelentősen új van. Az Ószövetségben a mérhetetlen gazdagságából bőkezűen osztogató Atyaisten a felebaráti szeretet példaképe és zsinórmértéke. Az Újszövetségben melléje lép az Istenember, aki szolga alakját öltötte és élete odaadásával szállt síkra az emberekért. Az Atyaistennél megtanuljuk, hogy a szeretet mindenkire vonatkozik; az Istenember szavaival és az életével mindenekeelőtt annak fokát mutatja meg nekünk. Márk ezért emeli ki: „Hisz az Emberfia nem azért jött, hogy szolgáljanak neki, hanem hogy ő szolgáljon és életét adja váltságul sokakért” (Mk 10,45). Pál azt mondja: „Szolgai alakot öltött, kiüresítette magát, és hasonló lett az emberekhez. Külsejét tekintve olyan lett, mint egy ember. Megalázta magát és engedelmeskedett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig” (Fil 2,7-8). Máté ebből így következtet: „Aki közületek nagyobb akar lenni, legyen a szolgátok, s aki első akar lenni, legyen a cselédetek” (Mt 20,27).

2. A szentek élete a magát önzetlenül odaadó, áldozatkész szolgálat csodás példáit tárja elénk. Sokan szó szerint odaadták az életüket felebarátjukért, akár a betegápolásban akár a lelkekkel való törődésben. Mások a rendes körülmények között emésztették fel testük és lelkük összes erejét ebben a szolgálatban. Imájukat, tanulmányaikat, pihenésüket, érdeklődésüket, szeretetüket: mindent, de mindent az embertársaiknak ajándékoztak. Némelyek megfogadták, hogy örökösen szolgálni fognak. Ezzel arra köte-

lezték magukat, hogy minden felebarátjukat felettesüknek tekintsenek, és készségesen alá vessék magukat jogos kívánságainak.

3. Aki ilyen magas fokra akar emelkedni, annak először és egyidejűleg a szeretet általános belső és külső gyakorlásáért kell fáradoznia.

A belső gyakorláshoz tartozik a felebarát mélyreható nagybecsülése, mert ő Isten természetes és természetfölötti képmása, és mert Isten szereti őt; továbbá a jóakaró és a felebarátban kedvét lelő szeretet.

A természetfölötti szeretet tetszését leli embertársai természetfölötti erőnyeiben és sikereiben, mert azok Istent dicsőítik. Ezért testi-lelki jókat kíván nekik, imádkozik szándékaikra, és szomorkodik hibáik és kudarcaik miatt, mert és amennyiben ezek nem növelik Isten dicsőségét és az iránta való szeretetet. Ezzel az apostol intelmére hallgat: „Mint Istennek szent és kedves választottai, öltsetek magatokra az irgalmasságot, a jóságot, a szelídséget és a türelmet” (Kol 3,12).

Ezek a belső aktusok készítik elő és kísérik állandóan a szeretet külső gyakorlásának minden fajtáját. Ezért int Szent János bennünket: „Fiacskáim, ne szóval vagy nyelvvél, hanem cselekedettel és igazsággal szeressünk” (1Jn 3,18).

3. A szeretet indítéka

Maga az Üdvözítő világosít fel bennünket átfogó módon felebaráti szeretetünk indítékáról az írástudónak adott válaszában, aki az első és legfontosabb parancs iránt érdeklődött nála. Megmutatja a forrást, amelyből fakad, és utal hatékonyságára.

A szeretet forrása

Röviden és határozottan mondja az Üdvözítő: A másik (parancs) hasonló hozzá: szeresd felebarátodat... Tudjuk, hogyan kell e szavakat értelmezni. Az Isten és a felebarát iránti szeretet egészen egyek, ikertestvérek. Ahogy a hittudósok mondják, lényegükben egyformák, Istenre vonatkoznak, csak konkrét megnyilatkozásukban különbözőek. A felebaráti szeretet tehát az Isten iránti szeretetből fakad.

Megkíséreljük, hogy ezt az igazságot nagyobb összefüggésbe állítsuk.

1. Tapasztalatból tudjuk, hogy a mindennapi életben az, hogy hogyan ítéljük meg a viszonyokat, dolgokat és embereket, mennyire függ attól az

állásponttól, amelyre helyezkedtünk. A Nap ugye 1.300.000-szer akkora, mint a Föld. Mégis alig látjuk egy tányérnyi korongnál nagyobbak, míg egy kis darab föld, ahol állunk, annyira magára vonzza egész tekintetünket és látásunkat, hogy rendkívül nagynak tűnik, és meg sem engedi, hogy mást is meglássunk. Hasonlóképpen saját személyes, tehát legközelebbi érdekeink is, melyek egész figyelmünket és erőnket annyira igénybe veszik, olyan nagynak tűnnek, hogy embertársaink más, sokkal fontosabb és jelentősebb érdekszférái teljesen elkerülik a figyelmünket, vagy csak kicsinnek és jelentéktelennek látszanak.

Itt csak az hozhat változást, ha semleges álláspontra helyezkedünk, amely kiszélesíti a szűk, önzés által meghúzott látóhatárt, és ahonnan igazi nagyságukban látjuk a dolgokat. Semlegesnek kell lennie az álláspontnak. Ezért nem találhatjuk meg se magunkban, se embertársainkban. Túl kell lépnünk mindkettőn, és közvetlenül Isten talajára kell állnunk. Tőle kapja meg minden dolog a mértékét és a súlyát. Hisz Ő mindennek a mértéke, embertársaink elbírálására és értékelésére vonatkozóan is. Gyermekeivé fogadta, Krisztus tagjaivá és a Szentháromság templomaivá tette őket. Így az isteni szeretet csodálatos új teremtményeiként állnak előttünk. És minél közelebb kerülünk értelmünkkel, akaratunkkal és szívünkkel a szeretet Istenéhez, annál inkább megváltozik minden a tekintetünk előtt. Hiszen világosság és szeretet az Ő életelemei. Mindkettő egyre inkább a miénk is lesz, és egyúttal elirányítanak művei megítélésénél és értékelésénél. Isten úgy szereti az embereket gyengeségük ellenére is, mint a szeme világát. Ezért drága áron, Egyszülöttének vérével váltotta meg őket. Isteni életével folyton táplálja őket, hogy majd fölvehesse őket örök élet- és szeretetközösségébe.

Ő a szeretet! Alexandriai Kelemen hívja fel rá a figyelmünket, hogy Isten azért élt mindenhatóságával és teremtette a világot, hogy kiáraszthassa rá jóságát és szeretetét. S hogy mi, a gyermekei, foglaljuk el a teremtésben a legjobb és legbiztosabb helyet. És „minden másnál jobban szereti az embert... legszebb alkotását... ahogy apa és anya bensőséges örömmel nézik gyermeküket... úgy néz a mennyei Atya is jámbor gyermekeire. Szereti, támogatja, óvja és gyengéden Fiacskáimnak szólítja őket... Tudnunk kell, hogy övéi vagyunk, mindene közt a legszebbek. Ezért rá kell bíznia magát az embernek Istenre, szeretnie kell az Úristent, és ezt életfeladatának kell tekintenie.” Isten szeret bennünket. „Nézd, a tenyeremre rajzoltalak” (Iz 49,16). „A föld tele van jóságoddal” (Zsolt 119,64). — Pogány káromlás, ha valaki azt állítja, hogy Isten nem törődik már az emberekkel, azok boldogságával és bajaival. Hiszen egyetlen hajsza se esik le a fe-

jünkről az Ő jóságos gondviselése nélkül. És mindig kész arra, hogy megbocsásson nekünk. „Ha olyanok volnának is bűneitek — üzeni —, mint a skarlát, fehérek lesznek, mint a hó; és ha olyan vörösek is, mint a bíbor, olyanok lesznek, mint a gyapjú” (Iz 1,18).

Salamankában élt egyszer egy fiatalember, aki szüleitől nagy vagyont örökölt, de aztán könnyelműen eljátszotta azt egy év alatt a játékbarlangokban, úgy, hogy csak a pusztá élete maradt neki. Úgy vélte, hogy Isten felelős a szerencsétlenségéért, és a legszörnyűbb káromlásokra fakadt. Zsarnoknak nevezte Istent, aki abban leli örömét, hogy őt kínozza, és hagyja, hogy eljátssza a pénzét. Haragjában a káromlások egész litániáját ontotta magából. Aztán meg mulatott azon, hogy Isten nem bünteti meg ezekért a galádságokért. De még ez se volt neki elég. Egy alkalommal a kezébe került egy gyóntatók számára írott könyv, amely a bűnök különböző fajtáit és súlyát tárgyalta. Mindjárt megvult a terve: Mindezt a bűnt el fogja követni. A szót tett követte. Azt is olvasta a könyvben, hogy milyen súlyos az érvénytelen gyónás bűne. Ezért mindjárt elkezdett gyakran érvénytelenül gyónni, csak hogy megbántsa Istent. Amikor egyszer megint így gyónt, a gyóntató atya nyugodtan végighallgatta a hosszú bűnlajstromot, majd szelíden és jóságosan mondta neki: „Bádd meg, amit vétettél, és Isten megbocsát Neked a Fia kedvéért.” Ez a beszéd a megátalkodott bűnös szívébe markolt. „Atyám — mondta —, többet vétkeztem, mint egész Salamanka együttvéve.” A gyóntató azt válaszolta: „És ha egész Salamanka minden bűnével, sőt az egész világ és hozzá a pokol minden bűnével terhelted volna is magad, biztos lehetsz, hogy Isten megbocsát neked, mert az Ő szeretete minden gonoszásnál nagyobb.” — „Ez igaz?” — fakadt ki a bűnösből a töredelem és a csodálkozás. „Úgy igaz — oktatta a gyóntató —, mint ahogy igaz, hogy van Isten, mert Isten a szeretet.” A bűnös megtért és egy szigorú vezeklő szerzetesrend tagja lett.

A hétköznapiok szentje szereti felebarátját, mert és ahogy Isten is szereti. Ezért a szeretete istenien nagy, mély és tág. Olyan, mint magának Istennek a szeretete: tartós, segítő, megértő, gondoskodó, békülékeny és megbocsátó. Saját kis bajai és szükségletei eltűnnek Isten nagy földi családjának gondjai láttán. Hihetetlen távlatok és nagy törvényszerűségek új világa tárul fel előtte. A végtelen Isten világosságánál és szereteténél kicsinek és jelentéktelennek látszanak a természetes hiányosságok és gyámtalanságok, erkölcsi tökéletlenségek, vétkek és bántások, sőt maga az ellenségeskedés is. A végtelenül Irgalmas nem vonja meg az embertől mindezen dolgok miatt a szeretetét. Hisz az Ő szeretete se nem kicsi, se nem kicsinyes, felöleli az eget és a földet. Most érti csak meg a hétköznapiok szentje is a János által írt szavak egész mélységét: „Mi tudjuk, hogy a halálból átmentünk az életbe, mert szeretjük testvéreinket” (1Jn 3,14). Az, amit és ahogy akkor látott és szeretett, mielőtt Istenben kezdett látni és

értékelni, úgy tűnik neki most már, mintha a halál árnyékában tett-vett volna. Csak most kezdődik számára az igazi élet, hogy felebaráti szeretete az Isten iránti szeretet egyik kifejeződése lett, és megerősíti, amit Páli Szent Vince mondott egyszer: „A felebaráti szeretet nélküli keresztény nem igazi, hanem csak festett keresztény.”

Ügyel persze az emberben megnyilvánuló egyedi saját értékekre. Mivel azonban tudja, hogy a teremtmény végeredményben nem önmagában, hanem Istenben létezik, s hogy minden egyes teremtmény eredeti módon jeleníti meg Isten egy külön tökéletességét, ezért az egyeseket személyesen, eredeti módon és szívélyesen szereti, hasonlóan ahhoz, ahogy az üdvözültek a mennyországban szívélyesen szeretik egymást, de mégis mindnyájan Istenben és Istenért szeretnek.

2. Az Üdvözítő a szeretetet az első és legfontosabb parancsnak nevezi. Ezért a legnagyobb gonddal kell ápolnunk. Azért, hogy ezt a munkát megkönnyítse nekünk, Isten a természetnek bukott állapotában is meghagyta a szeretetöszönt, a legalapvetőbb ösztönök egyikét. Ezt akarja Szent Ágoston mondani, amikor kinyilvánítja: „Szeretet a lélek nehézségi ereje”, és Szalézi Szent Ferenc is, amikor hangsúlyozza: „Ahogy a test a lélekért, úgy a lélek a szeretetért van... Isten, aki az embert saját képére és hasonlatosságára teremtette, azt akarja, hogy úgy, ahogy Őbenne, az emberben is minden a szeretet által és a szeretetért történjen... Az emberek Isten iránti szeretete Istennek az emberek iránti örök szeretetétől kapja eredetét, fejlődését és kiteljesülését.”

Mivel a szeretetre való képességünket leginkább a szeretet jelei hozzák mozgásba, ezért Isten az Ő jóságában számos testi és lelki jótétéménnyel halmozott el bennünket. Elvárja tőlünk, hogy adományait felismerjük és elismerjük, és higgyük, hogy úgy szeret bennünket, mint a szeme fényét.

A hétköznapiok szentje finom alkalmazkodó készséggel fogadja el Isten kívánságait és szándékait. Fáradozásában és törekvésében a szeretetre helyezi a főhangsúlyt. Vallási ismereteit és tanulmányait is tudatosan arra használja, hogy növekedjen a szeretetben. Nem úgy tesz, mint sok keresztény, akik ugyan sok vallásos könyvet olvasnak, gondolkoznak és vitatkoznak is valamelyest vallási kérdésekről, de ettől még alig hagyják magukat szeretetre ösztönözni. Egy olyan művészhez hasonlíthatók, aki maga csinálja szerszámaikat, melyekkel művét készíteni akarja, de aki egy életen át a szerszámaival bajlódik, és sohase jut el igazán a művészi alkotásig. Vagy hasonlóan cselekednek, mint a sivatagi vándor, aki már majdnem szomjan hal. Nagy bajában végre egy oázisra bukkan. Ahelyett azonban,

hogy inna a forrás üdítő vizéből, leül és bölcselekszik a víz lényegéről. A szerszám és a forrás a vallási gondolkodás és tudás. Mindkettőnek a szeretetet kell táplálnia. Pál a legnagyobbnak nevezi: „A hit, a remény és a szeretet, ez a három, de közülük a legnagyobb a szeretet” (1Kor 13,13). Ezért kéri övét: „Legfőként pedig szeressétek egymást, mert ez a tökéletesség köteleke” (Kol 3,14). Mindkét esetben az Isten és a felebarát iránti szeretetre gondol az apostol. Péter és Jakab ugyanezt a hangot ütik meg. Péter inti a közösséget: „Mindenekelőtt szeressétek egymást” (1Pt 4,8). Jakab (2,8) királyi törvénynek nevezi a szeretetet.

A hétköznapiok szentje egész életét a szeretet e szelleméből alakítja. Az egész vonalon igazán komolyan veszi a főparancsot. Minden tettének fő mozgató ereje a szeretet, bár egyéb indítékok is közrejátszhatnak. Életének nagy gondja és kérdése azonban az marad: Mi okoz Istennek örömet? Ezért lelkének alaphangja a nagyszívűség és a nagylelkűség. Tudja Szalézi Szent Ferencel, hogy Isten szeretetének királyi hajóján nincsenek gályarabok, csak önkéntes evezősök. Ugyanezzel a szenttel együtt a legfőbb elvnek tartja: Annak a szívnek, amelyik szeretni akarja Istent, egyedül az Isten iránti szeretettel kell törődnie. Számára a lélek egészsége egyenlő a szeretettel. Istent szeretné teljes szívéből, teljes lelkéből és minden erejével szeretni. Ezért szívesen hallgat a tanácsra, melyet Szalézi Szent Ferenc egy Istent szerető léleknek adott: „Vizsgálja meg gyakran, hogy valóban mondhatja-e: Szerelmesem az enyém, és én az övé vagyok. Nézzen utána, nincs-e a lelkében valamilyen erő, a testében valamilyen érzék, ami nem Istené. És ha észrevesz egy ilyen pontot, akkor vonja vissza a vonzódását... és adja Istennek. Ön egészen, egészen az Övé...”

A szeretet egyesítő és hasonlító tevő erő. A tapasztalat azt mutatja, hogy szeretetünk tárgyához hasonlókká válunk. Egyetlen másik erény sem tesz minket jobban Istenhez hasonlóvá, mint az Isten iránti szeretet. Sok nemes keresztény dolgozik magán szorgalmasan, a kegyelem segítségével minden erkölcsi erény megszerzésére törekednek. Mivel azonban elfelejtik, hogy életükben a szeretetnek megadják az Isten akaratának megfelelő helyet, ezért nem alakulnak át eléggé, és a későbbi években közelebbi környezetük azon csodálkozik, milyen kevéssé hatotta át lényüket az Isten és az erkölcs.

A hétköznapiok szentje talán nem játszik különös szerepet a közéletben. Szűkebb körben azonban igazi nagysága nem leplezhető el tartósan. Mint tűz a vasat, úgy formálja és alakítja egész személyiségét a szeretet. Csendben és szerényen, feltűnés és tolakodás nélkül járja a maga útját. Igaz, hogy a szeretet még nem szüntetett meg minden hibát benne, de a

belőle áradó visszafogott erő, egész lényének harmóniája, az érintkezésben megnyilvánuló jósága és szolgálatkészsége által egész környezetének a lelkévé lesz.

Isten iránti szeretetének csendes és mély tüze mindenütt arra indítja, hogy csendes hősiességgel és áldozatkészséggel szeresse felebarátait. Lehet, hogy sok nyomorúságot, korlátozottságot és gyengeséget cipel magával, egy képesség és erő azonban nagyon fejlett benne: fáradhatatlan, megleg szeretete, mely nem hagyja nyugodni, míg az őt körülvevő világot kis paradicsommá nem változtatta. Számtalan ember számára elviselhetőbbé teszi az áteredő bűn átka és személyes bűneinek az utóhatásai által terhelt életét. Békítő, jóságos lényével oldja a feszültséget igazságtalanság és igazságosság között, és bizonyos könnyedséggel vezeti vissza a bűnösöket a Jó Pásztorhoz. Amit az angol oratóriánus szerzetes Faber a jóindulatról mond, a legteljesebb mértékben áll a szeretetre is: „A jóindulat több bűnöst térített meg, mint a lelki buzgalom, beszédkészség és tudomány. S ez a három tulajdonság soha senkit se térített meg, ha nem volt velük a jóindulat is. Röviden, a jóindulat kölcsönösen istenekké tesz bennünket. De mialatt ily magasra emel, szelíden féken is tart bennünket, mert a jóindulatú szívnek állandóan az az érzése, hogy maga is rá van utalva a jóindulatra, s ez megtartja az alázatban. Nincs olyan szív, melynek annyira feltétlenül szüksége van a jóindulatra, mint az, amelyik maga is túlárad a jóindulattól.”

Az igazi szeretet olyan, mint a meleg nap. Minden, az emberben nyugvó csíráat feléleszt, előcsalogat, hogy kibontakozzék. Sokan lettek lelkileg és erkölcsileg nyomorékok, mert hiába vártak a szeretet hőn vágyott nap-sütésére. Másokban megvan ugyan a hősiességre való hajlam, sasként emelkedhetnének törekvésükben a nap felé: de lent maradnak az élet alsó régióiban, mert túl kevés szeretetet kaptak.

A hétköznapiok szentje sok szeretetet kap Istentől és bőségesen ad a drága ajándékokból embertársainak. Ha élete folyamán hiányt szenvedett az Istenben megmerítkezett emberi szeretetben, akkor annál gazdagabban osztja szeretet-adományait. Útját leginkább jóságos, felemelő megértése jellemzi. Észre lehet venni rajta, hogy hisz az emberben rejlő jóban és az ember küldetésében. Ezért nem fukarkodik a *biztatással és a dicsérettel*. Tiszteletteljes és tartózkodó dicsérő és élesztő biztatás nélkül nagyon sok nemes képesség csökevényesedik el az emberben. Sajnos kevesen tudják, hogy mennyire ismerte az emberi szívet az, aki a következőket írta: „A szeretet legkisebb kötelessége az együttérzés. A legnagyobb pedig, hogy dicséretet osztogasson. Mert sokan vannak, akik akármilyen mélyre is

sülyyedtek, nem akarják magukat sajnáltatni, míg minden ember, akármi-lyen magasra is jutott, szívesen hallja, hogy dicsérik.”

A hétköznapiok szentjének példaképe az a mód, ahogy az Üdvözítő annak idején Péterrel bánt. Első földi helytartója kimondta a többiek nevében az első hitvallást, azt, hogy hisz Jézus istenségében. Mindjárt így válaszolt: „Nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én mennyei Atyám.” Ezekben a szavakban egyidejűleg mindkettő benne van: Péter hallgatólagos elismerése, és a dicséret azonnali visszavezetése Istenhez. Azért pedig, hogy az ezáltal felélesztett erőt megfelelően feszültségben tartsa, utal a Mester az új nagy életfeladatra: „Péter vagy, erre a sziklára építem egyházamat.”

Ha meg kell a hétköznapiok szentjének *dorgálnia* valakit, ezt mindig tapintatosan és tiszteletteljesen teszi. Nemcsak a gyerekekre, hanem a felnőttekre is áll: „A szidásnak nincs nevelő értéke. Nem javítanak, még csak meg se aláznak. Legfeljebb visszafogott, de annál mérgesebb gyűlöletre ingerelnek a nevelő ellen, akinek nem szabad ugyanazokkal a szavakkal válaszolni.” Így járja a hétköznapiok szentje az élet útját: csendben, visszafogott tűzzel és megszelídített erővel. Igazi értékét legtöbbször csak halála után ismerik föl.

3. Az sem esik nehezére, hogy felebarátai iránti szeretetében ahhoz a *mértékhez* tartsa magát, amit maga az Üdvözítő adott meg. „Szeresd felebarátodat — mondja az írástudónak — mint önmagadat.” A felebaráti szeretet mértéke tehát az egészséges önszeretet. Az önszeretethez hasonlóan három tulajdonsággal kell rendelkeznie. Becsületesnek, találékonnak és áldozatkésznek kell lennie. A hétköznapiok szentjének nincs nyugta, míg szeretetét nem díszíti ez a hármas korona.

A szeretet hatása

Pál azt írja a rómaiaknak: „Ne tartozzatok senkinek semmivel, csak kölcsönös szeretettel, mert aki embertársát szereti, a többi törvényt is megtartja. Hiszen a parancs: ne törj házasságot, ne ölj, ne lopj, a másét ne kívánd, s ami egyéb parancs még van, mind ebben az egyben tetőződik: Szeresd embertársadat, mint saját magadat. A szeretet nem tesz rosszat az embertársnak. A törvény tökéletes teljesítése tehát a szeretet” (Róm 13,8-10). Amit az apostol az utolsó mondatban mond, így fejezhetjük ki: A szeretet foglalat, a kereszténység minden parancsának és tanácsának rövid összefoglalása, teljesítése.

Ugyanezt az igazságot köti az Üdvözítő a törvénytudó lelkére is. Miután bemutatta neki az Isten és a felebarát iránti szeretetet mint a legfontosabb parancsokat, a következő határozott megjegyzéssel zárja a beszélgetést: „Ezen a két parancson alapszik az egész törvény és a próféták” (Mt 22,40). A hittudósok azóta Szent Tamással az élükön egész általánosan a keresztény élet tökéletességét egyes-egyedül a szeretet tökéletességébe helyezik. Így értjük meg Szalézi Szent Ferenc szavait: „Ahol nincs szeretet, ott az egész erénykészlet egy haszontalan kőhalmaz.” Ezzel a szent a maga módján Szent Pál szavait igazolja: „a szeretet a tökéletesség köteléke”. Szent Ágoston még ilyet is mer mondani: „Szeress és tégy amit akarsz.” Ismerte az igaz szeretet egyesítő és hasonító erejét. Ezért magától értetődő volt számára, hogy az, aki szereti Istent, akaratát pontosan Isten akaratához igazítja. Szeress és tégy amit akarsz, így azt jelenti: Szeress csak, s akkor úgyis azt teszed magadtól, amit Isten akar. Ágoston ezzel a szállóigéjével csak azt fejezte ki röviden, amit Pál a szeretet himnuszában részletesen ír le: „A szeretet türelmes... A szeretet mindent elhisz... mindent remél... A szeretet soha el nem múlik...” Az erényeket itt a szeretet megnyilatkozásaiként ábrázolja. Pál ezzel nem akar semmit se az egyes erények motivációjának öntörvényűsége ellen mondani. De úgy látszik, nagyon fontosnak tartja, hogy közérthető módon ábrázolja a szeretet gyümölcsözőségét az életszentségre való törekvés számára. Ha követnénk őt, ebben az összefüggésben az egész keresztény életet fel kellene gombolyítanunk a szeretettel való kapcsolatában. Ez azonban túl messzire vezetne. Meg kell ezért elégednünk néhány, a gyakorlati életünk számára jelentős utalással. Mindenekelőtt arra kellene törekednünk, hogy a jövőben minden cselekedetünket és tevékenységünket még inkább a szeretet irányítson. Akkor talán mi is megismételhetjük egyszer az Üdvözítővel a szavakat: „Aki küldött, velem van, nem hagyott magamra, mert mindig azt teszem, ami tetszésére van.”

Azt, hogy ez hogyan történhet, néhány példán akarom megmagyarázni.

Szeretet és bűn

Két olyan dolgot állítunk itt egymás mellé, melyek örök ellenségek-ként állnak egymással szemben. A bűn meg akarja sebezni és ölni a szeretetet, a szeretet pedig kerüli és irtja a bűnt. Ezért nyilvánítja ki az Üdvözítő: „Aki ismeri és teljesíti parancsaimat, az szeret engem” (Jn 14,21). János ugyanezt a gondolatot eleveníti fel, és azt mondja: „Mert az az Isten iránti szeretet, hogy megtartjuk parancsait” (1Jn 5,3).

1. A katekizmusból tudjuk, hogy a szeretet bűnt eltörlő erő. A szeretetből fakadó tökéletes bánat még a súlyos bűnt is eltörli, de magában foglalja a kötelezettséget és a szándékot, hogy az elkövetett bűnöket alávéssük az Egyház bűnbocsátó hatalmának. Minél bensőségesebb a szeretet, egyidejűleg annál több ideiglenes büntetés elengedését is kieszközli. Így értelmezik a hittudósok, amit az Üdvözítő Mária Magdolnáról mondott: „Sok bűne bocsánatot nyer, mert nagyon szeretett” (Lk 7,47), és Szent Péter kijelentését: „A szeretet leplet borít a rengeteg bűnre” (1Pt 4,8).

A hétköznapiok szentje komolyan veszi ezeket az igazságokat. Ő a szeretetből fakadó tökéletes bánat mestere és apostola. Nemcsak hogy gyakran és szívesen fölindítja saját magában, hanem terjeszti is, ahol alkalma van rá: Gyerekeknél és felnőtteknél, különösen pedig betegeknél és halálklónál.

2. Szeretete olyan erős és hatalmas is, hogy sok hibától és bűntől *óvja* meg, különösen az *ellenszenv*, az *irigység* és a *féltékenység* burkolt megjelenésétől.

Maguk között a jámbor emberek között is csak kevesen vannak, akik a szeretetlenség e három fajtáján felül tudnak kerekedni. A legtöbben áldozataikká válnak anélkül, hogy észrevennék. A nép egészséges megérzése azonban nem bírja, ha keresztények, akik például gyakrabban járnak gyónni és áldozni, 'kitüntetik' magukat ilyen szeretetlenségekkel. Megvető kifejezésekkel illeti az ilyesmit: szenteskedőknek, szentfazekaknak nevezik. Azokat a 'jámborokat' ostorozzák így, akik sok vallási gyakorlaton vesznek részt, de nem törődnek komolyan azzal, hogy jobbá váljanak, mindekelőtt a szeretetlenségen úrrá legyenek.

Sok kárt okoz mindenütt az *ellenszenv*. Az ellenszenv elsősorban érzelmünk védekezése az ellen, amit kevésbé szépnek, amit csúnyának, visszataszítónak, gyűlöletesnek érzünk. Ez lehet egy testi hiba, viselkedés, erkölcsi hiba, valami korlátozottság vagy egyoldalúság abban, ahogy tesz-vesz valaki, valami vélt vagy valóságos igazságtalanság.

Mindaddig, amíg egy ilyen ösztönszerű indulat az értelmet, az akaratot és a cselekvést nem, vagy az Isten akarata szerint megengedettnél vagy kíváncsónál nem jobban befolyásolja, nem beszélhetünk erkölcsi hibáról. Az ösztönös ellenszenv azonban elég gyakran, ha nem mindig, veszedelmes tanácsadóvá és vezetővé lesz. Elferdíti az ítéletet, oly módon, hogy az értelem egyrészt eltúlozza a meglévő okokat, másrészt újakat költ, s mindkettőt elszakítja attól a természetfölötti értéktől, ami az embert hibái elle-

nére is szeretetreméltóvá teszi. Az ilyen hamis értékelések érzelmünk és akaratunk hibás megnyilatkozásaihoz, jogtalan és Istennek nem tetsző bosszankodáshoz, rosszakarathoz, rossz beszédhez és rossz tettekhez vezetnek.

Sőt, vannak mélyen vallásos, jószívű emberek is, akik szeretettel ölelik át az egész emberiséget, és mégsem képesek rá, hogy közvetlen környezetükben konkrét személyekkel jóindulatúan és jóságosan bánjanak. Rengeg áldozatot hoznak, de eltaszítanak mindenkit, aki gyakran érintkezik velük. Úgy hatnak mint egy tűzokádó hegy, s állandóan mozgásban és rettegésben tartják a szomszédokat. Alig bírja ki valaki hosszabb ideig a közvetlen közelükben, kivéve, aki kedvező alkalmat keres a hősies szeretet gyakorlására. Közben azonban meg vannak győződve, hogy náluk minden rendben van: ennyire nélkülözik még az önismeret legprimitívebb megnyilatkozásait is. Egész érzésviláguk és cselekvésük annyira hatása alatt van a leküzdhetetlen védekező érzéseknek, hogy minden pillanatban várható náluk a robbanás. Ezért jelzik romok az életútjukat. Különösen bomlasztóan és rombolóan hatnak a közösségi életben. Egy vallásos közösségnek, különösen, ha ilyen valaki vezet, beláthatatlan károkkal kell számolnia, hacsak a többiek hősies törekvése el nem hárítja a veszedelmet.

Ha nem is tartozunk a szerencsétlen emberek ezen jellegzetes fajtáihoz, mégis valószínűleg jobban függünk az ellenszenvtől, mint gondoljuk.

Ahhoz, hogy szembeszálljunk vele, először is az *okait* kell felkutatnunk. Lehet, hogy ami így hat ki, az egy bizonyos fokú szellemi korlátozottság, mely képtelen valamit tárgyilagosan megítélni, vagy a hit lelkületének a hiányossága, amely nem veszi számításba az ember Istenhez való viszonyát. Majdnem mindig nagy szerepet játszik azonban bizonyos finoman palástolt irigység vagy beteges önimádat. Egyes esetekben a veleszületett és erősen kifejlődött lelki adottság vagy az idegrendszer meghatározott alakata a hibás.

Egy pszichológus fölteszi magának egyszer a kérdést: „Honnan jön ez az erős kényszer, mely elveszi szemüinktől a fényt, szánktól a szót és szívüinktől a melegséget?” Ő maga válaszol magának: „Az ilyen kérdésekre általában azt a választ kapjuk: Istenem, ez vagy az a hibája az oka, és az teszi számomra elviselhetetlenné azt az embert; ez a hiúság, ez az önzés, ez a túlzó, nőies lény, ez a hamis alázatosság és hízgelése annyira ellentétes a saját lényemmel. Csakhogy a legerősebb ellenszenvvel lehet olyan emberekkel szemben is viseltetni, akiknek ugyan olyan hibái vannak, mint saját magunknak; a legjobb barátaink között is akadhatnak olyanok, akik ugyanazon állítólag elviselhetetlen vagy még rosszabb fogatékosságok alatt nyögnek, és mégis oly kedvesek a szívünknek; végül pedig

biztosan van a többi ismerősünk között is egy-kettő, akik megint csak ugyanazokkal az elviselhetetlen hibákkal ékeskednek, anélkül, hogy az minket lehangolna vagy ingerelne. Ezért nem mondhatjuk, hogy felebarátaink külső vagy belső hiányosságai a mélyebb oka az ellenszenvünknek. Több joggal állíthatjuk talán, hogy ellenszenvünk egy saját magunknál meglévő hibára vezethető vissza, hogy az ellenszenv egyfajta félreértés, bizonyos emberek megértéséhez nem találjuk meg a kulcsot, mely feltárná számunkra idegen jellemük mély, meg nem látott értékeit és mélyebb, ismeretlen összefüggéseit.

De legtöbb esetben ez is csak egy része az igazságnak; mert ellenszenvünknek nagyon gyakran nem szellemi, hanem fizikai oka van. Gyakran érzünk, ugye, egyes élettelen dolgokkal szemben is megmagyarázhatatlan ellenszenvet vagy rokonszenvet, amelynek okát csak a testünk, különösen pedig az idegrendszerünk titokzatos működésében találhatjuk. Ugyanebből a talajból fakad az az erőteljesen áramló kényszerhatás is, mely bizonyos embereknél elutasítással vagy vonzódással hatja át a lelket. Ellenszenv nagyon sokszor azáltal keletkezik, hogy idegvilágunk mélyből feltörő áramlatai megzavarják lelki életünk tisztaságát. Nem szabad megijednünk, ha érezzük, hogy ilyen áramlás járja át a lelkünket. Az nem mindig bűn, ha ilyen áramlások járnak át. Az viszont bűn, ha engedünk nekik, és ellenállás nélkül hagyjuk magunkat sodorni. Isten akarata, hogy a lélek ilyen és hasonló pizkos vizek által elárasztott és feldúlt paradicsomát legalább valamennyire helyreállítsuk régi szépségében és kiegyensúlyozottságában; fel kell tartóztatnunk, át kell irányítanunk és be kell temetnünk ezeket a földalatti forrásokból feltörő érzéseket és szenvedélyeket; csak a szeretet tiszta, mind a négy égtáj felé áramló folyama áradhat át a lelkünkön. 'Tisztítsátok meg a szívetekeket'!"

Aki ismeri egy lelki betegség okait, már eleve rendelkezik bizonyos, a megfelelő *gyógyszerre* vonatkozó információval. A mi esetünkben először is az *értelemnek* kell megtanulnia világosabban látni. Nem is kell olyan nagyon élesnek lennie ahhoz, hogy nyugodt megfontolással a salak mögött sok drágakövet fedezzen fel az embertársaknál. Gyakran maga a salak se lesz olyan veszélyes látvány, ha történetét jobban megismerjük. Végül pedig a józan, világos gondolkodás következetessége megköveteli tőlünk, hogy az önszeretet mércéjét alkalmazzuk embertársunk hibáinak és tökéletlenségeinek megítélésénél. Hisz úgy kellene őt szeretnünk, mint saját magunkat. Tehát kijárnak neki is azok az érvek, melyekkel megmagyarázzuk és kimentjük a saját dolgainkat. Ha olyan jól értünk hozzá, hogy elrejtjük mások szemei elől a hibáinkat, nem kellene akkor azon lennünk, hogy az övéi fölé is a szeretet palástját borítsuk?

Az istenfélő Kempis Tamás nyomatékosan figyelmeztet: „Olyan jól érted, hogy kimentsd és szépítsd a cselekedeteidet, de mások mentségét nem akarod elfogadni.

Igazságosabb lenne, ha magadat hibáztatnád, a testvéreidet pedig kimentenéd. Ha azt akarod, hogy elviseljenek, viseld el te is a másikat” (Krisztus követése 2,3).

„Rózsáskert” c. művében azt tanácsolja: „Ó, kedves testvérem, viselj el és téged is elviselnek; bocsáss meg és neked is megbocsátanak; szándd meg azt, aki hibázik, és majd téged is megszánják; vigasztald meg a szomorkodót, majd téged is megvigasztal az örvendező; emeld fel, aki megbotlott, s majd téged is felemel Isten segítsége. Ahogy te cselekszel, úgy fognak majd veled is tenni, mert Isten igazságosan ítél és bocsát meg. Senkinek sem szabad szemrehányást tennie a másíknak, ha saját magára nem ügyel; mert ha valakit azért, mert hibái vannak, megvetünk, az éppen olyan, mint amikor egy vak csúfol egy másik vakot, egy süket szid egy másik süketet, vagy egy bolond kinevet egy másik bolondot.”

Mindenesetre gondoskodnunk kell arról, hogy az Üdvözítő parancsát: Szeresd felebarátodat mint önmagadat, gyakorlati életünkben megvalósítsuk.

Akkor hasonlóan teszünk, mint az a művész, akinek Nagy Sándor hű képmását kellett megfestenie. Sándornak egy csúnya, kardcsapás okozta forradás volt a homlokán. Mit tegyen a festő? Ha nem festi oda a forradást, nem lesz valóság-hű a kép. Ha ráfesti, elcsúfítja a képet. Aztán az az ötlete támadt, hogy gondolkozó pózban, könyökére támaszkodva festi le a királyt, hogy a keze természetes módon elfedje a forradást.

Nekünk, keresztényeknek, kétszeresen könnyű kell, hogy legyen ez a cselekvési mód, mert a *hit fényében* tudjuk, Isten gyengeségeik ellenére is szereti embertársainkat, és gyermekeiként bánik velük.

Az értelem természetes és természetfölötti tisztánlátásával lépést kell tartania *érzelmi életünk megtisztulásának*. Aki a kegyelem segítségével nem képes rá, hogy itt egy hatékony agere contrára, az ösztönével és a hajlamával ellenkező cselekvésre rászánja magát, az sohase lesz igazán szent.

Ezért nem elégszik meg a hétköznapi szentje azzal, hogy mások gyengéit türelmesen elviselje, hanem a legmagasabb fok, a hősiesség után nyújtja ki a kezét.

A *türelmes elviselésre* vonatkozóan Pál apostol két mondása mérvadó számára. Az egyik a szeretet himnuszában olvasható. Így hangzik: „A szeretet türelmes,... mindent elvisel.” Nem ideges, nem kicsinyes és nem szűkkeblű. A másikat a Galatákhoz írt levélben találja: „Hordozzátok egymás terhét, így teljesítitek Krisztus törvényét” (Gal 6,2). Krisztus törvénye a szeretet és a szeretetből történő napi kereszthordozás törvénye. Kereszt alatt érhetjük életünk minden baját, amit hordozunk, de azt a keresztet is, melyet hibáink által embertársaink raknak ránk. Ha hordozzuk ezt a terhet, azaz, ha szeretetben és alázatban arra törekszünk, hogy kijavítsuk hibáin-

kat, de egyidejűleg szenvedünk is felebarátunk korlátoaltsága és gyengesége miatt, és azt csendben odatesszük a saját terhünk mellé, akkor teljesítjük az Úr kettős parancsát.

Normális körülmények között gyakran nem is tudjuk, hogy mi emberek mennyire rá vagyunk utalva a kölcsönös együttérzésre. Rabok, akiknek sokáig kell börtönben sínylődniük, leginkább az állandó egyedüllét és az emberi részvét hiánya miatt szenvednek.

Az olasz költő Silvio Pellico egy politikai vétség miatt tíz év súlyos börtönbüntetést töltött le. „Fogságom” című könyvében mondja el: „Ó, milyen nagyon szeretne a rab egy résztvevő embert látni! A szeretetben és részvétben gazdag keresztény vallás ezért nem is felejtette el, hogy az irgalmasság cselekedetei közé sorolja a fogságban lévők vizsgáztatását. Ha látunk valakit, aki szerencsétlenségünkben együtt érez velünk, az vizsgáztatást nyújt. Hányszor mentem sóhajtozva a zárkám ablakához, hogy kinézzek, nem látok-e egy emberi arcot. Boldog voltam, ha a fegyőr nem túl közel a fal mellett járt fel s alá, és láhattam, ahogy köhögésemre fölemelte a fejét, és arcvonásaiban a jóindulat nyomát véltem fölfedezni. Akkor édes remegés vett rajtam erőt, mintha ez az ismeretlen katona meghitt barátom volna. Amikor eltávolodott, türelmetlenül vártam, míg visszajött; és amikor visszaért, örültem, mintha szívességet tett volna nekem.”

Hasonló történet maradt fenn Lauzunról, egy frank grófról, akinek évekig kellett egyedül és elhagyottan egy sötét helyiségben fekdünie. Oly nagy volt benne a vágy egy résztvevő ember után, hogy néha fölugrott és átölelte a börtönfalat. Túlcsorduló öröm töltötte el, amikor egyik nap a falrepedésben felfedezett egy pókot. Ez volt az első élőlény, amellyel évek óta először találkozott. Hála Istennek, most legalább volt egy kis társasága! Úgy társalgott a kis művésszel, mint egy emberrel, miközben figyelte, ahogy dolgozik. Ettől kezdve fele annyira se érezte magát boldogtalannak, mint annak előtte. De kifülették beszélgetését, és megölték a pókot. Szörnyű magányában ettől kezdve még magányosabbnak érezte magát.

A hétköznapiok szentje szorgalmasan gyakorolja embertársai gyengéinek türelmes elviselését. Mivel azonban a Krisztushoz való igazi odatartozás csalahatatlan jele a szeretet, azon van, hogy mindig *jóindulatúan gondoljon mindenkire*, akivel szemben ellenszenvet érez. Társalgás közben hozzájuk is odafordul. Másoknak dicséretes dolgokat mesél róluk és fátylat tud borítani hiányosságaira. Röviden: Apró szolgálatokat tesz nekik, ahol csak tud, és így természetének ösztönös megnyilatkozását arra használja, hogy gyarapítsa és továbbadja szeretetének gazdagságát.

Hasonló módon válaszol az *irigység* és a *féltékenység* megnyilatkozásaira is.

Az *irigység* valakinek a szomorúsága amiatt, hogy a másiknak van valamije, ő maga pedig azáltal személyesen megrövidül és károsodik. Két ismertetőjegynek kell tehát egyszerre meglennie. Az irigy először is szo-

morú, bosszús, lehangolt embertársának valamilyen java, előnye miatt. Pl. vagyona, tehetsége, sikerei, szépsége miatt, vagy hogy felettesei és beosztottai szeretik, tisztelik... Ezt a szomorúságot aztán táplálja a félelem amiatt, hogy ő maga háttérbe szorul, károsodik, megrovidül.

Féltékenységről beszélünk, amikor valaki fél a károsodástól, ha és mert meg kell másokkal osztania azt az értéket, mely birtokában van, pl. egy ember szeretetét, vagy ismereteket, hatalmat, tekintélyt.

Az irigységet és féltékenységet nem szabad összetévesztenünk a *szomorúsággal*, hogy nekünk nincsenek hasonló javaink, ha nem irigyeljük emiatt a másikat; a *versengéssel* sem, melyre az ösztönöz, hogy felebarátunknak van valamije; a jogos *méltatlankodással* sem amiatt, hogy és ahogy valaki méltatlan személy javakat szerzett.

A hétköznapiok szentjének ugyan világos fogalmai és nézetei vannak mindezekről a dolgokról, egyidejűleg azonban ismeri is magát annyira, hogy tudja, mennyire ki van téve a szegény emberi természet éppen ezekben a pontokban a megtévesztésnek, mert ezek ugye mind közvetlenül finom önzésből és nagyravágyásból fakadnak. Az sem ismeretlen számára, hogy a lelki tanítók azon a véleményen vannak, hogy „miután legyőzte valaki a szenvedélyeit, még két ellenség marad talpon: a paráznaság mellett az irigység, mert sajnáljuk a többiektől, hogy Isten tetszését leli bennük”, és hogy az irigység számos gondolatban, szóban és tettben elkövetett bűn forrása. Ebből a zavaros forrásból szeretetlen, gyűlölködő és igazságtalan *gondolatok*, becsületsértő, rágalmazó *szavak* és barátságtalan, sőt gonosz *tettek* folynak. Ezért mondja a Szentírás: „A sátán irigysége révén azonban a világra jött a halál, és akik vele tartanak, azok megtapasztalják” (Bölcs 2,24). „Az irigység és harag rövidíti az életet” (Sir 30,24). „Az irigység olyan mint a csontszú” (Péld 14,30).

Aki úrrá akar lenni efölött a hatalmas és ravasz ellenfél fölött, annak az ellenség rohamait alkalomnak és felszólításnak kell tekintenie a hősies szeretet belső felindítására és külső gyakorlására. Keresztelő János azt mondta a tanítványainak, akik féltékenyek voltak az Üdvözítőre és az ő sikereire: „Neki növekednie kell, nekem kisebbednem!” Ez az a lelkület, mellyel a hétköznapiok szentje mindenkiel szembeszáll, aki irigységet és féltékenységet ébreszt benne. Így valósítja meg Pál szavait: A szeretet nem féltékeny, nem kérkedik, nem is kevély, nem tapintatlan, nem keresi a maga javát, nem örül a gonoszszágnak, örömet az igazság győzelmében leli.

A kis erények

Azért nevezik az erényeket, melyekről itt szó van, kicsinek, mert a világ nem becsüli és értékeli őket különösképpen. A hétköznapiok szentje viszont különös figyelmet szentel nekik, mert segítségére vannak, hogy a megszokott mindennapi életét megszentelje.

1. Roberti atya Szalézi Szent Ferenc nyomán egy külön könyvecskét írt a kis erényekről. Ebben először azt fejtí ki, hogy hogyan is néznek ki azok. „Sokan vannak — mondja —, röviden felsorolom őket: Más hibáival szemben elnézőnek lenni és késznek arra, hogy megbocsássuk azokat akkor is, ha nem várhatjuk el, hogy velünk is hasonlóan bánnak; bizonyos tettetése annak, mintha nem vettünk volna észre valamilyen feltűnő hibát, ami, mint látod, egészen az ellenkezője annak a szomorú érdemnek, hogy a rejtett hibát felfedezzük; bizonyos együtt szenvedés, mely sajátjának tekintí a szerencsétlenek és szorongatottak szenvedését, és egyfajta örvendezés, mely osztozik a boldogok örömeiben, hogy növelje azt; a szellemnek egy bizonyos hajlékonysága, mely ellenkezés nélkül feltételezi társa nézeteiben, ami értelmes és helyes, még ha nem is látta át mindjárt, és amely féltékenység nélkül elismeri a jobb felismerést; bizonyos gondos figyelmesség, mely idejekorán észreveszi a többiek szükségleteit és segít, hogy ne kelljen azok fájdalját érezniük, vagy megalázó módon segítséget kérniük; nagyszívűség, mely mindig megteszi, amit tud, hogy segítsen és szívességet tegyen, és amely, ha csak keveset tesz is, szívesen tenne sokat; barátságos szívesség, mely meghallgatja azokat, akik terhére vannak, anélkül hogy éreztetné, hogy elege van belőlük, és tanítja a tudatlanokat bántó megjegyzések nélkül; egy bizonyos udvariasság, mely a kötelező illendőség megadásában nem a világ fiainak hamis udvariasságát nyújtja, hanem őszinte és keresztény szívéllyességet.”

Camus püspök megismertet bennünket egy párbeszédvel, melyet szent barátjával, Szalézi Ferencel folytatott. Azt mondja a szent: „Mennyire kellene szeretnünk a kereszt tövében nőtt kis erényeket, mert Isten Fiának tulajdon vére öntözi őket!”

Megkérdeztem tőle: „És melyek ezek az erények?” „Az alázat, a türelem, a szeretet, a jóság, felebarátunk elviselése, az engedelkenység, a szív szelídsége, a jóakarát, a szívéllyesség, a részvét, a kellemetlenkedések megbocsátása, az egyszerűség, az őszinteség és más hasonló erény — válaszolta. — Ezek az erények az ibolyához hasonlóak, amely szívesen nő az árnyék frissességében, amely harmattal táplálkozik, és amely, akármilyen jelentéktelennek is tartják, mégis a legkedvesebb illatot terjeszti maga körül.”

„Vannak olyanok is, amelyek a kereszt csúcsán vannak?” — kérdeztem. És így válaszolt: „Nagyon sok van; ezek azok, melyek nagyon ragyognak, ha észrevehető szeretet kíséri őket, ilyenek: a bölcsesség, az igazságosság, a nagylelkűség, a buzgóság, a bőkezűség, az adakozás, a bátorság, a tisztaság, a külső önmegtartóztatás, az engedelmesség, a szemlélődés, az állhatatosság, a gazdagság és megtiszteltetések megvetése és más ezekhez hasonló, melyekbe mindenki szeretne belekóstolni, mert kiválóbbak és nagyobb tiszteletnek örvendenek, és gyakran azért, mert tekintélyesebbek és híresebbek leszünk általuk, pedig kitüntető voltukat csak azért kellene szeretnünk, mert Isten jobban szereti őket, és mert eszközök számunkra, hogy kiválóbban mutathassuk meg az iránta való szeretetünket.”

2. Azért van nagy jelentőségük a kis erényeknek, mert közösségi, biztonságos, mindennapi és értelmes erényeknek kell őket tekinteni. *Közösségi*, mert lélekkel hatják át a közösségi életet, sőt, nélkülük nem is lehetne élni azt. *Biztonságosak*, mert nem hoznak sok dicsőséget, s ezért nem tesznek egykönnyen büszkévé. *Mindennapiak*, mert a közönséges hétköznapiakon számtalan alkalom van a gyakorlásukra. Fölöttébb *értelmesnek* kell nevezni őket, mert mindenki tudja tapasztalatból, hogy mások miattunk szenvednek, mi pedig mások miatt.

XIII. Leó az alázatról szóló könyvecskéjében egy arany szabályt ad a gyakorlati élet számára: „Amikor társalogsz, ne mondj ellent soha senkinek, ha olyan bizonytalan dolgokról van szó, melyekről hol ezt, hol azt lehet tartani! Engedj tehát azokban a dolgokban, melyek nem fontosak, akkor is, ha meggyőződésed, hogy helytelen, amit a többiek állítanak! Minden más esetben, amikor fontos, hogy megvédj az igazságot, cselekedj bátran, de indulat és lekicsinylés nélkül, és biztos lehets benne, hogy könnyebben diadalmaskodsz, ha nyugodt vagy, mintha erőszakos és megvető lennél!”

3. A kis erények könnyen félreérthetőek, s puha, férfiatlan öneveléshez és neveléshez vezethetnek. Ezzel egy olyan szemrehányást érintünk, amit ma könnyen tesznek a kereszténységnek általában, különösen pedig a keresztény szelídségnek. Ha utóbbit úgy fogjuk föl, mint erős szereteten alapuló *tűrelmet az embertársaink hibáival*, akkor a kis erények gyűjtőfogalma lehet. A szemrehányást ebben az esetben a kis erényeket elutasító ítéletnek is kell értenünk.

A nehézségek abban állnak, hogy a szelídség mint a szeretet kihatása, valamint az igazságosság és igazságszeretet között könnyen jöhet létre feszültség.

Először is el kell ismernünk, hogy a szelídséget bizonyos körökben nem ritkán az egészséges mértéken túl gyakorolják. Továbbá meg kell hagyni, hogy a lelki élet némely tanítója, kiváltképpen Szalézi Szent Fe-

renc, azt tanácsolja, hogy egyáltalán ne haragudjunk. Ennek fő oka egyrészt az a veszély lehet, hogy könnyen visszaélhetünk ezzel a természeti erővel, másrészt — legalábbis Szalézi Szent Ferencnél — a saját heves vérmérséklete, melyet meg akart nemesíteni az agere contrával, vagy — Arisztotelésszel szólva — oly módon, ahogy egy görbe botot kiegyenesítenek. Talán önkéntelenül is közrejátszott a szeretetnek, mint az emberi természet alapvető ösztönének a túlhangsúlyozása, annak figyelembe vétele nélkül, hogy a haragot, ha kisebb mértékben is, de mégiscsak az alapvető ösztönök közé kell sorolni. Jakab ezért arra int: „Legyen minden ember... késedelmes a haragra” (Jak 1,19). Nem tiltja meg tehát a haragot, hanem korlátozza a kitörését.

Végül nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az *Üdvözítő a tanításában* tényleg nagyon erősen kiemeli a szelídséget. Ezt így kellett tennie, mert egy olyan üzenetet hirdetett, melyet ebben a formában és ilyen mértékben a zsidók és a pogányok nemigen ismertek.

A pogányoknak nem volt egészen idegen. A rómaiak régi ellenségei, a samniták egyszer teljesen bekerítették a római sereget. Megkérdezték Hereniuszt, bölcs és vén honfitársukat, mit tegyenek. Herenius ezt válaszolta: Hagyjátok a rómaiakat békében elvonulni. A győztes sereg vezérei számára ez felfoghatatlannak tűnt. Félreértésre gyanakodtak, ezért még egyszer jelentést küldtek a vénnek a dolgok állásáról és kérték a tanácsát. Ekkor Herenius az ellenkezőjét mondta: Öljétek meg a rómaiakat mind az utolsó szálíg. Erre még inkább csodálkoztak a vezérek. Nem láttak más kiutat, minthogy harmadszor is hozzá fordultak és megkérdeztették, mi a magyarázata ennek az ellentmondásnak. Herenius így felelt: Ha megölik az ellenséget, legyőzték őket; ha azonban visszaadjátok életüket és szabadságukat, akkor ugyancsak legyőzték őket, de sokkal jobban és alaposabban, mert ebben az esetben nem kell félnetek, hogy az ellenség bosszút fog állni az elesettekért. Igazi dicsőséget szereztek magatoknak, és az ellenségből barátokat csináltatok. Egy másik, Valerius Maximus nevű pogány azt mondja: „Sokkal szebb, ha sértéseken jöttetekkel kerekedünk felül, mintsem hogy a kölcsönös gyűlölet konokságával viszonozzuk azokat.”

Az *Üdvözítő* ez irányú utasításai, tanácsai és parancsai még ma is gyakran botránykövet jelentenek. Szelídséget követel azok iránt, akik megsértettek bennünket és bocsánatot kérnek, személyes ellenfeleink és a nép ellenségei iránt.

A megbocsátó szeretet lelkületének mindig ott kell lennie, *ha a bűnös bocsánatot kér*. Ez a könyörtelen szolgáról szóló példabeszéd értelme.

Máté mondja el: „Akkor odalépett hozzá Péter és megkérdezte: 'Uram, ha vét ellenem embertársam, hányszor kell neki megbocsátanom? Talán hétszer?'

’Mondom neked — felelte Jézus —, nem hétszer, hanem hetvenhétszer. A mennyek országa hasonlít a királyhoz, aki el akarta számoltatni szolgálait. Amikor elkezdte a számadást, eléje állítottak egyet, aki tízezer talentummal tartozott neki. Mivel nem volt miből megfizetnie, megparancsolta, hogy adják el feleségestül, gyerekestül, minden vagyonával együtt, s úgy fizessen. A szolga leborult előtte és úgy kérte: Légy türelemmel irántam s mindent megfizetek neked. Az Úr megkönyörült a szolgán, szabadon engedte s adósságát is elengedte.

Amikor kiment, a szolga találkozott egy másik szolgálával, aki száz dénárral tartozott neki. Megragadta, elkezdte fojtogatni és követelte: Add meg, amivel tartozol! A másik szolga leborulva kérte: Légy türelemmel irántam, s mindent visszafizetek neked. De ő nem engedett, hanem fogta, börtönbe vetette, míg meg nem fizette tartozását.

Amikor a többi szolga látta a történetet, igen elszomorodott. Elmentek és jelentették uruknak mind, ami történt. Az Úr maga elé hívatta és így szólt hozzá: Te gonosz szolga! Kérésedre minden adósságodat elengedtem. Nem kellett volna neked is megkönyörölnöd szolgáltatásodon, ahogy én megkönyörültem rajtad? Ezzel az úr haragjában átadta a poroszlóknak, míg meg nem fizette mind, amivel tartozott.

Így tesz mennyei Atyátok is veletek, ha mindegyitek meg nem bocsát szívből felebarátjának’ ” (Mt 18,21-35).

A személyes ellenfél iránt a szelídség a következő követelményhez igazodjon:

„Hallottátok a parancsot: Szemet szemért és fogat fogért.

Én pedig azt mondom nektek, ne álljatok ellent a gonosznak. Aki megüti a jobb arcodat, annak tartsd oda a másikat is. Aki perbe fog, hogy elvegye a ruhádat, annak add oda a köntösödöt is. S ha valaki egy mérföldnyire kényszerít, menj vele kétannyira. Aki kér, annak adj, s attól, aki kölcsönt akar tőled, ne tagadd meg” (Mt 5,38-42).

„Én pedig azt mondom nektek, szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért” (Mt 5,44).

„Hallottátok, hogy a régiek ezt a parancsot kapták: Ne ölj. Aki öl, állítsák a törvényszék elé. Én pedig azt mondom nektek: Már azt is állítsák a törvényszék elé, aki haragot tart embertársával. Aki embertársát ostobának nevezi, állítsák a nagytanács elé. Aki azt mondja neki, hogy te bolond, méltó a pokol tűzére” (Mt 5,21-22).

Ha ezzel nem is a nyilvános bíraskodást akarta az Üdvözítő megakadályozni, se a jogtalanság előtt az ajtót kitárni, hanem egy nagy eszményt állított föl, amihez a tanítványoknak okosan kell igazodniuk, mégse szabad elsiklanunk egy ilyen nagy eszmény hatalmas távlatára fölött.

A kortársak még kevésbé értették az Üdvözítő utasítását a *nemzet ellenségeivel való bánásmódra* vonatkozóan. Az irtalmas szamaritanusról

szóló ismert példabeszédben azt a követelményt állítja föl, hogy a szeretet egyszerűen lépje át a nemzeti korlátokat, és ajánlja fel minden szenvedőnek a segítségét.

Lukács így számol be: „Egy törvénytudó felállt, hogy próbára tegye. 'Mester — szólította meg —, mit tegyek, hogy eljussak az örök életre?' Megkérdezte tőle: 'Mi van megírva a törvényben? Hogyan olvasod?' Így válaszolt: 'Szeresd Uradat, Istenedet, teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes erődből és teljes elmédből, felebarátodat pedig, mint saját magadat.' 'Helyesen feleltél. Tégy így, és élni fogsz' — válaszolta neki. De az igazolni akarta magát, ezért megkérdezte Jézustól: 'Kit tekintsek felebarátomnak?'

Erre Jézus átvette a szót: 'Egy ember Jeruzsálemből Jerikóba ment. Rablók kezére került. Ezek kifosztották, véresre verték és félholtan otthagyták. Történetesen egy pap tartott lefelé az úton. Észrevette, de elment mellette. Ugyanígy közeledett egy levita is. Láta, de továbbment. Végül egy samariainak is arra vitt az útja. Amikor meglátta, megesett rajta a szíve. Odament hozzá, olajat és bort öntött a sebeire és bekötözte, magát az embert pedig felültette teherhordó állatára, elvitte egy fogadóba és ápolta. Másnap elővett két dénárt, odaadta a fogadósnak ezzel a kéréssel: Viseld gondját, és ha többet költenél, visszatérve megadom neked.

Mit gondolsz, e három közül ki volt az igazi felebarátja annak, aki a rablók kezébe került?'

'Aki irgalmas szívű volt iránta' — felelte.

Jézus így folytatta: 'Menj és tégy te is hasonlóképpen.' (Lk 10,25-37)

Amit az Üdvözítő tanított, azt *élte* is, de nem olyan egyoldalúan, mint ahogy azt gyakran ráfognak. Megtalálta a középutat a szelídség (szeretet) és az igazságosság valamint a szelídség és az igazságszeretet között. Rejtett élete és szenvedése kiemelkedő módon mutatják szelídségét. Ő maga hősiiesen teszi meg mindazt, amit másoknak parancsolt vagy tanácsolt. Élete a nyilvánosságban azonban a tettek, a nagy küzdelem és az igazságos harag emberének mutatja. Közben érvényesül újra meg újra a szelídsége is: sokáig kitér ellenségei elől, jóságos a bűnösökkel szemben — pedig azok őt, mint Istent, a bűneikkel személyesen megbántják —, és keservesen megsiratja Jeruzsálemet. Ha azt mondja: „Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű”, akkor nem a szelídségre, mint passzív erényre gondol, hanem az ajándékozó szeretet aktív gyengédségére. Ez ki-tűnik abból az összefüggésből, melyben ez a szöveg található. Mert — fűzi hozzá a Mester — „az én igám édes, az én terhem könnyű”. Azt akarja ezzel mondani: Az az iga és terheltség, melyet más urak raknak rátok, nehéz. Amit én követelek tőletek, az a teherbírástokhoz szabott.

Mindent összevetve azonban úgy áll előttünk, mint népének kiemelkedő, nagy vallási vezetője. A Szentírás tanúsága szerint *helyesli és gyako-rolja* a harag megnyilvánulásainak legkülönbözőbb formáit.

Máté és Lukács olyan példabeszédekről számolnak be, melyek főhőse haragra gyúl vagy erőteljesen közbelép anélkül, hogy az Üdvözítő ezt egy szóval is helytelenítené. Ezt olvassuk a házigazdáról, aki vendégeket hívott lakomára, és mindenütt visszautasították: „Megharagudott a házigazda... Mondom nektek, azok közül, akik hivatalosak voltak, senki sem eszik lakomámon” (Lk 14,21-24). Hasonlóan viselkedett az a király, aki fia lakodalmát tartotta, és meghívta rá alattvalóit: „Azok nem törődtek vele, az egyik a földjére ment, a másik meg az üzlete után nézett. A többiek a szolgáknak estek, összeverték, sőt meg is ölték őket. A király ennek hallatára haragra lobbant. Elküldte csapatait, a gyilkosokat felkoncoltatta, városaikat pedig fölégette” (Mt 22,5-7). A később megjelent vendégek között azonban észrevett egyet, aki hétköznapi öltözetben volt. Újra fölháborodott és így szólt: „Barátom, hogy kerültél ide, amikor nem vagy menyegzőre öltözve? Az elnémult, a király pedig megparancsolta a szolgáknak: Kötözzétek meg kezét-lábát, s dobjátok ki a külső sötétségre. Ott sírás és fogcsikorgatás lesz” (Mt 22,12-13). — Az úr, aki könnyörtelen szolgájának elengedte az adósságát, és megtudta, hogy az egyik szolgatársának egy kisebb adósság miatt nekitámadt és fojtogatta, így fakadt ki: „Te gonosz szolga! Kérésedre minden adósságodat elengedtem. Nem kellett volna neked is megkönyörölnöd szolgatársadon, ahogy én megkönyörültem rajtad? Ezzel az úr haragjában átadta a poroszlóknak, míg meg nem fizette mind, amivel tartozott” (Mt 18,32-34). — Az Üdvözítő kimondottan helyesli ezt az eljárást. Ezért hozzáteszi: „Így tesz mennyei Atyátok is veletek, ha mindegyitek meg nem bocsát szívből felebarátjának” (Mt 18,35). Hisz Isten teremtette a harag erejét. Ha jól hasznosítják, akkor jó kell, hogy legyen.

És maga az Üdvözítő? Egyszer *haragosan otthagya a farizeusokat*, miután rendreutasította őket. Kérdőre vonták a Jeruzsálembe való bevonulásnál történt hozsannázás miatt. A válasz: „Nem olvastátok sose: 'Gyerekek és csecsemők ajkával hirdetted dicsőiségedet?' Ezzel otthagya őket, s a várost elhagyva Betániába ment, és ott töltötte az éjszakát” (Mt 21,16-17). — Egy másik alkalommal bement Isten templomába, „*kiűzte onnan, akik a templomban adtak-vettek. A pénzváltók asztalait felforgatta.* 'Meg van írva — mondta —, hogy az én házamat az imádság házának fogják nevezni, ti pedig rablók barlangjává teszitek'” (Mt 21,12-13). — *Aztán így szólt rá a farizeusokra: „Mit kísértetek, képmutatók?”* (Mt 22,18). „Vipe-

rák fajzata!” (Mt 12,34) „Kígyók, viperák fajzata!” (Mt 23,33) Péternek *el kell viselnie a kemény szemrehányást*: „Távozz tőlem, sátán! Botránkoztat, mert nem arra van gondod, amit az Isten akar, hanem arra, amit az emberek akarnak” (Mt 16,23). A leprásra, aki túl hangosan juttatta kifejezésre gyógyulása feletti örömét, Jézus „szigorúan ráparancsolt és elküldte” (Mk 1,43). „Haragosan végignézt rajtuk” (Mk 3,5), azokon, akik nem akarták megérteni, hogy a szombaton történő gyógyítás nem gyalázza meg a szombatot. Szörnyen hangzanak a „jaj”-fenyegetések Korozain és Betsaida (Lk 10,15), a farizeusok és írástudók ellen (Mt 23,13). Az erő és a súlyosság képe még teljesebb lesz, ha *az utolsó ítéletnél* figyeljük meg az Üdvözítőt. A balga szüzeket elküldik a menny ajtajából. A lusta és lelkiismeretlen szolgálkat átadják kíznóiknak, és az istenteleneknek azt a szörnyűséget kell hallaniuk: Távozzatok tőlem, átkozottak, az örök tűzre!

Így tanúsítja az Üdvözítő az életével, hogy a szeretet mellett az igazságosságnak is van helye. Korábban mondtuk már egyszer, hogy az apai mi-voltból nem szabad nagypapáskodást csinálni.

Az igazságos és erőteljes fellépés szükséges és hasznos bizonyos körülmények között, főleg ha *közösségi életről van szó*. Nagy nevelők a nyilvánosság előtt gyakran nagyon szigorúnak mutatkoztak, a személyes érintkezésben aztán szelídségükkel bizonyították szándékuk tisztaságát. A harag sohasem ölheti meg a szeretetet, sokkal inkább a szeretet megnyilatkozásának és bizonyítékának kell lennie. Ezért sohas szabad, hogy ellen-szenvből vagy önzésből fakadjon.

Ez áll az egyedi nevelésre is. Isten úgy neveli a lelkeket, hogy mindig egyidejűleg érvényesül a szelídség és a szigorúság. Ezért nekünk is azon kell lennünk, hogy a kettőt összekapcsoljuk, természetesen mindig szeretetből, hogy olyan emberek felnevelésében segédkezzünk, akik meg tudnak birkózni az élet nehézségeivel.

A körülmények határozzák meg, hogy adott esetben milyen legyen a szigor. Ahol mélyebb, belső személyes kapcsolatok léteznek, ott elég egy pillantás vagy egy szó vagy valamilyen jótétemény megvonása. Nyilvánvaló, hogy egy rendkívül mély lelki kapcsolat jele volt, hogy Don Bosco neveltjei a legsúlyosabb büntetésnek azt érezték, ha megvonta tőlük az esti elköszönést. Nem mindig könnyű itt eltalálni, hogy mi a helyes, és ezzel engedelmeskedni Pál apostol intelmének: „Apák, ne keserítsétek gyermekeiteket” (Kol 3,21).

Legjobb, ha Szalézi Szent Ferenc tanácsát fogadjuk meg: „A dorgálást nehéz megemésztetni. Testvéri szeretetnek (ugyanaz áll az atyai szeretetre) tudnia kell enyhíteni rajta, hogy ne legyen olyan kemény, különben hasfá-

ját okozó éretlen gyümölcshez hasonlít. A szeretet nem keresi saját előnyét, hanem csak Isten dicsőségét. Keserűség és keménység csak indulatból, hiúságból és büszkeségből fakad.”

Ha pedig csupán *személyes megbántásról* van szó, anélkül, hogy támadás érte volna Isten dicsőségét vagy az embertársak javát, akkor az élet-szentségre törekvő ember nagylelkűségében szívesen válaszol egyszerű, szótlán szelídséggel. Hacsak lehetséges, érvényesüljön itt egy öreg rabbi mondása: „Beszélni egy ezüstöt ér, hallgatni azonban kettőt!”

Még találókban mondja Szalézi Szent Ferenc: „Értelmes hallgatás mindig jobb a szeretetlen igazságnál...”

Hasonlóképpen oldja fel a hétköznapiok szentje a *szelídség* és az *igazságérzet* közötti feszültséget. Adott esetben szabad és kell is a tévedéssel szemben fellépni. Bizonyítja ezt a népek apostolának példája, aki védekezett Péter tisztasággal kapcsolatos követeléseivel szemben. Ő maga számol be erről: „Amikor azonban Péter Antióchiába érkezett, szembeszálltam vele, mert okot adott rá. Mielőtt ugyanis néhányan átjöttek volna Jakabtól, együtt étkezett a pogányokkal, azután azonban, hogy ezek megjelentek, visszahúzódt és különvált tőlük, mert félt a körülmetéltektől. Az ingadozásban a többi zsidó is követte, sőt még Barnabást is belesodorták a két-színűségbe. — Amikor tehát láttam, hogy viselkedésük nem egyezik az evangélium tanításával, mindnyájuk előtt megmondtam Péternek: 'Ha te zsidó létedre pogány módon és nem zsidó szokás szerint élsz, hogyan kényszerítheted a pogányokat, hogy zsidó szokásokat kövessenek?'” (Gal 2,11-14). — Az egyháztörténelem sok hasonló esetről tud, amikor szentek vallási, tudományos és gyakorlati kérdésekben nagyon komoly szemrehányásokat tettek egymásnak.

Ahhoz, hogy a tévedés és a valótlanág ellen való ilyen bátor fellépés és harc a szeretetet ne csak meg ne sértse, hanem növelje és erősítse, Szent Ágoston elvét kell követni: „Interficite errores, diligite homines!” — „Halál a tévedésre! Szeretet a tévedőnek!”

Eszerint őrizkedjünk először is a személyes érzékenységtől és sértett-ségtől. Mindkettő elvágja az ítéletet és elvezet a lényeges állásponttól úgy, hogy végül már nem az igazság győzelméért, hanem a személyes öngigazolásért és öntömjénezésért folyik a harc. Ne tételezzünk fel továbbá az ellenfélnél rossz szándékot vagy tudatos hazugságot, míg csak az be nem bizonyosodik. Végül az ellenérveinknek megbízható, nem zavaros forrásokból közvetlenül beláthatóknak és mérlegelhetőknak kell lenniük, a tévedésben rejlő értéket pedig nyíltan el kell ismernünk.

Az igazságért való bátor kiállásnak nagy jelentősége van egy olyan korszakban, amelyre a szellemi elbizonytalanodás és a valótlan feltevések elszaporodása jellemző. Aki eközben nem követ el hibát a szeretet ellen, az nagy tettet hajtott végre. Hisz a szeretet mindig a legnagyobb, és az is marad.

X. Pius, akit síremlékén egyként bátornak és szelídnek neveznek, az 1903. október 4-én, kormányzásra lépésének alkalmából írt körlevelében megmutatja a hétköznapiok szentjének a helyes utat:

„Melegen meg kell szívlelnünk, hogy semminek sincs olyan ereje mint a szeretetnek, hogy megérlelje a tanító tevékenység remélt gyümölcsét, 'hogy Krisztus alakuljon ki mindenkiben', mert 'nem a földrengésben van az Úr'. Hiábavaló azt remélni, hogy szigorú fellépéssel meg lehet nyerni a szíveket Istennek. Sőt, néha több kárt okoz mint hasznot, ha kemény szemrehányásokkal utasítjuk vissza a tévedéseket, és túl élesen bíráljuk a hibákat. Timóteust arra intette ugyan az apostol: 'Érvelj, ints, buzdíts', de hozzá is fűzte: 'nagy türelemmel'. — Biztos, hogy itt Krisztus a példaképünk. 'Gyertek — ezt mondta az Írás szerint —, gyertek hozzám mindnyájan, akik elfáradtatok, s akik terhet hordoztok — én megkönnyítlek titeket'. Az elfáradtak és terhet hordozók alatt nem értett mást, mint azokat, akik a bűn és a tévedés béklyóit hordozzák. Mennyi szelídség van az isteni Tanítóban! Milyen gyengédség, milyen irgalom van benne a szorongatott helyzetben levőkkel szemben. Annak a szíve ez, akinek képét Izajás a következő szavakkal rajzolta meg: 'Kiárasztom rá lelkemet... Nem kiált majd, s nem emeli föl a hangját, szava se hallatszik az utcákon. A megtört nádszálat nem töri össze, a pislákoló mécsbelet nem oltja ki.' — Ennek a szeretetnek 'türelmesen és jóságosan' át kell ölelnie azokat is, akik ellenfeleink, vagy ellenségesen üldöznek bennünket. 'Gyaláznak minket, mi pedig áldunk — vallja magáról Pál —, üldöznek, mi pedig eltűrjük, káromolnak, mi pedig imádkozunk.' Talán rosszabbnak látszanak, mint amilyenek. A társaság, előítéletek, rábeszélés, mások példája, végül a csábító emberfélelem az istentelenek táborába vezette őket. Az akaratuk mégse romlott meg annyira, mint ahogy szeretnék azt elhiteni. Ne reméljük, hogy a keresztény szeretet lángja el fogja űzni lelkükről a sötétséget, és elhozza nekik Isten világosságát és békéjét? Munkánk gyümölcse néha talán sokáig várat magára. De a szeretet sohase fárad el a késlekedés miatt; tudja, hogy Isten a jutalmat nem a fáradozás gyümölcsének, hanem a jóakaratnak ígérte meg.”

A lelkekért való buzgóság

Szent Ambrus a lelkekért való buzgóságot a szeretet parazsának nevezi. Ezzel találóan jellemzi a szeretet és az apostolkodás közötti belső összefüggést. Szeretet nélkül nem létezik a lelkekért való buzgóság; és a lelkekért való buzgóság nélkül nem létezik igazi szeretet. Vagy el tudunk

képzelné egy lángoló tüzet parázs nélkül? Így mélyreható Isten iránti szeretet sincs a lelkekért való buzgalom nélkül. Ezért mondja ugyanaz a szent: „Aki nem izzik a lelkek iránti buzgóságtól, abban nincs szeretet.” — Párizsi Vilmos a lelkekért való buzgóságot lobogó lángnak nevezi, mely az isteni tűzhelynél gyullad ki, átjárja a szívet, majd újra felcsap belőle, hogy a többi szívet is lángra lobbantsa. — Szent Bernát a „szeretet által való komoly ösztönzést” lát benne, „mely szent módon biztat bennünket, hogy embertársaink üdvének előmozdítása által Isten tiszteletére és dicsőségére cselekedjünk”.

Így aztán magától értetődő, hogy a szeretet mértéke határozza meg a lelkekért való buzgóság mértékét. Szent Ignác szokta mondani: „Ha egy nap alatt ezerszer meg tudnék halni, úgy szívesen állnám ki a halált ezerszer, hogy egyetlen léleknek segíthessek.” — Nagy tanítványa, Xavéri Szent Ferenc egyszer egy kisgyereket keresztelt meg annak halála előtt. Örömmel mondta: „Ez egymaga kárpótol engem a hosszú és fáradságos indiai utazásért.” Pazzi Magdolna így imádkozik: „Annyira vágyom arra, ó Istenem, hogy lelkeket vezessek hozzád, hogy kinná válik ez a vágyam, és ez a kínom olyan nehéz, hogy szinte pokollá válik, mert vágyódásomat nem tudom valóra váltani.” — Lelkében szeretetre gyúlva panaszolja Limai Szent Róza: „Ó, bárcsak ne lennék nő. Ciliciummal a derekamon és mezítláb szeretnék futni, hogy mentsem a lelkeket, hogy hirdessem az evangéliumot a szegényeknek, és így felcsókoljam Krisztus véré a legtávolabbi földrészeken.”

Ebből következik, hogy mindazok, akik a lelkeknek akarnak szolgálni, nem becsülhetik eléggé nagyra a szeretet értékét és jelentőségét. Nem szabad csupán csatornának lenniük, amely átengedi az igazság, a szeretet és a kegyelem vizét, hanem nekik maguknak tartályoknak is kell lenniük, melyek túlradó mértékben sajátjuknak mondhatják azt, amit továbbadhatnak.

XI. Pius, aki szeretné az egész Egyházban lángra lobbantani a lelkekért való buzgóságot, fáradhatatlanul mutat rá erre az összefüggésre.

1934. szeptember 25-én ezt mondja francia munkásnőknek:

„A lobogó lelkesedés mellett van egy nyugodt, csöndes lelkesedés is, ami azért igazi lelkesedés. Ezt mindig meg kell őrizni, vigyázni kell rá, szítani és táplálni kell. Ha újra kezdődik a nehéz napi munka, a borzasztó hétköznapi, mely néha olyan, de olyan nehéz — mert bizony egyáltalán nem kíséri költészet és lobogó lelkesedés —, akkor ezt a nyugodt lelkesedést kell megőriznetek. Ez a tüzes cselekvés és a csöndes tűz igaz titka. Ez a nagy nehézség, de — ezt ti nagyon jól tudjátok — a nagy szükségszerűség is az életben: 'A nyugodt tűz és a tüzes nyugalom'.”

Ugyanezen év november 4-én arra intett: „Két dolog hasson át benneteket: az állandó törekvés a nagyobb magasságra, közelebb Isten szívéhez, és az a vágy, mely nemcsak elevenen tartja ezt a szent kívánságot, hanem amelyik az apostoli munkát egyenesen szent szükségszerűséggé teszi.”

Sziénai Katalin, aki apostoli tevékenységével nagyon sok jót tudott tenni Isten országáért, azt mondja magáról: „Tűz az én természetem.”

A hétköznapi minden szentje alkalmazhatja ezt magára, mert olyan nagy súlyt fektet a szeretet növekedésére és egészséges következményeire. Azt eleve megmondja neki egészséges érzéke, hogy felebaráti szeretete a lélek szeretete kell, hogy legyen. Hisz nagy áron váltották meg a lelkeket. Lényegesen megerősíti e törekvésében a szent keresettségéről alkotott felfogása, mely által „választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet” letünk (1Pt 2,9), a szent bértelmezése, mint a katonává vagy lovaggá avatás szentsége, és XI. Pius hivatalos megnyilatkozásai.

Ahogy a tűz világít, melegít és fölfelé tör, úgy áll a hétköznapi szent is, mint *világító torony* a kor homályában, mint egy *tűzes kályha* a jelen hidegében és sivárságában, és mint egy *eleven sursum corda* — föl a szívekkel — egy egyoldalúan evilági beállítottságú világban.

1. Az Üdvözítő azt mondja magáról: „Én vagyok a világ világossága.” A világ, a nem-keresztény világ is, nem sejt, mit veszít, ha ezt a világosságot kioltják. „Krisztuson kívül — mondja Pascal — nem tudjuk se azt, mi az életünk, se azt, hogy mi a halálunk, azt sem tudjuk, hogy mi az Isten, se azt, hogy mi vagyunk mi magunk.”

Minden keresztény, az is, aki nem pap, legyen *világossággá, és vigyen világosságot* a sötét világba felvilágosító, éltető és biztató szavával.

Így volt ez az ősegyházban is. Péter, mint az első pápa, így int körlehelében: „Urunkat, Krisztust szentül tiszteljétek szívetekben, legyetek *mindig készen rá, hogy mindenkinek megfeleljétek*, aki csak kérdezi, mi az alapja reményeteknek” (1Pt 3,15). A népek apostola ugyanazt mondja: „A kívülállókkal való érintkezésben legyetek okosak. Az időt jól használjátok fel. Beszédek legyenek mindig szíves, sóval ízes, *akkor majd helyesen meg tudtok felelni mindenkinek*” (Kol 4,5-6). Az Apostolok Cselekedetei részletesen beszámol az első keresztényüldözésről, mely Jeruzsálemben tört ki, és István életébe került (ApCsel 8,1-11,21). Az apostolok a városban maradtak, a többiek elmenekültek a legkülönbözőbb helyekre. „Eljutottak egészen Föniciáig, Ciprusig és Antióchiáig, *az evangéliumot* azonban csak a zsidóknak *hirdették*” (ApCsel 11,19). Liturgián kívül történt igehirdetésük témája Krisztus volt, és rendkívül gyümölcsöző volt. „*Hirdették nekik*

Urunkat, Jézust. Velük volt az Úr segítsége: sokan hívők lettek, és megtértek az Úrhoz” (ApCsel 11,20-21). Az Apostolok Cselekedetei később három világi apostolt külön meg is nevez: Aquilát, Priscillát és Apollót.

„Közben egy alexandriai származású, Apolló nevű zsidó érkezett Efesusba. Ékesszóló és az Írásokban igen jártas ember volt. Már kapott valami oktatást az Úr igazságairól, buzgón és helyesen beszélt és tanított Jézusról, de még csak János keresztségéről tudott. Bátran elkezdett tanítani a zsinagógában. Priscilla és Aquila meghallották, elhívták magukhoz és pontosabban elmagyarázták neki az Isten útját. Mivel Achájába szándékozott utazni, a testvérek biztatták, és írtak a tanítványoknak is, hogy fogadják szívesen. Megérkezve tehetsége nagy szolgálatot tett a hívőknek, mert a nyilvánosság előtt ügyesen megcáfolta a zsidókat: az Írásokból bebizonyította, hogy Jézus a Messiás” (ApCsel 18,24-28).

A mai körülmények számtalan alkalmat adnak arra, hogy szóval hirdessük Krisztust: a munkahelyen, a családban és az utcán. „A világosság világít a sötétségben, de a sötétség nem ismerte föl.” A Krisztust, a keresztenységet és annak állapotát illetően ijesztően nagy a tudatlanság még keresztény körökben is úgy bel- és külföldön, itthon és a missziókban.

Aki a mai világnak a hétköznapiok szentjeit ajándékozza, azzal a szó világosságát adja neki, melyet ők okosan, tartózkodóan, de mégis magával ragadó módon tudnak mindenütt szóban és írásban hirdetni. Abból a lelkiületből cselekszenek, mint egy Xavéri Szent Ferenc és Rodriguez Alfonz.

India nagy hittérítője nem elégedett meg azzal, hogy közvetlen munkaterületén vesse be magát Istenért és a lelkekért, még arra is talált időt és energiát, hogy állandó apostoli levelezést folytasson az otthonnal. Egyszer azt írja: „Hányszor támad bennem az a gondolat, hogy hazatérjek Európába, hogy egyetemeinken mindenütt hirdessem és a fülébe kiáltsam azoknak a férfiaknak, akiknek nagyobb a tudománya mint a szeretete: ’Mennyi lelket megmenthetnétek, ha akarnátok! Vádolni fognak benneteket az ítéletnél, hogy nyugodtan hagyátok őket a pokol torkába zuhanni.’” Rodriguez azt írja Kláver Szent Péternek: „Hányan tétlenkednek Európában, akik Amerikában apostolok lehetnének! Csodálatos feladat! Szent vállalkozás! Az Isten iránti szeretetnek nem kellene-e utat törnie a világ tengerein, melyeken az emberi bírvágy húzza barázdáit? Hát a pogányok lelkének értékét nem az mutatja, hogy Isten Fia az életét adta érte? Hisz Krisztus nem játékból halt meg értük. Ó, Péter, legkedvesebb gyermekem, miért nem sietsz, hogy megmentsd és hatékonyra tedd Krisztus vérért?”

Mivel Isten szava oly sok fényt és erőt áraszt, ezért a hétköznapiok szentje szívesen tevékenykedik a Szentírás terjesztéséért és megértetéséért. Pál azt mondja egyszer az ő erőteljes modorában: „Az Isten szava ugyanis

eleven, átható és minden kétélű kardnál élesebb, behatol a lélek és szellem, az íz és a velő gyökeréig, megítéli a szív gondolatait és érzéseit” (Zsid 4,12). Ez számtalanszor beigazolódott a történelemben és az életben. Csak egy példa rá:

Egy könnyelmű diák kapott egy jóindulatú barátjától egy Szentírást. Először el akarta dobni, de aztán cigaretta sodrására használta az egyes lapokat. Azt mondta tréfásan: „Füstbe megy az Isten szava!” Egyik lapot a másik után füstölte el. Máté evangéliumát, Márkét, Lukácsét és Jánosénak egy részét már a füstbe eresztette. Aztán egyik nap az jutott eszébe, hogy elolvas egy lapot. Éppen a 10. fejezetre talált, és ott ezt olvasta: „Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja juhaiért.” Ez nagyon megragadta. És csak olvasta és olvasta egyre tovább. Kinyíltak a szemei, és attól kezdve egészen más ember lett.

2. A hétköznapiok szentje az életével még nagyobb hatást ér el, mint a szavaival. Maga az Üdvözítő figyelmeztetett rá: „a ti világosságotok is világítson az embereknek, hogy jótetteiteket látva dicsőítsék mennyei Atyátokat” (Mt 5,16). A *melegség*, mely belőle árad, sokakat vonz és visszavezeti őket a meleg, élő keresztény életbe. Jégcsappal nem lehet tüzet gyújtani! Ez így igaz. Éppoly igaz a következő is: A tűz erejének a jég sem tud sokáig ellenállni.

Péter tudatosítja az első keresztényekkel, hogy ők egy királyi papság. Aztán a feladatukra mutat rá: „annak dicsőségét hirdessétek, aki a sötétségből meghívott benneteket csodálatos világosságára... Éljetek szép életet a pogányok között, hogy *lássák jótetteiteket, és látogatása napján majd magasztalják az Istent*” (1Pt 2,8-12). „Ugyanígy az asszonyok is engedelmeskedjenek férjüknek, hogy ha némelyek közülük nem hisznek is az Isten szavának, a feleségük magaviselete szavak nélkül is megnyerje őket, amikor látják tiszteletet érdemlő, tiszta életeteket” (1Pt 3,1).

A jó példa hatalma minden korban nagy és magával ragadó volt. Nem lehet elég nagyra becsülni egy olyan korszakban, amelyik az apostolkodás oly sok más módját teszi hatástalanná vagy lehetetlenné. Tudunk egy De Sonis nevű francia tábornokról, akinek megjelenése úgy hatott a katonánál, mint egy népmisszió. Ha Reichensperger élne még, sokakra alkalmazná a „katolikus Piepmeyer” kemény jelzőjét. Fél keresztényeket ért ezalatt, akik még csak pisznenni se mernek, ha támadás éri Krisztust vagy az Ő Egyházát. A Szentatya azt szeretné, ha minél több nagykorú és diaszpóra-képes katolikust nevelnénk, akik példájukkal pótolják a közéletben hiányzó katolikus légkört, és környezetüket magukkal emelik. A „Tökéletesség

tükre” c. művében mondja el Assisi Szent Ferenc, hogyan képzei el a jó példa hatásmódját:

„Amikor Sziéna környékén tartózkodott, eljött a szenthez a hittudományok egyik domonkosrendi doktora, egy nagyon alázatos és jámbor férfiú. Miután a tudós már egy ideig társalgott boldog Ferencsel az Úr szavairól, kérdést tett fel neki Ezekiel szavaira vonatkozóan is: 'Ha te nem figyelmezteted, nem beszélsz neki, hogy letérítsd a gonoszt gonosz útjáról... vérét tőled kérem számon' (Ez 3,18). — 'Én bizony — mondta a mester —, sok halálos bűnben levőt ismerek, akiket nem figyelmeztetek istentelenségükre. A lelküket ezért rajtam fogják számon kérni?'

Alázatosan azt válaszolta boldog Ferenc, hogy ő tudatlan, sokkal helyesebb lenne, ha ő maga kapna tanítást mintsem hogy ő adjon felvilágosítást az Írás értelméről... Végül hagyta magát rábeszélni, és így szólt: 'Ha nagy általánosságban értjük az Írást, így fogom föl: Isten szolgája árásszon élete és életszentsége által olyan világosságot, hogy példájának fényével és életvitelének beszédes nyelvével szemrehányás legyen az istenteleneknek. Így, gondolom, élete ragyogásával és életszentségének illatával figyelmeztet mindenkit istentelenségére.' A tudós épülve távozott, és így szólt boldog Ferenc kísérőjéhez: 'Kedves testvérek, ennek a férfinak a tudománya tisztaságból és elmélkedésből fakad, és a szárnyaló sashoz hasonlít...'”

Newman bíboros feljegyzései között van egy értékes ima, mely röviden azt mutatja be, hogyan gondolkodik és mire törekszik a hétköznapi igazi szentje: „Add, ó Istenem, hogy dicsérjelek, hisz azt szereted, ha ebben a világban dicsérünk. Add, hogy azáltal dicsérjelek, hogy sugárzok és világítok a körülöttem levők lelkére!”

Különös súlyt fektet a Szentírás a példaadásra és a *szeretetszolgálat* által történő *apostolkodásra*. Lukács mondja el, hogy Jézus járta a vidéket és prédikált: „Vele volt a tizenkettő és néhány asszony, akiket a gonosz lelkektől és a különféle betegségektől megszabadított: Mária, melléknevén magdalai, akiből hét ördög ment ki, Johanna, Heródes intézőjének, Kuzának a felesége, Zsuzsanna és még sokan mások, akik vagyonukból gondoskodtak róla” (Lk 8,1-3). Az Úr példája nyomán az apostolok is gyakran vittek magukkal asszonyokat kísérőül, akik anyagi javaikkal az ellátásukról gondoskodtak. Ha ez valamilyen oknál fogva nem volt lehetséges, azoknak a jótékonyaságából kellett erről gondoskodni, akikért az apostoli munka folyt. Mert „éppen így rendelte az Úr is, hogy az evangélium hirdetői az evangéliumból éljenek” (1Kor 9,14).

Ma nagyon sok lehetőség van rá, hogy jótékonykodjunk akár egyes szegényekkel vagy együtt az egyházzal és a vallási közösségekkel. Amit

az előbbieken a szegénység jelentőségéről a mai kereszténység számára mondtunk, azt egy az egyben alkalmazhatjuk a szeretetszolgálatra.

3. A leggyümölcsözőbb apostolkodás az imádkozás és az áldozathozatal. Aki ezt teszi, állandó eleven *Sursum cordát*¹³ fog jelenteni környezetének. Maga az Üdvözítő hangsúlyozza, hogy az imádság apostolkodás, amikor arra szólít fel: „Kérjétek hát az aratás urát, küldjön munkásokat az aratásra” (Lk 10,2). Megígérte ugyan, hogy velük marad az idők végezetéig. Arra is szavát adta, hogy a pokol kapui nem fognak erőt venni Egyházán. Miért szólít fel akkor mégis az imádkozásra? Mert Isten az Ő jóságában és bölcsességében úgy határozott, hogy az egyesek ne részesüljenek Krisztus megváltó kegyelmében emberi közreműködés nélkül. Ez nyilvánvalóan főleg az ima útján történik. Ezért írja Pál Timóteusnak: „Mindenekelőtt arra kérlek, végezzetek imát, könyörgést, esedezést és hálaadást minden emberért, a királyokért és az összes előljárókért... Ez jó és kedves üdvözítő Istenünk szemében, aki azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és eljusson az igazság ismeretére” (1Tim 2,1-4). A Kolosszeiekhez írt levélben azt kéri: „Imádkozzatok egyúttal értünk is, hogy az Isten tárja fel előttünk az ajtót, hogy beszélhessünk, s Krisztus titkát, ami miatt bilincsbe is vertek, hirdethessem kötelelességemhez híven” (Kol 4,3-4). A Tesszaloniakaiakat így inti: „Végül, imádkozzatok értünk, testvérek, hogy az Úr szava terjedjen és dicsőségre jusson, mint nálatok is” (2Tesz 3,1).

A hétköznapiok szentje egészen a Szentírás szelleméből él. Ezért tudja, hogy nem az számít, aki ültet vagy öntöz, hanem aki a növekedést adja, Isten. Isten pedig szívesen kapcsolja kegyelmét a szavunkhoz, tanításunkhoz, fáradozásunkhoz, legszívesebben pedig az imánkhoz.

Sziénai Szent Bernát azon gondolkodik, vajon miért imádkozhatott a Szűzanya, az apostolok királynője, itt a Földön. Ezt válaszolja: „Vágyai és óhajai között a leggyakoribbak azok voltak, melyekkel az emberek megmentéséért és megváltásáért könyörgött. El se tudjuk képzelni azt a mennyei áhítatot, mellyel állandóan ezért fohászkodott.” — Pazzi Magdolna arra intette lelki leányait: „Annyi lelket kérjünk Istentől, ahány lépést teszünk a kolostorban. Kérjük Istent, hogy térítsen meg annyi lelket, ahány szót kimondunk, amikor imádkozunk, vagy ahány tűszúrást végzünk varrás közben.” Ha úgy látta, hogy lankadt a nővéreknél a lelkek iránti buzgóság, bosszúsán intette őket: „Talán nem szeretitek Istent? Miért nem imádkoztok a lelkek üdvéért? Ki tudja, nem azért vesznek-e el sokan a

13 Föl a szívvel!

lelkek közül, mert olyan keveset imádkozunk értük, mert Krisztus vérét olyan ritkán ajánljuk föl Istennek, az Atyának.” — Egy szerzetes testvér nagyon ügyesen tudott lelkeket megnyerni Istennek. A módszere felől kérdezték. Egyszerűen válaszolt: „Ahány szót váltok az emberekkel, annyi-szor százat váltok az Istennel.”

Az imádság hatása nagyobb lesz, ha szenvedéshez és áldozathoz kapcsolódik. Azt, ami az egyháztörténelem során számtalanszor beigazolódott, Tertullianus így fogalmazta meg: „A vértanúk vére az a mag, melyből új keresztények nőnek ki.” Különbséget szoktak tenni véres és vértelen mártíromság között. Mindkettő által részt vesz a kegyelem állapotában levő lélek Krisztus szenvedésében, aki éppen ezzel váltotta meg a világot.

Nagy apostoli lelkek ezt mindig tudták, és ezért szerették a szenvedést, mint a lelkek megmentésének fontos eszközét. Mindannyian vagy egy az egyben, vagy értelemszerűen Aquaviva Rudolffhoz hasonlóan csinálják. Ő sokáig dolgozott Indiában említésre méltó eredmény nélkül. Ekkor azt mondta magának: „Ezt a köves talajt először meg kell öntöznünk a vérrünkkel, hogy teremjen.” Hamarosan megölték kísérőivel együtt, és ettől fogva csodálatos módon terjedt a hit.

Fernandez, Xavéri Szent Ferenc egyik munkatársa Japánban, nagy tömeg előtt tanított egy köztéren. Egyik hallgatója hirtelen arcul köpte a hit-térítőt. Ez szó nélkül letörölte az arcát és nyugodtan folytatta a tanítást. Ez olyan mély benyomást tett a japánokra, hogy egy tekintélyes tudós hamarosan megkeresztelkedett.

A japán keresztényüldözés idején egy tekintélyes keresztényt felszólítottak, hogy vesse el a Krisztusba vetett hitét, és térjen vissza atyái felfogásához. A férfi késznek nyilatkozott, egy feltétellel: az ország legnevesebb tudósai bizonyítsák rá a tévedését. Amennyiben nem lennének képesek erre, úgy hagyják békén és engedjék szabadon. A kegyetlen Xoguasama belement a feltételbe. Nem esett nehezére a kereszténynek, hogy úgy megcáfolja ellenfeleit, hogy a bírák is elismerjék a győzelmét. A pogány papok azonban bosszúsán azt állították: „Ez mind csak szóbeszéd volt, ami semmit se bizonyít. Ha be akarod mutatni hited igazságát, akkor csináld tettekkel. Mutass egy csodát nekünk, és elismerjük, hogy legyőztél bennünket.” A keresztény azt felelte: „Nemcsak egy csodát akarok nektek mutatni, hanem mindjárt kettőt. Először is van egy kérdésem: Nem gondoljátok, hogy házam és családom jóléte éppoly kedves az én szívemnek, mint Xoguasama szívének az övéi jóléte?” A kérdésre egyöntetű igen volt a válasz. „Én pedig — folytatta a keresztény —, kész vagyok az enyéim jólétét és minden földi boldogságát föláldozni Krisztusért. Ez az első cso-

da. Ha ti azonban készek vagytok arra, hogy ugyanezt tegyétek a ti isteneitekért, Xaca-ért, Chamis-ért és Amidas-ért, akkor hajlandó vagyok azt csodának elismerni. A másik csoda pedig az legyen, hogy vonakodás nélkül kész és elszánt vagyok arra, hogy inkább az életemet veszítsem el mint a hitemet. Ti is meg meritek ezt tenni a ti isteneitekért?” Senki se válaszolt. El kellett ismerniük, hogy legyőzte őket, nem annyira a szavaival, hanem sokkal inkább hősies áldozatkészségével.

A hétköznapiok szentje a lelkekért való buzgóság minden módját gyakorolja. Minél jobban belenő ebbe a világba, annál erősebben éli meg a következő szavak igazságát: „Az a legistenibb, ha Isten munkatársai leszünk a halhatatlan lelkek üdvéért folyó munkában.”

TÁRGYMUTATÓ

adomány 25k, 40, 109, 115, 137, 140, 180, 212, 215, 223, 225
agere contra 61kk, 92, 231, 236
Aischylos 197
akarat, Istené 13k, 20, 24, 28, 49, 54, 56kk, 66, 80, 89, 91k, 104, 117k,
124, 126, 136, 139k, 146, 160kk, 167, 174, 181, 187, 189, 191k,
197, 214, 224, 227k, 230
Alacoque Margit 63
alaptörvény 100, 127, 172kk, 179
alázat 27, 31, 33, 52, 55, 57, 61, 65, 68, 74k, 79, 117, 119, 124kk, 159,
161, 163, 181, 191, 225, 231, 234k, 238, 247
Alexandriai Kelemen 207, 221
Alvarez atya 37
Ambrus 159, 201, 242
angyal 24k, 49, 51, 59, 69, 76, 89, 124, 174k, 180, 206
animal sociale 190
apostol 35, 38, 42, 44k, 49k, 67k, 81, 83, 108, 126k, 130, 135, 140k,
146k, 149, 152, 160, 166kk, 172, 176k, 196, 200, 206, 220, 224,
226, 228, 231, 240, 242, 244k, 247k
apostolkodás 15, 44, 69, 102, 242, 246kk
Aquaviva Rudolf 249
Aquinói Szent Tamás 117
Aranyszájú Szent János 216
Arisztotelész 190, 205k, 236
Ars-i plébános 14, 49
Assisi Szent Ferenc 26, 28, 78, 85, 92, 137, 247
atyai 29k, 48, 56, 79, 82, 108, 119, 129k, 150, 163, 188, 194k, 216, 240
azonosulás 54, 57, 91
Ábrahám 74, 108
Ágoston 24, 29, 66, 100, 107, 114, 118, 135, 141, 159, 160, 165, 187,
190, 201, 223, 227, 241
áldozat 40, 43k, 48, 52, 54, 57, 60, 63, 70k, 73k, 84k, 88, 95, 102k,
105, 109k, 117, 127, 130k, 133, 141, 161, 164k, 181, 191, 213kk,
218, 228k, 248k

áldozatkészség 43, 83, 94, 225, 250
 áldozatos(ság) 16, 57, 62, 101
 áteredő bűn 36, 83, 89, 98, 132, 178, 206, 225

 barátság 31k, 148k, 156, 197, 199, 202, 211k
 Bebel 209
 becsületesség 139
 Bellarmin 162
 Benedek 147
 Benedicite 122, 124
 Benitus Fülöp 168
 bentlakás 39
 Bernát 243, 248
 betegség 53, 91, 117, 134, 147, 149, 161, 165, 187, 230, 247
 béke 67k, 84k, 100, 142, 187
 bérmlás 48, 244
 Biblia 14, 143
 Bichlmair 36
 bizalom 32, 55, 70, 75, 79, 129k, 136, 159, 162, 170
 biztatás 225
 bíróság 66, 131, 245
 bocsánatkérés 116, 119, 236
 Bonaventura 39, 119
 Borgia Szent Ferenc 28, 49
 bőkezűség 130, 136, 219, 235
 Brentano Kelemen 91
 büntetés 56, 84, 89, 104, 120, 146, 175, 205k, 228, 232, 240
 bűn 19, 32, 36, 41kk, 54kk, 71, 75, 83k, 86kk, 95, 98, 100, 104, 110k,
 115, 124, 126, 132, 136, 145k, 155, 158k, 178, 191, 205kk, 209,
 216, 218, 222, 225, 227k, 230, 233, 238, 242, 247
 bűnbánat 16, 48, 57, 65, 68, 83kk, 127
 bűnhődés 84
 bűnös 26, 30, 56, 110k, 155, 159k, 176, 185, 202, 217, 222, 225, 236,
 238
 bűntudat 71, 87k

 Carlyle 209
 Charron 209
 Cicero 205

Corpus Christi Mysticum 44

Cramer-Klett 70

család 17, 48, 50, 67, 84, 101, 113k, 121, 133, 142, 145, 163, 187k,
194k, 222, 245, 249

csalódás 108, 141, 157, 203

cselekedetek 37k, 86, 88, 115k, 127, 183

cselekvés 13kk, 34, 62, 89, 105, 117k, 135, 169, 173, 200, 211, 214,
228k, 231, 243

Dávid 74, 110, 149, 162

de-profundis-hangulat 88

dicséret 53, 58, 68, 115k, 121kk, 125, 163, 211, 225k, 232

diszharmónia 20k, 94

dolgok 28, 33, 53k, 60k, 67, 77, 91, 94, 97, 102, 112, 114, 116, 118k,
121kk, 125kk, 129k, 133, 135, 137, 146, 150, 157k, 166, 169, 173,
187, 192, 194, 198, 203, 208, 220kk, 230, 232k, 235k

Domitianus 210

Don Bosco 23k, 26, 240

Dosztojevszkij 196, 205

Doyle 63, 143

Eberschweiler 95k, 180, 184, 215

Eckehard 13, 155, 181

egyesülés 10, 33, 40, 48k

egyszerűség 78, 134, 142, 234

Eickelboom Sibylla 82

elégedettség 63, 137, 139

elit 101

ellenség 15, 19, 65, 70, 85, 114, 116, 128, 145, 167, 177, 184, 189,
207k, 217k, 227, 233, 236kk, 242

ellenségszeretet 128, 176, 213, 217kk, 237

ellenszenv 64, 88, 93, 199, 201, 214, 217k, 228kk, 232, 240

elmélkedés 22, 32, 46, 53, 70, 76k, 115, 140, 157, 159, 181, 247

előjárók 58, 63, 67, 177, 183, 191kk, 195k, 203, 248

elviselés 88, 153, 160, 162, 213, 231k, 234

engedelmesség 20, 56, 58, 81, 89, 170, 184, 191kk, 196, 235

Engling József 62, 71kk

Epiktétos 206

erények 38, 40, 47, 50, 68, 82, 90k, 96, 106, 114k, 130k, 153, 157kk,
163, 170kk, 179kk, 183kk, 191k, 197kk, 203k, 206k, 213k, 220, 224,
227, 234k, 238

Erzsébet 21, 38

esti imagyakorlat 70

eszköz 33, 39, 48, 52k, 65, 69, 71, 79, 84, 86, 88, 93, 96, 102k, 105,
112, 126, 130, 132k, 135k, 154, 156, 161, 166, 168, 180k, 186, 199,
204, 235, 249

eszmény 16, 22, 37, 57, 58, 70k, 77, 81, 93, 118, 143, 160, 165k, 168,
170, 187k, 190, 209, 215, 237

Euripides 207

evangélium 37, 127, 160, 176, 198, 241, 243k, 246k

exemplarizmus 111

élet 10, 11, 13kk, 19kk, 23k, 26k, 29kk, 34kk, 41k, 46, 48kk, 52kk,
57kk, 66kk, 73, 75kk, 80kk, 89, 91, 93kk, 108k, 111kk, 122, 125kk,
129, 131k, 136k, 142, 144, 147kk, 153k, 156kk, 160, 162, 164,
166kk, 186, 191k, 194, 197k, 200k, 203, 205kk, 213k, 217kk, 229kk,
233kk, 238, 240, 243kk, 250

élet mestere 13, 76k

életbölcsség 40, 133, 144

életközel 88, 166

életművész 13, 19, 153

életszentség 13kk, 17, 22, 28, 34, 71, 73, 79, 82, 88, 105, 113k, 117,
172, 187k, 192, 227, 241, 247

élvezetvágy 15, 66, 117

érintetlenség 195, 202

érzékenység 52, 241

Faber 225

Faulhaber 49

felebarát 72, 93, 128, 171k, 177, 180, 183, 191, 193, 203k, 211kk,
217kk, 222, 224kk, 230kk, 237kk

felebaráti szeretet 86k, 171k, 177, 179, 181, 183k, 186k, 191, 200, 204k,
211, 214, 217, 219k, 223, 226, 244

felelősség 47k, 67, 132

fenyítés 156

Fernandez 249

féltékenység 202, 228, 232kk
 fogadalom szelleme 125
 Folignói Angéla 187
 földi javak 67, 81, 85, 132, 142, 155, 188
 függőség 62, 66, 134

 gazdagság 22, 26, 37, 47, 60, 67, 73, 84k, 91, 133kk, 139, 143, 151,
 177, 189, 195, 215k, 219, 232, 235
 gazdaság 101, 132k, 143
 Genuai Katalin 181
 Ginhac atya 196
 Gloria Patri 88, 118, 192
 Goethe 193, 206
 Gondviselés 27k, 108, 137, 142
 gonoszság 43, 51, 65, 148, 160, 222, 233
 Grignion 72, 85
 Guardini 15
 gyakorlás 70, 73, 91, 96, 105, 113k, 158, 176, 180, 198, 203, 220, 229,
 233, 235
 gyermeki lelkiület 74, 134
 gyermekség 31, 197
 gyónás 48, 70, 72k, 87k, 157, 222
 gyóntató 72, 88, 162, 222
 gyűlölet 65, 67, 96, 142, 165, 226, 236

 halál 16, 25, 27, 37, 41, 43kk, 48, 57, 60, 81, 90k, 106, 119k, 124,
 138k, 144kk, 149, 161, 167, 170k, 178, 180, 185, 187, 192, 205,
 208, 210, 219, 222k, 226, 233, 241, 243k
 harag 51, 90, 196, 222, 233, 236kk
 harmónia 14, 19kk, 89, 94, 186, 225
 hatalomvágy 66
 haza 169, 188
 házasság 48, 75, 226
 Herenius 236
 hétköznapi 10, 17, 21, 48, 59, 62, 95, 105, 114, 117k, 127, 154, 235,
 239, 243
 hétköznapi megsejtelése 9, 93, 108, 120, 168, 186
 hiba 43, 61k, 71k, 77k, 84, 86kk, 109, 114, 119k, 142, 154k, 159k, 187,
 207, 215, 220, 224, 228kk, 234k, 242

Hilty 199
 hit 16, 28, 35kk, 40, 50kk, 57, 68, 71, 75, 83k, 91k, 95k, 106, 108k,
 113, 115, 132, 136, 147, 149, 151k, 154, 156, 159, 170, 176k, 180k,
 190kk, 204k, 224, 229, 231, 249k
 hivatás 58, 61, 64, 69, 76, 93, 97, 100k, 113, 121, 146, 148, 169, 197
 Hofbauer Kelemen 49
 hősiesség 59, 62, 64, 104, 126, 139, 225, 231
 humanizmus 208
 hűség 54, 61, 66, 84, 96, 128, 136, 182

igazság 14, 29, 31k, 37, 40, 51, 62, 67, 74, 76kk, 80, 95, 103k, 108,
 111k, 116, 120, 128k, 136, 140, 170, 172k, 181, 187, 201, 209,
 214k, 217, 220, 227k, 230k, 233, 235, 238, 240kk, 245, 248kk
 igazságérzet 241
 igazságosság 83, 86, 112, 127, 141, 155, 173, 178, 196, 207, 225, 235,
 238, 240
 igénytelenség 125k, 131, 142
 Ignác vértanú 165
 Ignác, Loyolai, Szent 77k, 91, 165, 181, 187, 243
 Illés 143
 ima 46k, 53, 58, 62, 67kk, 73k, 76, 78, 83, 118, 121, 126, 140, 161,
 165, 175, 183k, 219, 247k
 imádás 16, 35, 40, 68, 123
 imádkozás 13, 66, 69k, 75k, 78, 80, 143, 146, 169, 181, 248
 irgalmasság 25, 75, 112, 178, 215, 220, 232
 irigység 137, 142, 158, 228k, 232k
 Isten cselekvése 15, 34
 Isten dicsérete 53, 121kk
 Isten iránti szeretet 19, 50, 54, 57, 62, 64, 69, 77, 79, 81, 87, 93, 96,
 103, 105, 108, 115kk, 130, 136k, 141k, 156, 171k, 179, 183k, 187,
 199, 211kk, 220, 223kk, 227, 243, 245
 Isten jósága 54, 143
 Isten jótéteményei 52
 istengyermekség 28, 35, 44, 103, 214

jelenlét 28, 34, 39, 62, 68, 70, 77, 79, 105, 107kk, 111k, 114, 120, 177
 jelszó 48, 54, 71
 Jeromos 131, 176, 211

Jézus Krisztus 15, 43, 47, 50, 52, 57, 85k, 95, 148k, 162, 167, 169, 190, 192, 195

Jézus Szíve 154

Jób 145, 149, 160, 162k

jócselekedet 9, 113, 116, 191, 203, 207

jófeltétel 70, 72k, 76k, 86

jóindulat 43, 150, 196, 199, 225, 229, 232, 246

jótett 68, 74, 106, 115k, 160, 162k, 236, 246

jótekönykodás 115, 198

jóvátétel 86

József, Egyiptomi 27

Kantalici Félix 162

kapcsolat 10, 15k, 19, 21k, 32, 39k, 44k, 48, 67k, 85, 89, 93kk, 109, 118kk, 133, 141, 158, 161, 172, 181, 190, 192, 196, 201, 202, 227, 240

kegyelem 16, 24, 29k, 35kk, 45, 48, 58, 63, 89, 95, 100, 103, 108, 110, 119, 156kk, 161, 163, 177, 192, 200, 204, 206k, 218, 224, 231, 243, 249

Kempis Tamás 141, 163, 230

kereszt 16, 28, 32, 43k, 46, 48k, 54, 57k, 60k, 63, 81, 85, 86, 103, 109, 121, 125k, 138, 144kk, 152kk, 156kk, 161kk, 170, 173, 183, 192, 218, 231, 234k

Keresztes Szent János 135

keresztség 31, 36k, 39, 47k, 119, 146, 170, 211, 244k

keresztség kegyelme 37, 48, 103

kinyilatkoztatás 16, 35

Kis Szent Teréz 34, 103, 184

kitartás 183

kísértés 90, 100, 107, 109, 139, 147, 158k, 184, 211, 218

Klára 32

kollektivizmus 16k, 96, 186

kor szelleme 74, 179

korholás 216

könyörületesség 67

kötődés 14, 17, 19kk, 28, 41, 50, 55, 64, 67, 87, 93k, 96k, 116, 118, 121kk, 125k, 130, 144, 169, 172, 186, 202

közösség 46, 85, 97, 99kk, 120, 179, 190kk, 196, 201, 211, 224, 229, 247

Krates 207

Krisztus 10, 15k, 19, 22, 30, 32, 35, 37, 43kk, 50, 52, 57k, 62, 68, 71,
75, 81kk, 95, 103, 106k, 114k, 127, 131, 134, 142, 145k, 148k,
154k, 158kk, 162, 165, 167kk, 176, 179, 181, 184, 190, 192kk, 209,
212, 214kk, 221, 231, 242kk, 248k

Krisztushoz tartozás 103, 190, 215k, 232

kvietizmus 34

Lajos 135

Lauzun gróf 232

lebecsülés 136

leértékelés 87

lekicsinylés 61, 235

lelkes 14, 19, 21kk, 50, 84, 93, 96, 186

lelki napirend 62, 70k, 73k

lelkigyakorlatos könyv 91

lelkismeretvizsgálat 62, 70kk, 77, 87, 157

Leó 37, 95, 131, 235

Lersch Henrik 153

lélek 22, 25k, 29, 36kk, 42, 45kk, 54kk, 60, 66k, 71, 74, 77kk, 88, 98,
100, 102, 106k, 109k, 113kk, 119, 121k, 131, 133k, 142k, 145k,
148k, 154kk, 164kk, 170, 173, 177, 179, 182, 186, 188kk, 192k,
199, 201, 203, 205kk, 223k, 230, 235, 243k, 246, 249

Limai Róza 82, 243

Lippert 111

Lucie 113

Lullus Raimundus 166

Macenod Jenő 144

magányos 31, 53, 69, 76, 122, 232

Magnificat 31, 34, 88

majomszeretet 189

Manzoni 113

Mária 46, 57, 71, 82, 135, 145, 228, 247

megbecsülés 37

megbocsátás 86, 155, 158, 218, 234

megdicsőítés 53, 111k, 118

megismerés 13, 36, 51, 77, 89, 99, 104

megváltás 10, 15, 57, 60, 76, 86k, 95, 126k, 206, 248

megváltás utáni vágy 206
megvetés 43, 148, 198, 208, 235
Michelangelo 25k
mikrokozmosz 206
mise 47kk, 64, 70k, 76, 124
miserere 88
misztikusok 90, 114k, 191, 207
Montaigne 209
Morus Tamás 162
Mónika 159
Mózes 27, 35
mulandóság 90
munka 10, 13, 21, 27, 33, 43, 48, 53, 59, 61, 63kk, 69kk, 73, 79, 88,
96kk, 107kk, 117k, 120, 133, 136, 139k, 144, 146, 148, 158, 172,
182k, 192, 196k, 202, 204, 215, 223, 242kk, 247, 250
munkanélküliség 97k, 101kk, 136
munkára nevelés 103

Nagy Leó 37
Nagy Sándor 139, 231
Nagy Szent Gergely 172
Nagy Szent Teréz 181
nagylelkűség 83, 196, 224, 235, 241
nagyszívűség 169, 224, 234
Naphimnusz 85, 92, 123
napirend 62, 70k, 73k
nevelés 24, 37, 48k, 72, 87, 100kk, 186, 201, 235, 240
nevelés alaptörvénye 173k
Néri Szent Fülöp 70
Néró 210
Nietzsche 189, 198, 206
nyolc boldogság 127, 174

odadás 22, 66, 69, 72, 80, 94, 112, 129, 164, 169, 196, 200k, 219
Olajfák hegye 117, 147, 155, 161
Olivaint 103
oltár 48k, 94, 103, 105, 108, 115, 128, 170, 215k
Oltáriszentség 29, 48k, 171
ordinaria extraordinarie 146

Origenész 29
 Ovídius 207
 önlegyőzés 86, 89
 önmegtagadás 15, 63k, 73, 81kk, 86, 89, 127, 131, 214
 önevelés 87, 188, 201, 235
 önszeretet 86, 148, 197, 200, 217, 226, 230
 öntudat 61, 100
 önzetlenség 194, 203, 214
 önzés 16, 53, 72, 78, 132, 136, 182, 191, 194, 197, 203, 205k, 221, 229, 233, 240
 öröm 9, 13, 20, 22, 25, 28, 41k, 51, 53, 55, 57, 63, 71, 75, 80, 82k, 85, 90k, 94, 96, 99kk, 107k, 110k, 116, 125, 134, 137kk, 142, 148kk, 152k, 155, 158, 160k, 163, 165, 167, 176k, 181k, 184, 188, 196, 199, 215, 221k, 224, 232kk, 240, 243

 Pallotti Szent Vince 28, 42, 46, 49, 60, 169
 pap 10, 75k, 79, 94, 122, 124k, 181, 193, 215, 238, 244, 249
 papi 47, 73, 76, 118, 122k, 125, 175
 parancsok 196
 Pascal 244
 Pazzi Magdolna 243, 248
 Pál apostol 44, 50, 141, 231, 240
 Páli Szent Vince 183, 223
 Párizsi Vilmos 243
 pedagógia 23, 174
 Pellico Silvio 232
 Pergmayer 172
 példa 21k, 39, 62, 74, 81, 83k, 94, 112, 119, 122, 125, 142, 160, 166, 171, 190, 194, 197k, 210, 217kk, 227, 241k, 246k
 Pius, X. 242
 Pius, XI. 49, 65, 67k, 70, 83, 95, 105, 113, 131, 136, 140k, 151, 243k
 Plátó 206
 pótkielégülés 61, 102, 142, 160
 próféta 30, 119
 prófétai 118, 121k, 125, 170
 Pyrrhus 33

 ragaszkodás 22, 53, 63, 67, 72, 125, 129, 133k, 155k
 ráhagyatkozás 83

Regis Szent Ferenc 25
 Reichensperger 246
 Rembrandt-német 101
 Rettegett Iván 210
 részvét 71k, 210, 232, 234
 Roberti 234
 Rodriguez 245
 Rolitansky Károly 208
 röpima 40, 66, 77, 108, 120

 saját cselekvés 14k, 89
 sarkalatos erények 38, 106
 Schäfer Lipót 209
 Seuse Henrik 90, 150k, 164, 166, 177
 sértés 55, 218, 236
 Shakespeare 193
 Sonis 246
 Steidle-Drießen 137
 Stolz, Alban 37
 szabadság 73, 91, 125k, 165, 191, 195k, 204, 236
 Szalézi Szent Ferenc 33, 61, 72, 82, 90k, 107, 110, 120k, 133k, 136,
 152, 161, 165, 180, 186kk, 199kk, 211, 218, 223k, 227, 234, 236,
 240k
 szárazság 78, 80, 91, 98, 140, 147
 szegénység 79, 88, 90k, 127k, 130k, 134kk, 139, 141, 149, 162, 170,
 215, 248
 szelídség 112, 127, 158k, 220, 234kk, 240kk
 személyes eszmény 57, 70k, 77
 személyiség 17, 39, 100, 114, 186, 189kk, 211, 224
 szent 13kk, 19kk, 27kk, 31kk, 43k, 45, 47kk, 52kk, 57kk, 67kk, 74, 76,
 78kk, 82kk, 88kk, 96k
 szentek élete 78, 178k, 219
 Szentháromság 16k, 23k, 29, 31k, 34kk, 39kk 41, 50, 52, 55, 72, 107k,
 122, 136, 170, 175, 190, 200
 Szentháromság temploma 33, 221
 Szentírás 14, 20k, 25, 27, 34, 41, 44kk, 60, 68k, 74, 98, 106, 114, 122,
 131, 136, 145, 168k, 181, 195, 218, 233, 239, 245kk
 Szentlélek 15, 33, 35kk, 40, 47, 60, 68k, 77, 80, 84, 106, 167, 175, 211

szentség 9, 11, 13kk, 19k, 37, 47k, 57k, 67, 74, 95, 107, 146, 180, 191, 196, 244
szenvedés 23, 28, 41kk, 46, 54, 56kk, 60, 63, 72, 92, 97, 99, 103, 109, 112, 117k, 127, 137k, 144kk, 160kk, 167k, 182, 214, 218, 234, 238, 249
szeretet 10, 13, 16, 20kk, 34kk, 40kk, 46, 48kk, 67kk, 71, 76kk, 84, 91kk, 96, 99kk, 104, 106kk, 113kk, 126kk, 130k, 134kk, 140kk, 148kk, 153k, 156, 158k, 161, 163kk, 171kk, 188kk, 193kk, 211k, 217kk, 238, 240kk
szeretet iskolája 109, 163
szeretet parancsa 52, 171, 179, 218
szeretet pedagógiája 23
szeretethimnusz 52, 227, 231
Sziénai Bernát 248
Sziénai Katalin 140, 166, 212, 244
szigorúság 196, 240
szolgálat 10k, 27, 71k, 81, 95, 115k, 131, 134, 142, 175, 183, 186, 191k, 196k, 199, 212, 215k, 219, 232, 245
szolgálni 171, 210, 213, 219, 243
szüzesség 45
szűkkeblű 185, 189k, 231

Tagore Rabindranath 95

tapintat 193kk, 202, 226

Te Deum 88, 92, 122

Terentius 207

természet 13, 14, 16k, 22, 26k, 29kk, 35kk, 41k, 55kk, 68, 84, 89, 95, 97, 102, 104, 115, 119, 122k, 125, 134k, 143, 146, 150, 155, 160, 169, 185, 187, 190, 192, 200k, 204kk, 218, 223, 232k, 236, 244

természet és kegyelem 16, 35, 58, 95, 200

természetes 16, 26, 36, 38, 40k, 47, 72, 78, 82, 91, 95k, 100, 102k, 105, 117, 121, 126, 136, 147, 161, 169, 178, 184kk, 188k, 193, 198kk, 202kk, 208k, 211kk, 215, 217, 220, 222, 231

természeti 16k, 99, 184kk, 188, 197, 203, 205, 217, 236

Tertullianus 153, 179, 249

Thais, a bűnbánó 110k

tisztaság 42, 50, 94, 113, 127, 159, 170, 203, 207, 230, 235, 240k, 247

tisztelet 16, 26kk, 35, 40, 43, 47, 53, 74k, 91, 103, 110, 116, 142, 154, 160, 191, 193, 195, 210, 214, 235, 243, 246

tisztulás 119, 154kk, 213, 231
tökéletes bánat 73, 228
tökéletesség 34, 38, 64, 72, 96, 113, 130, 141, 155, 171, 180k, 188k,
202, 206, 213k, 223k, 227, 246
tömegember 17
türelem 34, 37, 45, 58, 62, 64, 67, 70kk, 76k, 85, 88, 95, 101, 105,
112k, 117, 131, 141k, 155, 162, 164, 169, 172, 179, 188, 190, 200,
212, 223, 225, 227, 229, 244
türelem 119, 141, 159kk, 234, 237, 242

Úrangyala 77

Valerius Maximus 236
vágyakozás 59kk, 67, 77, 90, 126, 203, 206
vezeklés 62k, 65, 71, 83k, 87, 154, 157
vigas 50, 63, 80, 155, 158k, 161, 183, 187
világ 16, 19, 24, 26k, 29k, 32, 38, 41kk, 47, 49, 53, 55k, 59k, 65, 68k,
72k, 76, 81, 84k, 88, 90, 92k, 95, 98, 100, 103, 105k, 108, 110, 112,
116, 118, 120kk, 125, 127, 130kk, 135k, 143, 145k, 148k, 151kk,
158k, 166k, 169k, 172kk, 178k, 182, 184, 186kk, 190, 192kk, 197k,
200, 202k, 206, 215, 221k, 225, 234, 244k, 247, 249k
világ alaptörvénye 100, 172kk
világi 15, 76, 96, 111, 143, 149, 151, 198, 245
vivas ut intelligas 40
Weber Frigyes Vilmos 154
Weiß atya 181, 185
Wöhrmüller 173

Xavéri Szent Ferenc 71, 78, 155, 243, 245, 249
Xenophon 206
Ximenes bíboros 69